

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**GECEKONDU BÖLGELERİNDEKİ KENTSEL
DÖNÜŞÜM UYGULAMALARININ KOMŞULUK
İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ**

İrem AKBABA

Ekim, 2019
İZMİR

GECEKONDU BÖLGELERİNDEKİ KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARININ KOMŞULUK İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

İrem AKBABA

Ekim, 2019

İZMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU

İREM AKBABA, tarafından **PROF. DR. HAYAT ZENGİN ÇELİK** yönetiminde hazırlanan **“GECEKONDU BÖLGELERİNDEKİ KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARININ KOMŞULUK İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ”** başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hayat ZENGİN ÇELİK

Yönetici

Prof. Dr. Hülya KOC.

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Melhiye Gül ÇÖTELİ

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Kadriye ERTEKİN

Müdür

Fen Bilimleri Enstitüsü

TEŞEKKÜR

Tez hazırlama sürecim boyunca anlayış ve hoşgörüyü esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Hayat ZENGİN ÇELİK'e katkılarından dolayı çok teşekkür ederim.

Lisans ve aynı zamanda Yüksek Lisans eğitim döneminin her anında yanımda olan hayat arkadaşım, teşekkürden çok daha fazlasını hak eden eşim Mim. Harun YAKUT'a, sıcacık gülüşü ile beni hep mutlu eden minik yavrum Sena YAKUT'a değerli ailem; annem Gülçin AKBABA, babam Şeref AKBABA, abim İrfan AKBABA hayatımın her anında verdikleri maddi manevi destek, anlayış ve sabırlarından dolayı sonsuz teşekkür ediyorum.

İrem AKBABA

GECEKONDU BÖLGELERİNDEKİ KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARININ KOMŞULUK İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

ÖZ

Son süreçte *kentsel dönüşüm* Dünya genelinde kent planlamanın önemli konularından biri haline gelmiştir. Uygulamalar, değişen üretim ve birikim ilişkileri çerçevesinde kentlerde yeni ekonomi yaratma, mevcut alanları geliştirme, iş imkânı yaratma, alt yapı oluşturma ya da geliştirme sürecine verilen isim olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye kentlerinde ise uygulamaların kendine özgü stratejiler geliştirdiği izlenmektedir. Bugün için piyasa koşulları içerisinde şekillenen projelerin ağırlıklı göç ve yoksulluk alanlarını hedef alması ortaya çıkan mekânsal ve sosyal etkiler tartışmalı bir hale getirmektedir.

Doğru uygulanan bir projenin önemli fırsatlar sunma potansiyeli bulunduğu açıktır. Ancak, yaratılan fiziksel dönüşüm, bireylerin yaşam biçimlerinde ve davranışlarında, bu bağlamda bireyler arası ilişkilerin niteliğinde ve kentsel yaşam açısından son derece önemli olan komşuluk ilişkilerinde de önemli değişimlere yol açmaktadır.

Komşuluk, komşuluk ilişkileri aile ilişkileri ile iç içe geçmiş toplumun temel değerleri arasındadır. Bu ilişkiler ağının ortaya çıkması uzun bir süreç gerektirmekte, sosyal dayanışma ve yardımlaşma imkânı sunması açısından özellikle de göçle oluşmuş yoksul yaşama alanlarında toplumu bir arada tutan ve kentte var olabilme koşullarını yaratan önemli bir dinamik haline gelmektedir. Bu husus, konuyu şehir planlama çalışmaları açısından da son derece önemli kılmaktadır.

Bu noktadan hareketle tez kapsamında, kentsel dönüşüm uygulamalarının yarattıkları yeni fiziksel biçimleniş temelinde komşuluk ilişkileri üzerinde ne tür dönüştürücü etkiler ortaya çıkardıkları ele alınarak araştırma konusu haline getirilmiştir. Uygulamaların özellikle de “göç ve yoksulluk” alanlarında yarattıkları etkiye odaklanan tez çalışmasında, Antalya Kepez bölgesinde uygulaması tamamlanmış bir bölgedeki toplumsal yaşamın değişen nitelikleri tespit edilmeye

alışılmıştır. Yaşayan topluluklarla yapılan görüşmelere dayanan alan çalışmasının bulguları, dikkat çekilmeye çalışılan etkinin varlığını desteklemiştir.

Anahtar kelimeler: Türkiye’de kentleşme, göç, gecekondu, komşuluk ilişkileri, kentsel dönüşüm

THE AFFECT OF URBAN RENEWAL APPLICATION ON NEIGHBOURHOOD RELATIONS ON TENEMENT REGIONS

ABSTRACT

The urban transformation has recently become one of the major issues of urban planning throughout the world. Applications are the name given to the process of creating a new economy in cities, developing existing areas, creating jobs, creating infrastructure or changing production, which is within the changing production and capital relations framework. The cities of Turkey are observed to develop applications with their unique strategies. The projects that are shaped within the market conditions today are targeting the areas of immigration and poverty, which are making the spatial and social impacts controversial.

A correctly implemented project has the potential to provide significant opportunities. However, the physical transformation created leads to significant changes in the lifestyles and behaviors of individuals, the quality of interpersonal relations in this context and neighborly relations, which are very important for urban life.

The neighborhood, neighborhood relations are among the fundamental values of family relations and intertwined society. The emergence of this network of relations requires a long process, and in terms of providing social solidarity and assistance, it becomes an important dynamic that keeps the society together and creates the conditions of existence in the city, especially in the weak living areas formed by migration. This makes the issue extremely important for city planning.

From this point of view, what kind of transformative effects on neighborly relations is based on the new physical formation created by urban regeneration practices has been discussed within the scope of this study. In the thesis, which focuses on the impact of the practices, especially in the areas of “migration and poverty”, the changing characteristics of the social life in an area in Antalya Kepez where the implementation was completed is tried to be determined. The findings of

the field study, which were based on interviews with living communities, supported the existence of the effect sought to draw attention.

Keywords: Urbanization in Turkey, migration, slums (squatter's house), neighbourhood relations, urban transformation

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZ	iv
ABSTRACT.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
TABLolar LİSTESİ.....	xvi

BÖLÜM BİR - GİRİŞ..... 1

1.1 Literatür Çalışması ve Amacı.....	3
1.2 Çalışmanın Kapsamı.....	4
1.3 Çalışmanın Hipotezi	5
1.4 Materyal ve Yöntem.....	5

BÖLÜM İKİ - KENT, KONUT, MAHALLE, KENTSEL DÖNÜŞÜM..... 7

2.1 Kentin Tanımı.....	7
2.1.1 Türkiye’de Kentleşme.....	8
2.1.2 Kentleşme Sürecinde Göç ve Gecekondulaşma.....	17
2.2 Konut, Mahal, Yer.....	22
2.2.1 Ev, Konut Kavramı	22
2.2.2 Konutun Mekân Bağlamında Sosyo –Kültürel Anlamı	27
2.2.3 Yerle Kurulan İlişki Aidiyet	31
2.3 Mahalle Tanımı	33
2.3.1 Mahalle ve Sokak Kavramı.....	34
2.3.2 Göç ve Yoksulluk Alanlarında Mahalle.....	35
2.3.3 Mahalle İçi Komşuluk İlişkileri ve Önemi	37

2.4 Kentsel Dönüşüm Kavramı	38
2.4.1 Batı’da Kentsel Dönüşüm	43
2.4.2 Türkiye’de Kentsel Dönüşüm	43
2.4.2.1 Türkiye’de Kentsel Dönüşüme İlişkin Yasalar	50
2.4.3 Göç ve Yoksulluk Alanlarında Kentsel Dönüşüm	52
2.4.4 Türkiye’de Toplu Konut Sürecindeki Evrimleşme.....	54
2.4.5 Çözülen Mahalle İlişkileri ve Yeniden Yapılanan Konut Çevreleri	57

BÖLÜM ÜÇ - KENTSEL DÖNÜŞÜMDE TOKİ UYGULAMALARI, DEĞİŞEN MEKÂNSAL VE TOPLUMSAL İLİŞKİLER..... 61

3.1 Kuruluşundan Bugüne TOKİ	61
3.2 Gecekondu Alanlarında Gelişen Kentsel Dönüşüm Uygulamaları ve TOKİ..	65
3.2.1 Uygulamaların Mekânsal Açıdan Değerlendirilmesi.....	67
3.2.2 Uygulamaların Toplumsal İlişkiler Açısından Değerlendirilmesi	69
3.3 TOKİ Kentsel Dönüşüm Projeleri Antalya Uygulamaları	70
3.3.1 Tarihçe, Süreç	75
3.3.2. Aktörler	76
3.4 Çalışma Alanı: Antalya – Kepez Gecekondu Dönüşüm Uygulaması 1. Bölge	79
3.4.1 Çalışma Alanının Belirlenmesi	81
3.4.2. Çalışma Alanı TOKİ Verileri.....	86

BÖLÜM DÖRT - DEĞERLENDİRME 92

4.1 Çalışma Alanına İlişkin Bulgular	94
4.1.1 Yaş Durumu	94
4.1.2 Katılımcıların Medeni Durumu.....	98
4.1.3 Katılımcıların Doğum Yeri	99
4.1.4 Antalya'ya Nereden Geldiği	100
4.1.5 Katılımcıların Çocuk Sayısı	102
4.1.6 Hanede Yaşayan Kişi Sayısı	103

4.1.7 Katılımcıların Eğitim Durumu	104
4.1.8 Katılımcıların Mesleği	105
4.1.9 Hane Halkının Aylık Geliri.....	105
4.1.10 Dönüşüm Öncesi Başka Bir Yerden Buraya Göç Ettiyseniz Önceki Yaşadığınız Yerden Ayrılma Sebebi.....	107
4.1.11 Oturulan Evin Durumu.....	108
4.1.12 Kaç Yıldır (İkamet Edilen) TOKİ Konutlarında Oturmakta.....	109
4.1.13 Katılımcının Dönüşüm Öncesi Oturduğu Evin Türü	110
4.1.14 Bu Semti Tercih Etme Sebepleri.....	111
4.1.15 Oturulan Yerden Memnuniyet	113
4.1.16 Oturulan Yerden Memnuniyet Nedeni.....	114
4.1.17 Çevrenizdeki Yeşil Alan, Çocuk Oyun Alanları, Alışveriş Yerleri, Yollar, Otopark Alanları Vb. Alanların Yeterliliği	116
4.1.18 Çevrenizdeki En Beğenmediğiniz Şey.....	117
4.1.19 Çevrenizdeki En Beğendiğiniz Şey.....	118
4.1.20 Oturulan Daire Büyüklüğünün Yeterlilik Durumu	120
4.1.21 Oturulan Daire Planın Beğeni Durumu.....	121
4.1.22 Katılımcının Oturduğu Dairede En Beğenmediği Şey.....	122
4.1.23 Yaşadığınız Alanın Güvenlik Sorunları Var mı?	123
4.1.24 Ne Tür Güvenlik Sorunu Var?	124
4.1.25 Komşularınızla Görüşme Sıklığınız Nedir?	125
4.1.26 Komşularınıza Yemek Götürme Alışkanlığınız Var mı?.....	126
4.1.27 Komşularınızla Birlikte Piknik Düzenleme Alışkanlığınız Var mı?	127
4.1.28 Komşularınızla Birlikte Alışverişe Gider misiniz?	128
4.1.29 Komşularınızla Borç Para Alışverişinde Bulunur musunuz?	129
4.1.30 Komşularınız İhtiyaç Halinde Size Anahtar Bırakırlar mı?.....	130
4.1.31 Fazla Özel Olmayan Sırlarınızı Komşularınızla Anlatır mısınız?	131
4.1.32 Oturduğunuz Apartmanda Tanımadığınız ya da Daha Hiç Karşılaşmadığınız Komşularınız Var mı?.....	132
4.1.33 Karşı Blokta Tanımadığınız ya da Daha Hiç Karşılaşmadığınız Komşularınız Var mı?.....	133

4.1.34 Komşuluk İlişkisi İçinde Olduğunuz Kişilerin Sizinle Aynı Şehirden ya da İlçeden Olması Önemli midir?	134
4.1.35 Komşuluk İlişkisi İçinde Olduğunuz Kişilerin Sizinle Aynı Şehirden ya da İlçeden Olmasının Önemi.....	135
4.1.36 Komşularınızla Yakınlık Dereceniz Nedir?	137
4.1.37 Komşularınızla Yapılan Etkinlikler?	138
4.1.38 Katılımcının Mahallede Bulunan Esnaflarla (Bakkal, Manav, Kasap vs.) İlişki Durumu	139
4.1.39 Sitenizde ya da Binanızda Yöneticinin Olması Komşuluğu Etkiler mi?140	
4.1.40 Acil Bir Durumda, İlk Kimden Yardım Alırsınız?	141
4.1.41 Daha Önce Acil Durumlarda, Kimden Yardım Alırdınız?	142
4.1.42 Sizce Alışveriş Merkezleri [AVM]'ler, Eğlence Alanları vb. Mekânların Sayıca Artması Komşuluk İlişkilerini Etkiler mi?	143
4.1.43 Sizce Komşuların Ekonomik veya Gelir Durumunun İyi ya da Kötü Oluşu Komşuluk İlişkilerini Etkiler mi?	144
4.1.44 Sizce Komşuların Apartmanda Oturması Komşuluk İlişkilerini Etkiler mi?.....	145
4.1.45 Sizce Komşuluk İlişkilerinin Önemli Yanı Nedir?	146
4.1.46 Sizce Ev Satın Almada veya Kiralamada Hangisi En Önemlidir?	147
4.1.47 Geçmişe Kıyasla, Komşuluk İlişkilerinde Sizce Nasıl Bir Değişme Oldu?	148
4.1.48 Geçmişe Kıyasla, Komşuluk Yaptığınız Kişi Sayısında Bir Değişim Oldu mu?	149
4.1.49 Uygulanan Kentsel Dönüşüm ile Uzaklara Taşınan ya da Ayrılmak Zorunda Kalmış Olduğunuz Komşularınız Oldu mu?	150
4.1.50 Komşularınızın En Çok Hangi Durumundan Şikâyetçisiniz?.....	151
4.1.51 Ortak Yaşam Alanları İçin Olan Kurallara Uymayan Komşularınıza Davranışınız Nasıl Olur?	152
4.1.52 Anlık Acil Bir İhtiyacınız Olduğunda (Tuz, Maya İçin Yoğurt, Şeker vb.gibi ihtiyaçlar) Nasıl Temin Etmeyi Tercih Edersiniz?	154
4.1.53 Sizce İyi Bir Komşulukta En Önemli Özellik Nedir?	155

4.1.54 Komşuluk Grubuna Dâhil Etmediğiniz Komşularınız Var mı, Varsa Dâhil Etmeme Nedeni?	156
4.1.55 Sizce "İyi Komşu" Kime Denir?	158
4.1.56 Sizce "Kötü Komşu" Kime Denir?	159
4.1.57 Açıklama	160
4.2 Çalışma Alanı Bulgularına İlişkin Değerlendirme	161
BÖLÜM BEŞ - SONUÇ VE ÖNERİLER.....	167
KAYNAKLAR	173
EKLER.....	183

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1.1 Araştırma da kullanılan teknikler	6
Şekil 2.1 Konutta memnuniyetlik.....	30
Şekil 2.2 Konut alanı bağlamında memnuniyet içerikli tahminler	31
Şekil 3.1 TOKİ konut üretim raporu	65
Şekil 3.2 Kuzey Ankara kentsel yenileme projesi (öncesi ve uygulama hali).....	66
Şekil 3.3 Denizli Karşıyaka kentsel yenileme projesi (öncesi ve sonrası hali)	67
Şekil 3.4 Mersin Erdemli kentsel yenileme projesi (öncesi ve sonrası hali)	67
Şekil 3.5 Çalışma alanının konumu	82
Şekil 3.6 Çalışma alanı.....	83
Şekil 3.7 Antalya ili mekânsal gelişim etapları.....	83
Şekil 3.8 Gazi mahallesi sınırları kapsamında Kepez Sütçüler bölgesi TOKİ konut alanı uygulama imar planı değişikliği	84
Şekil 3.9 D yenileme, sağlıklaştırma yapılarak dönüştürülecek yerleşme alanları....	86
Şekil 3.10 Dönüşüm öncesi proje alanındaki yapıların durumu	86
Şekil 3.11 Çalışma alanı ölçüsü	87
Şekil 3.12 Antalya- Kepez gecekondü dönüşüm uygulaması	88
Şekil 3.13 Kepez TOKİ konutları	89
Şekil 4.1 Katılımcıların yaş durumu	94
Şekil 4.2 Katılımcıların medeni durumu.....	98
Şekil 4.3 Katılımcıların doğum yeri.....	99
Şekil 4.4 Antalya'ya nereden geldiği.....	100
Şekil 4.5 Katılımcıların çocuk sayısı	102
Şekil 4.6 Hanede yaşayan kişi sayısı	103
Şekil 4.7 Dönüşüm öncesi başka bir yerden buraya göç ettiyseniz, önceki yaşadığınız yerden ayrılmanızdaki en önemli sebep	107
Şekil 4.8 Oturulan evin durumu	108
Şekil 4.9 Kaç yıldır (ikamet edilen) TOKİ konutlarında oturmakta	109
Şekil 4.10 Katılımcının dönüşüm öncesi oturduğu evin türü.....	110
Şekil 4.11 Oturulan yerden memnuniyet	113

Şekil 4.12 Oturulan yerden memnuniyet nedeni.....	114
Şekil 4.13 Çevrenizdeki yeşil alan, çocuk oyun alanları, alışveriş yerleri, yollar, otopark alanları vb. alanların yeterliliği	116
Şekil 4.14 Çevrenizdeki en beğenmediğiniz şey.....	117
Şekil 4.15 Çevrenizdeki en beğendiğiniz şey	118
Şekil 4.16 Oturulan daire büyüklüğünün yeterlilik durumu	120
Şekil 4.17 Oturulan daire planının beğeni durumu	121
Şekil 4.18 Katılımcının oturduğu dairede en beğenmediği şey	122
Şekil 4.19 Yaşadığınız alanın güvenlik sorunları var mı?	123
Şekil 4.20 Ne tür güvenlik sorunu var?.....	124
Şekil 4.21 Komşularınızla görüşme sıklığınız nedir?	125
Şekil 4.22 Komşularınıza yemek götürme alışkanlığınız var mı?	126
Şekil 4.23 Komşularınızla birlikte piknik düzenleme alışkanlığınız var mı?	127
Şekil 4.24 Komşularınızla birlikte alışverişe gider misiniz?	128
Şekil 4.25 Komşularınızla borç para alışverişinde bulunur musunuz?	129
Şekil 4.26 Komşularınız ihtiyaç halinde size anahtar bırakırlar mı?	130
Şekil 4.27 Fazla özel olmayan sırlarınızı komşularınızla anlatır mısınız?.....	131
Şekil 4.28 Oturduğunuz apartmanda tanımadığınız ya da daha hiç karşılaşmadığınız komşularınız var mı?	132
Şekil 4.29 Karşı blokta tanımadığınız ya da daha hiç karşılaşmadığınız komşularınız var mı?.....	133
Şekil 4.30 Komşuluk ilişkisi içinde olduğunuz kişilerin sizinle aynı şehirden ya da ilçeden olması önemli midir?	134
Şekil 4.31 Komşuluk ilişkisi içinde olduğunuz kişilerin sizinle aynı şehirden ya da ilçeden olmasının önemi.....	135
Şekil 4.32 Komşularınızla yakınlık dereceniz nedir?	137
Şekil 4.33 Katılımcının mahallede bulunan esnaflarla (bakkal, manav, kasap vs.) ilişki durumu	139
Şekil 4.34 Sitenizde ya da binanızda yöneticinin olması komşuluğu etkiler mi?	140
Şekil 4.35 Daha önce acil durumlarda, kimden yardım alırdınız?	142
Şekil 4.36 Sizce AVM'ler, eğlence alanları vb. mekânların sayıca artması komşuluk ilişkilerini etkiler mi?	143

Şekil 4.37 Sizce komşuların ekonomik veya gelir durumunun iyi ya da kötü oluşu komşuluk ilişkilerini etkiler mi?	144
Şekil 4.38 Sizce komşuların apartmanda oturması komşuluk ilişkilerini etkiler mi?	145
Şekil 4.39 Sizce komşuluk ilişkilerinin önemli yanı nedir?.....	146
Şekil 4.40 Sizce ev satın almada veya kiralamada hangisi en önemlidir?	147
Şekil 4.41 Geçmişe kıyasla, komşuluk ilişkilerinde sizce nasıl bir değişim oldu? .	148
Şekil 4.42 Geçmişe kıyasla, komşuluk yaptığınız kişi sayısında bir değişim oldu mu?	149
Şekil 4.43 Uygulanan kentsel dönüşüm ile uzaklara taşınan ya da ayrılmak zorunda kalmış olduğunuz komşularınız oldu mu?	150
Şekil 4.44 Komşularınızın en çok hangi durumundan şikâyetçisiniz?	151
Şekil 4.45 Ortak yaşam alanları için olan kurallara uymayan komşularınıza davranışınız nasıl olur?	152
Şekil 4.46 Anlık acil bir ihtiyacınız olduğunda (tuz, maya için yoğurt, şeker vb.gibi ihtiyaçlar) nasıl temin etmeyi tercih edersiniz?	154
Şekil 4.47 Sizce iyi bir komşulukta en önemli özellik nedir?.....	155
Şekil 4.48 Komşuluk grubuna dâhil etmediğiniz komşularınız var mı, varsa dâhil etmeme nedeni?	156
Şekil 4.49 Sizce “iyi komşu” kime denir?.....	158

TABLÖLER LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1 Nüfus sayım yıllarına göre kentsel ile kırsal nüfus oranları	9
Tablo 2.2 Kentsel dönüşümün evrimi	41
Tablo 2.3 Türkiye'de kentsel dönüşümün tarihi.....	45
Tablo 3.1 TOKİ kentsel dönüşüm projeleri Antalya'da tamamlanan ve devam eden uygulamalar	71
Tablo 3.2 Antalya kent nüfus artışı	80
Tablo 3.3 1990-2000 Nüfus artış hızları	80
Tablo 3.4 Mevcut plan ve öneri plan değişiklikleri	85
Tablo 4.1 Anket belirleyicileri	93
Tablo 4.2 Katılımcıların yaş aralığı	95
Tablo 4.3 Katılımcıların yaş durumu	96
Tablo 4.4 Katılımcıların medeni durumu.....	98
Tablo 4.5 Katılımcıların doğum yeri.....	99
Tablo 4.6 Antalya'ya nereden geldiği	100
Tablo 4.7 Katılımcıların çocuk sayısı	102
Tablo 4.8 Hanede yaşayan kişi sayısı	103
Tablo 4.9 Katılımcıların eğitim durumu	104
Tablo 4.10 Katılımcıların mesleği.....	105
Tablo 4.11 Hane halkının aylık geliri	105
Tablo 4.12 Dönüşüm öncesi başka bir yerden buraya göç ettiyseniz, önceki yaşadığınız yerden ayrılmanızdaki en önemli sebep	107
Tablo 4.13 Oturulan evin durumu.....	108
Tablo 4.14 Kaç yıldır (ikamet edilen) TOKİ konutlarında oturmakta	109
Tablo 4.15 Katılımcının dönüşüm öncesi oturduğu evin türü.....	110
Tablo 4.16 Bu semti tercih etme sebepleri.....	111
Tablo 4.17 Oturulan yerden memnuniyet	113
Tablo 4.18 Oturulan yerden memnuniyet nedeni.....	115

Tablo 4.19 Çevrenizdeki yeşil alan, çocuk oyun alanları, alışveriş yerleri, yollar, otopark alanları vb. alanların yeterliliği	116
Tablo 4.20 Çevrenizdeki en beğenmediğiniz şey	117
Tablo 4.21 Çevrenizdeki en beğendiğiniz şey	119
Tablo 4.22 Oturulan daire büyüklüğünün yeterlilik durumu	120
Tablo 4.23 Oturulan daire planın beğeni durumu	121
Tablo 4.24 Katılımcının oturduğu dairede en beğenmediği şey	122
Tablo 4.25 Yaşadığınız alanın güvenlik sorunları var mı?	124
Tablo 4.26 Ne tür güvenlik sorunu var	125
Tablo 4.27 Komşularınızla görüşme sıklığınız nedir?	126
Tablo 4.28 Komşularınıza yemek götürme alışkanlığınız var mı?	127
Tablo 4.29 Komşularınızla birlikte piknik düzenleme alışkanlığınız var mı?	128
Tablo 4.30 Komşularınızla birlikte alışverişe gider misiniz?	129
Tablo 4.31 Komşularınızla borç para alışverişinde bulunur musunuz?	130
Tablo 4.32 Komşularınız ihtiyaç halinde size anahtar bırakırlar mı?	131
Tablo 4.33 Fazla özel olmayan sırlarınızı komşularınızla anlatır mısınız?	132
Tablo 4.34 Oturduğunuz apartmanda tanımadığınız ya da daha hiç karşılaşmadığınız komşularınız var mı?	133
Tablo 4.35 Karşı blokta tanımadığınız ya da daha hiç karşılaşmadığınız komşularınız var mı?	134
Tablo 4.36 Komşuluk ilişkisi içinde olduğunuz kişilerin sizinle aynı şehirden ya da ilçeden olması önemli midir?	135
Tablo 4.37 Komşuluk ilişkisi içinde olduğunuz kişilerin sizinle aynı şehirden ya da ilçeden olmasının önemi?	136
Tablo 4.38 Komşularınızla yakınlık dereceniz nedir?	137
Tablo 4.39 Komşularınızla yapılan etkinlikler?	138
Tablo 4.40 Katılımcının mahallede bulunan esnaflarla (bakkal, manav, kasap vs.) ilişki durumu	139
Tablo 4.41 Sitenizde ya da binanızda yöneticinin olması komşuluğu etkiler mi? ...	140
Tablo 4.42 Acil bir durumda, ilk kimden yardım alırsınız?	141
Tablo 4.43 Daha önce acil durumlarda, kimden yardım alırdınız?	142

Tablo 4.44 Sizce AVM'ler, eğlence alanları vb. mekânların sayıca artması komşuluk ilişkilerini etkiler mi?	143
Tablo 4.45 Sizce komşuların ekonomik veya gelir durumunun iyi ya da kötü oluşu komşuluk ilişkilerini etkiler mi?	144
Tablo 4.46 Sizce komşuların apartmanda oturması komşuluk ilişkilerini etkiler mi?	145
Tablo 4.47 Sizce komşuluk ilişkilerinin önemli yanı nedir?.....	146
Tablo 4.48 Sizce ev satın almada veya kiralamada hangisi en önemlidir?.....	147
Tablo 4.49 Geçmişe kıyasla, komşuluk ilişkilerinde sizce nasıl bir değişme oldu?	149
Tablo 4.50 Geçmişe kıyasla, komşuluk yaptığınız kişi sayısında bir değişim oldu mu?	150
Tablo 4.51 Uygulanan kentsel dönüşüm ile uzaklara taşınan ya da ayrılmak zorunda kalmış olduğunuz komşularınız oldu mu?	151
Tablo 4.52 Komşularınızın en çok hangi durumundan şikâyetçisiniz?	152
Tablo 4.53 Ortak yaşam alanları için olan kurallara uymayan komşularınıza davranışınız nasıl olur?	153
Tablo 4.54 Anlık acil bir ihtiyacınız olduğunda (tuz, maya için yoğurt, şeker vb. gibi ihtiyaçlar) nasıl temin etmeyi tercih edersiniz?.....	154
Tablo 4.55 Sizce iyi bir komşulukta en önemli özellik nedir?.....	155
Tablo 4.56 Komşuluk grubuna dâhil etmediğiniz komşularınız var mı, varsa dâhil etmeme nedeni?	157
Tablo 4.57 Sizce "iyi komşu" kime denir?.....	158
Tablo 4.58 Sizce "kötü komşu" kime denir?.....	159
Tablo 4.59 Açıklama.....	160

BÖLÜM BİR

GİRİŞ

Kentlerin ilk oluşumu hakkında net bir tespit mümkün gözükmemektedir. Ancak konuyla ilgili araştırmalar, çeşitli yazılı kaynaklardan yola çıkılarak yapılan yorumlar çerçevesinde kentin ilk oluşumu hakkında bazı temel tespitlere ulaşılabilmektedir. Bunun için öncelikle yerleşik bir düzen ve bu yerleşik düzende anlaşılmaya dair alınan kararlar ve ortak kararlarla yürütülmesi beklenen siyasal, ekonomik ve toplumsal bir sistemler dizisine ihtiyaç bulunduğu görülmektedir. Geçmişten bugüne bu temel oluşumlar zaman içinde hep değişim göstermiş ve gelişmiştir.

Kentleşme olgusu söz konusu toplumların yapılarındaki değişimin en göze çarpan tarafıdır ve sanayileşmeden sonra bu değişim daha belirgin bir şekilde izlenmiştir. Mimari değişimler ile mekânsal-alansal, yayılma ve genişleme ile birlikte toplumun davranış ve düşünceleri, psikolojileri, birbirleri ile olan ilişkileri de önemli ölçüde değişime uğramıştır. Bu süreçte üretim ve birikim süreçlerinde yaşanan değişime bağlı olarak kırsal ile kent ayrımı belirgin hale gelmiş ve kent, sahip olduğu olanaklar ölçüsünde daha yoğun ve hızlı bir biçimde göçü çeker olmuştur. Göçlerin yoğunluğu, nüfus artışı vs. gibi oluşumlar ise ekonomik, konut, sağlık, eğitim ve sosyal refah gibi problemleri de beraberinde getirmiştir.

Kentlileşmeyi veya kentli olmayı, birey bağlamında bir değişim süreci olarak tarif etmek mümkündür. Söz konusu süreç, toplum ile ilintili olarak kentleşme sürecinin bir birey ölçeğindeki yansıması olarak karşımıza çıkar ve bu süreç sosyal, psikolojik ve kültürel tarafı ağır basan bir süreçtir (Keleş, 1980). Birey, kentli olmak ister çünkü kent; bireyin kendisini ifade edebildiği, düşüncelerini geliştirebildiği, statü kazandığı, çeşitli uğraşlar edinebildiği ve dönemin ihtiyaçlarını karşılayabildiği bir yerdir. Bu bağlamda kentlileşmek; kırsal (köy) kökenli kişinin, kente dair davranışları ile değer yargılarını benimseme ve sosyalleşme sürecidir. Dolayısıyla kent; düşüncenin ve toplumsal olayların döneme yansıması olarak temelde insan doğasını ve davranışlarını anlama çabası diğer yandan özelde ise

toplumun yapılaşma sebebi, değişimi, vb. gibi çabanın malzemesi olan sosyolojinin de ilgi alanı olmuştur.

Toplumların kentleşme süreçleri ve deneyimleri birbirlerinden farklılık gösterirler. Ancak bu süreç genellikle sanayileşme sonrasında kırılma göstermiştir ve değişmiştir. Türkiye'de kentleşme olgusu ise biraz daha farklılık göstermiş; tarımda makineleşme ve kırsal yapıda yaşanan sosyal sorunlara bağlı olarak bir kırdan kente göç hareketinin yansıması biçiminde ifade bulmuştur. Diğer yandan yeni kurulmuş ve kalkınma hamlesi içinde bir ulus devletin sanayi alanında gereksindiği yedek işgücü ordusunu hazır hale getirmede de kentler önemli bir işlev üstlenmiş ve kırdan kente göç akışını destekleyen çok yönlü etkiler aracılığıyla Türkiye kentleşmesinin temelleri atılmıştır. Özellikle büyük kentlerin aldığı yoğun göç, konut, istihdam vb. ihtiyaçların karşılanamaması temelinde önemli sorunları da beraberinde getirmiştir. *Gecekondu*, Türkiye'de kentleşme sürecinin en önemli oluşumudur ve zaman içerisinde etkileri bugünlere dek gelecek birçok kentsel sorununun da kaynağı haline gelmiştir.

Konut problemi, gelişmiş aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerin de gündemini oluşturan en önemli sorunlardan biri olarak karşımıza çıkar. Temel bir insani gereksinim olan barınma ihtiyacının karşılanması devletlerin görevi olarak tanımlanmaktadır. Ne var ki konut sorununa yönelik yaklaşımlar ve barınma gereksinimlerini karşılamaya dair stratejiler, her ülkenin kendi şartlarına ve bu bağlamda gelişmişlik düzeyine bağlı olarak farklı açılımlar göstermektedir. Ülkemiz açısından ele alındığında, kentleşmenin ilk döneminden itibaren devlet tarafından karşılanamayan barınma gereksinimi karşısında, kırdan kente göçen kesimlerin ürettiği bir çözüm olarak gecekondu olgusunun önem kazandığı görülmektedir. Bu yapı tarihsel süreç içerisinde evrilmiş olsa da, Türkiye kentleşmesi içerisinde halen kendine özgü dinamikleri olan bir oluşum olarak varlığını korumakta ve kentlerde son derece geniş alanlar işgal etmektedir.

Ancak 2000'ler sonrasının kentleşme politikaları bu oluşumu fiziksel ve sosyal yapılanması açısından tamamen dönüştürecek mekânsal müdahaleleri beraberinde

getirerek, yeni bir dönemi başlatmıştır. *Kentsel dönüşüm* içinde bulunduğumuz bu yakın dönemde büyük mekânsal müdahaleler yoluyla neredeyse tüm kentlerde bu tür alanların yeniden yapılanmasını beraberinde getirmiştir. Uygulamalar afet risklerine temellendirilerek, daha sağlıklı yaşama alanları yaratılması iddiası ile ortaya çıkarılmıştır. Bu bağlamda son derece önemli bir gerekçe ile ortaya çıkmakla birlikte uygulamaların kentsel mekândaki sosyal ilişkiler üzerinde nasıl bir etki oluşturduğu önemli bir tartışma başlığı haline gelmiştir. Sosyal ilişkiler ülkemiz kentleşme pratiği içerisinde özellikle yoksullukla baş etmede sağladığı dayanışma olanakları açısından son derece önemlidir. Göçle oluşmuş yoksul yaşama alanları üzerinde ortaya çıkan etkiler kritik açılımlar kazanmış ve yoksul toplulukların kentte var olma, kentte sağlıklı ilişkiler geliştirme olanakları ortadan kalkmaya başlamıştır. Bu husus kent planlama yaklaşımları açısından dikkatle değerlendirilmesi gerekli bir konu olup, mekânsal stratejilerin oluşturulmasında toplumsal dinamikleri ihmal eden yaklaşımlara dikkat etme gereğini ortaya çıkarmaktadır.

Böyle bir tartışma alanı bu çalışmanın da temel çıkış noktasını oluşturmuştur. Kentsel dönüşüm projelerinin Türkiye'de özellikle göçle oluşmuş yoksul yaşama alanlarında mekânsal düzeni değiştirirken, sosyal ilişkiler üzerinde ne tür etkiler ortaya çıkardığını bulgulamaya çalışmak bu çalışmanın temel amacıdır. Türkiye'de konut sorununun ele alınışında önemli bir çıkış noktası olarak, gündeme gelen kentsel dönüşüm temelli toplu konut uygulamalarının ve bu kapsamda özellikle de Toplu Konut İdaresince [TOKİ] gerçekleştirilen uygulamaların, yarattıkları yapısal ve çevresel iyileşme ile birlikte yaşam kalitesi ve komşuluk ilişkileri açısından da benzer bir iyileşme yaratıp yaratmadığı sorusuna örnek bir alan incelemesi ile yanıt aranmaya çalışılmıştır.

1.1 Literatür Çalışması ve Amacı

Türkiye'de birçok kentte uygulanan kentsel dönüşüm projeleri; ortaya çıkarıldıkları alanları gerek fiziksel ve mekânsal, gerekse ekonomik ve sosyal düzeyde etkilemektedir. Ancak söz konusu projelerin yarattıkları etkiler açısından en kritik alanlar göçle oluşmuş yoksul yaşama alanlarıdır. Bununla birlikte bu tür alanlarda kentsel dönüşümün temel aktörü olan TOKİ ile birlikte gelen köklü

değişimin mekânsal ve toplumsal etkileri ve özel olarak da komşuluk ilişkileri üzerindeki etkilerini ele alan yeterli sayıda ve kapsamda çalışma bulunmadığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda Türkiye kentlerinde göçle oluşmuş bölgelerde uygulanan kentsel dönüşüm projeleri yarattıkları toplumsal etkiler açısından tez konusu olarak seçilmiştir.

Bu çalışma ile; kent olgusu, konut olgusu, mahalle olgusu ve komşuluk ilişkileri bağlamında kentsel dönüşüm ve temel aktörü TOKİ üzerinde sorgulamaların yapılması ve çalışma alanı olarak seçilen *Antalya-Kepez gecekondu dönüşüm uygulaması 1. bölge TOKİ'nin* çevre ile entegrasyon süreci içerisinde toplumsal bağlamda ve komşuluk ilişkileri açısından ne tür değişimler yaşanmış olduğunun belirlenmesi hedeflenmiştir.

Çalışmanın temel amacı tüm kentlerde yaygınlık kazanmış olan kentsel dönüşüm uygulamalarının kentleri toplumsal ilişkiler açısından nasıl değiştirmekte olduğunu örnek bir çalışmaya dayanarak tartışmaya açmaktır. Bu kapsamda TOKİ uygulamalarının sadece kentlerin fiziksel yapılanması açısından değil aynı zamanda toplumsal ilişkiler sistemi açısından da önemli bir belirleyici olduğu gösterilmeye çalışılmaktadır. İlgili uygulamaların ağırlıkla göç ve yoksulluk alanları üzerinde gerçekleşiyor olması konuyu kritik kılan açılımlar olup, bu tür alanlardaki mahalle ve komşuluk ilişkilerinde değişiklik yaratılmasıyla toplumsal yaşantı açısından yaratılan sorunlar değerlendirilecektir.

1.2 Çalışmanın Kapsamı

Bu araştırma beş kısımdan oluşur. Giriş bölümü olan ilk kısımda, araştırmanın içeriği genel çizgileri ile ortaya konmuştur. Literatür çalışması ve amacı, çalışmanın kapsamı, hipotezi, materyal ve yönteminden bahsedilmiştir.

Kent, konut, mahalle, kentsel dönüşüm bölümü olan ikinci bölümde; kent olgusu ve beraberinde getirdiği konut olgusu ile oluşan mahalle olgusu, gecekondulaşma süreci ve bu sürecin sonucu olan kentsel dönüşüm ve düzenlenen kentsel dönüşüm

ilişkin yasalar araştırılmıştır. Çalışmanın asıl konusu olan göç ve yoksulluk alanlarında kentsel dönüşüme değinilmiş bu bağlamda çözölen mahalle ilişkileri ve yeniden yapılanan konut çevreleri üzerinde durulmuştur.

Kentsel dönüşümde TOKİ uygulamaları, değışen mekânsal ve toplumsal ilişkiler başlıklı olan üçüncü bölümde, kuruluşundan bu güne TOKİ genel hatları ile anlatılmış kentsel dönüşüm kapsamında uygulanan bazı geceköndü alanları örnek verilmiştir Söz konusu uygulamaların mekânsal ve toplumsal açıdan pozitif ve negatif sonuçlarından bahsedilmiş ve Antalya Kepez bölgesinde bir TOKİ uygulaması da çalışma alanı olarak seçilmiştir. Dördüncü bölümde ise çalışma alanı bağlamında genel değerlendirmeye, beşinci bölüm olan son kısımda da sonuç ve önerilerine yer verilmiştir.

1.3 Çalışmanın Hipotezi

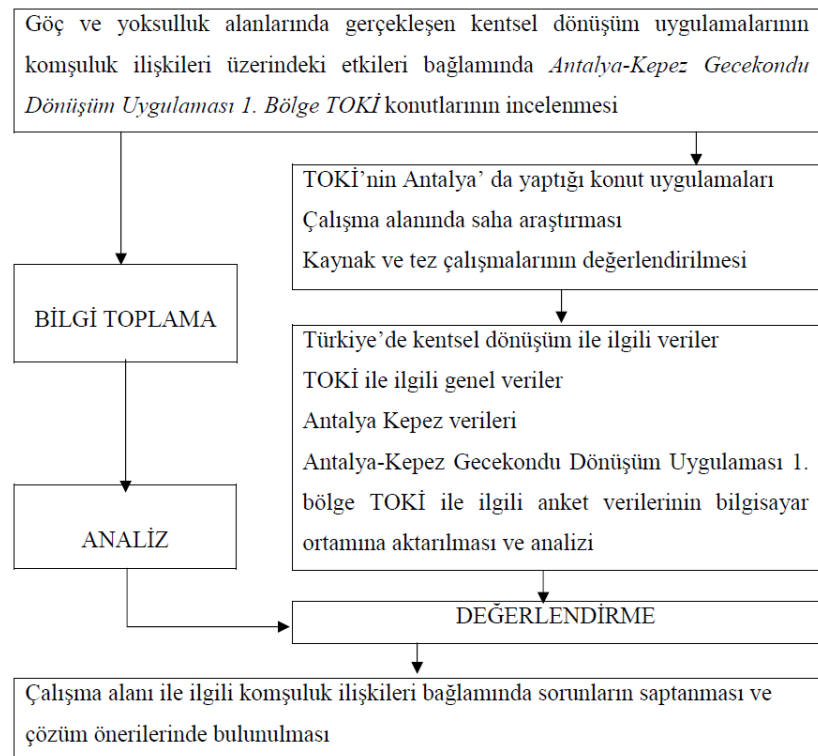
Bu çalışmanın temel hipotezi şudur: Göç ve yoksulluk alanlarında komşuluk ilişkileri ve toplumun çevre ile bütünleşme sürecinde yaşadığı güven duygusu oldukça önemlidir. Kentsel dönüşüm uygulamaları toplumun komşuluk değerleri, birbirlerine olan tutumları ve davranış biçimlerinde ciddi değışimler meydana getirmektedir. Özel olarak TOKİ uygulamalarının mekânın düzenlenme biçimine bağli değışimler, sosyal yaşamın işleyişini yeniden şekillendirmekte ve yepyeni bir ilişki biçimi ortaya çıkarmaktadır.

1.4 Materyal ve Yöntem

İlk önce literatür taraması yapılarak, kentsel dönüşüm olgusu ve ölkemizdeki uygulamalar ele alınmış, mekânsal ve sosyal bağlamda kentsel dönüşümün temel aktörü olan TOKİ uygulamaları değerlendirilmiştir. Türkiye'de geceköndü bölgelerinde uygulanan TOKİ konutlarının uygulamaları, çevre ve kendi içi ile olan entegrasyon süreci bağlamında komşuluk ilişkileri üzerindeki etkileri ve olası problemleri literatür taraması ve akademik makaleler ile ele alınmıştır.

Konu ile ilişkili olarak belediye ve müdürlükler ziyaret edilmiş, bazı belgeler arşivlerinden, bazıları ise internet sayfalarından taranarak elde edilmiştir. Örnek alan olarak seçilen 2006 yılında uygulaması yapılarak hayata geçmiş olan *Antalya-Kepez gecekondü dönüşüm uygulaması 1. bölge TOKİ* üzerinde fiziksel analizler yapılmıştır. Ayrıca Antalya Büyükşehir Belediyesi, proje alanının bağlı olduğu Kepez Belediyesi ile görüşmeler yapılmış araştırma alanına ilişkin veriler elde edilmiştir. Yöntem olarak mevcut oturanlar ve çevre halk ile birebir görüşülmüş ayrıca komşuluk ilişkilerinden etkilenen ve bu ilişkileri üreten kişiler olarak kadınlar ele alınmış ve bu bağlamda 90 kişiyle (*söz konusu kişiler, mevcut alanda daha önce yoğunlukla gecekondusu olan kişilerdir. Gecekondusu olan mülk sahiplerinden ev kiralayan ya da satın alan katılımcılarda mevcuttur*) yüz yüze olarak anket çalışmasına gidilmiştir.

Araştırma kapsamında, TOKİ projeleri bağlamında oluşan mekân kurgusunun sosyal etkileşimi yeniden nasıl biçimlendirdiğine ve yeni yaşama çevresine entegre olmaya çalışan yoksul ve göçle gelmiş toplulukların yaşadıkları sorunlara dikkat çekilmek istenilmiştir. Çalışmada kullanılan teknikler şekil 1.1'de verilmiştir.

Şekil 1.1 Araştırma da kullanılan teknikler

BÖLÜM İKİ

KENT, KONUT, MAHALLE, KENTSEL DÖNÜŞÜM

2.1 Kentin Tanımı

Kent tanımlarına bakıldığında, konunun karmaşık ve çok boyutlu olması nedeni ile tanımlamanın oldukça zor olduğu ve farklı ele alışların olduğu görülmektedir. Toplumsal bir varlık olan insan, kentlerin doğuş sebebidir. Çünkü insan yaşamak için ihtiyaçlarını gidermek, diğer insanlar ile işbirliği içinde olmak zorundadır. İnsan yaşam koşullarını ve gereksinimlerini tek başına sağlayamaz. Bir üretim için çeşitli emek ve hüner gerekir. Bu bağlamda üretim için; üreticilerin birlikte yaşama zorunluluğu oluşur. Yaşamını sürdürebilmek adına bir arada üretebilme gereksinimi toplumları oluşturmuş ve toplumların büyümesiyle de kentler ortaya çıkmıştır.

Kent aslında yalnızca hayatımızı sürdürdüğümüz, işe ya da okula gittiğimiz bir yer değildir. Aynı zamanda karşılıklı duruşumuzdan, ahlakımızdan ders çıkardığımız, bir hukuk duygusu, bir adalet duygusu oluşturduğumuz, şahsımız dışında yine şahsımızdan farklı olanlardan birtakım şeyler öğrenebildiğimiz yerdir (Teber, 2004).

Suher (1991), kenti köyle karşılaştırarak tanımlamaktadır. Köy, temellerini tarıma dayandırmış, cemaat yaşamının, geleneksel hal ve davranışlar ile birbirine bağlanmış yaşama biçimlerinin üstün olduğu topluluktur. Kent ise; tarım dışındaki etkinlikler temeli üzerinde oturmuştur. Bu bağlamda köye karşıt bir topluluk şekli olduğu açıktır (Suher, 1991).

Kent bilim dalları ve coğrafya, kenti belli bir nüfus büyüklüğüne erişmiş yerleşkeler şeklinde tanımlar.

Kent, kendisine has bir iş-güç şekli, toplumsal yapıyı oluşturan birimlerden biri olan örgütü ve aynı zamanda belirli bir yerleşik kültürleri bulunan çok nüfuslu alanlar, yerleşmeler olarak tanımlanmaktadır (Yakut, 1979).

Genel ifadeyle kent, bir topluluğun dayanmış olduğu genel geçer olmayan temel referansları ile ilişkileri gözle görülür bir biçimde içinde yaşattığı bir yer veyahut da bir yerleşim alanı olarak ifade edilmektedir. Kent, aynı zamanda kentli bireylerden oluşan bir yerleşim birimidir. Tarımsal olmayan bir üretimin söz konusu olduğu, bütün üretimin kontrol edildiğı, koordinenin söz konusu olduğu ve belirli bir üretim şeklinin yanında getirdiğı ilişkiler çizgisinde kısmen heterojen olduğu düşünülen ve bütünleşmeye doğru doğal olarak dönüşen yerleşme alanları olarak belirtilmektedir (Kartal, 1983).

2.1.1 Türkiye’de Kentleşme

Günümüz kentler kültürü, kentlilik, birçok disiplinlikleri hoşgörü ve özgürlüklerle içinde barındıran demokratik aynı zamanda bilimsel fikir ve nesnellikten oluşan yapılardır. Bu durum, önemli ölçüde sanayi toplumunun özellikleriyle yoğrulmuş batı kentlerinden bahsetmek anlamına gelmektedir. Söz konusu kentlerin bu günkü halini almasındaki en önemli öge sanayi devrimidir. Sanayi devrimi ise batının kendi toplum yapısı içinden çıkmış bir oluşumu ifade eder. Ancak; ithal sanayi tarafından kalkınma çabasında olan ülkelerde ise sanayi, kültürün bir parçası olmaması nedeniyle, ne tam anlamıyla sanayi toplumuna bir geçiş yapabilmiş ne de söz konusu ülkeler yeni bir kent kültürü üretilebilmiştir. Türkiye de bu şartlara örnek bir ülke konumundadır. Bu bağlamda gelişmekte olan diğer ülkelerdeki gibi Türkiye’de sanayileşmenin sonucu olarak bir kentleşme olamamış, bütünüyle ülkenin sosyo-ekonomik sebepleri ve aynı zamanda siyasal şartlarından dolayı bir kentleşme gerçekleşmiştir. Bu durumda Türkiye’deki kentler, sanayi devriminin getirmiş olduğu bir kültürel özellik taşımazlar (Yılmazöz, 2010). Bu bağlamda Türkiye’de bir dönem kentler, yüksek oranda kırdan kente göçle oluşan yerler olduğundan, kentli olma olgusu aidiyet duygusu çok fazla mümkün olamamıştır.

Cumhuriyet’in kuruluşundan 1950’lere kadar olan dönem de ekonominin tarıma dayalı olmasından ve yoğun olarak toplumun kırsalda yaşamasından kaynaklı, kentleşme hızı önemli bir artış göstermemiştir. I. Dünya Savaşı ile bozulan ekonomi ve nitelikli işgücünün kaybı sanayi sektörü için atılması gereken adımları etkilemiş,

kırdan kente olan göç hızının ise yavaşlamasına sebep olmuştur. Aşağıdaki tablo 2.1’de, nüfus sayım yıllarına göre kentsel ile kırsal nüfus oranları verilmiştir. 1927 yılından 1950’li yıllara kadar olan dönem de Türkiye’de nüfus artış hızının artmasına rağmen kentleşme hareketlerinde büyük bir değişim olmadığı açıkça görülmektedir. 1950-1960 yılları arası ise kentsel nüfus artışında önemli bir yükseliş görülür. 1980’lerden itibaren kentsel nüfus artış hızında azalma görülmesine karşın, genel nüfusun ve kentli nüfusun arttığı görülür. 1990’lardan günümüze ise hızlı bir kent nüfusu artışı mevcuttur. Aynı zamanda bu dönem yeni bir ekonomik çerçeveye sahip neoliberal kentsel yenileme süreci içerisinde olan bir kentsel yenileme modelidir.

Tablo 2.1 Nüfus sayım yıllarına göre kentsel ile kırsal nüfus oranları (Erkan'dan aktaran Demir, 2013)

	Nüfus	Nüfus Artış Hızı (Binde)	Kent Nüfusu	Yüzde	Köy Nüfusu	Yüzde
1927	13.648.270	-	3.305.879	24,22	10.342.391	75,78
1935	16.158.018	21,10	3.802.62	23,53	12.355.376	76,47
1940	17.820.950	19,59	4.346.249	24,39	13.474.701	75,61
1945	18.790.174	10,59	4.687.102	24,94	14.103.072	75,06
1950	20.947.188	21,73	5.244.337	25,04	15.702.851	74,96
1955	24.064.763	27,75	6.927.343	28,79	17.137.420	71,21
1960	27.754.820	28,53	8.859.731	33,69	18.895.089	68,08
1965	31.391.421	24,63	10.805.817	34,42	50.585.604	65,58
1970	35.605.176	25,19	13.691.101	38,45	21.914.075	61,55
1975	40.347.719	25,01	16.869.068	41,81	23.478.651	58,19
1980	44.736.957	20,65	19.645.007	43,91	25.091.950	56,09
1985	50.644.458	24,88	26.865.757	53,03	23.798.701	46,97
1990	56.473.035	21,71	33.326.351	59,01	23.146.684	40,99
1997	62.865.574	15,08	40.882.357	65,00	21.983.217	35,00
2000	67.803.927	18,28	44.006.274	64,90	23.797.653	35,10
2008	71.517.100	13,1	53.611.723	75	17.905.377	25

Türkiye'nin kentleşme düzeyi nüfus bakımından değerlendirildiğinde, az gelişmiş olan ülkelerden ileride ancak; sanayileşmiş olan ülkelere ise daha geride olduğu görülmektedir. Ülkemizde kentleşme süreci 1950'lerde başlamış ve 25-30 yıl süre zarfında da nüfus yığılması bakımından gelişmiş olan ülkelerin düzeyine erişmiştir. 1950 yılında kent nüfusu toplam nüfusun yüzde 25'i halindeyken bu oran, 1985 yılında yüzde 53'lere ve 2000'ler de ise yüzde 65'lere çıkmıştır (Çakılcıoğlu ve Cebeci, 2003). Türkiye'deki nüfusun yüzde 65'e yükselmesi, sosyoloji bakımından da Türkiye'nin en önemli dönüşümü yaşadığını göstermektedir.

Türkiye'de kentleşme dönemlerine Yılmaz ve Çiftçi (2011), düşük kentleşme dönemi olarak adlandırılan 1923-1950 arası dönem, 1950-1960 yılları arası kırsal çözülmeden kaynaklanan kentleşme dönemi, 1960-1980 kentsel gelişme dönemi son olarak da 1980 ve sonrası olan kentsel dönüşüm dönemi başlıkları adı altında dikkat çekmiştir.

Düşük kentleşme dönemi olarak adlandırılan 1923-1950 arası dönem, kentleşme hızı oldukça yavaş gerçekleşmiş, kentlerin nüfus artış veya azalış hareketleri doğum-ölüm oranı ile değişkenlik göstermiştir. Diğer yandan kentleşme hızındaki düşük artışlar göç kaynaklı değil, tamamen kentin kendi iç dinamiklerine bağlı olarak gerçekleşmiştir.

Siyasi iktidar söz konusu bu dönemde nüfusun belirli alanlara yayılması amacıyla bazı taktikler geliştirmiştir. Ankara kentinin başkent olması, Anadolu'da bazı kentlerde fabrikalar açılması dışında birçok kentten ve kasabadan başkente ve İstanbul'a ulaşım bağlantısı sağlanmaya çalışılmıştır. Sanayi kuruluşlarının birçoğuna bakıldığında Marmara ve Ege Bölgesi hariç, nüfusu on bini aşmamış olan ve demiryolunun geçmiş olduğu yerleşim alanlarında kurulmuştur (Keleş, 2008).

Dönemin en önemli özelliği kentleşme adına güçlü olan herhangi bir hareketin bulunmaması diğer taraftan, bu dönemdeki nüfus artışının kendinden sonra gelen dönemler için Türkiye'nin yapısal değişimlerini gösteren kentleşme hareketlerinin de temel kaynağını oluşturmasıdır.

Kırsal çözülmeyen kaynaklanan kentleşme dönemi olarak bilinen 1950-1960 arası gerçekleşen göçün nedenlerine bakıldığında; 1950'li yıllar itibariyle Türkiye'de yaygın bir şekilde kullanılan Marshall yardımları, kırsalda artan nüfus sonucu mülkiyetin bölünmesi, kan davaları, büyüyen metropol kentlere duyulan “hayranlık” taşı toprağı altın İstanbul vb, kırsal toprağın parçalanması, tarımda makineleşme sonucu kas gücüyle yapılan üretime olan ihtiyaçta azalma, tarım arazilerinin artan nüfusun geçimini sağlamakta yetersiz olması ve beraberinde gelen işsizlik, tarım arazilerinin sulanması, drenaj ve tesviyesindeki yaşanan problemler, toprak dağılımındaki sorunlar, işletmelerin oldukça büyük bir kısmının ekonomik anlamda yetersizliği, tarımdaki pazarlama organizasyonun yetersizliği, yine tarım, sanayi ve hizmetler sektörleri arasındaki entegrasyonun yetersiz oluşu, çiftçilerin bilgi bakımından yetersizliği ve bununla beraber genel eğitim düzeyindeki düşüklük, vb. yapısal problemler, göçün temel sebepleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Alver, 2017). Süreçler sonucunda da kentsel mekânda köklü değişimler söz konusu olmuştur. 1950'li yıllar ile birlikte özellikle büyük kentlerde nüfus sayılarında çok hızlı bir artış yaşanmıştır. Kırsaldan kente yaşanan göç süreci hızlı bir kapitalistleşme sürecini de beraberinde getirmiştir. Tablo 2.1’de olduğu gibi 1950-1960 yılları arası toplam nüfusa baktığımızda 20.947.188’den 27.754.820’e yükselmiştir. Kent nüfus artış hızı binde 21,73’den 28,53’e yükselmiş, kırsal nüfusu ise yüzde 74,96’dan 68,08’e gerilemiştir. Ayrıca kısmi de olsa metropollerdeki sanayi yatırımlarının yanı sıra yurt dışından getirilen teknolojinin maliyetinin ucuz emek ile karşılanmaya çalışılması da kırsaldan kente göçü tetikleyen bir diğer etkidir (Alver, 2017).

Bu dönemde kente göç edenlerin en temel problemlerinden bir diğeri de barınma sorunu olmuştur. Zaten yoksul olan bu kesim için barınma ev yaptırma ya da satın alma kente ev kiralayacak parayı bulmak bile neredeyse imkânsızdır (Keleş, 1972). Kurtuluş'a göre kırsaldan kente göç eden yurttaşlar kent merkezi dışında bulunan ağırlıklı olarak kamu arazilerinde temel mühendislik sunumundan yoksun bir şekilde gecekondu üretti (Ekici, 2015). Bu kesimler için en iyi barınma yolu gecekondu yapmak olmuş ve bu durum kentlerin çeperlerini saran gecekondulaşma sürecinin de başlamasına zemin hazırlamıştır (Keleş, 1972). 1950-1960 arasında göç edenlerin neredeyse tamamı vasıfsız, eğitim düzeyi düşük ve fazla serveti olmayan

yoksullardan oluşmaktadır. Bu ilk göç dalgası ile kente gelenler, sanayi yatırımlarının sınırlı oluşunun yanında vasıfsız ve eğitimsiz olmaları ayrıca kent kültürüne tümüyle yabancı olmaları sebebiyle son derece kötü şartlarda çalışmak zorunda kalmışlardır. Büyük bir çoğunluğu ise işportacılık, ayakkabı boyacılığı, kapıcılık vb. gibi marjinal-enformel sektörlerde bulunmuşlardır (Alver, 2017).

Söz konusu dönemin göze çarpan sorunu, bireylerin ekonomisiyle eş değerli olan konut sayısının olmayışıdır. Bu bağlamda hızlı kentleşmenin sonucu doğan konut probleminin giderilememesinin sebebi ise, ikinci dünya savaşının çıkabileceği ve oluşan tehdide karşılık konut yapımı için yeterli bir bütçenin olmayışı şeklindedir. Düzenli bir işi ya da geliri olmayan, kente göç eden köy kökenli topluluklar hazine arazilerinin üzerinde barınma ihtiyacını gidermek amacıyla gecekondu yapımına başlamıştır. Böyle bir durumun, bireyleri konut ihtiyacı bakımından ilginç bir meşruiyet problemiyle karşı karşıya getirdiği gibi yaygın bir söylem söz konusudur (Tekeli, 2009). Bu dönemin kentleşmesinin getirmiş olduğu değişim-dönüşüme karşı birçok kentin hazır olmaması ulaşım gibi yerleşim gibi alanların düzensiz, plansız bir görüntüye sahip olmasında etkin olduğu görülmüştür.

1960-1980 Kentsel gelişme dönemi Türkiye’de güçlü bir kentleşmenin yaşanmış olduğu hızlı bir kentleşme sürecinin görüldüğü bir dönemdir. Tablo 2.1’de görüldüğü üzere, Türkiye’de 1960 yılında kentsel nüfusun genel nüfusa oranı yüzde 33,69 iken 1980 yılında ise bu oran yüzde 43,91’e yükselmiştir.

Sanayileşmedeki artış ve aynı zamanda sanayileşme stratejisinin yeni bir tanıma girmesi, kentlerin nüfus bakımından aşırı büyümesi ve beraberinde kentlerin belediye sınırlarının da dışına akarak büyümesi ve kent içi ulaşım araçlarının sayıca ve çeşit bakımından çoğalması (Yılmaz ve Çiftçi, 2011) gibi etkenler, bu dönemde kentlerin şekillenmesinde rol oynamışlardır. Bu bağlamda olanakları cazip gelen, özellikle de sanayi yatırımlarının yoğun olarak İstanbul, Adana, İzmir gibi büyük kentlere olması kırdan kente yoğun göçleri doğurmuş, bunun neticesi ise kentlerin oldukça hızlı bir biçimde büyümesine sebep olmuştur. Türkiye’de kent nüfusuna bakıldığında 1960 yılında 8.859.731 olan nüfus, 1980 yılında 19.645.007’a yükselmiştir. Bu yükseliş

konut sorununa yol açmış ve gecekondulaşma olgusunu ortaya koymuştur. 1965 yılında "*Kat Mülkiyeti Kanunu*" ile 1966'da "*Gecekondu Kanunu*"nın çıkartılması, yapsatçılığın hızlı bir şekilde gelişmesine, kısa süre sonra da arsa sahibinin yapsatçı karşısında avantajlı konuma geçmesine neden olmuştur. Şöyle ki, başlarda arsa üzerinde üretilecek konuttan yüzde 30 pay isteyen arsa sahibi ilerleyen zamanlarda yüzde 70 pay isteyebilecek konuma gelmiştir. Tarihsel süreç açısından değerlendirildiğinde rantıye sınıfın mülkiyet dışında üretim sürecine herhangi bir katkı koymadığı halde, yaratılan değerden çoğu zaman büyük payı aldığı görülecektir. Gecekondu her ne kadar plansız ve mühendislik hizmeti almamış olsa da elektrik ve su tesisatının devlet tarafından bağlaması bir *uzlaşımın* olduğunu göstermektedir. Görece durumu iyi olan ve çoğu yazar tarafından orta sınıf olarak tarif edilen kesim ise planlı, ruhsatlı ve temel altyapı hizmetinin alındığı apartmanda barınma sorununu çözmüştür (Ekici, 2015).

Kurtuluş'a göre gecekonduyun ilk başlarda kullanım değeri ön planda iken, 1960'lı yıllar itibariyle mübadele değeri öne çıkmaktadır. Bunun temel nedeni, devletin göçün ilk yıllarında tepkisiz kalması, 1980'li yıllara doğru ve sonrasında ise mekânın bir birikim aracı olarak keşfedilmesi neticesinde ana aktörlerden biri olmasıdır (Ekici, 2015).

1980'li yıllar itibariyle uygulamaya konulan neoliberal politikalar ile içe dönük olan büyüme politikaları terk edilmiş, sermayenin kentleştiği bir döneme geçilmiştir. Türkiye'nin kentleşme hikâyesi sermayenin büyük fotoğrafı içinde küçük fakat bekası için de oldukça önemli bir yerde durmaktadır. Coğrafi konumu, yer altı/üstü zenginlikleri ve emek gücü potansiyeli açısından kritik bir yerde durmaktadır (Ekici, 2015). Bu dönemde bir yandan göç ve gecekondulaşma devam ederken kentlerin değişen dinamiklerine bağlı olarak göçerlerin yaşama şartlarında belirgin değişimler de ortaya çıkmaya başlamıştır (Ünverdi Zengin, 2002).

Yine bu dönemde neoliberal politikalar sonucunda sosyal harcamaların azaltılması var olan kentsel sorunları daha da derinleştirmiştir. Sonuç olarak kırsaldan kentlere doğru olan nüfusun artışı ve sürmesi kentsel mekânda var olan iş bölümünün yeniden

tanımlanmasına neden olmuştur. Bu durum ise var olan sorunların da kente yeni göç eden kesimlere transfer olması sonucunu doğurmuştur (Ekici, 2015).

Kentsel mekândaki yoksulluk ile çırpınan kesimlerin kente yeni göç eden kesimler üzerinden zenginleştiği de görülmektedir (örneğin gecekondu sahibinin hızlı bir şekilde değişmesi). Kente yeni gelenler, kendinden daha da önce kente gelenlerin deneyimlerinden oldukça yararlanmışlardır. Bu bağlamda hemşericilik ilişkisi biçimi de kentte tutunabilmek adına oldukça önemli bir şart halini almıştır.

1980 ve sonrası olan kentsel dönüşüm dönemi için tablo 2.1'e bakıldığında kentsel nüfus artış hızında bir gerileme görülmektedir. Ancak, kentsel nüfusun artış hızında görülen bu gerilemeye rağmen, hem toplam nüfusta hem de kent nüfusunda bir artış söz konusudur. Toplam nüfus 1980 yılında 44.736.957'dir. 1990 yılında 56.473.035 ve 2008 yılında 71.517.100'e yükselmiştir. Diğer yandan kentli nüfusun toplam nüfusa oranı da sürekli yükseliş halindedir. Bu oran 1980 yılında yüzde 43,91 iken, 1990 yılında yüzde 59,01'i, 2008 de ise yüzde 75'i görmüştür.

İkinci Dünya savaşından henüz çıkmış olan bir Dünya'da aynı zamanda çok partili bir sisteme dâhil olmaya çalışan Türkiye, bu kadar hızlı bir kentleşmeye adapte olamamıştır. Kaldı ki, Türkiye'nin II. Dünya savaşından önceleri de asıl gütmüş olduğu politikası ise nüfusun kırdaki tutulması bu bağlamda kentleşmenin de önlenmesi yönündedir. Türkiye'de çalışan bir toplumun işçileşmesi ve kentleşmesi tehlikeli, aynı zamanda sosyal rahatsızlığın asıl kaynağı olarak düşünülmüş ancak; Dünya'da küreselleşme ve sanayileşmeyle paralel giden kentleşmeye engel olabilmek çokta mümkün olamamıştır (Yılmaz ve Çiftçi, 2011).

Bu dönem Türkiye'de birçok değişim ve dönüşümün görüldüğü bir dönemdir. Öyle ki ülkenin içinde olduğu sosyal ve siyasal diğer yandan ekonomik koşullara bağlı yaşanmış olan kentleşme hareketi çok farklı bir boyut kazanmıştır. 1980 sonrası göç ve yoksulluk, kimlik ve dayanışma ağları üzerinden yeni sosyal ilişkiler üretmiştir. İlk göç hareketlerinden başlayarak kentlere yönelen göçün yoksulluk şartları ile baş edebilmede kendilerine özgü stratejileri olmuştur. Bu noktada da aile

ve hemşehrlik bağlarının dayanışma temelinde önemli bir kaynak yarattığı pek çok araştırmanın ortak bulgusudur. Yine bireylerin kente entegre olma süreçlerinde aile ve hemşehrlik ilişkileri dışında pek çok sosyal ağ ve yapılanmayı da kullandıkları izlenmeye başlanmıştır (Ünverdi Zengin, 2002).

Kentleşme bakımından söz konusu dönemde çok önemli bazı gelişmeler yaşanmıştır. Bunlardan birincisi; "*Toplu Konut İdaresi*"nin kurulmuş olması, ikincisi; "*İmar İskân Bakanlığı*"nın sonlandırılması, son olarak üçüncüsü de; 1983-84'de çıkarılan bazı kanunlarla belediye kaynaklarının artırılması, merkez yönetim denetimlerinin kısmen azaltılması aynı zamanda imar planı yapma ve onama yetkilerinin belediyelere aktarılmasıdır. Söz konusu dönemde İstanbul, İzmir ve Ankara gibi şehirler "*büyükşehir*" statüsü kazanmışlardır (Tekeli, 1998).

Bu süreçte kentleşme devam ederken, kent merkezlerinde oluşan bina yoğunlukları, orta gelirli bireylerin konut taleplerindeki artışı vb. nedenler gecekonduların değerlenmesine sebep olmuştur. Bu bağlamda, bahçeli tek katlı butik evler yıkılarak yerlerini çok katlı apartman görünümlü gecekondular yer almıştır. Bu durum gecekonduların ev sahipleri ile gecekonduların kiracıları arasında bir ayrışma sürecini başlatmıştır. Ortaya çıkan fiziksel çevre, sağlam ancak; kötü inşa edilmiş, yer yer bitmemiş, estetik kaygısı olmayan gecekondular-apartmanları biçiminde gelişim göstermiştir.

1990'lerden itibaren gecekonduların kiracılığında oldukça bir artış yaşanmıştır. Söz konusu bu durum ise eski göç eden toplulukların yeni göçle gelen topluluklar üzerinde bir rant oluşumuna zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda, yeni göçle gelenlerin kendilerini bir anda yoksulluğun içerisinde bulmaları kaçınılmaz bir durum olmuştur. Diğer yandan kira ödemesi gibi bir maliyet gerçeği söz konusudur. Bu dönemin söz konusu yaşanan sürecin diğer bir yansıması ise gecekonduların mahallesine kiracı olarak gelen bireylerin hemşehrlik açısından ilk göçle gelen bireyler kadar yararlanamamış olmaları ve böylelikle onların kendilerini, göç ettikleri kentte oldukça yalnız hissetmeleridir. Bu bağlamda birincil ilişkilere dayalı faaliyetler bu dönemde dernekler üzerinden ancak ikincil düzeyde yürütülmeye başlanmıştır.

Bu dönemin yine en önemli özelliklerinden biri de artan mekânsal ayrışmanın toplum açısından sınıfsal ve mekânsal kutuplaşmaları ivmelendiren bir etmen olmasıdır. Böyle bir kutuplaşmadan etkilenen ise sadece zorunlu göç eden mağdurlar değildir; söz konusu göç dalgasının etnik temeli ve aynı zamanda yoksullaştırıcı etkisi, bireylerin başka kesimlerine nazaran daha da kırılgandır (Alver, 2017). Ayrıca bu kırılgan yapılar, sahip olduğu olumsuz şartlar, inşaata başlayacak maddi imkânlarının ya da kendisine içinde bulunduğu yolda yardım eli uzatacak tanıdıkların bulunmamasına bağlı olarak, kent merkezindeki eski tarihi dokular içerisinde kentin çöküntü alanlarına yönelmeye başlamışlardır (Ünverdi Zengin, 2002).

1990'lı yıllar genelde, kentlerde alışveriş merkezlerinin, beş yıldızlı otellerin ve iş merkezlerinin hızla yayılmaya başladığı bir süreç olmuştur. Çok uluslu firmalar kentlerde görülmeye başlamışlardır. Plazalar, alışveriş merkezleri, iş merkezleri gibi öğeler kent merkezini tanımlayan öğeler haline gelmişlerdir (Sirkeci, 1999).

1990'lı yılların sonundan itibaren günümüze kadar olan dönemde yaşanmakta olan kentsel yenilenme (dönüşüm), özellikle kent merkezlerinde oluşan veya oluşturulmak istenen kentsel ranttan pay alma amacıyla sermaye gruplarınca desteklenmiştir. Bu yenilenme sürecinin mekânı ise genellikle gecekondur bölgeleridir. Kentler yatay şekilde büyüdüğünden, önceleri kent çeperinde kalan gecekondur bölgelerinin birçoğu artık kent merkezinde kalmış ve gecekonduların değeri bölgede oluşan kentsel rant değerinden düşük bir değere sahip olmuştur. Bu nedenle gecekondur bölgeleri müdahaleye açık bir konuma gelmiştir. Bazı gecekondur bölgeleri kentsel dönüşüm projeleri çerçevesinde kalıcı bir şekilde yenilenirken, bazıları ise apartmanlaşmıştır (Demir, 2013).

"1999 Marmara Depremi" Türkiye'nin konut probleminin, sağlıklı mühendislikten uzak yapılaşmaların sonuçlarını oldukça ağır bir biçimde gözler önüne sermiştir. Kentsel dönüşüm projeleri, yerel yönetimlerin ve diğer taraftan halkın ve medyanın da ilgisini çekmesine neden olmuştur (Tolanlar, 2007). Özellikle, 2000 yılı sonrasında var olan gecekondur bölgeleri yıkılmaya başlamıştır. Kent merkezi plansız ve güvenilir olmayan yapıları bünyesinde barındırmasına karşın,

başta TOKİ olmak üzere özel sektör yatırımları ile kentlerin çeperinde planlı, güvenilir, sosyal donatı alanları olan yeni yerleşim-yaşam alanları inşa edilmiştir (Alver, 2017).

Bu döneme ilişkin bir diğer dikkat çekici husus ise, hemşerilik ilişkilerindeki dönüşümdür. Son dönemde göçle gelenlerin büyük çoğunluğu daha ziyade, nitelikli iş gücü ve tayin ya da atama dâhilinde kente gelenlerden oluşmaktadır. Bir başka deyişle, ekonomik açıdan herhangi bir yardıma ihtiyacı olmayanların sayısı giderek artmaktadır (Alver, 2017). Diğer yandan kentte kurulan sosyal ağlar ve dayanışma ilişkilerinin yapısı da büyük ölçüde değişime uğramış ve bu bağlamda yakın akrabaları ile bir araya gelemeyen insan sayılarında da bir artış söz konusu olmuştur. Geleneksel toplumsal ilişkiler giderek çözülmeye başlarken, yalnızlık ve topluma yabancılaşma gibi olgular da kentlerin belirgin sorunları haline gelmiştir

Sonuç olarak; Türkiye’de kentleşme sürecini anlayabilmek için, Türkiye’nin yukarıda belirtilen sebeplerden dolayı yaşamış olduğu hızlı kentleşmenin doğal bir neticesi ile gelen aşırı göç olgusunu, gecekondulaşmayı ve kentsel yenilenme olgusunu da birlikte değerlendirmek gerektiği açıktır. Bu bağlamda Türkiye kentleşme sorunlarına çözüm arayışında da bu olgu ve gelişmelerle bağlantılı bir düşünce biçimine ihtiyaç bulunduğunu söylemek mümkün hale gelmektedir.

2.1.2 Kentleşme Sürecinde Göç ve Gecekondulaşma

Sanayileşme sonrasıyla birlikte kentleşme olgusu, kentleşmenin toplum üzerindeki yapısal değişimlerini belirgin bir şekilde yansıtmaktadır. Bu durum günümüz kentleşmesi için nüfusun oldukça büyük bir kısmının tarımdan dolayısıyla topraktan kopartarak; tarım dışı mekânlarda, sanayide ya da köy dışı bölgelerde, kentlerde yaşamaları demektir. Yapısal bu değişiklikler ise toplumun her ferdi için yepyeni bir ilişki kurma, ilişkilerini yeniden düzenleme ve değiştirme anlamına gelir. Bu travmatik deneyim değişimin fiziki boyutu kadar; kişi davranış ve psikolojilerini, düşüncelerini, heyecanlarını da etkiler ve değiştirir. Toplumsal bir varlık olan insanın kent içinde bulunduğu bu durum kentleşme kavramını ortaya çıkarır.

Kentleşme süreci kapitalist üretim ilişkileri ve bu ilişkilerin sürekliliği ise kentleşme süreci ile doğrudan ilişkilidir. Tarihsel süreç içerisinde değerlendirildiğinde, kentin bir gelişme sürecinin hem ürünü hem de önemli bir aracı olduğu anlaşılabilmektedir (Ekici, 2015).

Kentler, yapısal ve toplumsal olarak ne büyüklükte olurlarsa olsunlar her zaman beraberinde birtakım sorunları ile birlikte günümüze kadar gelmişlerdir. Türkiye açısından bakıldığında ise gecekondulu olgusu bu sorunlar içerisinde öne çıkmaktadır. Bu sorun, kırdan kente "gerçekleşen göçün gerek sosyo-kültürel bakımdan, gerek ekonomik yönden, gerekse siyasal ve fiziksel açıdan kente uyum sağlayamaması biçiminde kendini göstermiştir. Türkiye'de gecekondulu yapıyı 1930'lu yıllarda başlamıştır. Gecekondular ilk çıktığı dönemlerde geçici bir nüfusun barınma alanı olarak belirirken, süreçle birlikte kalıcı bir nüfusun barınma alanı haline almıştır.

1947'ler de Marshall planı ile teknolojik bir gelişme olarak görülen traktörlerin Türkiye'ye çok sayıda girmesi sonucu iç göçlerin hızlanmasında önemli bir etken olmuştur. Makineli tarımın belirgin bir şekilde üretim artışı sağlaması, zamandan kazanç vb. etmenler iş gücünü azaltmış, kırı itici kılmış ve öküz-sapan vb. ekip-biçme olgusunu bitirmiştir. Bu bağlamda imkânları bakımından çekici gelen kent özellikle İç Anadolu'da, Ege ve Güney bölgelerimizde, Doğu'da, Güneydoğu'da kırsal alanlardan Ankara, İstanbul, Adana gibi sanayinin öncelikli olduğu büyük kentlere yoğun bir nüfus hareketi gerçekleşmiştir.

İlk göç edenlerin akraba ve hemşerilerine verdikleri bilgi ve destekler de kimi toplumbilimciler tarafından çekici faktörler arasında sayılmaktadır (Tekşen, 2003). Bu bağlamda göçmenlerin sorunlarına karşı kentin yeterli örgütlenememesiyle söz konusu göçmenler çeşitli etmenlerin itici gücüyle de (para vb.) hemşerilerinin ve akrabalarının yakın çevrelerinde ya da aynı semtlerde oturmayı tercih etmişlerdir. Göçmen için bu kentleşme esasında onun bir sosyalleşme sürecidir; ancak bireyin öncesinde almış olduğu sosyal bir temel ile yeniden bir uyum gerektiren ve bir takım zorlukları da beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda gecekondulu olgusu karmaşık bir kavram olup dönüşümünün ise yalnızca ekonomik ya da mekânsal bir boyutla ele

alınması mümkün değildir. Kuşkusuz ki bu yapı içerisinde son derece öneme sahip sosyal, kültürel, politik vb. ilişki ağları mevcuttur.

Gecekondu yoluyla barınma sorununu çözen söz konusu göçmenlerin yaşamış olduğu en önemli problemlerden biri de kente uyum problemidir. Göçmenin kırsaldan taşıdığı kültürel değerlerin, kentsel değerlerle birlikte yeni yaşam tarzlarının çatışması temel bir problem olarak gün yüzüne gelmiştir (Keleş, 1972). Ekonomik açıdan yetersizlik, yoksulluk diğer taraftan eğitim düzeyinin düşüklüğü ile daha da belirginleşmiş olan kente uyum sorunu, göç edenleri çok farklı bir kültür, hayat ve yaşam tarzı üretmeye doğru çekmiştir. Söz konusu durum, aynı zamanda kırdan göç etmiş toplumlar ve yerli nüfusun arasında da toplumsal bir ayrışma, çatışma ve sosyal dışlanma gibi yapısal problemlerinde doğmasına sebep olmuştur (Alver, 2017). Kırdan getirilen örf, adet ve gelenekler ile kent hayatının çakışması, değer hükümlerindeki değişimler, zihniyet, davranış ve sosyal ilişkilerdeki farklılıklar yanı sıra alışılmışın dışında tasarlanmış kent mekânının devasa büyüklüğü, günlük hayatta kullanılan ev eşyalarının ve tüketim kalıplarının değişmesi, mesleki farklılık kısaca gündelik hayat pratiklerinde meydana gelen değişimler kent kültürüne ve yaşamına eklenme noktasında ciddi problem alanlarının oluşmasına ve hatta "gecekondu kültürü" adı verilen yeni bir yaşam tarzının doğmasına sebep olmuştur (Alver, 2017).

Resmi gazetede yayınlanan 30 Temmuz 1966 tarih 12366 sayılı 775 kanun numaralı madde 2'de gecekondu kanuna göre gecekonduyunun manası; *"imar ve yapı işlerini düzenleyen mevzuata ve genel hükümlere bağlı kalmaksızın, kendisine ait olmayan arazi veya arsalar üzerinde sahibinin rızası olmaksızın yapılan izinsiz yapılar"* kastedilmektedir. Gecekonducular kişilerin kendi arazilerinin ya da devlet arazilerinin üzerine yapılmış olsalar da söz konusu gecekonducuların büyük bir kısmı devletin arazilerini işgal etmesi nedeniyle sahibinin rızası olmaksızın şahsına ait olmayan arazi veya arsalar şeklinde tanımlanmaktadır.

Gecekondu konut yapısı olarak, kentin planlanmış ve de alt yapısı tam olarak bitmemiş kesimlerinde, yerleşmeye hiçbir şekilde geliri yeterli düzeyde olmayan

bireylerce, kentin çeperinde ya da kente en yakın ve henüz kentleşmenin oluşmadığı alanlar üzerinde barınma ihtiyaçlarını giderebilmek amacıyla kendi imkân ve olanaklarıyla oluşturdıkları yapılardır, şeklinde tanımlanmaktadır (Erkan, 2002).

Türkiye'ye özgü bir olgu olmayan gecekondu sorununa çözüm olarak çeşitli ülkelerde yıkmak, iyileştirmek, önlemek vb. gibi çeşitli politikalar uygulanmıştır. Türkiye’de ise gecekondu sorununa çözüm olarak farklı aşamalarda ve genellikle ülkesel politik ve ekonomik seçmelerin ürünü olan çözüm arayışları geliştirilmiştir. Kuramsal yaklaşımlar temelinde gecekondu olgusunun ele alınışında ise üç önemli yaklaşımdan söz edilmektedir. Birincisi, gecekonduları “*tampon kurumlar*” olarak değerlendiren yaklaşımdır. Bu yaklaşımda gecekondu, göç yoluyla gelenlerin barınma ihtiyaçlarını karşılamasının yanında, kente eklenmesini kolaylaştıran bir işleve de sahiptir. İkincisi, gecekondu sorununu ekonomik ve sosyal boyutlarıyla ve marjinal yaşam çerçevesi içinde ele alan “*marjinal sektör*” yaklaşımıdır. Üçüncüsü ise “*merkez-çevre*” yaklaşımıdır (Gökçe, 1993).

Bu yaklaşımlar her ne kadar gecekondu olgusunu daha iyi anlamlandırmaya yardımcı olsa da, söz konusu olgu bu yaklaşımların üstünde daha da geniş bir anlam içermektedir. Diğer yandan tampon kurum ve mekanizma bağlamında bakıldığında sosyolojik olarak en çok bilinen yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre, toplumsal değişim, bir toplumun bütün bölümlerinde aynı hızda ya da aynı oranda gerçekleşmez. Fakat toplumlarda değişim söz konusu olduğunda, geçici denge ve aynı zamanda bütünlüklerini koruyan çeşitli mekanizma ve de kurumlar mevcut olmuştur (Kongar, 1982). Kongar’a göre söz konusu toplumların geçici denge ve bütünlüklerini koruyan çeşitli mekanizma ve kurumlar tampon kurumlardır. Geçici bir tampon kurum ve mekanizmalar toplumların değişme durumlarında toplum fertlerinin adaptasyon ve uyum sürecine yardım eden, ne eskiyi tamamen yadsıyan ne de yeniye tamamen kabulleştiren bir ara geçiş formülasyonudur. Gecekondu alanları da bu tür tampon kurum ve mekanizmalara iyi bir örnek niteliği taşımaktadır (Yılmazöz, 2010).

Kentleşme sürecine 1945-1950 dönemi ile başlarsak; dağınık olan bir barakalaşmadan söz edebiliriz. Yoğun ve yaygın, fakirlik ve sefalet söz konusuyken,

1950–1960 dönemi “mahalleleşme”, kente “yerleşme” dönemi olduğunu söyleyebiliriz. 1960’ların, kompakt bir nüve çevresinde, arada boşluklar koruyarak, eksenler boyunca gelişen modeline karşılık, 1980 sonrasında sosyal mekânda oluşan inanç, hemşehrilik, politik düşünce, iş ilişkileri, gelir düzeyi gibi tematik gruplaşmaları yansıtan, kesintisiz ve yoğun bir mekân kullanım modeli devreye girmiştir (Yılmazöz, 2010). Türkiye'deki kentleşme hareketi sanayileşme ile desteklenmediğinden, bu dönemde dev metropoller ortaya çıkmış, ancak söz konusu metropoller kentleşme biçimleri açısından hem mekânsal hem de sosyal sorunlarla örülü yerler haline gelmişlerdir. 1980 sonrası süreç söz konusu sorunlar açısından önemli bir dönüm noktası olmuş, izlenen yeni politikalar çerçevesinde bir yandan göçle oluşmuş yaşama alanları yaygınlık kazanmaya başlarken, bir yandan da artan yoksulluk sorunu paralelinde, giderek kentten kopan, kendi içine kapalı yapılar halinde dönüşmeye başlamışlardır. Kentlerin, adeta farklı yöresel ayrışmalar temelinde birer mozaik haline geldiği bu süreçte, göçün en önemli nedenlerinin arasında, hane halkından (hemşeri) birine bağımlı olarak göç nedeninin ardından iş arama ya da iş bulma, tayin olma veya atamanın olması, eğitim amaçlı ya da evlilik gibi sebepler bulunur (Alver, 2017). Söz konusu dönemin asıl belirtilmesi gereken en önemli unsuruya nitelikli göçlerin artışıdır. Başka bir ifadeyle, 1980’li yıllarla birlikte göçün rengi değişmeye başlamış ve önceleri kırdan kente oluşan göçün yerini kentten kente (*daha büyük kentlerden daha küçük kentlere*) olan göç almıştır. Söz konusu bu durum ise göç edenlerin hayatını, kente uyumunu kolaylaştırmış ve önceleri yaşanmış olan sosyal dışlanma ya da fiziki bir ayrışma kısmen azalmıştır (Alver, 2017). Yine bu dönemde göç eden çekirdek ailenin çalışma çağındaki tüm bireylerinin çalışma hayatına dâhil olmaya başladıkları gözlemlenmektedir. Özellikle bayanlar ilk dönemde ev işleri ve çocukların bakımı ile meşgul olmasına karşın bu dönemde çocuk bakıcılığı, temizlikçilik ya da el işleme ürünler aracılığıyla ev ekonomisine katkı sağlamaya başladığı görülmektedir (Alver, 2017).

Öyle ki, deneyimli göçmenler artık oturdukları gecekondular dışında ikinci gecekonduyu ve daha fazlasını yaparak yeni göçmenlere kiraya vermişler böylelikle gelir elde etmişlerdir. Bu bağlamda mahalleler içi gelir farkı oluşmuştur. Günümüze kadar çeşitli değişim ve dönüşüme maruz kalan gecekondu, bu gün bambaşka bir

kavramı içermektedir. Gecekondu artık kırdan kente göç eden göçmenlerin geçici olarak kondukları, kendine has kültürleri ile sosyo-ekonomi vb. faaliyetleri olan bir yapı değildir. Dönüşmekte olan gecekondu alanları bu gün apartmanlaşarak kalıcı hale gelen fakiri ile zengini ile farklı grupları barındıran konut alanları haline almıştır.

2.2 Konut, Mahal, Yer

Bu bölümde komşuluk ilişkilerini mekân bağlamında daha ayrıntılı inceleyebilmek adına; özel anlamda ev ya da günümüzdeki ismiyle konut kavramı belirtilmiş, konutun mekân bağlamında sosyo –kültürel anlamı değerlendirilmiş ve son olarak da yerle kurulan ilişki aidiyet kavramına değinilmiştir.

2.2.1 Ev, Konut Kavramı

Ev, temelde barınma ihtiyacından doğsa da, barınma yeri kadar içerisinde yaşayan anne, baba ve çocuktan oluşan çekirdek ailenin yaşamlarını sürdürebilmesi için gereklidir, olmazsa olmazdır ve büyük bir değerdir. Çünkü evi olmayan insanlar hayatta kalma korkusunu ve kaygısını yaşarlar.

Konut ile ev arasında oldukça önemli anlam farklılıkları bulunmaktadır. Aslında konut çoğunlukla fiziksel anlamda düşünülürken, ev içeriğinde daha çok kullanıcılar tarafından konutlarına yükledikleri sosyal bir mana taşımaktadır. Bu bağlamda ev, (konut) hem sosyal hem de psikolojik bazı gereksinimler içermektedir, şöyle ki; ev, bireyler için etraflarını en iyi biçimde kontrol edebilir oldukları tek mekândır. Bir aile bakımından en uygun fiziksel alandır. Bireylerin kendilerini ifade edebildikleri mekândır. Aynı zamanda da ev, birey üzerindeki emniyet duygusunu geliştirmektedir (İlgın ve Hacıhasanoğlu, 2006).

İnsan doğası nedeniyle kendisini savunma duygusu içerisinde. Bu bağlamdadır ki kendini güvende ve huzurda hissedeceği bir yer, barınak ya da sığınak arar. Ev en basit düzeyde işlevsel bir yapı ile insanın doğal koşullardan kendini korumaya aldığı, güvenli bir alan oluşturduğu yerdir. Ev; insanı saran, çevre kuşatan yumuşak bir

koza gibidir, bu kozayı oluşturan şey ise yaşanmışlıktır. Ev bu yaşanmışlıkla bir yuvadır. Ev barınma yeri olması kadar, onunla kurulan ilişki de ev ve insan arasında psiko-sosyal bağ kurulması açısından önem kazanmaktadır (Yılmazöz, 2010). İnsanlar evlerini sever, onlara çeşitli anlamlar ve duygular yüklerler. Bu nedenlerdendir ki insan için ev vazgeçilmiş bir unsur halini almaktadır.

Evin fiziki yapısından genelde az katlı, çoğunlukla tek bir ailenin ikamet ettiği müstakil binalar anlaşılmaktadır. Ev, fizyolojik olduğu kadar sosyolojik, psikolojik, ekonomik ve estetik ihtiyaçların karşılandığı mekândır. Başka bir deyişle ev, toplumun en küçük birimi olan ailenin içinde yaşadığı bir kültür ünitesidir (Yılmazöz, 2010).

Sosyal bir varlık olan insan, çevresinde birileri bulunsun ister. Öyle ki bu durum hayatın da kaçınılmaz bir gereğidir. Bu bağlamda evi ev yapan, onun etrafı ile kurduğu ilişkisidir. Evi yaşanılır sıcak bir yuva yapan orda yaşayan insanlarıdır, ailedir ve komşularıdır. Kaçınılmaz olan komşuluk ilişkisi dilimizde bir takım atasözü ve deyimleri bile yer etmiştir. "*Ev alma komşu al*", "*Komşu komşunun külüne muhtaçtır*", vb. Bu sözlerin hepsi komşuluk ilişkilerinin anlam ve önemini göstermek açısından oldukça önemlidir.

Konut kavramı ise, sanayileşme sonrası evin yeni anlam kazandığı mekân yerleşmesi olmuştur. Bu anlamda mekânı dönüştüren şey konut üretiminin endüstrileşmesi olmuştur. Mekânın dönüşümünde ruhsal nitelikler arındırılarak işlevsellik ön plana çıkartılmıştır. Konut evden farklı olarak doğadan, doğallıktan, anlamdan kopartılıp işlevselleştirilerek üretilen mekân yerleşmesini ifade etmektedir (Yılmazöz, 2010). Bu bağlamda değişen ihtiyaç ve pratikler beraberinde, söz konusu konut ihtiyacını getirmiş, ihtiyaç ve pratikler geliştikçe konutlar başımızı sokacağımız bir çatıdan öte, tüm ihtiyaç ve gereksinimleri tam manası ile karşılayacak işlevsel mekânlar halini almıştır. Kuşkusuz ki bu durum konut anlayışında da değişime sebebiyet vermiş, tarihten günümüze çeşitli konut tiplerini öne sermiştir. Ancak, konut tiplerinin çeşitliliğinin arkasında yatan ise değer yapılarının farklılığıdır.

Konuya daha yakın olması nedeniyle konut olgusunu sanayileşmeyle birlikte değerlendirmek daha doğru olacaktır. Hızlı sanayileşmenin en büyük etkisi getirmiş olduğu nüfus artışı ve bu durumun sebep olduğu yapılaşma gerekliliği ile birlikte doğan büyüme baskısıdır. 19.yy'ın ilk yarısına kadar İngiltere'de başlayıp Avrupa'ya ve Amerika'ya yayılmış olan söz konusu dönemde; ticarete dayalı bir kazanç sergileyen kentler bu durumdan farklı olarak, sanayi üretimine aynı zamanda da ise sermayeye bağlı bir kazanç gösteren ve ekonomik sistemin odağı haline gelmiş, kentler hızlı bir büyüme göstermiştir (Bayraktar, 2006).

İlk sanayileşme hareketi ile sağlık koşullarına pek uygun olmayan, işçilerin barınması için bir takım konutlar belirlemiştir. Söz konusu işçi evlerini, kırdakinden farklı kılan ise kişinin aile ya da akrabaları ile değil de yabancılarla özellikle, aynı işte çalışan işçiler ile bu evleri paylaşmalarıydı. Bu yepyeni koşullar, yeni yaşam tarzı ve ilişkiler hem konut kullanımı bakımından hem de mimari açıdan önemli derecede değişikliklere neden olmuştur.

20. yy'a baktığımızda kentleşme, aydınlanma ve endüstrileşme gibi kavramların belirmesiyle oluşan birtakım norm ve görüşler tanıtılmış, kapitalist düşünceler ise birey ve bireyciliği yüceltmıştır. Bu bağlamda değişen dünya kültürü çağdaş konut tiplerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Çağdaş konut, aslında bir bölgede yaşamını sürdüren zengin bireylerin kültürel birikimlerine ve ifadelerine işaret eder ancak bir diğer yandan da, karmaşık bu yapılanmanın kültürlenme efektine, ailesel ve kişisel özelliklere de gönderme yapmaktadır (Gür, 2000). 20. yy'ın ortalarında dünyada farklı politik seçmelere bağlı olarak konut sorununa ve sunumuna yönelik farklı yaklaşımların geliştirildiği izlenmiştir. Bu noktada sosyalist ele alışı ve devletin kontrolü ile harmanlanarak gelişen yaklaşımlar 1960'lı yıllarda başlamış olan ekonomik bunalım 1970'li yıllar ile 1980'li yıllarda katlanarak devam etmiştir. 1990 yılında da tamamen bir krize dönüşmüştür (Yılmazöz, 2010).

Konut alanında yaşanan değişim ve dönüşüm işçi evlerinin bir bakıma apartmanlar şeklinde yaygınlaşmasıyla süre giderken, zaman içinde Batı kentlerinde yoğun yerleşimlerden, dağınık kent biçimine doğru gidişat hâkim olmuştur. Geniş

olmayan mekânlarda, birbirlerine oldukça yakın ve çok katlı bir yapıda olan apartmanlarda yaşamını sürdüren kentli kesim, kentlerin mekân bakımından düzeni değişmesiyle, kent merkezlerinin dışındaki banliyölere yerleşmeye başlamıştır. Banliyöleşme Amerika'da hızlı bir biçimde gelişmeye devam ederken; kiracı olmak istemeyen bireyler, kendi arsalarında hızlı bir şekilde konutlar üretmişlerdir. Bu bağlamda sistem, rasyonel ve kapsamlı bir şehir planlamaya, kent gelişimi ve aynı zamanda bölgesel bir planlamaya da ehemmiyet katmıştır. Söz konusu dönemin başat sonuçlarından biri de, bölgelere ayırma ve bir takım benzer düzenleyici tekniklerle konut alanları, sanayi bölgeleri, ticaret merkezleri, alışveriş ve de eğlence alanları arasında ayrımlar yaratması (Yılmazöz, 2010). Banliyönün geliştiği toplumlar, ev mülkiyeti bağlamında önemli bir artış oranına sahip olmuşlardır. Böylelikle müstakil ev anlayışı yaygınlaşmış ve özel araç ihtiyacı doğurmuştur. Söz konusu banliyöler de araç ve mülk sahibi artışı, ev eşyası tüketiciliğinde de bir artışa teşvik etmiştir.

20. yy'ın sonlarına doğru bakıldığında konut, kullanıcı tarafından kendisine yapmış olduğu ya da yaptırdığı bir ürün olmaktan çıkmış olduğu görülür. Artık konut özel girişimcilerin ilgi alanı olduğu görülmektedir. 20. yy'da Modernizmin etkileri konuta da yansımıştır. Bu bağlamda "*mekân yüzyılı*" diye ifade edilen 20.yy da yararcılık ve işlevsellik daha değer kazanmıştır (Kaya, 2007).

Modern mimarlık ile *fonksiyonalizmin* eş anlamlısı olarak da kullanılan *modernizmi* temelde biçimin, mimari bakımdan süsten tamamen arındırılarak oldukça yalın ve basit olmasını kendine bir ilke haline alan ekol olarak düşünmek mümkündür (İçmimarlık dergisi, 2017). Bu bağlamda süslemelerden arınmış, soyut formların söz konusu olduğu, işlevsellik ile beraber teknolojinin bir ihtiyacı olma amaçları olan mimari söz konusu olmuştur (Kaya, 2007). Çok katlı konutların önem kazandığı söz konusu dönemin en önemli özelliği yapılaşma bağlamında bir seri üretimin söz konusu olması ve yapı ile kullanıcı olan birey arasında ki duygusal bütünleşmenin asgariye inmesidir (Kaya, 2007). Dolayısıyla modern mimaride rasyonelleşme, standardizasyon, ucuz, hızlı ve toplu yapım, minimalizm (biyolojik gereksinmelere yönelik olma) gibi kavramlar yeni bir sınıfın güçlenmesiyle zorunlu olarak gündeme gelmiştir (Gür, 2000).

1980'ler ve sonrası, modernleşme açısından bir bunalım dönemi olarak tanımlanır. Bu süreçte yerleşme alanlarındaki fazla büyümeler, küçük ölçek üretimin yerini büyük ölçek üretime bırakması, bu bağlamda kamu ve özel kuruluşlara ait olan toplu konut uygulamaları, yasal olmayan konut piyasasının ve hisseli olan tapuların apartmanlaşması gibi oluşum süreci tüm gerçekliğiyle devam etmektedir (Sisen, 2012). Günümüze baktığımızda ise ekonomik faktörlerin belirgin bir şekilde kendini göstermesi, zenginleşme ve ekonomik gelişmeler, site tipi konutların ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamışlardır.

Özetle, insanoğlunun tarihler boyunca dikkat çeken en büyük özelliğinden biri de yaşamış olduğu doğal çevresini ihtiyaçları paralelinde düzenlemesi ile değiştirmesidir (Sisen, 2012). Konutun tarihine bakıldığında da bu uğraşı görülür. Diğer yandan, konutun yalnızca fiziki olan ihtiyaçların karşılanabildiği maddi öge olarak düşünmek yanlış bir değerlendirmedir. Çünkü konutlar aynı zamanda sosyo-kültürel gereksinimlerimizi, duygusal ihtiyaçlarımızı da giderebilen, insana aidiyet hissini veren ortamlardır (Sisen, 2012).

Ancak sosyal, kültürel vb. beşeri ilişkilerin gelişebileceği sosyal bir çevrenin oluşturulabilmesi önemli bir konudur. Bir başka ifade ile konutların bir araya gelmesi ile oluşan düzenin niteliği de önem taşımaktadır. Sosyo-kültürel açıdan, geçmişimizdeki komşuluk ilişkilerini pekiştiren avlulu yapılardan bahçe ve sokağa taşınan mekânların tasarımlarda yer verilmesi, geleneksel, kültürel ve aynı zamanda iklimsel farkları gözetken tasarımların ön plana çıkarılması, diğer taraftan fiziksel olan çevrenin standartları bakımından yükseltilmesi ve aynı zamanda sosyal donatı anlamında eksikliklerin tamamlanması gibi çabalar, yaşanabilir yaşama alanlarının ortaya çıkmasını sağlayan önemli çabalarlardır. Bununla birlikte, pek çok uygulamanın ilişki ağlarını; zedeleyici ve sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel değerleri dışarıda bırakan bir içerikte yapılandığı da görülmektedir.

2.2.2 Konutun Mekân Bağlamında Sosyo –Kültürel Anlamı

Mekân, tarih boyunca birçok alanın temel konularından birisi olmuştur. Çünkü insana ait olan her şey aslında mekân da vücut bulur. Bu nedenle insanı temel alan her disiplin, mekânı anlama yoluna gitmektedir (Sarı ve Esgin, 2016). Bu bağlamda mekâna dair her ne kadar fiziksel, çevresel ve ekonomik özellikler önem taşısa da, söz konusu mekanın ilişkileri ve çevre ile entegrasyon başarısı, aynı zamanda objektif ve sübjektif göstergelere dayanan kentsel yaşam kalitesi ve söz konusu yaşam kalitesini ne ölçüde sağladığı da önem taşır.

Konut, eski çağlardan günümüze insanlar tarafından kullanılan barınma ihtiyacını, yaşama ihtiyacını gidermek amacıyla oluşturulmuş yapıdır. Söz konusu bu yapılar değişken ihtiyaçlarımız doğrultusunda güvenliğimiz, konforumuz adına ve kendimizi ifade edebilmek, sosyalleşebilmek için estetik açıdan doğan ihtiyaçların karşılanmasına yönelik bir araç olarak düşünülebilir. Dolayısıyla, insan ve kent yaşamını doğrudan etkileyen ev ve değişen anlamı ile konut kavramı, konutun mekân bağlamında sosyo-kültürel anlamı ve yerle kurulan ilişki, aidiyet duygusu çözümlenmesi gereken olgulardır.

Konut, sosyal ve aynı zamanda kültürel bir olgudur. Toplumsal değerlerle şekillenir. Bu nedenle de her zaman değişimin bir parçasıdır. Sosyoekonomik ve de sosyokültürel değişimlerin konutta karşılığı biçimsel ve aynı zamanda mekânsaldır. Söz konusu değişim başkalaşan tipleri gösteren bir kurgusal yapıyla kendini ifade eder. Diğer taraftan bireyin statüsü, kişiliği, zevki ve beğenilerini belirten, kişinin kendisini ifade ettiği ve aynı zamanda öz alanı olan konutun manipüle edilebilirliği oldukça kolaydır. Dolayısıyla yalnızca değişen mekânın ve bu bağlamdaki ilişkilerin analiz edilebilirliği için değil birçok araştırma için de konut oldukça zengin bir laboratuardır (Erman, 2017).

Mekân, sosyal ve aynı zamanda kültürel bir olgu olması sonucu nedeniyle sosyo-kültürel ve sosyo-psikolojik düzeyde olan ilişkileri beraberinde getiren, anlaşılması zor ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Aynı zamanda bu kapsamda, sunduğu yaşantı

ise, değişen şartlarda mekânın içinde kimlerin barınacağı ya da söz konusu mekânda kimlerin hariç tutulacağı vb. düşüncelerin yanında, mekânın kullanıcı açısından farklı anlamlar yaratabilecek ve çeşitli psikolojik etkiler oluşturabilecek fikirleri de içerir (Erman, 2017). Konutun, içerisinde barındırdığı bireyle arasında oluşan ilişkiler ağı, çok daha karmaşıktır. Bireyin konutta geçirdiği zaman, konutun kira oluşu ya da bireyin kendi konutu oluşu, bireyin ekonomik düzeyi, toplumsal düzeyi, hane içindeki rolü ya da kişinin geçiciliği, kalıcılığı vb. gibi durumlar, konutun kişi için taşımış olduğu mana ve önemliliğini belirler (Yılmazöz, 2010).

Yeni yaşama mekânları bakımından belirleyici bir halde olan çok katlı yapılar ile etrafında oluşturulmuş açık mekânlar bağlamında kurgulanmış site biçimindeki yaşam, fiziksel bakımdan mekânın kullanıcıını oldukça tatmin edicidir. Ancak söz konusu mekân tasarımının, sosyo-kültürel açıdan ortaya koyduğu sonuçlar ise tartışılır durumdadır. Mekânın ve çevrenin çizdiği sınırları aşmanın yollarından biri olarak düşünölen yüksek katlı yapı olan apartmanlar, yepyeni bir sosyal ilişki şekli üretmiştir. Bu bağlamda kentsel dönüşüm projelerinin yalnızca sosyo-ekonomik ve fiziksel anlamda değerlendirilmesi yeterli değil, komşuluk ilişkileri bağlamında ve aynı zamanda sosyal davranışlar ölçeğinde de değerlendirmek ve irdelemek oldukça önemlidir.

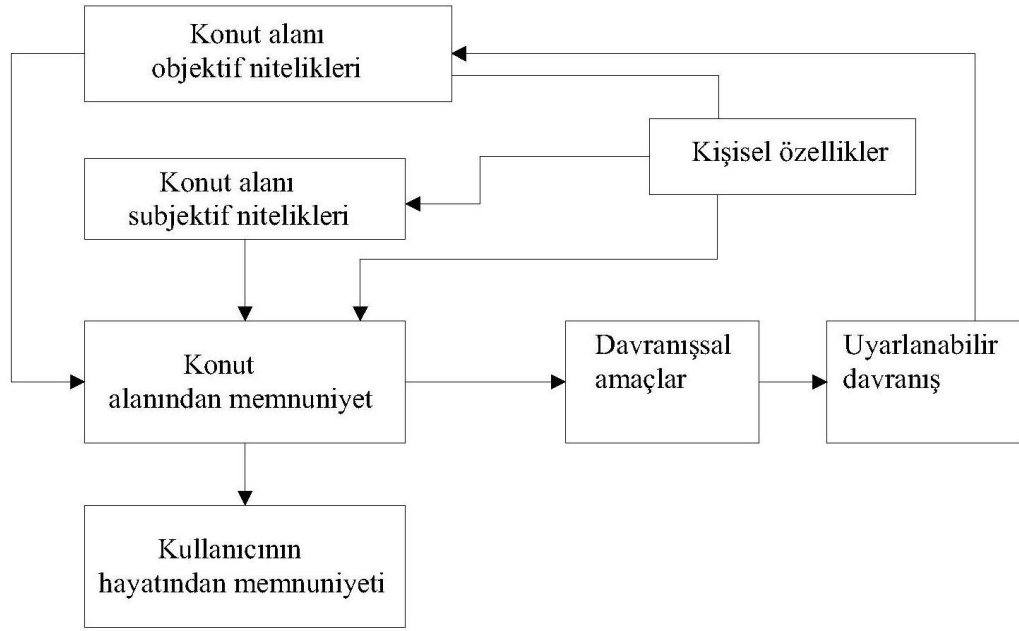
Çok katlı evler manasına gelen apartmanlar, ilk defa 19. yüzyılda sanayi devriminin yaşandığı batılı ölkelerde uygulamaya konmuştur. Çimento ve betonun bulunuşu ve işçilerin fabrika yakınılarında ucuz konutlarda barındırılması amacının eş zamanlı ortaya çıkması apartmanların doğuşunu hazırlamıştır. Apartmanlar; geleneksel yapıların, konakların ve kerpiç tarzı evlerin dışında yepyeni bir biçimdir. İlk ortaya çıkış amacından farklı olarak zaman içinde, modernleşmenin bir başat yapısı olarak hayata geçirilmiiştir. Öyle ki apartmanda yaşıyor olmak aslında doğrudan belirli bir yaşam tarzına işaret etmiştir. Zaman içinde modernleşme olarak görölen apartmana karşı bir imrenme, bir istek belirmiş diğer taraftan başka kesimlerden eleştirileri de beraberinde getirmiştir (Yılmazöz, 2010). Bu bağlamda bir modernleşme öyküsünün aktörü olan apartman; modern kişiliğinin dışında, toplum ilişkileri bağlamında çok daha önem arz eden sosyo-kültürel etkileri beraberinde

getirmiştir. Bu bağlamda, apartmanda oturmak kentli olmak ile eş tutulmaya ve kentli olmanın bir göstergesi sayılmaya da başlamıştır. Geleneksel bir mahalle ile apartman tipi yapılardan oluşan mahalle birbirinden çok farklıdır. Geleneksel bir mahalle de sokağa açılan tip evler görülür. Dolayısıyla yüz yüze ilişkilerin yoğun olduğu komşuluk ilişkilerinin kuvvetli olduğu dışa dönük ve aynı zamanda geniş aile yaşantısı benimsemiş bir mahalle olarak karşımıza çıkar. Apartman tipi mahallelerde ise söz konusu ilişkilerin geleneksel bir mahalleye nazaran daha zayıf olduğu görülür.

Çok eskiye dayalı bir geçmişi olmayan apartmanlar; maliyetinin düşük olması ve daha fazla konut elde etme imkânı sağlaması gibi etkenlerden dolayı hızlıca yayılmış ve yaygınlaşmıştır. İlk olarak Batı'da görülen bu yüksek katlar, zamanla şehir merkezinde istenmeyen yapılar haline gelmiştir. Türkiye'de ise farklı bir şekilde gelişim gösteren apartmanlar modernleşme gayreti içerisinde uygulanmıştır ve özellikle son 50 yılda yaygın hale gelmiştir; ancak yayıldıkça sıradanlaşan bu yapılar; köy, kasabalar ve kentlerin dışında her yerde yükselmeye başlamıştır.

Bugün ise apartmanlar şehirlerin en olağan ve en sıradan konut tipidir. Geçmişe baktığımızda apartmana yapılmış olan eleştiriler ve de analizler bugünlerde başka konutlara yönelmiş durumdadır. Bunlara, güvenli siteleri, kapalı yerleşim alanları, stüdyo tipi daireler ve rezidanslar örnek gösterilebilir (Yılmazöz, 2010).

Memnuniyet, mutlu olabilme ve hoşnutluk konut özelinden bakıldığında beklentinin karışlanması ile ilgili olduğu düşünülebilir. Bu bağlamda konutun kimin için olacağı? Nerede olacağı? gibi sorularına çok iyi yanıt vermek gerekir. Çünkü kullanıcının konutta harcadığı zamanla doğru orantılı olarak o konutun kullanıcıya ait olduğu hissi artmakta ve buna bağlı olarak da aidiyet duygusu gelişmektedir. Şekil 2.1'de, yapılan bir araştırma sonucuna göre, konut alanındaki bireysel tecrübenin, çevresel uygunluğun artışı ve konut alanı memnuniyet durumunu direkt bir biçimde etkilendiği görülür (Pamukçu, 2015).

Şekil 2.1 Konutta memnuniyetlik (Amerigo ve Aragones'den aktaran Pamukçu, 2015)

Söz konusu araştırmada, memnuniyet ölçeğinde özellikle iki durum üzerinde yoğunlaşma görülmüştür. Bunlardan ilki; fiziksel ve sosyal boyut diğeri ise, objektif ile sübjektif boyutlardır. Araştırmada fiziksel ve sosyal boyut özellikle çevresel niteliklere bağlı olan boyutu, ikincisi olan objektif ile sübjektif boyut da bireylerin şahsi değerlendirmelerine bağlı boyutu ifade etmektedir. Bireyler sübjektif düşünceleri olan fiziksel koşulları değerlendirdiğinde, komşuluk ilişkilerinin devamlılık süresi, mekânın görselliği aynı zamanda apartmana olan değerlendirmelerle karşılarına çıkmaktadır. Bireylerin objektif düşüncelerinde ise çekirdek aile ve de geleneksel aile olma boyutu ve çevresel faktörler kullanıcının konuttan memnuniyetlik derecesini belirlemede oldukça etkindir (Pamukçu, 2015).

Şekil 2.2'ye bakıldığında, yaş durumunun etkin olduğu değerlendirmelerde zaman durumu da etkin olmaktadır. Dolayısıyla mahalle de ve de evde geçirilmiş olan sürenin bireylerin bakış açılarında bir takım değişiklikler oluşturduğu, olumlu veya olumsuz etkileri ortaya çıkardığı görülmektedir. Sosyal bir olgu olan arkadaşlık ve komşuluk ilişkileri de çevreyle ilintili olarak gelişen durumlardır (Pamukçu, 2015).

Şekil 2.2 Konut alanı bağlamında memnuniyet içerikli tahminler (Amerigo ve Aragones'den aktaran Pamukçu, 2015)

Sonuç olarak; günümüzde bir takım zorunluluk ve beraberinde zorlukları olan (aidat, ortak kararlar, gürültü vs) söz konusu apartman türü konutlar hem malzeme yönünden, hem de bir bölgenin karakterini yansıtmayı amaçlayan mimari yönden tek tip halde inşa olmaktadır. Oysaki bu konutlar; yörenin iklimi, yerleşim yerinin büyüklüğü, nüfus yoğunluğu ve diğer yandan aile ve sosyo- kültürel şartlar bakımından değişkenlik göstermektedir. Bu bağlamda araştırmanın konusu ile de ilintili olarak komşuluk ilişkileri gibi sosyal bir ilişki biçiminin de belirdiği bir fiziksel çevrenin varlığından bahsetmek mümkündür diyebiliriz. Mekân ve konut, yapı haline dönüşme sürecinde sosyal ilişkilerle olan karşılıklı etkileşimi bakımından dikkatlice incelenmeli ve toplumun bu süreçte kendine has olan sosyo-kültürel dinamikleri ile ilgili söz sahibi olmalarına olanak sağlanmalıdır.

2.2.3 Yerle Kurulan İlişki Aidiyet

Aidiyet kavramı aslında bireyin yaşamını idam ettiği mekânda geçirmiş olduğu zaman doğrultusunda o mekâna vermiş olduğu anlamdır. Bu bağlamda bireyin kökleşmiş olmasıyla da ilintili bir durumdur. Dolayısıyla söz konusu bireyin geçirmiş olduğu zaman aidiyet hissinin doğması ve pekişmesi anlamında oldukça etkilidir (Pamukçu, 2015). Aidiyetin oluşabilmesi için gerekli olan birtakım unsurlar vardır. Bu unsurların en önemlisi, bireylerin etraflarında mekânı kendileme sonucuyla bir egemenlik bölgesi yaratabilmesidir. Söz konusu egemenlik alanına ilişkin

davranışlarda mekânı kendileme bağlamında gereken üç faktör bulunmaktadır. Bunların ilki *sahiplenme*, diğeri *korunan mekân* ve son olarak üçüncüsü ise *yer aidiyetidir* (İlgin ve Hacıhasanoğlu, 2006). Kişi bulunduğu çevrede bir hâkimiyet alanı oluşturmamışsa güvensiz hisseder ve rahat edemez dolayısıyla da kendini oraya ait hissedemez. Çevresinde egemenlik alanı kuramayan kişi mahremiyet alanını da oluşturmaz; çünkü kişinin egemenlik alanı ile mahremiyet arasında sıkı bir ilişki bulunur.

Bireylerin yaşamını idam ettikleri şehir ve semtlere, mekâna aidiyet hissetme olgusu, kentlerin kültürel deneyimleri, tarihi kimlikleri gibi özelliklerinin yanında, söz konusu bireylerin bulundukları mekânda belirli bir zaman geçirmelerinden dolayı oluşmaktadır. Söz konusu kenti benimsemek, toplumların aidiyet olgusunu güçlendirerek, onların yaşadıkları yerlere kendilerini ait hissetmelerini sağlamaktadır. Aitlik hissi söz konusu değil ise sosyal düzende, huzursuz olma mutsuz olma ya da ve yalnızlık gibi ruhsal bir takım çöküntüler görülür. Geçmişten günümüze kırsaldan şehirlere yaşanan göçlerin sonuçları, yeni yerleşim bölgelerinin oluşmasına sebep olmuştur. Kentlere yapılan göçler, bireylerin bulundukları ortama ait hissedememesi, söz konusu bireylerin kent çeperlerinde şehirden kopuk bir yaşam kurmalarına neden olmuştur (Pamukçu, 2015).

Söz konusu aidiyet hissi çoğu zaman gündelik yaşamın içinde çeşitli faaliyetler sürerken kendiliğinden belirir. Örneğin gittiğimiz bir restoran ya da kafeterya, bulunduğumuz bir park veya bir alışveriş merkezi ortak faaliyetlerimizle ya da sosyal ilişkilerimizle bağlantılı olarak hayattaki duyuş ve düşünüş birliğimizi oluşturan, gelenek durumundaki bütün yaşayışlarımızı ve düşüncelerimizi yeniden inşa etmemize olanak sağlar. Söz konusu bu sosyal ortamlar, semt insanının oraya ait olma hissinin oluşmasına yardımcı olur. Bulunulan çevreye ait olmak orayı benimsemek ne kadar önemli olsa da mahalle içi komşuluk ve arkadaşlık ilişkileri, aile bireylerinin kendi aralarındaki ilişkileri, o çevreye ayak uydurmak için en önemli etkenlerdendir.

2.3 Mahalle Tanımı

5393 sayılı belediye kanununda mahallenin tanımı şu şekilde belirtilmiştir; *"Belediye sınırları içinde, ihtiyaç ve öncelikleri benzer özellikler gösteren ve sakinleri arasında komşuluk ilişkisi bulunan idarî birimi, ifade eder"*. Kentle birlikte ortaya çıkan mahalle, yönetsel anlamda, büyük bir yerleşim yerinin içinde yaşayan insanları da kapsayacak şekilde mekânsal birimlere ayrılmasıyla ortaya çıkan en küçük yerleşim birimini ifade etmektedir (Kara, 2010).

Dilşat Erdoğan (2006) yaptığı bir araştırmada; mahallenin sözcük kökeni bakımından doğu kültürüne özgü ve İslam ağırlıklı bir anlatım biçimi olduğundan bahsetmektedir. Kuzey Hindistan'da halk arasında "Muhatla" olarak okunan mahalle, Mısır'da "Mahalla" adı altında, yer-mevki anlamında kullanılmıştır. Buna karşın, al-Fustat ve İskenderiye'de önceleri mahalle anlamında "Hitta" kelimesi kullanılırken, eski Bağdat'ta da şehrin bir semti için "Dar" sözcüğü kullanılmıştır. Sözcüğün doğu kültürüne özgü bir anlatım biçimi olması diğer kültürlerin mahalle olgusunu tanımadığı anlamına gelmemektedir. Diğer bir deyişle, mahalle farklı toplumsal sistemler ve zaman dilimleri içinde, değişik yapısal özellikler göstererek sürekli yer almıştır (Erdoğan, 2006). Söz konusu bu değişkenler; sosyo-kültürel yapı, fiziksel yapı ve yönetsel yapı değişkenleridir.

Geçmişten günümüze kent tarihinin başat unsurlarından biri olarak değer gören mahalle, kent örneğinde de olduğu gibi zaman unsurundan etkilenmiş, farklı biçim ve içeriklerle karşımıza çıkmasına rağmen, söz konusu değişimler mahallenin önem ve önemini ortadan kaldıramamıştır. Mahalle, insana aynı zamanda hayata mekân olduğu için vazgeçilmez bir konumdadır. Mekân ile hayatın kesiştiği bir temsil alanı haline gelen mahalle, bu bağlamda sürekli kentin ve de kentsel ilginin odağı halindedir. Hayatın ve şehirlerin dönüşümünün kendi dünyasında yansımaları bulan mahalle, toplumsal ve kültürel manadaki dönüşümlerin sürecinde bir ayna mantığında işlev üstlenmektedir. Mekân ile toplum ve de aynı zamanda kültür arasında oldukça ince ve de çok narin bir ilişki söz konusudur. Bu sebeptendir ki söz konusu durumun analiz edilebilmesi büyük bir önem taşımaktadır (Alver, 2017).

2.3.1 Mahalle ve Sokak Kavramı

Yaşam alanı olarak kentler, kişilerin var olduğu, üretim yaptığı ve biçimlendiği mekân olmanın yanında, yaşadığı mekânı da biçimlendirdiği evlerin, sokakların, ve mahallelerin tasarlandığı bir bütün olarak ifade edilmektedir. Kentte hayatın izlerine mahallerden, semtlerden, meydanlardan, cadde ve sokaklardan, varoşlardan, gettolardan, gecekonduyardan, uydu kentler ve ev gibi mekânlardan varılabilmektedir (Alver, 2007). Geçmişten günümüze mekânsal organizasyonların insan ve toplumun yansıması sonucu olduğu ileri sürülür (Alver, 2007) insan-çevre ilişkisinde çevreyi, üst ölçekte kent, köy; daha alt ölçekte ise ev, çarşı, alışveriş merkezi gibi insanları çevreleyen yer olarak görülürken, söz konusu insanların toplumsal faaliyetlerini sürdürdükleri mekânları ise mahalle, sokak, meydan ve cadde olarak tanımlanmaktadır (Özparlak, 2009).

Mahalle kavramının üzerinde yapılan araştırmalar bağlamında, kendisine yapıştırılan kalıplar doğrultusunda düşünölmeye neden olmuştur. Bu sebeple mahalle beş farklı unsurun işleyişiyle açıklanabilmektedir;

1. Homojen olabilirliğin fiziksel ve de görünen etmenleri bağlamında alansal mikro ölçekte bir birim olarak oluşan kentin bir parçası olan mahalle
2. Gelir geçer yaşamın pratikleri ve de mekândaki yaşanmışlığı zaman zaman kapsayan idari bir bölünme olarak karşımıza çıkan mahalle
3. Baskın bir karakterle ifade edilen işlevsel olan mahalle
4. Niteliksel ve de niceliksel olarak evre evre değişen, toplumsal gerçekleri baskılayarak veyahut görünmez kılmada oldukça baskın olan, kullanıcısı tarafından bir tanıma oturturulmuş mezhepsel ya da etnik bir mahalle.
5. Aile ya da akrabalık ağı ilişkilerinde kurucu olan kent ile ara toplumsal bir birim olarak, komşuculuk birimi biçiminde bir görev üstlenen mahalle (Perouse'den aktaran Yalçınan ve diğ., 2014)

Sokak ise mahallenin mekânsal olan diğ. etken unsurlarını da barındırır. Bu bağlamda sokak, mahallenin toplumsal olan yönünü de açıklar. Bireyler sokak üzerinde başka mahalledeki bireylerle iletişime geçmektedir. Söz konusu iletişimin

olabilmesi için *sokak* başat bir unsurdur. Çünkü insanlar bir sokaktan geçerek evlerine giderlerken, toplumsal yaşama dâhil olmaktadır. İletişimin merkezinde yer alan sokak, birey aracılığı ile birçok kültürel değerleri taşımakta ve bu bağlamda söz konusu bireyin toplumsal hafızasında da yer edinmektedir. Bireyin sosyalleşme sürecinde önemli bir yere sahip olan sokak, bu bağlamda bireylerle arada bir sosyal bağ kurmakta, böylece salt fiziksel olmanın da ilerisinde kültürel bir nitelik de edinmektedir (Baday, 2011).

Komşuluk kavramıyla bağlantılı olarak değinilen aile, mahalle ve sokak kavramları, şüphesiz komşuluk ilişkilerini değerlendirmede belli ipuçları sunmaktadır. Çünkü komşuluk ilişkileri esasen ailede yetişen fertlerin, mahalleyle bütünleşmesi ile ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda aile, mahalle ve sokağın sosyo-kültürel değer ve pratiklerini, komşuluk ilişkilerinin sosyo-kültürel yapısını ve yoğunluğunu göstermektedir (Yılmazöz, 2010).

2.3.2 Göç ve Yoksulluk Alanlarında Mahalle

1950'li yıllara bakıldığında hızlı bir biçimde artış gösteren iç göç sonucunda mahallelerin nüfuslarında da çokta uzun olmayan bir süreçte, oldukça büyük artışlar izlenmiştir. İçe kapanık yapılaşmaların söz konusu olduğu mahalleler bu baskıya karşılık hızla açılmaya başlamış, yaşanan dönüşüm sonucunda, birliktelik ve dayanışmada erozyona uğramış durumlar gözlemlenmiştir (Yılmazöz, 2010).

İç göç; yalnızca mevcut olan mahalleleri dönüştürmekle kalmamış, yepyeni bir mahalle yapısının oluşumuna da sebep olmuştur. Söz konusu bu mahalleler, şehrin mevcut olan imar yapısına uygun olmayan bir şekilde gelişim gösterirken, pek çok problemleri de beraberinde getirmiştir. Gecekondulara henüz gelen bireyler, yeni girdikleri mekânda güven sorunu yaşadıklarından, yoğunlukla aynı kentten gelen kişiler birbirlerine daha yakın mekânlarda ikamet etmeyi tercih etmişlerdir. Bu bağlamda mahalleler içinde daha küçük ölçekte mahalleler oluşum göstermiştir. Bu alt ölçek mahalleler içlerine kapanık olan bir yapıda olduklarından ortak mahalle kültürü gelişim gösterememiş ve de toplumsal beraberlik atomize olmuştur. Atomize

durum özellikle çok katlı binaların yapımıyla daha da artmış ve yan yana bulunan çok katlı bina sakinlerinin de iletişimini etkilemiştir (Yılmazöz, 2010).

Günümüz kentlerinde yoksulluğun mekânsal yoğunlaşmasında göçün önemli bir rolü bulunduğu bir gerçektir. Göç, ülkemiz kentlerinin önemli bir sorunu olup, zorunlu ya da gönüllü olarak gerçekleştirilen göçlerin sosyal ve ruhsal sağlığa önemli etkileri bulunmaktadır. Göç edenlere olumlu-olumsuz olarak yansıyan bu etkiler bireylerin sosyal, ekonomik, sağlık, kültür, vb. alanlarda karşısına çıkmaktadır.

Kaldı ki, kapitalist ekonominin bir alanı olarak kentler, günümüzde neredeyse yoksul birey için yaşanması çokta kolay olmayan bir mekân oluşturmaktadır. Bunda kentsel ekonominin göçle gelmiş bireyleri dışlayıcı yapısı ile birlikte, göçle oluşan yaşam alanlarındaki niteliksiz yaşama ortamının etkisi de oldukça büyüktür.

Şehirlerde göçle oluşmuş nüfus çeşitliliği, heterojenliği de beraberinde getirmiştir. Birey kente henüz geldiğinde kentlilik bilincini tam olarak özümseyemediğinden heterojen bir yapıda kendine göre homojen bir yapılanma oluşumu içerisine girer. Bu oluşumun en bilineni kişinin etnik, dinsel, hemşerilik vb. yönleri bakımından benzerlik yaşadığı diğer insanlarla, mekânsal olarak hep birlikte yaşayabildiği mahallelerdir. Özellikle göç ve yoksullukla oluşmuş bu mahallede akrabalık, hemşerilik önem arz eder. Aynı coğrafyanın insanları bir semtte oturur; ancak sosyal sınıf bağlamında farklılıklar veya zamanla farklılaşmalar olabilir. Mahalle halkı birbirini bilir ve birbirine kefil olarak yerleşir. Yine özellikle söz konusu bu alanlarda mahalle bir idari birim olmaktan ziyade sosyal bir birimdir.

Yoksulluk yalnızca bir gelir azlığından ibaret olmamakla birlikte, alt sosyal statüsü olan mahallelerde yaşamını idam ettirme, kent mekânlarında marjinalleşme, kentin imkanlarından yararlanamama, sağlıklı olmayan çevre şartlarında yaşamını idam ettirme, adalet, eğitim, sağlık gibi hizmetlerinden daha az yararlanabilme (Tekeli, 2000), şiddete daha açık olma ve yeterince güvenliğe sahip olmamaktır. Söz konusu durum, hem mekânsal ölçekte hem bireysel ölçekte yoksulluğun devamlılığını ve yeniden üretilmesinin şartlarını oluşturmaktadır. Yoksul bir birey

yeterli genişlikte ve de kalitede konut alanlarına sahip değildir; söz konusu bu bireyler, toplumsal ilişki ağlarını çok fazla geliştirecek yeterince zamana sahip olamamaktadırlar. Kendileri için uygun olan bilgilere ve de finansman kaynaklarına erişemediklerinden, yeterli bilgi ya da becerilerle donatılmamışlardır, Bu koşullar birbirini etkilemekte ve yoksulu, içinden çıkamadığı bir hayat biçimine hapsetmektedir (Tolanlar, 2007). Yoksulluk, bu durumuyla yoksul nüfusun yalnızca yaşamsal benliğini ayakta tutan gereksinimleri bakımından değil, mekânsal olduğu kadar sosyal boyutlarıyla da tecrübe edindiği bir durum şeklinde anlaşılmayı gerektirmektedir (Ergun, ve Koçancı, 2017).

2.3.3 Mahalle İçi Komşuluk İlişkileri ve Önemi

Komşuluk, toplumsal bir ilişkidir ve mekânı bağlar. Bu nedenle, şehirlerin oluşumundaki en küçük idari birim olan mahalle kavramının incelenmesi önem taşır. Mahalle; ev, çarşı, ibadethane, park, meydan, sokak, cadde vb. mekânların bulunduğu, nerede başlayıp nerede bittiği belli olan fiziki bir yapılanma olduğu gibi, kentlerin en küçük idari birimi işlevini de görmektedir. Toplumsal bağlamda ise mahalleyi; içinde ihtiva ettiği ev, külliye, okul vb. diğer mekânların işlevleri doğrultusunda sosyal bağların kurulduğu, asabiyet ve komşuluk ilişkileri gibi birincil ilişkilerin olduğu yerleşim yeri olarak tanımlamak mümkündür (Demir, 2013).

İnsan, sosyal bir varlık oluşu nedeniyle barınma gereksinimi dışında her an sıkıntılarını ve sevinçlerini paylaşabileceği kişilere de ihtiyaç duyar. Bunların başında da elbette ilk akla gelenler komşuları olmaktadır. Söz konusu komşuluk kavramıyla ilintili olarak değinilen mahalle kavramı, komşuluk ilişkilerini değerlendirebilmek adına belirli ipuçları sunmaktadır. Öyle ki komşuluk ilişkileri, bir anlamda hanede yetişmiş fertlerin, mahalleye eklemlenmesinden meydana gelmektedir.

Nirun'a (1991) göre komşu ve de komşuluk; belli bir coğrafya içerisinde birbirlerini ziyarette bulunanlardır. Birbirlerini şahsen ve ismen tanıyan, karşılıklı yardımlaşan, ödünç alan ve ödünç veren, sıkı toplumsal ilişkiler içinde olan, her

coğrafiik çevrede görülebilen, kendiliğinden mekâna bağılı olarak çıkabilen, kişiye psikolojik tatmin veren, arkadaşlık ilişkisine dönüşebilen, toplumsallaşmayı sağlayan, örf, adet ve de toplumsal normlarla biçimlenen ve isteyerek yapılan ilişkilerdir (Nirun, 1991).

Heterojen kent yapısı farklı yaşam biçimlerini ve toplumsal çevreleri içerisinde barındırır. Sosyo-ekonomik manada farklılaşan kentsel yerleşim alanlarında toplumsal ilişkilerin özellikleri ve yaşayış biçimleri de çeşitlilik gösterir. Toplumsal ilişki biçimlerinden olan komşuluk ilişkisi gündelik hayatta sürekli ve yoğun olarak karşılaştığımız bir ilişki türüdür. Kişilerarası bir ilişki olarak ele aldığımızda sosyal ve psikolojik; toplumsal yapı içinde ele aldığımızda ise; sosyolojik boyut taşımaktadır (Çakır, 2005).

Küçük yerleşim yerlerinde özellikle mahallelerde komşuluk bir dayanışmadır. Hem mutluluğun hem de üzüntünün paylaşılması demektir. İyi komşuluk ilişkileri yerini zamanla kötü komşuluk ilişkilerine de bırakabilir. Güvensizlik, huzursuzluk rahatsız etmelere, kavgalara vs. dönüşebilir. Bu bağlamda aileler, akrabaları ile de birbirlerine yakın oturmak isteyebilirler. Çünkü böylece kendilerini daha huzurda ve güvende hissederler. Ancak; son zamanlarda komşuluk ilişkileri çok daha yüzeysel, resmi bir hal almıştır. Ne yazık ki aynı apartmanda oturduğu halde komşuya selam verilmemesi oldukça sık rastlanır bir duruma gelmiştir.

2.4 Kentsel Dönüşüm Kavramı

Kentsel dönüşüm, Türkiye kentleşme pratiğini etkileyen büyük mekânsal müdahalelerin ortak adı olarak son sürece damgasını vurmuştur. Yarattığı mekânsal etkiler ölçüsünde toplumsal ilişkilerin yeniden yapılanmasını nedenleyen açılımları ile bu çalışmanın da konusu haline gelmiştir. Son dönemlerde kentsel dönüşüm kavramı üzerinde Dünya’da ve ülkemizde çeşitli tartışmalar söz konusudur. Kentsel dönüşüm, temel olarak kentsel problemlere çözüm arayışı olarak ortaya çıkmıştır. Bu amaçla; ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel koşulları bakımından farklı eylemleri içermektedir. Dolayısıyla kentsel dönüşümü kapsamlı bir vizyon ve de bir eylem olarak tanımlamak mümkündür (Şişman ve Kibaroglu, 2009).

Kentler zamanla bütünsel bir dönüşüme uğrarken kentin özellikle bazı kısımlarında kendi içerisinde de bir dönüşüm görülür. Dönüşüm denildiği zaman aslında orada değişimden farklı bambaşka bir şey kastedilir. Dönüşümde, yapısallıkta bir değişikliğe atıf vardır (Tekeli, 2003). Kent mekânında da zamanla gözlenen değişimler ve de dönüşümler özellikle Türkiye’de kentsel yaşam kalite indeksini yükseltme çabası içerisinde olabileceği gibi söz konusu değişim ve dönüşümler; fiziksel, sosyal, çevresel ve de ekonomik yönden çöküntü alanlarının oluşum nedenleri de olabilmektedirler. Kentsel dönüşüm uygulamaları; şehirde meydana gelen ekonomik, fiziksel, sosyal ve de aynı zamanda çevresel problemlere verilmiş bir yanıt olarak görülmektedir (Akkar, 2006).

Kentsel dönüşüm ile ilgili birçok tanım bulmak mümkündür. Söz konusu tanımlamalar, vurgulamayı hedefledikleri vizyona, amaca, eyleme, stratejiye ve metotlara göre değişkenlik gösterebilmektedir. Ancak nasıl bir tanım söz konusu olursa olsun kentsel dönüşümü; bozulmuş ya da çöküntüye uğramış kentsel mekânın sosyo-ekonomik, fiziksel ve çevresel şartlarının kapsamlı ve tamamlayıcı yaklaşımlarla iyileştirilmesini hedefleyen ve ayrıca kalıcı bir çözüm bulabilmek amacıyla uygulanan çeşitli strateji ve eylemlerin tamamı şeklinde ifade etmek mümkündür.

Roberts (2000), kentsel dönüşümün beş temel amacına dikkat çeker. Birincisi, *kentin fiziksel şartları ile toplumsal sorunları arasında doğrudan bir ilişki ağı kurmasıdır*. Burada toplumsal problemlerden kasıt toplumsal çöküntü ve bozulmalardır. Bu bağlamda kent alanlarındaki çöküntü ve bozulmalar aslında toplumun içinde olduğu çöküntü ve bozulmaların yansımasıdır. Dolayısıyla kentsel dönüşüm projeleri öncelikle toplumsal bozulmaların nedenlerini araştırır ve söz konusu bozulmayı önleyici, çözümleyici önerilerde bulmayı hedefler.

İkincisi, *kent dokusunu oluşturu bir çok etmenin fiziksel yönde sürekli olarak değişim ihtiyacına cevap vermektir*. Yani kent hızla büyümeye ve aynı zamanda değişmeye devam etmektedir. Bu bağlamda kentsel dönüşüm projeleri hızla büyüme gösteren, kentin değişim halinde olan ve bozulmuş dokusunda oluşan yeni

gereksinimlere göre (fiziksel, çevresel, altyapısal, ekonomik ve toplumsal), kent parçalarının tekrar geliştirilmesini amaçlar.

Kentsel dönüşümün 3.amacı, *Kentsel refah ve yaşam kalite indeksini artırıcı yönde başarılı bir ekonomik kalkınma yaklaşımını ortaya çıkarmaktır*. Kent alanlarının bazı bölgelerinde oluşan çöküntü bölgelerinin oluşum sebeplerinden en önemlisi de söz konusu bölgenin ekonomik canlılıklarını kaybetmesidir. Bu bağlamda, kentsel dönüşüm projeleri şehrin değişim halinde olan ve bozulmuş olan dokusunda oluşan yeni ihtiyaçlarını belirlerken, aynı zamanda o bölgenin ekonomik canlılığını yeniden kazandıracak yöntemler geliştirerek, söz konusu bölgenin yaşam standartlarını, kalitesini ve kent refahını yükseltmeyi hedefler.

Kentsel mekânların en etkin şekilde kullanımına ve de gereksiz bir şekilde oluşan kentsel yayılmadan kaçınmaya yönelik stratejilerin ortaya koyulmasını sağlamak, kentsel dönüşümün 4. hedefidir. Diğer bir deyişle, sürdürülebilirliğin hedefi ile ilintili olan kentsel dönüşümün dördüncü amacı; kentin önceleri kullanılmış; ancak zamanla niteliğini kaybeden, günümüzde atıl olarak görülen bölgelerin yeniden kullanılarak değerlendirilmesini sağlayan kentsel genişlemenin ve gereksiz yayılmanın önünü kesmesine yönelik kentsel dönüşüm projeleri geliştirmektir.

Son olarak kentsel dönüşüm *toplumsal şartlar ve de politik olan güçlerin bir ürünü olarak kentsel politikanın şekillendirilme gereksinimini karşılamayı hedeflemektedir*. Günümüzde kentsel mekânların üretimi ve de yeniden gelişimi çok paydaşlı bir planlama mantığı ve de tasarım süreciyle gerçekleştirilir. Batı yazınında kentsel politikanın birden fazla aktörlü müzakere süreciyle oluşması gerektiği kabul edilmiştir. Bu bağlamda kentsel dönüşüm projesi söz konusu olduğunda kamu ve özel sektör katılımının yanında sivil toplum örgütleri ve de toplumun çeşitli kısımlarının katılımını sağlayan bir planlama şekli ve anlayışı benimsenmektedir (Akkar, 2006).

Kentsel dönüşümün evriminin; dönemler ve politika türü bağlamında gösterildiği tablo (tablo 2.2) aşağıdaki gibidir:

Tablo 2.2 Kentsel dönüşümün evrimi (Yerebasmaz'dan aktaran Topkaya Ünal, 2014)

Kentsel Dönüşümün Evrimi					
Dönem	1950'ler	1960'lar	1970'ler	1980'ler	1990'lar
Politika Türü	Yeniden İnşa Etme	Yeniden Canlandırma	Yenileme	Yeniden Geliştirme	Yeniden Üretim
Temel Strateji ve Yöneliş	Şehirlerin köhne yapılanmalarının, yoğunlukla mastır plana dayalı bir biçimde yeniden inşası ve genişlemesi-banliyölerin büyümesi	1950'li yılların anlayışı bakımından devam edilmesi, banliyölerin büyümesi ve saçaklanmalar, ilk esenleştirme çabaları	Yenileme ve semt proje ve uygulamalarında bir yoğunlaşma, yakın çevre gelişimlerinde devamlılık	Temel gelişmeler ve yeniden gelişim proje ve uyg., şehir dışı projeleri	Politika ve uyg.'da daha etraflıca yaklaşımlara yöneliş, bütünleşmiş eğitime daha çok önem
Temel Aktörler ile Finansman Sahipleri	Merkezi ve yerel hükümet, özel sektör gelişimcileri ve müteahhitler	Kamu sektörü ile özel sektör arasında bir dengelemeye yöneliş	Özel sektörün artmış olan rolü ve yerel yönetimlerde desantralizasyonu	Özel sektör ile uzman birimlere verilen önem, artan ortaklıklar	Ortaklıkların egemenliği
Eylemin Bölgesel Boyutu	Yerel ile mevzi düzeyin vurgulanışı	Eylemlerde bölgesel düzeyin ortaya çıkışı	Önce bölgesel ve yerel düzey öncülüğü, sonra ise yerel düzeyin öne çıkışı	1980 başlarında mevzi düzeyde, ardından yerel düzeyde yoğunlaşma	Stratejik perspektifin yeniden belirmesi, bölgesel eylemlerdeki gelişmeler

Tablo 2.2 devamı

Kentsel Dönüşümün Evrimi					
Dönem	1950'ler	1960'lar	1970'ler	1980'ler	1990'lar
Politika Türü	Yeniden İnşa Etme	Yeniden Canlandırma	Yenileme	Yeniden Geliştirme	Yeniden Üretim
Ekonomik Odak	Azınlıkla özel sektör yatırımları genellikle kamu sektörü yatırımlar	1950'lerin sonları 1960'ların başları özel sektörün artan önemi	Kamunun zorunlu kaynakları ve özel yatırımlarda artışlar	Seçici kamu fonları ve özel sektörün gösterdiği hakimiyeti	Kamu sektörü, özel sektör ve de gönüllü fonlar bağlamında git gide artan denge
Sosyal İçerik	Konut standartları ya yaşam standartlarının iyileştirilmesi	Sosyal şartların ve refahın giderek geliştirilmesi	Toplumsal odaklı eylemler ve de artan yetkiler	Devlet destekleriyle toplumun kendi işini kendi halletmesi	Toplum rolünün değer kazanması
Fiziksel Durum	İç bölgelerin ve yakın çevre gelişimlerinin yeniden değerlendirilmesi	Mevcut alanların, 1950'lerin esenleştirme eylemleri doğrultusunda iyileştirilmeye gidilmesi	Köhnne, çöküntü kentsel alanların yaygın olarak yenilenmesi	Yerine geçme ile yeni gelişim temel projelerinin hazırlığı	1980'lere nazaran daha mütevazı bir koruma

2.4.1 Batıda Kentsel Dönüşüm

19. yy'dan günümüze kadar kentsel dönüşüm uygulamalarının politika ve müdahale şekillerinde çeşitlilik söz konusu olmuştur. 1800'lü yılların ortalarından 1945'li yıllara kadar kentsel yenileme (urban renewal) müdahale biçimi gözlemlenmiştir. Bu bağlamda kentlerdeki fiziksel ve toplumsal bozulmaya karşı bir müdahale söz konusudur.

19. yy'ın ikinci yarısında sanayi kentlerinde artan çevre kirliliği, düzensiz yapılaşma gibi sebepler, sağlıksız bir yapılaşmanın gelişmesine neden olmuş dolayısıyla kentsel yenileme projeleri de kamusal alanlar bağlamında 'park hareketi' şeklinde belirmiştir. Sonuç olarak; Birkenhead Parkı (Liverpool), Victoria Parkı (Londra), Central Park (New York) yapılmıştır (Akkar, 2006). Park hareketlerinin arkasından, kent merkezlerinde bulvar ve caddelerin açılmasını da içine alan kentsel yenileme projeleri gözlemlenmiştir. Baron Haussman' ın öncülük ettiği söz konusu projeler ile Paris'in merkezinde oldukça kapsamlı yıkımlar gerçekleşmiştir. Ancak bu gün için; Dünya'da parkların plazaların ve de yürüyüş bölgelerinin git gide özelleştiği, kamusal alanlar bağlamında ise söz konusu durumun büyük bir tehdit oluşturduğu gözlemlenmektedir.

20. yy'ın ilk yarısında kentlerdeki yenileme politikalarına öncülük eden bir diğer gelişim ise İngiltere' de "Bahçe Kent Hareketi" ve "Yeni Kent Hareketi"ne paralel bir gelişim söz konusu olan "Modernist Hareketlerdir" Bu hareketler İkinci Dünya Savaşı sonrası kentlerde yeniden bir yapılanma sürecinde olmuştur. Avrupa kentlerinde güdülen yeni strateji ile kentlerin yeniden inşası 'urban reconstruction' gündeme gelmiştir. 1940-1950'li dönemde merkezi yönetiminde öncülüğü olduğu yeniden bir yapılanma ortaya belirmiştir. Bu döneme örnek Amerika Birleşik Devletleri'nde, konut yasası sonucu ile kent içinde öncelikle kenar mahalleler temizlenmiş ve yerini birçok katlı olan konut blokları almıştır (Akkar, 2006).

1940'ların ikinci yarısından itibaren güdülen kentsel gelişim 'urban development' politikası ile birçok mevcut kent, kasaba çevresinde banliyöleşme oluşmuştur. Ayrıca

yeşil kuşağın ötesinde ise modernist planlama ve tasarım ilkelerine bağlı kentlerin hızla kurulduğu, mevcudun ise büyüdüğü gözlemlenmiştir.

1960'lar ve 1970'li yılların başında ise kentsel iyileştirme 'urban improvement' ve kentsel yenileme 'urban renewal' projelerinde bir öncelik verildiği görülmüştür. Söz konusu dönemde dönüşüm projelerinde öncelik kent merkezleri ve kenar mahalleler olmuştur. Merkezi yönetiminde önderlik ettiği bu projeler aracılığı ile kent merkezleri ve yoksul mahallelerin iyileştirilmesi, aynı zamanda yenilenmesi öncelikli politika alanları halini almıştır. Aynı zamanda bu dönemde özellikle kent merkezi ve de çevrelerini ele alan dönüşüm projelerinde katılımcı aktörlerinde çeşitlendiği bir dönem olduğu gözlenmiştir.

1980'ler de yaygın olarak güdülen politika ise kentsel yeniden yapılandırma 'urban redevelopment' politikasıdır. Bu dönem projelerinin odağında ise kentlerin atıl, çöküntü halini almış mekânların ekonomik yönden canlanmasını sağlamaktır. Başta İngiltere olmak üzere birçok batı ülkelerinde kentsel dönüşümün katalizörleri bağlamında işleyecek öncü projeler uygulanmıştır (Akkar, 2006). Albert Docks (Liverpool), Rotterdam Waterstad (Rotterdam), Battery Park City (New York) dönemin öncü projelerindendir.

1990'lardan günümüze kadar kentsel dönüşümde yaygın olarak kullanılan müdahale biçimi ise, 'kentsel yenileşme' ya da 'kentsel canlandırma', 'urban regeneratio'dır. Söz konusu dönemin göze çarpan özelliklerinden biri de, çok-aktörlü aynı zamanda çok sektörlü işbirlikleri ile beraber kentsel dönüşüm süreçlerinin varlığının kabul edilmiş olmasıdır. Ayrıca, gönüllü kuruluşların ve de yerel halkın kentsel dönüşüm süreçlerine katılım sağlanmasının ne kadar önemli olduğu vurgulanmış; bu bağlamda yeni yasal düzenlemeler ve de kentsel dönüşüm programları oluşturulmuştur (Akkar, 2006). 1990'lardan itibaren günümüze, kentsel canlandırma projeleri amaçlarına göre çeşitlilik göstermektedir. Toplumun ekonomik refah düzeyini iyileştirici dönüşüm stratejileri ön planda tutularak, çöküntü alanlarında yaşayan insanlara, yeni iş ve eğitim imkânları sağlanmış; yeniden topluluk olabilmelerine yönelik katılımlı süreçlerle toplumsal dönüşümün

sağlanmasını amaçlayan uygulamalara örnek vermek gerekirse; Lowell (Massachusetts-Boston), Dean Clough (Halifax) ve Cruddas Park (Newcastle)'da yapılan kentsel canlandırma projelerinin toplumsal içerikleri ön planda olan projelerdir. (Akkar, 2006)

2.4.2 Türkiye’de Kentsel Dönüşüm

Son yıllarda ülkemizde yasal bir tabana oturan kentsel dönüşüm başta büyük kentlerimizin olmak üzere neredeyse tüm kentlerin de gündemini oluşturur hale gelmiştir. Ülkemizde yaşanan ekonomik ve siyasal şartlar diğer taraftan da tarihi, toplumsal ve kültürel yapısı kentlerin mekânsal yapısında, dönüşüm süreçlerinde belirleyici ve şekillendirici bir rol üstlenmiştir.

Ülkemizde *kentsel dönüşüm* denildiğinde ilk düşünülen şüphesiz ki gecekondular ile gelen çöküntü alanlarıdır. Dolayısıyla yurt dışı uygulamalarından farklı bir içeriğe sahip olan kentsel dönüşüm uygulamalarının yoğunlukla bu alanlarda oluşu ise durumu destekler niteliktedir. Ülkemizde son elli yılda çeşitli dinamiklere bağlı olarak değişim gösteren ve söz konusu dinamiklere paralellik gösteren kentsel dönüşümün tarihi sürecini üç bölümde inceleyebiliriz. Türkiye'deki uygulamaların söz konusu dinamiklere paralel olarak gerçekleştiği tarihi süreç aşağıdaki tablo 2.3'de belirtilmiştir.

Tablo 2.3 Türkiye'de kentsel dönüşümün tarihi (Ataöv ve Osmay'dan aktaran Topkaya Ünal, 2014)

Türkiye'de Kentsel Dönüşümün Tarihi			
DÖNÜŞÜM DEĞİŞKENLERİ VE UYGULAMALARI	1950 – 1980	1980 – 2000	2000 SONRASI
YAPISAL/ BAĞLAMSA	<i>Ekonomik Politikalar:</i> Ekonomik Büyüme <i>Demografik Değişim:</i> Kentlere göç ve hızlı kent nüfus artışı	<i>Ekonomik Politikalar:</i> Ekonominin dışa açılması; Küreselleşme ve yerelleşme <i>Demografik Değişim:</i> Kentsel nüfus artışı; metropollerde doğurganlık oranının düşmesi	<i>Ekonomik Politikalar:</i> Özelleştirme; AB ilişkileri <i>Demografik Değişim:</i> Doğudan batıya göç

Tablo 2.3 devamı

DÖNÜŞÜM DEĞİŞKENLERİ VE UYGULAMALARI	1950 – 1980	1980 – 2000	2000 SONRASI
SOSYO-EKONOMİK	<i>Konut Sunum Biçimleri:</i> Yap-satçı konut, kısıtlı sayıda kooperatif, Toplu Konut <i>İşgücü-Konut ilişkisi:</i> Düşük gelirli İşgücünün sanayi ve sanayi dışı İstihdamı; Konut ihtiyacına çözüm olarak gecekondu	<i>Konut Sunum Biçimleri:</i> Ruhsatlı ve ruhsatsız yapılaşma <i>İşgücü-Konut ilişkisi:</i> Kent merkezlerindeki küçük üretim birimlerinde çalışanların çevre gecekondu ve merkez mahallelerde yaşayan niteliksiz ve düşük gelirli nüfustan oluşması; Orta gelir grubunun yaşam alanlarının desantralizasyonu	<i>Konut Sunum Biçimleri:</i> Belediye Toplu Konut Kooperatifleri, özel sektör lüks konut siteleri, düşük nitelikli apartmanlar, kent merkezlerinde tarihi konut, deprem riski olan alanlarda devlet kredisi ile afet konutları <i>İşgücü-Konut ilişkisi:</i> Yüksek gelir grubu kent dışında konut çevreleri oluşturtuyor; gecekondu alanlarında istihdam yapısındaki değişime göre konut biçim ve standartları değişiyor
KENTSEL MAKROFORM	“Azman Kent” (merkezde yoğunlaşma; gecekonduların gelişimi)	Çok Merkezli Metropolen Kentleşme (kentsel yayılma; ruhsat dışı yapılaşmanın yasallaşması)	Bölgesel Yayılma (merkezlerin farklılaşması ve yeni ilişki ağlarının kurulması)

Tablo 2.3 devamı

DÖNÜŞÜM DEĞİŞKENLERİ VE UYGULAMALARI	1950 – 1980	1980 – 2000	2000 SONRASI
YÖNETİM / UYGULAMA	<i>Yetkilerin Dağılımı:</i> Devlet Planlama Teşkilatı; İmar ve İskan Bakanlığı; Yeni Belediyecilik Hareketi <i>Planlama Uygulamaları:</i> Merkezi Planlı Kalkınma Modeli; Bütüncül Planlama Yaklaşımı Politikalar ve Yasal Düzenlemeler: Belediye, Gecekondu, Arsa Ofisi, İmar ve Kat Mülkiyeti kanunları	<i>Yetkilerin Dağılımı:</i> Yerel ilçe belediyelerine planlama yetkisinin verilmesi; Yerel Gündem 21 <i>Planlama Uygulamaları:</i> Kentsel gelişmeye desantralization; Nazım İmar ve Uygulama Planları; Yerelde yukarıdan-aşağıya yönetim anlayışı <i>Politikalar ve Yasal Düzenlemeler:</i> Büyükşehir Belediye, İmar, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma, Çevre, Boğaziçi, Milli Parklar kanunları ve Af yasaları	<i>Yetkilerin Dağılımı:</i> Büyükşehir belediyelerinin yetkisinin genişletilmesi <i>Planlama Uygulamaları:</i> Stratejik Planlama; katılımlı planlama uygulamalarının başlaması <i>Politikalar ve Yasal Düzenlemeler:</i> Büyükşehir, Belediye, Mali idareler, Kentsel Dönüşüm ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma kanunları
KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARI	1.Gecekondu bölgelerinin <i>sağlıklaştırılması</i>; 2.Kent merkezinin çöküntü alanına dönüşümü; 3.Gecekondu alanlarının <i>yeniden yapılandırılması</i>; 4. Bu alanlarda kentsel <i>yenileme</i>.	1.Yaşam kalitesi düşmüş ve riskli alanlarda kentsel <i>yenileme</i>; 2.İyileştirmeye yönelik <i>sağlıklaştırma</i> ve <i>islah-imar</i> uygulamaları; 3.Tarihi değeri olan alanların korunması ve soylulaştırılması.	1. Kentsel alanlarda <i>yenileme</i>; 2. Apartman alanlarının <i>iyileştirilmesi</i>; 3. Yeni siteler ve kapalıyerleşim alanlarının <i>yeniden geliştirilmesi</i>; 4. Tarihi konut alanların <i>soylulaştırılması</i>.

Kent çeperinde boş bulunan arazilerin gecekondulu mahallelerine dönüştüğü 1950-1980 yılları arası dönemde, Türkiye'de ikinci dünya savaşı sonrası gelişen ekonomi, sanayileşmeyi ve sanayi kentlerini doğurmuş ve ekonominin büyümesi ve çeşitli itici güçlerin etkisiyle de kırsal bölgelerden kentlere göç artışı olmuştur. Göç artışının büyümesi nüfus artışını etkilemiş, kırdan kente göç edenler kentin çeperinde bir genişlemeye sebep olmuş ve böylelikle kentleşme sürecine girilmiştir (Alyar, 2018). Alt yapı, konut sayısı, ekonomi vb. gibi unsurlar bakımından hazırlıksız yakalanan kentin yeni nüfusu barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla kent çeperlerindeki şahıs ya da hazine arazilerinde gecekondulaşmışlardır. Aşırı nüfus artışı ve beraberinde ortaya çıkan sağlıksız aynı zamanda yasal olmayan konutlar, alt yapı problemleri, sağlık, beslenme gibi unsurlardaki yetersizlik aslında kentsel yoksunluğun ve dönüşüm gerekliliğinin temellerini oluşturmuştur. Söz konusu dönemin getirdiği olumsuzluklar, 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatının [DPT] kurulmasına neden olmuştur. DPT ise ülkenin kaynaklarının verimli bir biçimde kullanılmasını ve de kalkınmanın hızlı bir şekilde olmasını sağlamak ve aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın planlı bir biçimde yürümesi, uzun süreli kalkınma planları ve yıllık programlar hazırlaması ve de söz konusu planların uygulanmasını takip etmesi amacıyla kurulmuştur (Turgut, 2017). Göç eden nüfusun artmasına paralel olarak artan gecekondulaşmayı engelleyebilmek amacıyla 1966'da 775 sayılı *Gecekondulu Yasası* düzenlenmiştir. Bu kanunun amacı gecekondulu sahiplerinin ev sahibi olmasını, gecekondulu yapılarının yasallaşmasını sağlamaktır (Alyar, 2018). 1980 sonrası kent içi dönüşümün yanı sıra kentler; gecekondulu bölgeleri, sanayi alanları, yerleşkeler vb. yeni oluşumlarla eklemlenmiş yağ lekeli gibi, boşluksuz bir biçimde büyüme göstermişlerdir (Tekeli, 2001). Gecekondulaşma problemi işte tamda bu tarihlerden itibaren ekonomik ve sosyal unsurlarla ilintili olarak kentsel bir olgu hali almış ve yaygınlaşmıştır.

Ülkemizde kentlerin yenilenmesi sebebini doğuran unsurlar arasında olan ve olağan dışı kent yenileme nedenlerin başında gelen özellikle depremler, aynı yerde yıkıp-yapma ya da onarım ihtiyaçlarına sebebiyet vermiştir. Bu bağlamda İstanbul kenti çok büyük depremler yaşamış ve söz konusu yıkıp-yapma ve onarımlarla karşı karşıya kalmıştır. Tamda bu noktada afetler, kent içi yenilemelerle birlikte yeni imar

düzenlemelerini de beraberinde getirmiştir. Yakın tarihten geriye bakıldığında aynı yerde yeniden inşa edilen kentlerimiz; sırasıyla 1998 Ceyhan depremi, 1995 Dinar depremi, 1992 Erzincan depremi, 1971 Bingöl depremi ve 1966 Varto depremidir. Bunun yanı sıra Türkiye'de doğal afetin hemen ardından ve doğal afet gerçekleşmeden önce tehlikeye karşı risk azaltmak hedefi ile yeri değiştirilen yerleşim alanları da mevcuttur. Buradaki amaç eski yerleşim yerlerinin yakınında, daha güvenilir bir bölgede, kısmi risk azaltımı önlemleriyle yeni bir inşa çalışması oluşturmaktır. Ancak; 1999 Marmara ve Düzce'de olan depremler çok geniş bir alanda can ve mal kayıplarına sebep olmuşlardır. Bu depremleri, etkiledikleri alanların genişliği yanı sıra öncelikle İstanbul'da daha sonra birçok kentler de risk azaltımına bağlı yenileme çalışmaları bağlamında da bir dönüm noktası oluşturmuşlardır (Genç, 2008).

2.4.2.1 Türkiye'de Kentsel Dönüşüme İlişkin Yasalar

Ülkemizde, kentleşme ve planlama pratiği bağlamında kent yenileme kavramının 1970'lerde giriş yaptığı ve söz konusu pratiğin uygulama aracı olarak hayata geçtiği dönem ise 1980'li yıllara denk gelmektedir. Türkiye açısından bakıldığında 2000'lerden sonra kent yenileme konusunun daha sık gündemde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, kentsel dönüşüm konusu akademik olarak çeşitli tartışmalarda yer edinmeye başlamıştır. Bu gelişmeler devam ederken, ülkemizde kentsel dönüşüm ve benzer yaklaşımda çeşitli isimlendirmelerle uygulanan projelerde görülen, yasal dayanaklardan en göze çarpanları şöyledir; 2981 sayılı *İmar Affı Kanunu*. Kabul tarihi 24 Şubat 1984, 3194 sayılı *İmar Kanunu*. Kabul tarihi 3 Mayıs 1985, 5104 sayılı, “Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi” kanunu. Kabul tarihi 4 Mart 2004, 5366 sayılı, “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması” kanunu. Kabul tarihi 16 Haziran 2005, 5393 sayılı, “Belediye Kanunu” nun'73. Maddesi. Kabul tarihi 3 Temmuz 2005 (Şişman ve Kibaroglu, 2009).

24 Şubat 1984 tarih ve 2981 sayılı “İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun” adı altında son af kanunu ile gecekondu alanlarında

ilk defa kentsel dönüşüm uygulamaları başlamıştır. Bu bölgelerde ıslah imar planı yapma imkânı olmuştur. Bu bağlamda dolaylı olarak kentsel dönüşüm projelerinin uygulanmasında dayanak olan söz konusu af kanunu ile gecekonduların kat sayısında artış imkânı, alınması ya da satılabilmesi söz konusu olmuş ve müteahhitlere verilebilmesi imkânı doğmuştur. Ancak; bu kanunla yaratılan süreç, mülkiyet esaslıdır. Dolayısıyla o ana dek ortaya çıkmış küçük parçalı, karmaşık ve düzensiz oluşumları dikkate alarak, onları aynen kabul ederek üzerinde getirilen yeni imar hakları biçiminde olduğundan gecekondular bölgelerinde sadece fiziksel dönüşümler söz konusu olabilmiş, kentsel dönüşümün hedeflerinden olan sosyal, ekonomik ve çevresel faktörler sağlanamamıştır (Uzun, 2006).

1948'den sonra çıkartılan gecekondular affı yasalarından başka, 1980'li yılların ortalarında yeni bir kentleşme sürecine giren Türkiye kentlerinde merkezi yönetimin çıkartılan yasalar yoluyla sorunların çözümüne yönelik attığı adımlar dikkat çekicidir. 1985 yılında çıkartılan, 3194 sayılı İmar Kanunu'ndan başka, 1982'de çıkmış olan 2634 sayılı *"Turizmi Teşvik Kanunu"*, 1983 tarihli ve 2863 sayılı *"Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu"*, 1984'de *"3030 sayılı Büyükşehir Belediyeleri'nin Yönetimi Hakkındaki Kanun Hükmüne Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Yasa"* ülkemizde kent yenileme pratiğinde doğrudan etkin olan yasal düzenlemelerdir (Güler, 2018).

2004 yılından itibaren pek çok yeni yasal düzenleme aracılığıyla kentler için mekânsal müdahalelerin kapsamı genişletilmeye başlanmıştır. Bu aşamada *"kentsel dönüşüm"* hukuki bir terim halini almış olmakla birlikte geçerli mevzuat içerisinde kendisine yer bulamadığından bir dizi yeni yasal düzenlemeyi gerektirmiştir. Ülkemizde kentsel dönüşüm ile alakalı düzenlenen yasalar aşağıdaki gibidir.

- *"Toplu Konut Kanunu"* 2985 sayılı yasa ile onaylanmıştır (Resmi Gazete tarihi: 17 Mart 1984).
- *"Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu"* 5104 sayılı yasayla onaylanmıştır (Resmi Gazete tarihi: 04 Mart 2004)

- "*İl Özel İdareleri Kanunu*" 5302 sayılı yasayla onaylanmıştır (Resmi Gazete tarihi: 04 Mart 2005).
- "*Büyükşehir Belediyesi Kanunu*" 5216 sayılı yasayla onaylanmıştır (Resmi Gazete tarihi: 23 Temmuz 2004).
- "*Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun*" 6306 sayılı yasayla onaylanmıştır (Resmi Gazete tarihi: 31 Mayıs 2012).
- 6306 sayılı Yasanın Uygulama Yönetmeliği (Resmi Gazete tarihi: 15 Aralık 2012)

2002-2012 yılları arasında kentsel dönüşüm konusu ile alakalı olarak 18 yasa, 1 yasa tasarısı, 2 kanun hükmünde kararname yayınlanmıştır.

2.4.3 Göç ve Yoksulluk Alanlarında Kentsel Dönüşüm

Göç, günümüzde ülkemizin karşı karşıya kaldığı ciddi bir sorunu olup, nüfus değişikliğinin ise önemli bir nedenidir. Göç ile alakalı birçok tanım söz konusu olsa da genel olarak göç; kişilerin ait oldukları ortamdan ayrılarak yeni bir ortama, topluluğa girmesi ve bu bağlamda yeni bir alana alışabilme, uyum sağlama problemleriyle karşı karşıya kalması ve yer değiştirmesi olayıdır (Tekeli, 1998). Zorunlu ya da gönüllü olarak gerçekleştirilen göçün, sosyal ve ruhsal sağlığa önemli etkileri bulunmaktadır. Göç edenlere olumlu ya da olumsuz olarak yansıyan bu etkiler bireylerin sosyal, ekonomik, sağlık, kültür, vb. alanlarda karşısına çıkar.

Göçün sebebi her ne olursa olsun, karşılıklı ilişkisellik bağlamında tartışılması gereken bir diğer konu da yoksulluk olgusudur. Çünkü göç olgusu kendisi ile ilintili olarak yoksulluk başta olmak üzere, genel anlamda çok fazla sosyal problemlerin de belirmesine sebep olmaktadır (Tümtaş, 2014).

Türkiye'de kentleşmeden anlaşılan sadece kentli nüfusun artışı değildir. Ya da sadece kentlerin planlı bir şekilde büyümesi anlamına da gelmemektedir. Kentleşme; içerisinde gecekondü, yoksulluk ve enformel sektör gibi sorunları da barındırır (Erder, 1996). Dolayısıyla kent çalışmaları yoğunlukla kır- kent göçü ile oluşmuş,

yoksul gecekondu alanları bağlamında yapılmaktadır. Günümüzde kent planlamasının yerini, sağlıklı konutların dönüşümü nedeni ile ortaya çıkan kentsel dönüşüm projeleri almaktadır. Söz konusu projeler yeniden yapılanmayı beraberinde getirmektedir. Ancak; yeterli bir genişlik ile kalitedeki konut alanlarından ve toplumsal ilişki ağlarını geliştirebilecek çokta fazla bir zamandan yoksun olan, yeterli bilgi ve becerilerle donatılmamış ayrıca kendileri için uygun olan bilgilere, finansman kaynaklarına ulaşamayan yoksullar; kentsel dönüşüm projeleri ile toplumsal dışlanma ve yok sayma gibi dramatik sonuçlarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Kentsel mekânlarda genişletilmiş yeniden üretimin bir parçası olarak mekânın yeniden üretimi için gerekli yasal altyapı hazırlanırken, neoliberal politikacıların dönüşümü meşrulaştırıcı söylemlerinin *çöküntü alanlarının temizlenmesi, kentin suçtan arındırılması ve güvenliğin birinci derecede önemli bir kentsel sorun olarak öne çıkarılması* gibi zihinlere nakşedilmesinde medya desteği etkili bir yöntem olarak kullanılır. Gerek merkezî yönetimin, gerekse yerel yönetimlerin bir “kurtarıcı” olarak sıkı sıkı sarıldıkları bu kavram yoluyla, yasaların çıkarılması, TOKİ’nin her geçen gün güçlen(diril)mesi, yerel yönetimlerin de müdahale etmek isteyip de edemedikleri alanları birer birer kentsel dönüşüm/yenileme alanı ilan etmeleriyle hızla ilerleyen bir süreç girilir (Yılmaz, 2014).

Kapitalizmdeki kentsel mekânın, kentsel yeniden oluşumlarla düzenlenerek tekrardan örgütlenmesi, toplumsal sınıfların şehirle olan yerleşik ilişkilerindeki değişim ve dönüşümle ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Söz konusu durumda, dikkat çeken en kritik çelişkidir. Bu süreçler ekonomik amaçlarla ilintili olarak mekânın tahribatına sebep olur. Ayrıca söz konusu bu durumla beraber yoksun kesimin böylesi bir değişim ve dönüşümü karşılayabilecek düzenli bir ekonomik güce sahiplik durumu olmadığından, projeler yerel çözümlerin her defasında artarak gelen üst ölçekte belirlenmiş genel gelişme dinamikleriyle başka bir düzleme kaymaktadır. Aslında, başta evsiz olan kimse kalmayacak gibi görünen kentsel dönüşümle ya da yenilemeyle yerinden tahliye olan bir sürü birey, sadece alt gelir gruplarına mensup inşa edilen konutlardan yararlanabilecektir. Ancak; buradaki en

hassas nokta alt gelir grubuna yönelik herhangi bir konut projesi düşünülmediği takdirde, kentsel dönüşüm ya da yenileme alanlarından tahliye olan yoksul grup, konutları bitip, geri döndüklerinden çok kısa bir zaman zarfından sonra konutlarını terk ederek kentin çeperine yerleşirler. Ya da alıştıkları gibi merkezdeki çöküntü alanlara yeniden yerleşirler ki bu durum kaçınılmazdır. Bu bağlamda bir örnekten yola çıkacak olursak; Ankara Dikmen Vadisi örneğinde olduğu gibi yoğun gecekondulu bölgesi olan bir alanın yeniden inşa edilmesi ile yaşanan kentsel dönüşüm sürecinin sonuçları itibariyle soylulaştırma yaşanması, dönüşüm öncesinde alanda yaşamını sürdürenlerin her ne sebeple olursa olsun yaşam alanlarını terk etmeleri durumu kanıtlar niteliktedir.

Sonuç olarak günümüz kentlerine baktığımızda, sermayenin yoğunlaştığı en önemlisi de kentler mekânsal ayrışmanın görünürlüğünün ciddi manada arttığı mekânlar haline gelmişlerdir. Zamanında yoksulların barınma problemini çözen gecekondulu mekânları şimdilerde sermayenin ve artan kentsel arsa isteği ile ilişik dönüştürülmeye ya da yenilenmeye çalışılmaktadır. Söz konusu alanlarda yaşamını sürdüren kesimler ise yaşam alanlarından uzaklaştırılmaktadır. Bir başka açıdan; yoksullar için düşünülen, onların ev sahibi olması için hedeflenen sosyal konutların mekân seçimleri de yine kentlerin çeperleri olmaktadır. Bu bağlamda hem kentsel dönüşüm projelerinin hem de sosyal konut projelerinin içerisinde kentsel ayrışmanın da barındığı bir sonla noktalandığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla kentler, sermayenin de yer seçimi ile ilişik tekrar formlaşmakta, yaşamları zaten zor olan yoksulların yaşam alanları ise bir takım tercihlerin arda kalanları ile şekillenmektedir. Böyle bir süreç, onların yaşam koşullarını daha da ağırlaştırmakta ve bu bağlamda içerisinden çıkamadıkları bir hayat tarzına büründürmektedir.

2.4.4 Türkiye'de Toplu Konut Sürecindeki Evrimleşme

İlk dönemlerde barınma amacıyla inşa edilen gecekondulu evleri, özellikle 1980'li yıllardan sonra çıkarılan imar afları ve gecekondulu nüfusun siyasal yaşama eklemlenmesi sonucunda, bu alanlar aynı zamanda mekandan rant elde edilen bölgeler halini almıştır. Önceleri barınma amaçlı çatı ev şeklinde inşa edilmiş konutlar, yıkılmış böylece bu durum fiziksel boyutun yanı sıra, ekonomik, sosyal ve

politik boyutlara taşınmıştır. Sonraları bu konutların yerlerine çok katlı apartmanlar dikilmiş, alt yapı ve diğer sosyal hizmetlerin sunulmasıyla da semt normalleşme sürecine girmiştir.

1980'li yıllarda gecekonduların apartmanlara doğru dönüşmesi ve bu bağlamda ticarileşmesiyle beraber kısa bir süreçte zenginleşen gecekonduların kiraya vererek veya satarak ya da arsası değerliyse kat karşılığı bir müteahhide vererek bu durumdan bir maddi kazanç elde etmeyi tercih etmişlerdir. Yeterince sermayeye sahip olan gecekonduların sakinlerinin önemli bir kesimi kent içerisinde mekân değişikliğine giderek daha zengin mahallelere taşınma yoluna gitmişlerdir (Çetin, 2010). Diğer yandan bu dönüşüm sadece ekonomik açıdan kentsel alanlarda güvence altında olmak, doğrudan ya da dolaylı bir biçimde ranttan bir gelir elde etmek ya da ileriye dönük bir yatırım sağlamakla kalmamaktadır. Söz konusu dönüşümüne maruz kalan kişiyi aile ve sosyal çevresinde prestij ve otorite sahibi bir kişi haline getirmektedir (Çetin, 2010). 1984'lü yıllarda kentleşme sürecindeki koşullar incelendiğinde, üretim yoluyla toplumun zenginleşmesinden ziyade, kentsel rantlar sonucu ortaya çıkmış olan sermayenin gecekondulara inşa edenlere aktararak, onların da sermaye birikimi sağlamalarına olanak sağlamıştır. Diğer yandan, özellikle gecekonduların yoğunlaştığı kentlerde hızlı bir kentleşme gözlemlenmiş ve kentin gelişim alanlarına doğru yayılma söz konusu olmuştur. 1990 yılı nüfus sayımları verileri kullanılarak, İstanbul üzerinden yapılan ve kent içi mekânsal ayrışma bağlamında incelenen bir araştırmada, şehrin en yoksul ve en çaresiz bölgelerinin kentin merkezi ile yine kentin yakın çevresinde oluşan çöküntü bölgelerinde olduğu gözlemlenmiştir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2018). Bu dönemden itibaren, toplumun bir zamanlar yoksul ve çaresiz olarak gördüğü ve gecekondusuna, onaylamasa ve kenti bozduğuna inansa bile hoşgörüyle yaklaştığı gecekondular, bugün gecekondular rant mekanizması içine çekildikçe, *haksız kazanç*, *talın*, *yağma* gibi sözcüklerle anılır olmuştur (Erman ve Tok'tan aktaran Yalçınhan ve diğer., 2014).

Yapılan bir araştırmada, Türkiye'de kent yoksullarının homojen olmadığından bahsedilir ve tam tersine özellikle de son 20 yıl içerisinde kentli yoksul kesimlerin,

kendi içinde ayrışma potansiyeli elde etmiş bir grup olduğu iddia edilir. Söz konusu araştırma bu eşitsiz güç ilişkileri temelinde, kentli yoksul kesim içinde bir grubun diğerlerinin üzerinden zenginleşmesini ve refahının arttırmasını betimler (Işık ve Pınarcıoğlu, 2018).

Bu gün kentler, sermayenin kendi üretimini sağlayabilmesi için yeni bir hal almaktadır. Çeşitli meslek grupları da mesleklerini icra edebilmek adına neoliberal kentleşme sürecine ayak uydurmakta ve bu bağlamda özel sektör mensubu kişi olan müşterilerin isteklerini kent mekânına yansıtmaktadırlar. Söz konusu bu durumun mekânsal, toplumsal ve ekonomik alanlarda ki eşitsizlikleri belirgin hale getirip iyice derinleştirdiği ise açıkça ortadadır.

Alt gelir grubuna yönelik konut üretimi amacı ile yola çıkan toplu konutlar ise şimdilerde yepyeni bir kentsel arazinin oluşumunun odağında bulunmaktadır. Öyle ki bazı proje isimlerine bakıldığında ve medyada oldukça sık karşılaştığımız “*yeni yaşam alanı*” projeleri gözlemlenmektedir. Bu projeler, isimleri gereği zaten içeriğini, sunduklarını ve hitap ettiği grubu da belli etmektedir. Diğer yandan *uydu kent*, *akıllı evler* gibi isimlendirilen projelerin geleneksel dayanışmaya sahip olan mahalle kavramını da etkilediği ve yavaş yavaş yok ettiği ortadadır.

Bambaşka ölçek ve içerik sahibi toplu konut mantığının kapalı-güvenlikli site içerisindeki yaşamı ve mevcut formu, kapalı yaşam mekânı dışarısında kalanlar ve de (meydan, semt, mahalle, sokak) kendi toplum profilini (sosyo-ekonomik aynı zamanda kültürel sermaye, dinsel ve de politik kimlik temelli) yansıtmayanlarla arasında oluşan yeni ayrışma tecrübeliğinin mekânsal karşılığıdır. Bu bağlamda, söz konusu bu yeni tarzdaki ayrışma kamusal mekân, aidiyet, ayrışma dinamiklerindeki çoklu-içerik ve de kentleşme aynı zamanda kentlileşme olgularını tekrardan oluşturan bir mekân yaratmaktadır. Gözetlenen (güvenlik kameraları) bu kapalı olma biçimi, belli bir kesime ya da sınıfa özgü kalmayıp, her yeni kesim kendi bireyleriyle içinde bir kapanma eğilimindedir. Kentsel alan bu ada biçimindeki kentlerin toplamında mı ya da ada-dışında kalanlardan mı teşekkül oluşacak? sorusu 21.yy’da yanıt arayan sorular içerisinde yer almaktadır (Altıntaş, 2014).

2.4.5 Çözülen Mahalle İlişkileri ve Yeniden Yapılanan Konut Çevreleri

Gecekondu insanlarının öncelikli hedefi kentsel yaşama uyum sağlamak ve ayak uydurmaktır. Şenyapılı, bu uyum sürecinin üç önemli bileşenine dikkat çeker (Şenyapılı'dan aktaran Yalçın ve diğ., 2014). Bunlardan ilki, iyi ve sabit bir maaşlı kentsel bir işe sahip olabilmek. İkincisi, uygun bir konut bulabilmek. Son olarak üçüncüsü ise; kentsel yaşam biçimini kazanmak. Yani başka bir deyişle, aslında yoğun bir şekilde iç içe bulunan ancak sınırlı bir düzeyde yalnızca sosyal mekânda karşı karşıya gelen orta ve üst-orta gelir grubunun, hayatı yaşayış biçimine ayak uydurma, uyum sağlama. Öyle ki; söz konusu grubun tüketim alışkanlıkları yine onların yaşam biçimlerini en iyi gösterme yöntemidir. Bu bağlamda yüksek gelirli grubun tüketim alışkanlıkları perakende pazarında rahatlıkla bulunabilmekteyken, göçle gelmiş aile için ödeyebileceklerinin oldukça üstündeydi. Bu sebeptendir ki, gecekondu kesim “ikincil üretim” furiasına katılarak, moda olanın birebir aynısını yani daha ucuza mal olmuş kopyasını, enformel olan ve bu bağlamda geniş bir yelpazeye sahip olan pazara dahil olmuştur. Bu durum aynı zamanda onlara işgücü piyasasındaki önemlerini artırıcı bir etki yaratmıştır (Şenyapılı'dan aktaran Yalçın ve diğ., 2014).

Özellikle neoliberalleşmeyle birlikte kentlerde mekânsal değişimde ayrı bir noktaya gelinmiştir. Metropolleşme dinamiğinin hızının arttığı neoliberal şehir aşamasında; sermaye sınıfının, özel kamu ve de hizmetler sektörünün üst ve orta kademedeki yöneticileri ve yüksek gelirli işlerde çalışanlar, merkezdeki bazı bölgeleri tercih eder olmuşlardır.

Şehrin ekonomisinde ve sunmuş olduğu hizmetler alanında yaşadığı gelişimler veya da gerilemeler-kayıplar, şehrin toplumsal tabakalaşma sistemini devamlı olarak tekrardan yapılandırmaktadır. Söz konusu bu durum, kent alanında konut alanlarının prestij çizelgesini devamlı olarak tekrardan ifadelendirmektedir. Konutlarda ve yaşama alanlarında gözlemlenen saygınlık değişimi, hizmet ve konut sektörlerinin kent mekânındaki yer seçimi ve sunum biçimini doğrudan etkilemektedir (Tekeli, 2011). Böylece kent içinde bazı bölgelerin geri kalanların

aleyhine daha çok tercih edilip yoğunlaşması, değer kazanması, cazip alanlara dönüşmesini gündeme gelmektedir.

Dünya'nın enformasyon toplumu ve esnek üretime geçiş ile küreselleşme yönünde yaşadığı değişimler, bir yandan bireyin yaşamı içinde mekâna ilişkin deneyimini çok yönlü değişime uğratmakta; öte yandan toplumsal denetimleri kurmakta yararlanılan ülke sınırlarıyla denetim yollarını kısmen etkisiz bırakırken, toplumdaki farklı aktörler arasında işbirliği ve rekabet ilişkisinin niteliğini değiştirmektedir. Sonuçta bu değişimlerin, nüfusu ve kapitali dünya mekânında yeniden dağıtan önemli etkileri olmaktadır. Dolayısıyla ekonomik ve siyasal değişimlerle şekillenen enformasyon ve küreselleşme, mekânın niteliğinde kendisini göstermektedir. Klasik mekân, yerini ilişkiler ağına (network) dönüştürmüştür. Belirleyici olan ise bu ilişkiler ağından belli bir yer edebilmektir (Tekeli, 2011).

Değişen istihdam yapısı, emek piyasası, üretim biçimi ve alanları; kentlerde mekânsal anlamda bir dönüşüme doğrudan ve büyük etki yapmaktadır. Kentlerdeki iş merkezleri, değiştiği gibi, çalışanların emeklerinin sonucunda elde ettikleri gelirleri doğrultusunda yaşama alışkanlıkları ve merkezleri mekân olarak geçmişten farklı konseptler ortaya çıkarmaktadır. Camlı- aynalı dış cepheli, şeffaf asansörlü gökdelen iş ve yaşam merkezleri, dijital donanımlı akıllı evler, güvenli korunaklı siteler, birbirine çok benzeyen parklar, ismi arena olarak nitelendirilen stadyumlar, meydanlar ve alışveriş merkezleri şeklinde kendini gösteren mekânsal dönüşüm, birçok kentte dikkat çekmektedir. Bu bağlamda birbirine benzeyen yaşama biçimleri ve alışa gelmişlikleri ise şehirlerin mekânsal dokusunda bir benzerliğe neden olmaktadır (Sarı ve Esgin, 2016).

Yakın bir tarihe kadar dev sermayenin görkemli anıtları ve cam kuleleri sadece kuzey yarım kürede, küresel ekonominin başkenti sayılabilecek birkaç metropolde boy gösterirken; bugün gelişmiş ve az gelişmiş tüm bölgelerde yaygınlık kazanmaktadır ve küreselleşmenin simgesi haline gelen parlak dış cepheli, korunaklı ve akıllı binalar kentlere damgasını vurmaktadır (Sarı ve Esgin, 2016) Ne var ki, gelişmiş ve az gelişmiş coğrafyalarda müdahalelerin içeriği değişiklik göstermekte

ve az gelişmiş ülkeler ve de gelişmekte olan ülkelerde bu müdahalelerin henüz işlevini kaybetmemiş, dolu, hala yoğun ve de yaşayan bir yapısı olan kentsel dokuları dönüştürdüğü ve böyle bir müdahale biçiminin toplumsal koşullara uygun olmaması nedeniyle mağdur kesimler yarattığı izlenmektedir. Böyle bir dönüşüm, toplumsal sınıf sistemini değiştiren yapısıyla genellikle soylulaştırma biçiminde yaşanmaktadır ve bu yapısı ile çeşitli eleştirilere de konu olmaktadır.

Türkiye’de uygulanan projelerden soylulaştırma ile neticelenenler için; soylulaştırma projelerinin mekânsal ve toplumsal gerilemeyi önlemesi hedeflediği, ancak; diğer taraftan ise söz konusu projelerin eşitsizlikleri arttırdığı (Şen, 2006) şeklinde bir saptamada bulunulmuştur. Bir takım politikalarla, katılım süreci uygulanmadan ve de mevcut olan bir nüfus oranına hizmet eden mahalleler dönüştürülmekte, iktidar ve kamu idarelerince bu projelerin gerekçeleri arasında sayılan yoksulluk, suç ve işsizlik gibi sorunlar da ancak başka mahallelere transfer edilmektedir (Yalçınan ve diğer., 2014).

TOKİ’nin bu süreçte üstlenmiş olduğu rol son derece önemlidir. Arsa alım-satımı, plan yapma, onama ve uygulama yetkileri ile yapısı güçlendirilen TOKİ’nin, bugün kentsel dönüşüm projelerinde devletin başat kurumsal aracı olarak, proje üretme, tasfiye ve yerlerinden edilenlerin kentin çeperlerinde üretilen konutlara yerleştirilmesi gibi kentte oluşmuş toplumsal sınıf haritasını yeniden üreten bir rol üstlenmektedir (Yalçınan ve diğer., 2014). Böyle bir süreçte istenmeyen oluşumların tasfiyesini sağlamak her ne kadar kentsel kalite ölçütleri açısından faydalı bir eylem olarak görülebilse de, yoksulluğun başka alanlara ötelenmesi biçiminde sonuçlanan bu eylemler bütününe, sosyal sorunları çözme bağlamında tartışmalı bir içerik kazandığı açıktır.

Lefebvre, kentlerde birbirini izleyen yüksek apartman sıralarının kentleri yatay ve dikey olarak bölerken aslında, insan etkinliğini farklı tabakalara bölen şeyleri orası ve burası diye ayıran, işlevsel ancak aynı zamanda gündelik hayatı yağmalayan alanlar yaratan, insanları içeri değil de dışarı yönlendiren ve onları birbirinden uzaklaştıran bir mekân paradigmasına yol açtığına değinir (Lefebvre'den aktaran Sarı

ve Esgin, 2016). Bu bağlamda, toplumdaki bireyler birbirinden kopmakta ve en önemlisi, kentteki gündelik hayat kentli bireylerin birbirini görmemelerini ve de neredeyse birbirleri ile hiç iletişim kurmamalarına neden olacak şekilde yeniden örgütlenmesi (Işık ve Pınarcıoğlu, 2018) durumu daha da kritik kılan noktadır. Öyle ki söz konusu durum modern kentsel mekânlardaki dönüşümlerde yansımasını bulmaktadır (Sarı ve Esgin, 2016).

Günümüzdeki kentsel mekânların birer parçası olan gösterişli binalar, yüksek gökdelenler, korunaklı ve son sistemle donatılmış siteler, içerisi hakkında dışarıya mesaj göndermektedir. Gökdelenler, paralarının içeride güvende olduğunu, gelişme ve kalkınmanın sürdüğünü, refahın yakalanabileceğini; yaşam alanı olan siteler ise içeride yaşayanların gelirleri, eğitim ve sınıf bağlamında varlık bulan yaşantılarını, nasıl yaşadıklarını, nelere sahip olduklarını imgelemektedir. Kişinin kentteki sınıfsal durumunu gösteren mekânsal biçimleniş, kabul etmediği unsurları başka alanlara iterek göz önünden kaldırma yolunu da seçmektedir.

BÖLÜM ÜÇ

KENTSEL DÖNÜŞÜMDE TOKİ UYGULAMALARI, DEĞİŞEN MEKÂNSAL VE TOPLUMSAL İLİŞKİLER

3.1 Kuruluşundan Bugüne TOKİ

Türkiye Cumhuriyeti'nde konut yapımı anlayışının en önemli çıkış noktasını, yaşanan doğal afetler oluşturmaktadır. Bu afetlerin başında ise yaşanan depremler gelmektedir. Cumhuriyet'in ilk yıllarına denk gelen 1924'de Erzurum depremi, konut bakışı açısına yepyeni bir boyut katmıştır. 1926'da Eytam sandığının *Emlak ve Eytam Bankası'na* dönüştürülmesi, devletin yapı sektöründe ve faaliyetlerinde oldukça önemli bir aktör olarak destekçi olması anlayışını yansıtmaktadır. 1930'da ise çıkartılmış olan belediyeler kanunu ile devletin konut yapması hedeflenmiştir. İlk projesi ise memurlar için düşünülen *konut yapı kooperatifi* adıyla ortaya sunulmuştur. 1939'da yaşanmış olan ve oldukça büyük yıkıcı etki oluşturan Erzincan depremi, yerleşim problemini ciddi bir biçimde düşündürmüştür. 1940'larda Ankara'da 450 adet konutluk bir proje uygulanmıştır. Bu bağlamda toplu konut mantığına yeni fikirler eklenmiştir. Ancak 1980'e kadar sosyal devlet mantığıyla beraber toplu konut projeleri desteklenmiş olsa da istenilen düzeye bir türlü varılamamış ve ülkemizde gecekondulaşma sorunu yapısal sorunlardan biri halini almıştır (TOKİ kuruluş ve tarihçe, b.t).

Ülkemizdeki konut ve kentleşme sorunların çözümü için bir yol olarak düşünülen ve üretimin artırılarak işsizliğin azalması amacıyla, 1984'de 2983 sayılı kanun ile Başbakanlığa bağlı *Toplu konut ve kamu ortaklığı idaresi başkanlığı* kurulmuştur. Bu tarihte yürürlüğe giren 2985 sayılı toplu konut kanunu ile özerk toplu konut fonu belirlenmiştir. İdare ile ortak toplu konut projeleri oluşturularak hak sahiplerine konut teslimi yapılmaya başlanmıştır. Bu olumlu gelişmelerin akabinde kooperatifsel dönüşümler de hız kazanmaya başlamıştır. Ancak; 1990 itibarıyla 412 ve 414 sayılı kanun kararnamele doğrultusunda farklı yapı ve amaçlar bağlamında birbirinden ayrılan *Toplu konut ve kamu ortaklığı idaresi*, *Toplu konut idaresi başkanlığı* ve *Kamu ortaklığı idaresi başkanlığı* şeklinde iki farklı birer kurum olmuşlardır. Tek

başına özerk bir kurum olan TOKİ böylelikle gelir seviyesinde bir düşüş yaşamış ve 1994 ekonomik kriz ve 5 Nisan kararları faaliyetleri süreçlerinde geri planda kalmasıyla da etkisini yitirmiştir (Samsunlu, 2007).

1984-2003 yılları arasında olan ilk dönemde toplam 43 bin konut, toplu konut fonunun imkânları ile üretilmiştir. Bu dönemde asli fonksiyonu konut üretmek olmayan kurum, çoğunluğu kooperatif konutu olan, 940 bin konutun üretimi için kredi desteği sağlamış, yapımı devam eden konutlara finansman desteği bağlamında olanak tanımış ve konutların tamamlanması sağlanmıştır. 2002 yılları itibariyle özel sektörde kamu işbirliği ile TOKİ tekrar hayat bulmuştur. Bu bağlamda dar ve orta gelirli vatandaşa konut imkânı projelerinin yanı sıra kentsel dönüşüm uygulamaları, afet konutları uygulamaları ile kendini geliştirmeye devam eden TOKİ, yeni düzenlemeler ile de faaliyet alanını büyütmüş ve konut sektörünün başrol aktörlerinden biri haline gelmiştir. TOKİ, toplu konut idaresi kaynaklarının kullanma biçimine dair yönetmelik kapsamında, gecekondü mekânlarıyla afet riski taşıyan bölgelerin dönüştürülmesi ve iyileştirilmesi hedefiyle finansman sağlamayı da yönetim kaynaklarının kullanılacağı bölgelere dâhil etmiştir. TOKİ ve belediyeler işbirliği dâhilinde yaşam alanları planlamaya ve çağdaş kentleşmeye yönelik kapsamlı bir politika izleyerek kentsel dönüşüm projeleri başlatılmıştır (TOKİ kentsel yenileme, b.t). 2003 ve 2004 yılları arasında verilen ve kanunlarla desteklenen birtakım düzenlemeler, TOKİ'nin gelişim göstermesinde imkân sağlamıştır. Devlet, hazine arazilerini, bila bedel olarak TOKİ'nin hizmetine vermiş, Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü'nün ve Konut Müsteşarlığı'nın görevleri TOKİ Başkanlığı'na devredilmiştir (Samsunlu, 2007).

2003-2013 yılları arasında olan ikinci dönemde ise 515 bin konut üretilmiştir. Yine bu dönemde TOKİ, büyük inşaat firmaları ile hasılat paylaşımı yöntemi, kat karşılığı yöntemi gibi yöntemlerle toplu konut üretimi yapımına ağırlık vermiş ve birçok konut inşaatı kısa sürede tamamlanmıştır (Topkaya Ünal, 2014). 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı sistemine geçilmesiyle de TOKİ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na bağlı bir kuruluş olmuştur.

58., 59., ve 60. T.C. Hükümetleri'nin *Acil Eylem Planları* ve *Programları* ile, “gecekondü sorununun çözümü” ve “alt gelir grubu ve yoksulların kira öder gibi taksitlerle ev sahibi olabilmesi” hedeflenmiştir. Bu bağlamda TOKİ ile belediyeler görevlendirilmiştir. 61. Hükümet Eylem Planında afet riski taşıyan yapıların bulunduğu yerleşim alanlarından taşınması ya da yenilenmesi gerekenlere, TOKİ yoluyla uygun şartlarda konut ve işyeri yapılması hedeflenmiştir (Topkaya Ünal, 2014). TOKİ'nin başlıca iştirakleri *Emlak Konut Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş.*, *GEDAŞ Gayrimenkul Değerleme A.Ş.*, *TOBAŞ (TOKİ-Büyükşehir Belediyesi İnşaat Emlak ve Proje A.Ş.)*, *Vakıf G.Y.O.A.Ş.*, *Boğaziçi Konut Hizmet Yön. İşlet. ve Tic. A.Ş.*dir. Bu bağlamda TOKİ şimdiye kadar 19.06.2018 tarihi ile güncel;

- 81 ilde ve 3.613 şantiyede 837.572 konut üretimi yapmıştır.
- 695.572 adet konut satılmıştır.
- 655.194 adet konut teslim edilmiştir.
- Yapım ve proje işlerindeki süreçte KDV dâhil 104.7 milyar TL'lik 5.923 ihale nihayetlenmiştir (TOKİ faaliyet özeti, b.t).

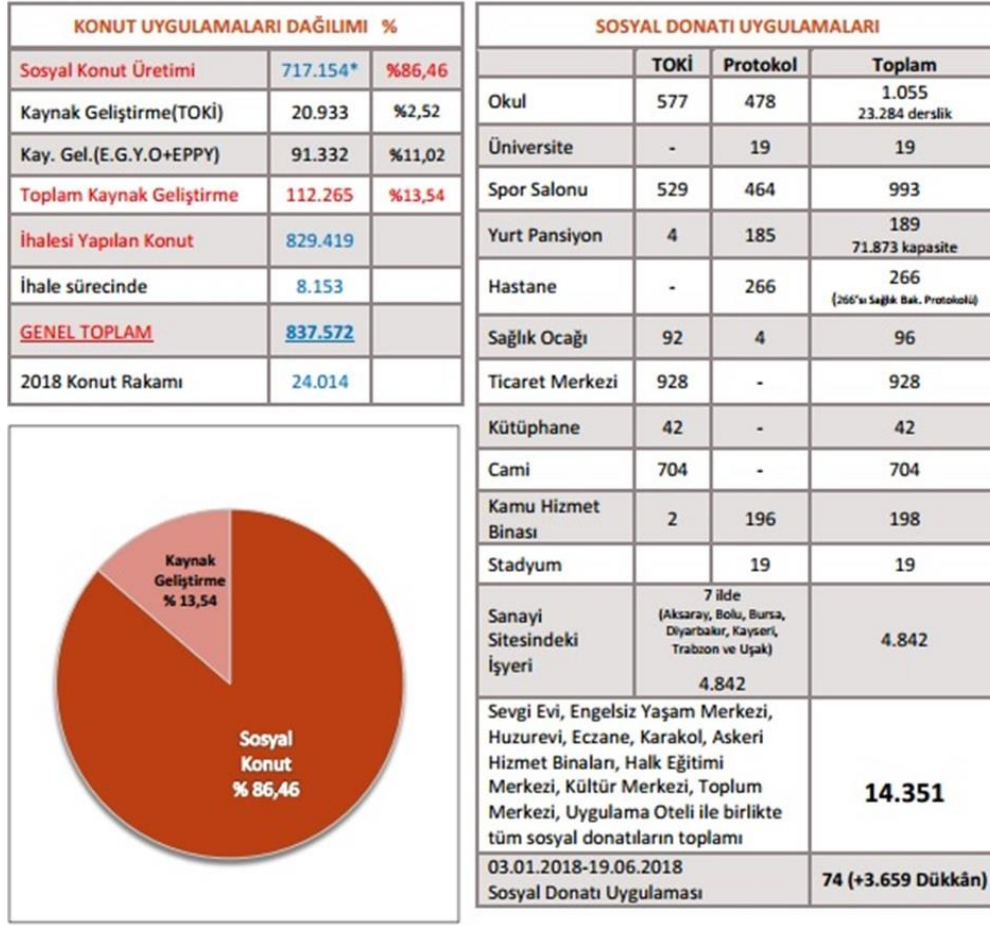
TOKİ'nin 2985 sayılı yasaya göre görevleri ise şöyledir;

- Yurt içinde ve yurt dışında doğrudan veya iştirakleri aracılığı ile proje geliştirmek; konut, sosyal donatı ve altyapı uygulamaları yapmak veya yaptırmaktır.
- Konut sektörüyle alakalı olarak şirketler kurmak veya kurulmuş olan şirketlere iştirak etmektir.
- Konut yapımı ile alakalı sanayiye veya bu alanda çalışanları desteklemektir.
- Doğal afetin yaşandığı alanlarda gerek görülürse konut ve sosyal donatıları, altyapılarıyla beraber inşa etmek, teşvik etmek ve de desteklemektir.
- Bakanlıkların talepleri ve bağlı olduğu bakanın onayı durumunda talep konusu ile alakalı projeleri uygulamak ya da uygulatmaktır.
- İdareye kaynak sağlanmasını teminen kar hedefli projelerle uygulamalar yapmak veya yaptırmaktır.

- Devlet garantili veya garantisiz iç ve dış tahviller ile her türlü menkul kıymetler çıkarmaktır.
- Ferdi kredi ile toplu konut kredisi vermek, köy mimari yapısının geliştirilmesine, gecekondu bölgelerinin dönüşümüne, tarihi doku ve yöresel mimari yapının korunup yenilenmesine dair projeleri kredilendirmek ve gerek görüldüğü takdirde tüm bu kredilerde faiz sübvansiyonu yapmaktır.
- Ülke dışından, görev alanıyla alakalı harcamalarda kullanılmak amacıyla hazine müsteşarlığının da uygun görmesi dâhilinde kredi almaya karar vermektir.
- Konutların finansmanı için bankaların iştirakini sağlayıcı tedbirleri edinmek, bu bağlamda gerekirse bankalara kredi vermek ve bu hükmün uygulanmasına dair usulleri tespit etmektir.
- Gerek görüldüğü takdirde her çeşit araştırmanın, proje ve taahhüt işlemlerinin sözleşme doğrultusunda yaptırılmasını temin etmektir.
- Yasalarla ve diğer mevzuatlarla verilen görevleri yerine getirmektir (TOKİ kuruluş ve tarihçe, b.t).

TOKİ'nin stratejisi, alt ve orta gelir grubuna yönelik sosyal konutlar ile gerekli hizmet birimlerini altyapılarını da tamamlayarak sunmaktır. Ülke genelinde, konut ihtiyacının en fazla olduğu alanları belirlemek üzere araştırma yöntemleri uygulayan idare, toplu konut yatırımları için uzun vadeli bir eylem planı geliştirmiştir. Bu kapsamda, özellikle yoksulluğun da etkisiyle özel sektör yatırımlarının azaldığı Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerine odaklanılmıştır. Önümüzdeki dönemde ise İdarenin faaliyetlerini ülkenin kırsal kesimlerinden büyük ölçüde göç alan büyük kentlere daha fazla yoğunlaştırması planlanmaktadır (TOKİ konut programı, b.t).

TOKİ verilerine göre; üretilen konutların yaklaşık 717 bini sosyal konut üretimi (yaklaşık 143 bini Gecekondu Dönüşüm kapsamında olup, toplam üretimin yaklaşık yüzde 17 oluşturmaktadır), yaklaşık 112 bini Kaynak Geliştirme ve yaklaşık 8 bini ihale süreci devam eden kapsamında devam etmektedir. Konut uygulama dağılımı ve yüzdesi, sosyal donatı uygulamaları ve yüzdesi aşağıdaki şekil 3.1'de belirtilmiştir.

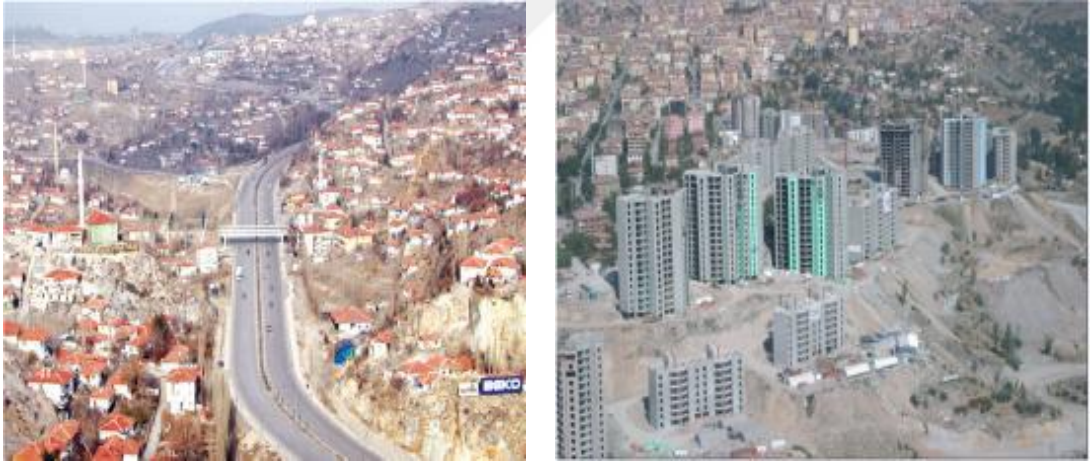
* 717.154 olan sosyal konut uygulamasının 143.021'i Gecekondu Dönüşüm kapsamında olup, toplam üretimin % 17,24'ünü oluşturmaktadır.

Şekil 3.1 TOKİ Konut üretim raporu (TOKİ faaliyet özeti, b.t)

3.2 Gecekondu Alanlarında Gelişen Kentsel Dönüşüm Uygulamaları ve TOKİ

Gecekondu, 1980 yılı öncesinde iki temel işlevi yerine getiren yerleşkelerdir. Bunlar; gerçek manada yoksul kesimin mekânı olmak ve sanayi için işgücü sağlamaktır. 1980 yılı sonrasında ise neo-liberal politikaların da gücü ile gecekondu söz konusu işlevleri yerine getirmekte etkisiz duruma gelmişlerdir. Sonuç olarak zaman içerisinde söz konusu gecekondu, yapılaşları itibarı ile imar kanununa uygun bir şekilde olmayışları, alt yapı eksiklikleri, sağlık koşulları bakımından elverişsiz olmaları ve kentle bütünleşememe gibi sorunlardan dolayı, oldukça sorunlu yapılar halini almaya başlamışlardır.

Bu doğrultuda, Dünya'da kentsel yenileme uygulamaları genellikle ekonomik bakımdan tamamlanmış mekânlar da uygulaması yapılırken, Türkiye ölçeğinde kentsel yenileme uygulamalarının oldukça önemli bir kısmının gecekonduyla oluşmuş çöküntü alanlarını hedef aldığı görülmektedir. Ülkemizde birçok tarihte çıkarılmış yasalar gecekondulaşmayı engelleyememiştir. Söz konusu kanunlar ile geçici çözümler bulunmuş ancak bu çözümler geçici olmaktan öteye gidememişlerdir ve beraberinde sorunların da artarak ilerlemesi kaçınılmaz olmuştur (Çardak, 2011). Bütün bu sorunların bilinciyle günümüzde TOKİ, bu çözüm arayışları içerisinde bulunan konut üretimi bağlamında ve de kentsel dönüşüm projelerinde başat aktörlerdendir. Özellikle en önemli faaliyet alanlarından biri de gecekonduların dönüşüm projeleridir. TOKİ'nin gecekonduların dönüşüm uygulama örnekleri, ülkemizde bir çok yerde görülmektedir. Söz konusu TOKİ'nin gecekonduların dönüşüm uygulama örneklerinden olan Kuzey Ankara kentsel yenileme projesi (şekil 3.2), Denizli Karşıyaka kentsel yenileme projesi (şekil 3.3) ve Mersin Erdemli kentsel yenileme projelerinin (şekil 3.4) öncesi ve sonrasının gösterildiği şekiller aşağıdaki gibidir.

Şekil 3.2 Kuzey Ankara kentsel yenileme projesi (öncesi ve uygulama hali) (Çardak, 2011)

Şekil 3.3 Denizli Karşıyaka kentsel yenileme projesi (öncesi ve sonrası hali) (Çardak, 2011)

Şekil 3.4 Mersin Erdemli kentsel yenileme projesi (öncesi ve sonrası hali) (Çardak, 2011)

3.2.1 Uygulamaların Mekânsal Açıdan Değerlendirilmesi

Ülkemizde son dönemlerde TOKİ tarafından uygulanan, tek tip proje mantığıyla, çok katlı ve kentten uzak toplu konut yapımları birçok eleştirilerinde odak noktası haline gelmiştir. Uygulamaların mekânsal açıdan değerlendirmek adına meseleye bir de mimarlık-iç mimarlık meslekleri açısından bakıldığında ortaya çıkan tablo oldukça dikkat çekicidir. Benzer proje kalıplarının ülke genelinde, farklı kültürel, coğrafi ve doğal özellikler gösteren bölgelerinde aynı biçimde uygulanmasının büyük bir sorun olduğu açıktır. Aşağıda gecekondü dönüşüm uygulamalarının mekânsal açıdan değerlendirilmek üzere birkaç örnekten bahsedilmiştir:

- Adana ili, Yüreğir Sinanpaşa'da uygulanan kentsel dönüşüm projesinde ve Aksantaş konutlarında yapılmış olan bir araştırmada, Adana'nın iklimi

bakımından çok elverişli olmayan kuzey, doğu cephelerine denk gelecek şekilde salon, yatak odası gibi mekânların yerleştirilmiş olduğu, söz konusu mekânlarda güney, batı cepheleriyle hemen hemen eşit bir oranda pencere ve de balkonların yerleştirildiği gözlemlenmiştir. Bu durumun ısıtma ve soğutma gibi enerjinin gereksiz sarfiyatına sebebiyet oluşturduğu düşünülmektedir. Aynı araştırmada; banyonun, tuvalet ve koridor gibi mekânların ı ışık almadığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda gereksiz elektrik enerji sarfiyatına ve havalandırma boşluğu yapımına sebep olmuştur. Projeler incelendiğinde balkonlarının oldukça küçük ve de kalıp sistemine bağlı bir şekilde yapıldığı görülmüştür. Ancak; Adana ili gibi havası açısından oldukça sıcak olan coğrafyada balkon, kullanıcısı bağlamında başat yaşama alanlarındandır. Öyle ki ortaya Adana ilinin iklimi için kullanıma çokta elverişli olmayan mekânlar belirmiştir (Karasu, 2017).

- Antalya Döşemealtı Çıplaklı mahallesinde uygulanan TOKİ ise bir gece kondu dönüşüm uygulaması değildir ancak; Antalya gibi sıcak bir bölgede balkonsuz olarak uygulanan konutlar bölgenin şartlarına uygun olmadığından, söz konusu site sakinlerinin daha uygun şartlarda yaşamaları ve gerekli düzenlemelerin yapılması için mahalle muhtarı tarafından büyükşehir belediyesine başvuru yapılmıştır. Süreç sonrasında ise Antalya Büyükşehir Belediyesi tarafından belli konutlara balkon eklemesi yapılmıştır.
- Ankara, Yenimahalle, Yeşilevler mahallesinde uygulanan TOKİ’de yapılan bir araştırmada; söz konusu alanın karasal iklim kuşağına sahip olduğu belirtilmiş ve buna göre konut birimlerinin eğimli olan bir araziye dağınık olarak, arazinin eğimine dik bir biçimde konuşlandırıldığı ifade edilmiştir. Bu bağlamda her katta 4 dairenin olduğu söz konusu bloklarda, dairenin biri, faydalı güneş ve rüzgâr yönünden yararlanabilirken diğeri, olumsuz şartlara maruz kalmaktadır (Topkaya Ünal, 2014).

TOKİ’nin inşa ettirdiği sosyal konut uygulamalarıyla alakalı en kritik şikâyet konusu ise inşaat kalitesi bağlamındadır. Çatısından, dış cephesine, doğramalarından, zemin kaplamasına, tesisatlarına vb. kadar yapının kısa ömürlü olan yapı unsurlarının

hemen hemen tamamıyla alakalı olarak malzeme ve işçilik bağlamında yaygın şikâyetler mevcuttur (Karasu, 2017).

Özet olarak, gecekondü konutunun zamanla değişen anlamı, barınma gereksiniminden uzaklaşarak kentsel arsa spekülasyonuna ve bu bağlamda rant maksimizasyonuna dönüşmüştür. Katlanarak büyüyen kentleşmenin bundan böyle izlenecek yepyeni politikalarla denetlenmesi ve de yönlendirilmesi gerekliliği açıkça görülmektedir. Ülkemizde gecekondü probleminin bittiğinin, söz konusu problemin adının ise *gecekondü dönüşümü* biçiminde olduğu vurgulanmaktadır (Mutlu, 2007). Bu sürecin en önemli gelişmesi, dönüşümün gerekçesi niteliksiz yaşama alanlarının varlığı olarak ortaya konuyor olmakla birlikte yaratılan yeni yaşama alanlarında da izlenen fiziksel nitelik kaybıdır. Bu durumu esasen ıslah planları ile yaratılan yasal ve karmaşık süreci telafi etme yönünde bu kez topyekûn yıkıp yeniden yapma biçiminde ortaya çıkan bir eylemler büyüğü olarak da okumak mümkündür. Bu bağlamda TOKİ eliyle üretilen yaşama ortamlarının yaşam kalitesi temelinde sorgulanır açılımlarının olması dikkat çekicidir.

3.2.2 Uygulamaların Toplumsal İlişkiler Açısından Değerlendirilmesi

Türkiye kentleşme pratiği, değişen toplumsal ilişkiler açısından incelendiğinde, toplumsal ilişki sistemini belirleyen en önemli unsurlardan birinin göç olduğu ve 1950’lerden 1970’lere kadar kente bir şekilde tutunmaya çalışan bir enformel yapının giderek kendine has bir ilişkisellik içerisinde, dışarı kapalı olmayan fakat formel kesimin yaşam biçiminden ayrılan özelliklerle kendisini bugünlere taşımış olduğu görülmektedir. Bu mahalleler, modern kentsel yaşama hem uyum sağlamış, hem de kendi üretmiş oldukları bazı pratikler yardımıyla modern kentsel yaşamın, “küresel kent” olgusuyla daha da belirginleşen neo-liberal ekonominin dayattığı bazı alışkanlıkları da edinmemişlerdir. Örneğin, veresiye alışveriş yapma ya da komşularda borç isteyebilme rahatlığı mahalledeki gençler için bile olağan ve gündelik yaşamın içinden bir pratiktir (Yalçın ve diğer., 2014).

Benzer şekilde, modern kent yaşamı tarafından doğa ile insan arasına konan keskin çizgiler, bu mahallelerde o kadar net değildir. Yaz dönemlerinde evlerin

kapısının devamlı açık olması, çocukların sokak ile ev arasında oyunlar oynamaları, bahçe duvarlarının olmayışı söz konusu geçirgenliği göstermektedir. Bahçeler, evler, balkonlar ve sokakların birbirinin bir devamı olması, yetiştirilen bitkilerin yaşayanlar tarafından önemsenmesi ve tüm doğa ürünlerinin paylaşılabilir olması oldukça önemlidir. Diğer yandan bu bölgelerde konuta dair algının da formel mahallelerdekinden farklı olduğu izlenmektedir. Evlerin, yaşayanlar tarafından inşa edilmiş olması ve binaların tek bir seferde tasarlanmış olmayıp, süreç içerisinde gereksinimler ışığında organik olarak büyümeleri, yaşayanlar tarafından daha çok benimsenmelerine yol açmıştır. Diğer bir deyişle ev, mahalleli için birdenbire üretilmiş ve sokaktan, bahçeden kopmuş olan bir yapı olarak ortaya çıkmamıştır. Üstelik bireyin, ailenin, akrabanın, hemşerilerin ve aynı zamanda komşuların hep birlikte daima vakit geçirebildiği, sosyalleştiği bir ortamdır.

Buraya kadar aktarmaya çalıştığımız ve gecekondü mahalle yaşantısına ait bu özellikler dönüşüm süreçlerinin önemli toplumsal etkileri olduğunu/olacağını ortaya koymaktadır. Bu süreçte yaşanan sorunların, konut sorunları olmanın da ötesinde olduğu, sosyo-ekonomik dayanışma biçiminin kaybı, mekânsal bağlamda yabancılaşmanın ve de en önemlisi mekân ile özdeşleşebilmenin yüksek olduğu söz konusu alanlarda kimliğin önemli biçimde dönüşümüne neden olabileceği çalışmanın temel varsayımlarının başında gelmektedir. TOKİ kentsel dönüşüm projeleri Antalya uygulamaları başlığı adı altında Antalya’ da kentsel dönüşümün tarihi süreci ve de genel manada bir kentsel dönüşüm projesinde olması gerek aktörler aşağıdaki gibidir.

3.3 TOKİ Kentsel Dönüşüm Projeleri Antalya Uygulamaları

TOKİ'nin resmi web sayfasından alınmış verilere göre Antalya'da tamamlanan ve devam eden projeler aşağıdaki tablo da verilmiştir. Tablo 3.1'da belirtildiği üzere *Antalya Merkez Kepez 1. Bölge mevkiinde 448 Konut alım hakkı sahiplerine verilmiştir.*

Tablo 3.1 TOKİ kentsel dönüşüm projeleri Antalya'da tamamlanan ve devam eden uygulamaları (TOKİ konutları, b.t)

No	Proje Adı	Proje Tipi	Proje durumu	Konut Sayısı	Seviye %
1	Antalya Merkez Çıplaklı (420 Alt Gelir-472 Dar Gelir ve Orta Gelir)	İdare Konut Uygulaması	Tamamlanmış	892	100
2	Antalya Merkez Kepez 1. Bölge	Kentsel Dönüşüm ve Gelişimi Projesi	Tamamlanmış	448	100
3	Antalya Merkez Sütçüler 1. Bölge 336 Konut	Kentsel Dönüşüm ve Gelişimi Projesi	Tamamlanmış	336	100
4	1.1.1.1 Antalya Sütçüler 26805 ada 1 parselde ilköğretim -24, spor salonu, 27593 parselde lise-24, spor salonu, 26925 parselde lise-24, spor salonu	Altyapı ve/veya Sosyal Donatı	Tamamlanmış		100
5	Antalya Çıplaklı 448 Konut (Yoksul Grubu),1 Adet 32 Derslikli İlköğretim Okulu.1 Adet Cami1 Adet Ticaret Merkezi ile Ada içi Altyapı, Genel Altyapı ve Çevre Düzenlenmesi İnşaatı İşleri	Alt Gelir Grubu	Tamamlanmış	448	100

Tablo 3.1 devamı

No	Proje Adı	Proje Tipi	Proje durumu	Konut Sayısı	Seviye %
6	Antalya Liman Mahallesi İlköğretim Okulu, Spor Salonu-Antalya Duraliler İlköğretim Okulu, Spor Salonu-Antalya Güzeloba İlköğretim Okulu-Antalya Yeniköy Lisesi, Pansiyon, Spor Salonu ile altyapı ve çevre düzenleme inşaatları	Altyapı ve/veya Sosyal Donatı	Tamamlanmış		100
7	Antalya Kaş İlçesi Gökçeören Köyü 50 Yataklı Hastane	Altyapı ve/veya Sosyal Donatı	Tamamlanmış		100
8	Antalya Kepez Kütükçü Mahallesi 60 Adet HAİT ve Altyapı ve Çevre Düzenlenmesi İnşaatı İşi	Altyapı ve Sosyal Donatı	Tamamlanmış	60	100
9	Antalya Korkuteli 100 Yataklı Hastane İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İnşaatı İşi	Altyapı ve Sosyal Donatı	Tamamlanmış		100
10	Antalya İli Serik İlçesi 100 Yataklı Devlet Hastanesi ile Altyapı ve Çevre Düzenleme İnşaatı İşi	Altyapı ve Sosyal Donatı	Tamamlanmış		100
11	Antalya İli Kepez İlçesi 1 Adet Sosyal Tesis İle Altyapı Ve Çevre Düzenlemesi İnşaatı İşi (MSB)	Altyapı ve/veya Sosyal Donatı	Tamamlanmış		100

Tablo 3.1 devamı

No	Proje Adı	Proje Tipi	Proje durumu	Konut Sayısı	Seviye %
12	Antalya İli Manavgat İlçesi Çağlayan Mevkii Spor Salonu İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi	Altyapı ve/veya Sosyal Donatı	Tamamlanmış		100
13	Antalya İli Merkez İlçesi Muratpaşa Belediyesi Zeytinlik Mah. 1 Adet 32 Derslikli İlköğretim Okulu İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenleme	Altyapı ve/veya Sosyal Donatı	Tamamlanmış		100
14	Antalya Manavgat 100 Yataklı Devlet Hastanesi Ek Bina İle Altyapı Ve Çevre Düzenlemesi İnşaatı İşi (İkmâl İnşaatı)	Altyapı ve/veya Sosyal Donatı	Tamamlanmış		100
15	Antalya Gazipaşa 75 Yataklı Devlet Hastanesi (İkmâl İnşaatı)	Altyapı ve/veya Sosyal Donatı	Tamamlanmış		100
16	Antalya İli Kepez İlçesi 300 Yataklı Devlet Hastanesi İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi	Altyapı ve/veya Sosyal Donatı	Tamamlanmış		100
17	Antalya İlinde 1'er Adet AFAD Lojistik Depo ve Nizamiye Binalarının Yapım İnşaatı İşi	Kamu Hizmet Binası	Tamamlanmış		100
18	Antalya İli, Akseki İlçesi 409 Adet Konut, 1 Adet 4 Dükkanlı Ticaret ve 1 Adet Camii İnşaatları İle Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi	Talep Organizasyon	Tamamlanmış	409	100

Tablo 3.1 devamı

No	Proje Adı	Proje Tipi	Proje durumu	Konut Sayısı	Seviye %
19	Antalya Merkez Kepez 2. Bölge 392 Konut	İdari Konut Uygulaması	İnşaat süreci devam etmekte	392	99
20	Antalya 33.000 Seyirci Kapasiteli Stadyum İnşaatı İşi	Stadyum	İnşaat süreci devam etmekte		99
21	Antalya 10.000 Seyirci Kapasiteli Kapalı Spor Salonu İnşaatı İşi	Stadyum	İnşaat süreci devam etmekte		99
22	Antalya Çıplaklı 2. Etap 864 Adet Konut ve Sosyal Tesis ile Altyapı ve Çevre Düzenlenmesi İnşaatı İşi	Konut +Sosyal Donatı	İnşaat süreci devam etmekte	864	98
23	Antalya Kemer Dedeler Mevkii 50 Yataklı Hastane ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İnşaatı İşi	Altyapı ve/veya Sosyal Donatı	İnşaat süreci devam etmekte		98
24	Antalya İli Elmalı İlçesi Merkez Köyü 40 Yataklı Yeni Devlet Hastanesi İle Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İnşaatı İşi (İkmâl İnşaatı)	Altyapı ve/veya Sosyal Donatı	İnşaat süreci devam etmekte		98
25	Antalya Alanya 300 Yataklı Yeni Devlet Hastanesi (İkmâl İnşaatı)	Altyapı ve/veya Sosyal Donatı	İnşaat süreci devam etmekte		91

Tablo 3.1 devamı

No	Proje Adı	Proje Tipi	Proje durumu	Konut Sayısı	Seviye %
26	Antalya İli, Serik İlçesi, Yukarıkocayatak Mahallesi 583 Adet Konut, 1 Adet Camii ve 1 Adet Kültür Tesisi İnşaatı İle Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi	İdari Konut Uygulaması	İnşaat süreci devam etmekte	583	56
27	Antalya İli Aksu İlçesi Hükümet Konağı İnşaatı İle Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İşi	Kamu Hizmet Binası	İnşaat süreci devam etmekte		

3.3.1 Tarihçe, Süreç

TOKİ, kentsel yenileme ve de dönüşüm çalışmalarını, kentten kente kendisine özgü bir takım özellikler gösteren, yapısal açıdan problemlerin çözülmesi adına ülkemiz bağlamında bir fırsat olarak görmektedir. Yasalarca kendisine verilmiş olan yetkiler ve görevler kapsamında, yerel yönetimlerle beraber, iş birlik içerisinde ve proje odaklı seçenekler oluşturarak çözüme ulaştırmaktadır (TOKİ genel süreç, b.t).

TOKİ'nin resmi web sayfasında söz konusu süreç şu şekilde devam etmektedir. Kentsel yenileme ve dönüşüm projelerinde; yerel yönetimlerin başvuruları ve de teknik değerlendirmeler sonucunda, protokollerin de imzalanmasıyla süreç başlatılmaktadır. Mevzuattaki değişikliklerle 6306 ve 6292 sayılı yasalar kapsamında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından TOKİ'nin yetkilendirilmiş olduğu mekânlarda da kentsel dönüşüm çalışmaları yürütülmektedir (TOKİ genel süreç, b.t). Ana protokol süre zarfında; proje konsepti bağlamında ve belirtilmiş olan kriterler çizgisinde, hak sahipleriyle uzlaşmaya esas muvafakat görüşmelerinin TOKİ'nin koordinasyonu ve desteğiyle yerel yönetimler tarafından yürütülmesi süreç bakımından faydalıdır. Diğer taraftan yerel yönetimler tarafından gerek duyulan koordinasyon sağlanamadığı hallerde muvafakat görüşmeler TOKİ bünyesinde

yürütölmektedir. Uzlaşma görüşmelerini müteakip mekânın tasfiyesi, mülkiyet devri ve inşa süreçleriyle proje yürütölmektedir (TOKİ genel süreç, b.t).

Antalya ili için ise 2000'ler sonrası kentsel dönüşüm projeleri, söz konusu kentin önemli konularından biri halini almaktadır. Bu dönemde ölkemizin bütün kentlerinde oldukça yaygınlık göstermiş olan kentsel dönüşüm uygulamaları, Antalya kentinde de hız kazanmaya ve bu bağlamda planlama gündeminde tartışılma konusu olmaya başlanmıştır. Kentsel dönüşüm projeleri aynı zamanda, kentsel problemlerin de bütöncöl bir planlama anlayışıyla çözüme ulaştıran bir eylem modelidir. Antalya ilinde de yoğunlukla kent merkezinde ve gecekondu bölgelerinde uygulanmaya başlanmıştır (Manavoğlu, 2009)

Antalya'da 2004 yılında 25687 sayılı karar ile kent merkezinde bulunan Kaleiçi turizm alanını da içeren bölge “*Költür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi*” olarak ilan edilmiştir. Söz konusu alan; Kaleiçi, Balbey ve Haşimişcan mahallelerini içerisinde bulunduran yaklaşık olarak 90 ha'lık bir bölgeyi kapsamaktadır. Bu bağlamda, söz konusu dönemde hazırlanan kentsel dönüşüm projelerinde; stratejik planlama yaklaşımı oluşturulmaya çalışılmış, aktörler karar alma sürecine dâhil edilmiş ve katılımcıyı koruma politikaları güdülmeye çalışılmıştır (Manavoğlu, 2009). Bu güne kadar Antalya'da tamamlanan ve de devam eden kentsel dönüşüm uygulamaları tablo 3.1'de de görölmektedir.

3.3.2 Aktörler

Kentsel dönüşüm proje ve uygulamalarında rol alan oldukça önem arz eden ve olması gereken “*aktörler*” bulunmaktadır. Söz konusu aktörleri 3 temel başlık altında toplamak mümkündür. Merkezi yönetim, özel sektör, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşları adı altında oluşan *uygulayanlar*, Mimar, iç mimar, şehir plancıları gibi *tasarlayanlar* ve de son olarak yerel halk olan *kullanıcılar* olarak sıralanmaktadır. Söz konusu aktörlerin bütöncöl bir hassasiyetle, yerel ortaklığa ve katılımcı yaklaşımlara uygun bir biçimde, koordineli olarak kentsel dönüşüm uygulamalarında yer almaları gerekmektedir. Hassas bir denge üzerine kurulmuş

olan söz konusu ortaklıklar, dönüşümün amaçlarına, bağlantılarına ve de diğer tüm şartlara göre şekil almaktadır (Öziş, 2018).

Bütün kentsel dönüşüm projelerinde ana aktör olan "Kamu sektörü"nün bileşenleri merkezi ve yerel yönetimlerdir. Devletle eş anlamlı kullanılan kamu sektörü merkezi idareden, yerel yönetimlerden, parafiskal kuruluşlardan, kamu iktisadi teşebbüslerden, döner sermayeli kuruluşlar, fon kuruluşları, kamuya ait dernek ve vakıflardan oluşmaktadır (Sertbaş, 2013).

Öziş (2018), kamu sektörünün rolünü şu şekilde açıklamıştır; söz konusu sektör, gelişme potansiyeli gösteren bir bölgede yeteri derecede arsa alanı arzını sağlar, alt gelir gruplarından oluşan yoksul kesimi yasal konut piyasasına katar, bunu yaparken de söz konusu grupların sahip oldukları değer ve gereksinimlerine karşı kayıtsız kalmaz. Başlıca ulaşım güzergâhlarını oluşturur ve uygulamaya konulmasını sağlar böylece kentsel gelişimin altyapıyı takip edebilir olmasını mümkün kılar. Bölge sakinlerinin, sağlık hizmetlerine erişimini kolaylaştırır. Açık olan donatı alanlarını ve önemli kamusal değerleri korur, bu bağlamda gerekli yasal düzenlemeleri oluşturur. Kentsel dönüşüm çalışmalarına, özel sektör bağlamında bilhassa inşaat firmalarının da dâhil olmasını sağlar. Kamunun liderlik vasfını yürütür. Dönüşüm, zaman zarfında tamamen şeffaf ve etik olur. Son olarak bütüncül ve verimli bir hizmet felsefesini bütün katılımcılar için sağlar (Öziş, 2018).

Onar (1996) ise; kamu sektörünün sosyal hizmet anlayış ile kurulmuş olmasına dikkat çeker ve asıl amacın ise kar elde etmek olmadığından bahseder.

1960–1980 yıllarında kamu kurumları arasında konut kredisi sağlayan SSK, Bağ-Kur ve Emlak Bankası'ndan farklı olarak TOKİ hem mali kaynakları daha da geliştirmiş hem de konut kredisi manasında işleyen bir sistem kurmuştur. Yine söz konusu bu dönemde TOKİ tarafından sağlanmış olan krediler ve konut kooperatifleri ülke genelinde yaygınlık göstermiş, kooperatiflerin konut üretimindeki payı ise hızlı bir artış sergilemiştir (Karasu, 2009). 1984 yılı itibari ile toplu konut kanunuyla ortaya çıkmış olan TOKİ, ülkemizdeki hızlı nüfus artışıyla gelen çarpık kentleşme

probleminin çözülmesi, aynı zamanda ekonomi bağlamında üretimin artırılması ve işsizliğin azaltılması amacı ile ortaya çıkmış bir yapılanma olarak belirmiştir.

2001 yılında, 2001/2202 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla, Emlak Bankası'nın bankacılık işlemlerinin dışındaki kalan şirket ve gayrimenkulleri TOKİ'ye devredilmiştir. Benzer olarak, 5237 sayılı kanunla Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü kaldırılarak TOKİ'ye devredilmiş, 775 sayılı Gecekondu Kanunu'nun uygulanması, 5609 sayılı yasayla yapılmış olan değişiklikle Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'ndan TOKİ'ye geçmiştir (Karasu, 2009). 2003 yılında ise merkezi yönetimin yapmış olduğu yasal düzenlemeler ile TOKİ, kentsel dönüşümün önemli bir aktörü halini almıştır.

Bir diğer aktör olan "*Özel Sektör*"; inşaat firmalarından, emlak şirketlerinden, pazarlama kuruluşlarından, mülk sahiplerinden, finansmanın sağlandığı kuruluşlar ve özel yatırımcılardan oluşmaktadır (Öziş, 2018). Öziş (2018); özel sektörün ilk amacının kazanç elde etmek olduğunu, fakat fiziksel ve sosyal bir bilincinde söz konusu olduğundan bahseder. Diğer yandan fiziksel ve sosyal bilincin hep kardan sonra geldiğine dikkat çekmektedir (Aktaran: Öziş, 2018). Finansman gücünü konuşturan özel sektörlerden özellikle de inşaat firmaları, söz konusu kentsel dönüşüm süre zarfında proje geliştirici ve de yönlendirici bir rol üstlenmektedirler. Bailey'e (2004) göre özel sektörün uygulamış olduğu dönüşüm projeleri sosyal temelli olmayıp, ekonomik temellere oturmaktadır. Bu bağlamda değişime maruz kalmış olan bölgelerde soylulaştırma yönünde bir gelişimin olabilmesi mümkündür. Özellikle sosyo-kültürel boyutun göz ardı edilmiş olduğu dönüşüm uygulamalarında, konut piyasasındaki artış ve giderler, bölgede ikamet eden düşük gelirli hak sahipleri açısından yaşam standartlarını oldukça maliyetli ve ayakta durulması zor bir hale getirir. Bu nedenle söz konusu hak sahiplerinin, yeni bölgeye ayak uyduramayacak durumda olması sebebi ile bölgeden taşınmaları kaçınılmaz bir sonuçtur (Bailey, 2004).

Diğer aktörlerden biri de "*Yerel Halk*"tır. Değişim-dönüşümün söz konusu olduğu bölgede ikamet eden bölgenin yerlisi, o bölgeyi oldukça iyi tanıyan, bölgenin ve

bölgedeki halkın isteklerini ve de taleplerini çok iyi bilen kişiler olarak tanımlanabilir. Dolayısı ile sosyal ve aynı zamanda ekonomik bakımdan gelişmiş ve az gelişmiş şehirlerde, uygulanacak olan kentsel dönüşümün sürecinde, yerel halkın da katılımı, söz konusu sürecin problemsiz olarak ilerlemesi ve benimsene bilirliliği açısından oldukça önem teşkil eder.

Bir diğer aktör olan "*Sivil Toplum Kuruluşları*"ndan bahsetmek gerekirse, bu kuruluşlar dönüşüm projelerinde gönüllü olarak ve her hangi bir kar amacı olmayan, tamamen halkı bilgilendirme ve aydınlatma görevi üstlenen, özellikle var olmalarıyla da dönüşüme olan güveni arttıran aktörlerdir denebilir. Bu kuruluşlar, çeşitli uzmanlıklarla yan yana gelerek fikir alışverişi bağlamında dönüşüm sürecinde, planlamaya ve tasarıma katkı sağlarlar. Aynı zamanda bu kuruluşlar aktörler arası işbirliği ve danışlığı da sağlamaktadırlar (Öziş, 2018). Kentsel dönüşümle gelen yeni yaşam hakkında insanları bilinçlendiren ve aynı zamanda eğiten sivil toplum kuruluşları birçok ülkede dönüşüm projelerine dâhil edilebilirliği desteklenmektedir.

Son olarak "*üniversiteler*", kentsel dönüşüm projelerinde kurumsal bir aktör olarak dâhil olmalarını belirten ya da yönlendiren herhangi bir yasal dayanak bulunmamaktadır (Erarslan, 2007).

3.4 Çalışma Alanı: Antalya – Kepez Gecekondü Dönüşüm Uygulaması 1. Bölge

Antalya ili, ülkemizin güneyinde ve Akdeniz bölgesinin batısında yer almaktadır. Kent birçok özelliği ile ülkenin giriş kapılarından biri olmakla beraber uluslararası düzlemde de bir dünya kenti niteliği taşımaktadır (Sertbaş, 2013). Bölgesel bağlamda gözlemlendiğinde Antalya ili; Antalya, Burdur ve Isparta kentlerinin oluşturmuş olduğu Batı Akdeniz bölgesinin en büyük ili ve de bölge merkezidir (Sertbaş, 2013). Kentin yaklaşık olarak %16'lık kısmında planlama yapılmış ve Aksu, Döşemealtı Kepez, Konyaaltı, Muratpaşa, Serik merkez ilçeleri ile sınırları oluşmaktadır. Antalya kentinin planlama aşamalarında doğal eşik olarak güneyi bölgesinde Akdeniz, kuzey bölgesinde orman alanları, kuzeybatı ve kuzeydoğu bölgelerinde ise tarım alanları görülmektedir. Antalya'nın batısında ve de kuzeyinde yer alan liman, organize sanayi bölgesi, serbest bölgeler ve de kuzeydoğu bölgesindeki havalimanı

ise yapay eşik olarak düşünülmüştür (Tabanoğlu, 2018). Antalya kentinin yıllara göre nüfus artışı tablo 3.2'de ve 1990-2000 arası nüfus artış hızların tablo 3.3'de gösterilmektedir.

Tablo 3.2 Antalya kent nüfus artışı (Antalya ili 1/50000 planlama raporu, b.t)

Antalya Kenti Nüfus Artışı		
Yıllar	Nüfus (1)	Düzeltilmiş Nüfus (2)
1950	27,515	30,099
1955	35,283	38,915
1960	50,908	55,260
1965	71,883	77,957
1970	95,616	103,319
1975	130,774	140,897
1980	173,501	184,324
1985	261,114	261,114
1990	378,208	378,208
1995(3)	477,610	477,610

1. Nüfus sayımı sonuçları
2. Düzeltilmiş nüfuslar (Belediye sınırlarına dâhil edilen yerleşmelerin nüfusu dâhil edilmiştir)
3. 5216 sayılı yasa ile belirlenen sınırlara göre düzenlenmiştir

Tablo 3.3 1990-2000 Nüfus artış hızları (Aktaran: Sertbaş Palancı, 2013)

	Topla m	Kentsel	Kırsal	Nüfus Yoğunluğu Kişi/km²	Kentleşme Oranı %
Antalya İli	41,79	44,13	39,07	82	55
Batı Akdeniz Bölgesi	37,07	43,22	3,02	68	55
Akdeniz Böl.	21,63	25,70	15,80	97	60
Türkiye	18,34	27,04	3,96	88	65

Antalya Türkiye'deki kentler arasında nüfus artışından, göç ve de kentleşmeden en çok etkilenen kentlerimizden bir tanesidir. Antalya'nın nüfusu son 50 yılda 22 kat artış göstermiştir (Antalya ili 1/50000 planlama raporu, b.t).

Antalya'nın iklimi, doğal kaynakları ve iş potansiyelleri gibi özellikler, kentin iç göçler almasına yol açmış ve kentin hızlı bir şekilde büyümesine sebep olmuştur. Dönemsel olarak nüfus artış hızında oluşan dalgalanmalarda, şehrin iş potansiyeli ile yatırımların yanı sıra ülkenin ekonomisi ve toplumsal açıdan konjonktürü de oldukça etkili olmuştur. Diğer taraftan bölgede tarımsal faaliyetlerin dışında turizmin etkin olmasından kaynaklı istihdam yerlerinin artışı paralelinde istihdamı getirmiş bu bağlamda Antalya kenti de göç hareketliliğinin içinde pay sahibi olmuştur (Antalya ili 1/50000 planlama raporu, b.t).

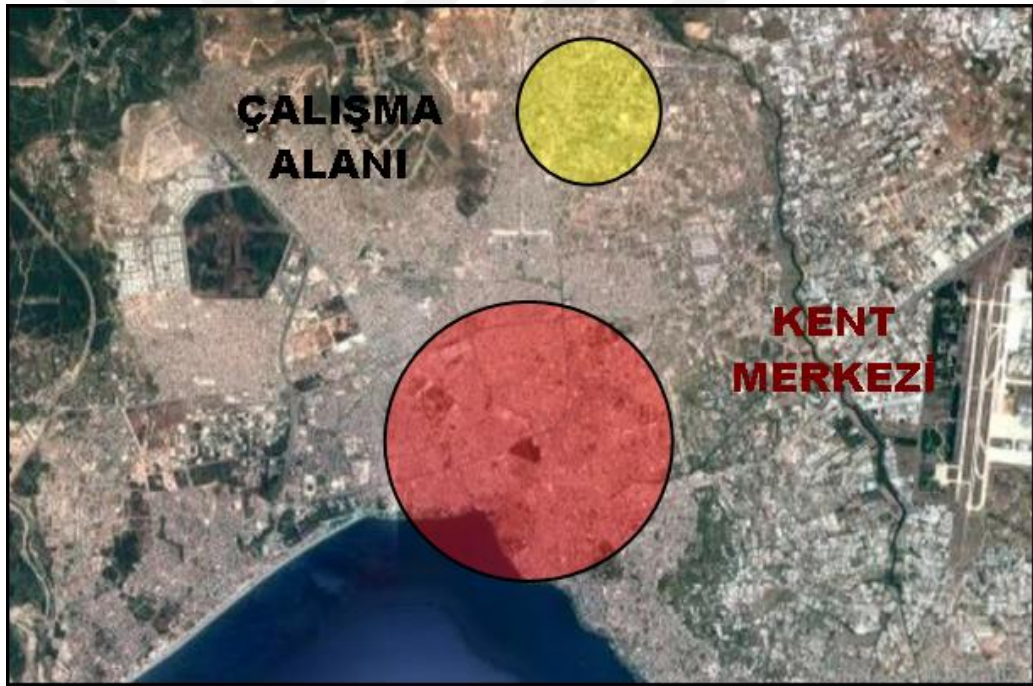
Topografik şekli itibariyle organik bir biçimde gelişim gösteren Antalya kenti 17.yy sonrası dışa doğru bir gelişim göstermiştir. İmar çalışmaları ilk olarak 1950'li yıllarda yapılmış ve kentsel sit alanı adı altında korunan Kaleiçi bölgesi, Antalya'nın çekirdeği olarak bilinir. Kaleiçi, Balbey ve Haşim İşcan bölgeleri kentin en eski yerleşim yerleridir. Kentin yerleşimi ise, kıyıya paralel doğu ve batı yönünde oluşum göstermiştir. Kentin kıyı hattına paralel konut bölgeleri, rekreasyon alanları, sosyal ve kültürel tesisler, turizm tesisleri vs. konuşlanırken kuzey bölümündeki iç alanlarda ise, plansız yapılaşmalar ve tarım arazisi statüsündeki alanlarda gecekondu görülmektedir (Tabanoğlu, 2018). Kepez bölgesi söz konusu bu gecekondu bölgelerinden birisidir. Antalya kentinin eski gecekondu bölgelerinden biri olan Kepez-Gazi Mahallesi'de Kepez İlçesi sınırları içerisinde yer almaktadır.

3.4.1 Çalışma Alanın Belirlenmesi

Antalya kentinde ilk gecekondulaşma 1950'li yılların sonlarına kadar uzanır. Her bakımdan gelişim gösteren Antalya kentinin özellikle de kuzeybatısında ilk olarak toplu ve yoğun bir gecekondu yapıları, fabrikaların işlemesi ile paralel bir gelişim göstermektedir. 1957'de Ferrokrom Fabrikası, 1961 yılında Dokuma ve Kepez Hidroelektrik Santrali'nin kurulumu, imalat sanayinin gelişmesi ile Kepez mahallesi,

Ahatlı mahallesi, Erenköy mahallesi barınma ihtiyacını gidermek amacıyla gecekondular mahalleleri olarak oluşmuştur (Sertbaş, 2013).

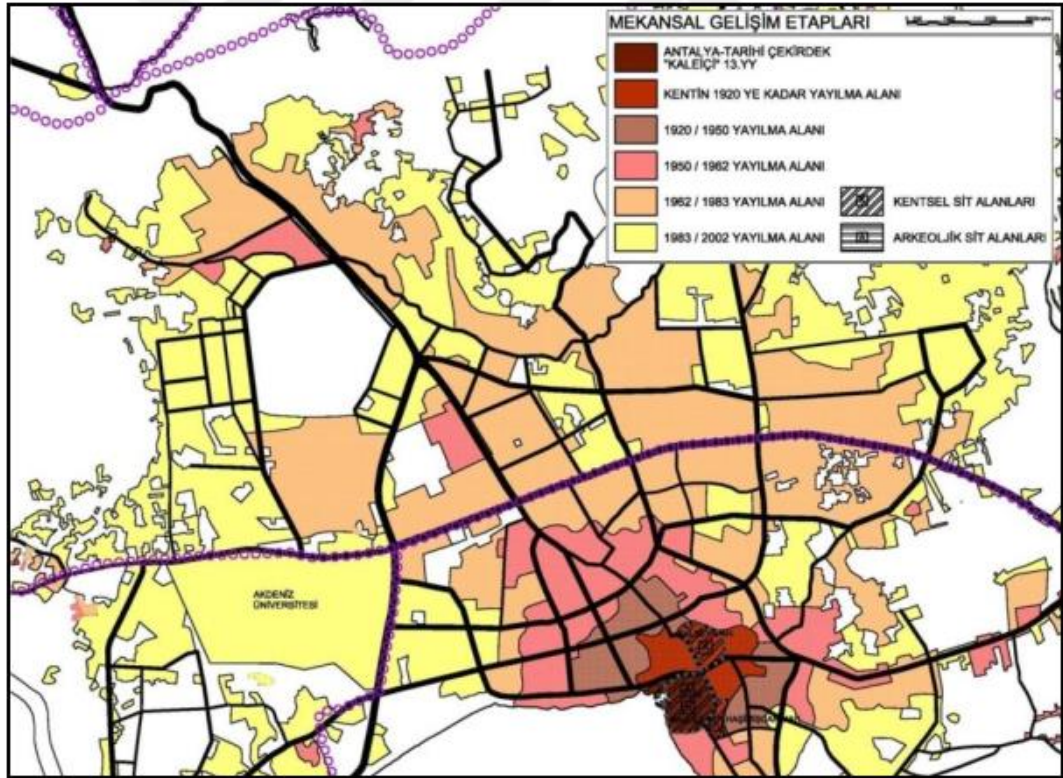
Gecekondular yapılarının yıkılıp sağlıklı birer konut mekânlarına dönüştürülmesini hedefleyen kentsel dönüşüm uygulamaları gecekondular yapıların yoğun olduğu Antalya kentinin kuzey bölgesinde görülür (Manavoğlu, 2009). Kepez-Gazi Mahallesi bu gecekondular bölgelerinden birisidir. Antalya kentinin eski gecekondular bölgelerinden olan Kepez-Gazi Mahallesi; Kepez ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır (şekil 3.5). Kent içindeki konumu bakımından Antalya şehir merkezinin kuzey-doğusunda yer alan bu bölge mekânsal olarak kuzey-güney aksında gelişmiş, geliri bakımından orta ve düşük gelirli grubun barındığı bir konut alanıdır (şekil 3.6 ve şekil 3.7). Güneyinden D-400 karayolu geçmektedir.

Şekil 3.5 Çalışma alanının konumu (Google Earth, 2019'dan değiştirilerek oluşturulmuştur)

Şekil 3.6 Çalışma alanı (Google Earth, 2019'dan değiştirilerek oluşturulmuştur)

Şekil 3.7 Antalya ili mekânsal gelişim etapları (Antalya Büyükşehir Belediyesi, 1/25000 ölçekli Nazım İmar Planı, 2005)

Gazi mahallesi sınırları içinde bulunan alanın bölgesel olarak kuzey güney aksında planlı ve de plansız ya da ıslah imar planlı olarak gelişen orta ve düşük gelir

grubunun yaşamış olduğu konut mekânları bulunmaktadır. Ayrıca doğusunda bulunan merkeze giden ana yollara ve bunların bağlantı noktalarına, güneydoğusunda bulunan havaalanına 16 km yakınlığı bulunmaktadır (Topkaya Ünal, 2014).

Bölgenin yapı durumu incelendiğinde TOKİ uygulamasından önce mevcut yapı stokunun tamamının yaşam kalitesi ve mekân kalitesi bakımından düşük bir oluşum göstermiş, mühendislik hizmeti görmemiş yapılardan oluştuğu bu bağlamda planlama ve mülkiyet sorunları yaşamış bir alan olduğu görülür. Söz konusu alan, dönüşüm öncesi 13 adet imar adasından oluşmakta ve aralarında parklar, yollar bulunmaktaydı (şekil 3.8) Ayrıca az miktarda da yeşil alan mevcuttu. Mülkiyeti Kepez Belediyesi'ne ait olan alan da kaçak yapılaşmadan arındırılması ve gecekondü sahiplerine konut üretmek hedeflenmiştir (Engincan, 2008).

Mevcut planda bulunan ve öneri plan değişiklikleri sonucunda değişen konut, park ve yolların adetleri, kapladıkları alanın m²'leri ve oranları tablo 3.4'de karşılaştırılmaktadır.

Şekil 3.8 Gazi mahallesi sınırları kapsamında Kepez Sütçüler bölgesi TOKİ konut alanı uygulama imar planı değişikliği, (ABB arşivi, b.t)

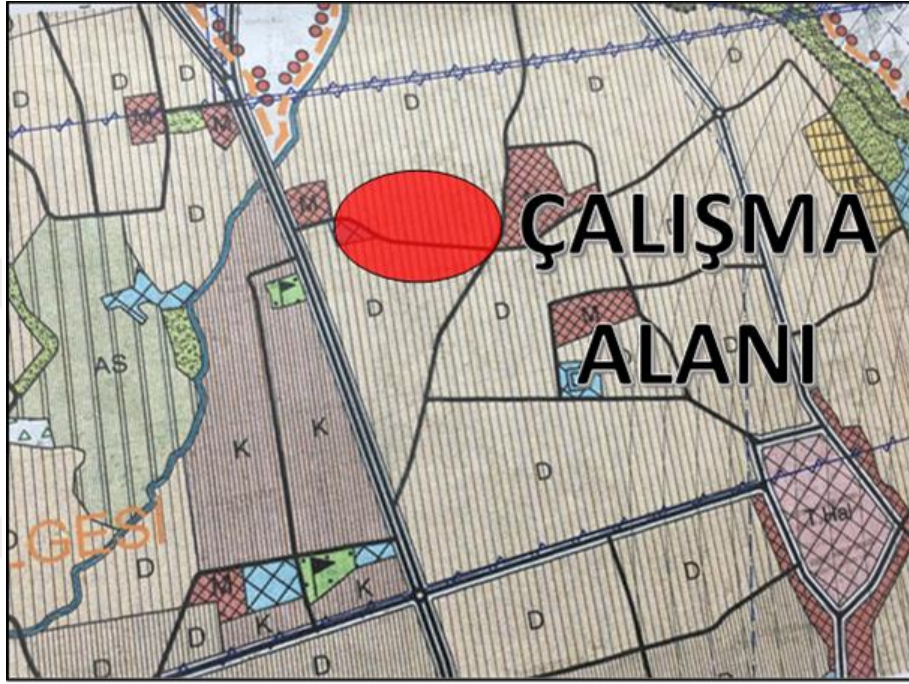
Tablo 3.4 Mevcut plan ve öneri plan değişiklikleri (Engincan, 2008)

MEVCUT PLAN	ADET	ALAN m ²	ORAN %	ÖNERİ PLAN	ADE T	ALAN m ²	ORAN %
Mevcut Konut	13	84378	71,45	Öneri Konut	2	75600	64,02
Mevcut Park	6	3427	2,90	Öneri Ticaret	1	8778	7,43
Mevcut Yollar		30292	25,65	Öneri Park	13	8450	7,15
				Öneri Yollar		25269	21,40
TOPLAM	19	118097	100,00	TOPLAM		118097	100,00

Dönüşüm öncesi gazi mahallesi sınırları kapsamında tamamının mülkiyeti Kepez Belediyesi'ne ait olan mevcut 302 adet gecekondur statüsünde bulunan ruhsatsız yapılar bulunmaktadır. "Nazım İmar Planında" ve "Uygulama İmar Planında" emsalı 0,60 olan söz konusu bölgelerde; *Bölgenin rehabilite edilebilmesi ve sağlıklı, yaşanabilir konut dokuları üretebilmesi, kentsel dönüşüme imkân sağlayacak ve toplu konut üretimi ile birlikte gecekondur dokusunu ortadan kaldıracak bir çözüm bulunması amacıyla;* (Toptancı Hal ve Kuzeyi-Gazi Mahallesi ile ilişkin hazırlanmış olan nazım imar planı değişikliği raporu) plan değişikliği önerilmiştir. Bu değişiklikle yaklaşık olarak 8 ha'lık bir konut kullanımının 0,60 olan emsalı 1,20 ye çıkarılmıştır. Park alanları bir noktada toplanmış bu bağlamda proje alanına yakın olan Toptancı Hali ve kuzeyinde yapılan bazı düzenlemeler ile azaltılan yaklaşık 9 ha yoğunluğa karşılık emsalin başka bir bölgede kullanılması hakkının bir kısmı gazi mahallesindeki toplu konut üretimi amacıyla söz konusu alan üzerinde düşünülmüştür.

Süreçte TOKİ ile Antalya İli Kepez Belediye Başkanlığı arasında ve söz konusu ilçenin Gazi Mahallesi sınırları içerisinde bulunan gecekonduların tasfiyesi amacı ile 05 Nisan 2006 tarihinde bir ön protokol imzalanmıştır. 13 Eylül 2006 tarihinde de ana protokol imzalanmıştır. Söz konusu protokoller ile Antalya Kepez ilçesi Gazi mahallesinde yaşayan hak sahiplerine, konut yapım yolu ile Gazi mahallesi kentsel yenileme alanının gerçekleşmesini teminen, TOKİ ve belediye işbirliğiyle mevcut da

olan çarpık yerleşme alanlarının başka bir yere tasfiye edilerek, çağdaş standartlarda kentsel bir mekân oluşturulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, belediye mülkiyetindeki toplam 84,377 m² taşınmaz üzerindeki gecekonduların tasfiyesi için, 1. Etap 448 Konut ile 2. Etap 392 konut TOKİ tarafından ihale edilmiştir. Arsa bedeli karşılığında 420 konut tahsisi Belediye tarafından hak sahiplerine yapılmıştır (7/5506 Esas nolu yazılı soru önergesi, 2008). "D" ile gösterilen, yenileme ve sağlıklılaştırma yapılarak dönüştürülecek yerleşim alanları şekil 3.9'da gösterilmiştir.

Şekil 3.9 D yenileme, sağlıklılaştırma yapılarak dönüştürülecek yerleşim alanları (ABB arşiv, 2006)

3.4.2. Çalışma Alanı TOKİ Verileri

Şekil 3.10 Dönüşüm öncesi proje alanındaki yapıların durumu (Toki'den aktaran Ünal, 2014) ve (Çardak, 2011)

Şekil 3.12 Antalya- Kepez gecekondü dönüşüm uygulaması (Kişisel arşiv, 2018)

Dönüşüm sonrasında ise; yine alanın konut ağırlıklı kullanıldığı, donatı bakımından çocuk parkları, aydınlatmalar, güvenlik kameraları, otoparklar, banklar, sokak lambaları, çardak, sitenin hemen önünde bir adet de pazar yeri gözlemlenmiştir (Şekil 3.12). Yığılma yapıların yerini alan betonarme yapılarda bir standardizasyon ve tipleşme gözlemlenmektedir.

Proje kapsamında Antalya Kepez - TOKİ konutları, 1. Etapta C-1 ve B1-2 olmak üzere iki farklı tipte toplam 8 blok yapılmıştır. Toplamda 1400 konut üretimi yapılmış olan alanda 7 blok B1-2 ve 1 blok C-1 tipleri mevcuttur. Her blokta katta 4 daire bulunmakta ve her bir blok zemin+13 kattan oluşmaktadır. Şekil 3.11'de TKGM Parsel sorgulama uygulaması üzerinden ölçülen çalışma alanı yaklaşık 1,90 ha'lık bir alanı kapsamaktadır.

Şekil 3.13'de görüldüğü üzere kırmızı çizgi ile belirtilen 8 bloktan 7 tanesi arsa sahiplerine Bila bedel verilen bloklardır. Söz konusu bu bloklar yerinde kırmızı renkte boyalı olup mülk sahiplerine ait bloklar olduğu bellidir. Turuncu çizgi ile belirtilen diğer bloklar ise yerinde sarı renk ile boyalı olup, TOKİ'den satışı olan 2. Etap bloklarıdır. Yine kırmızı bloklardan biri olan C1 blok da sarı bloklar ile aynı özelliktedir. Yeşil çizgi ile belirtilen konutlar ise sosyal konutlardır.

Şekil 3.13 Kepez TOKİ konutları (Toki'den aktaran Ünal, 2014)

Toplamda toprak sahibi ve sonradan satın almayla gelen yaklaşık 3000 nüfusu bulunan TOKİ'lerde 1 adet yönetim mevcuttur. Yönetim ile yapılan görüşmede; TOKİ'de yaşayan toprak sahibi kişilerin TOKİ öncesi komşuluk ilişkileri neydi? TOKİ'lerde söz konusu ilişkiler nasıl bir değişim- dönüşüme uğradı? Bu uygulama ile mevcut halk ne kazandı? Yeni çevrede ne oldu? Mekân kurgusunun değişiminin sosyal etkileşimi nasıl biçimlendi? Gibi soruların yanıtı alınmaya çalışılmıştır. Anlatımlarda; *"Aslında komşulukta değişen bir şey yok. Bir cenazemiz olsa, asker eğlencemiz olsa herkes koşar, orda hazır olur kırmızı bloklar toprak sahibi, sarı bloklar bütçesine göre bankadan TOKİ tarafından satın alınan bloklar. O arkadaşlarla da (Sarı bloklardan bahsediyor) yıllardan beri konuşuyoruz. Benim bir yakınım vefat etmişti. O arkadaşlardan da gelen olmuştu. Bir kaynaşma da aslında söz konusu hem yönetim olarak da hepsine cevap veriyoruz. Kırmızı bina, sarı bina diye seçemezsin. Hizmet hepsi için aynıdır. Diyelim ki; sarı bina da bir hidrofor patlamış su yukarı çıkmıyormuş acil müdahale ederiz. Ama komşuluk ilişkileri 2. Etapa nazarın, 1. Etap hem daha sıcak hem daha iyi olur. Yani 1. Etap dediğimiz toprak sahibi olanlardır. 2. Etap olanlar da bankadan TOKİ tarafından satın alınanlardır. Onlarında tabi her biri bir yerden geldiği için... Türkiye geneli her yerden gelen var. Kayseri, İstanbul, Samsun, Edirne, Kars her yer aklına gelen*

doğusundan batısına her yerden var. Hepsi de güzel insanlarımız ama içinde de vardır, hepsi dört çarpı dört insan değil."

Söz konusu aktarımların başında, her ne kadar komşuluk ilişkilerinde değişen bir şey yok denilmiş olsa da, 1. Etap toprak sahibi olanların komşuluk ilişkilerinin daha sıcak daha samimi olduğu özellikle belirtilmiştir. 2. Etap satın alma ile gelenler için ise her birinin bir yerlerden geldiği anlatılırken, aslında komşuluk ilişkileri bağlamında bütünleşmenin zayıflığı ortaya konmuştur. Diğer taraftan kırmızı blok toprak sahibi ve sarı blok satın alma ile sonradan gelenler şeklinde bir ayrımla da aslında bir ötekileştirme de söz konusudur. Diyalogun devamı; *"Bizim tek şikâyetimiz ev sahiplerinin rast gele insanlara kiraya vermesi, rast gele insanlara yani para iyi 600 TL, 800 TL bu iyi deyip bize sormadan, kiraya veriyor. Ondan sonra yönetim olarak huzursuz oluyoruz. Şikâyetler gelmeye başlıyor."* Biçiminde devam etmiştir. Söz konusu diyalog bağlamında gecekondusundan vazgeçen ve TOKİ de site içerisinde daire sahibi olan bir kişi evini kiraya vermektedir. Sitede bir yönetim bulunmaktadır ve belki etik olarak, belki de yönetmelik gereği bir danışma mercisi söz konusudur. Konutu ile alakalı bir kurala ihtiyaç duymayan gecekondulunun şimdi artık uyması gereken bir kuralı ya da yönetmeliği bulunmaktadır.

C1 Bloktan bahsederek devam eden diyalog; *"C1 blok toprak sahibi değil, kırmızı renkte ancak sarı bloklar gibi TOKİ den satın alınan apartmanlar. Bizim burada en büyük kaybımız hanım kızım, bu toprak sahiplerinin her birinin en azının 500 m² idi toprağı. Mesela kendimin 880 m idi yerim, bana 2 tane daire verdiler."* biçiminde devam etmiştir. Bu diyalogla birlikte her binada 56 dairenin olduğundan bahsedilirken, toplamda dairelerin bir kısmının gecekondululara bedelsiz verildiği, belediyenin hissesi olan kısmınınsa belediyeye geri verildiği ortaya konulmuştur. Diyalogun devamında; *"Kimi toprak sahibinin de payına yarım daire düşmüş, belediyeye yarı parasını ödemiş öyle ev sahibi olanlar da var. Hepimize sordular o zaman bizim evlerimiz bu 1+1 in oralardaydı gecekonduydu. (burada sitenin hemen yanında olan sosyal konutlardan bahsedilmektedir) Biz de dedik yani kırsal kesimden geldiğimiz için bu toprak sahipleri kimi Konya'dan, kimi Kayseri'den her biri bir yerden geldi. Taa bu gördüğün alanın hepsinin buraya topladılar. Biz dedik ya bu*

böyle olmaz işte apartman. Ya dediler işte apartman temiz olur. Bizim gecekondumuz hanım kızım buradan çok iyiydi. Örneğin böyle sizin gibi gelenler olurdu, biz çayımızı, yemeğimizi yedirmeden salmazdık kızım. Apartmana taşındık bunun hepsi bitti. Ama yine bizim kırmızı şu binalarımızdaki gecekondu müstakilden olanlar örneğin kata tüplü saç açıyorlar ekmek yapıyorlar. Geliyor bana Ahmet Abi diyorlar biz bunu özledik. Tamam diyorum yapın. Yapıyorlar çünkü biz bundan gene de vazgeçmeyiz." denilmiştir. Aslında bu diyalogda söz konusu olan, gecekondulunun alışmış olduğu yaşam tarzından vazgeçememesi söz konusudur. Kata tüplü saç kurup ekmek yapmaları ise bu durumu kanıtlar niteliktedir. Diyalogun devamı; "Ama bu tarafta sarı blokta (2. Etap olan satın alma ile sonradan gelenlerden bahsediyor) C blokta dâhil (bu blokta sarı blok özelliğinde ancak kırmızı renge boyalı) bu yok. B1 den B7 ye kadar hepsi mevcut çay pişirirler, biri hasta olsa ona koşarlar, bir doğum yapmışsa onu ziyarete giderler. Ama bu tarafta (sarı bloklar ve C1 bloktan bahsediyor) o yok. Hanım kızım şimdi sen ufacık çocukmuşsun, bizim burada büyümüşsün, senin talebeliğini görmüşüz, yetiştiğini görmüşüz biz şimdi senle nasıl gördün mü görmemezcilik yapabiliriz? İşte burası aynı öyle." biçimindedir.

BÖLÜM DÖRT

DEĞERLENDİRME

Bu bölümde öncelikle, proje alanı ile ilgili bilgi verildikten sonra örneklem grubu ile ilgili yaş durumu, sosyal kökeni, medeni durumu, öğrenim durumu konutun türü ve sahiplik durumu, ikamet durumu, komşuluk ilişkileri vs. gibi konular ele aktarılacaktır.

Araştırma sonuçlarından elde edilmiş veriler analiz edilirken belirli bir kural dâhilinde tablolastırılmaya gidilmiş ve yer yer şekillerle veriler anlatılmaya çalışılmıştır. Elde edilen veriler, tablo halinde aktarıldığında, sayısal veriye karşılık gelen yüzdesi, geçerli yüzdesi ve kümülatif yüzdesi belirtilmiştir. Çoklu yanıtların olduğu örneklem gruplarında öncelikle kategoriler ayrı ayrı analiz edilmiş, ilgili frekansın sayıya karşılık gelen yüzdesi, geçerli yüzdesi ve kümülatif yüzdesi belirtilmiştir. Bu bağlamda söz konusu sayıya karşılık gelen toplam katılımcı adedi yorumlarda belirtilmiş ve yorumda *bahse konu sorunun çoklu yanıtları olması sebebi ile katılımcı sayısı örneklem hacmini geçmiştir*. Şeklinde bir ifadede bulunulmuştur. Veri setinde yapılan diğer düzenlemeler aşağıdaki gibidir:

1. Doğum yeri/eğitim durumu/meslekler
2. Aylık gelir en yüksek değere yuvarlandı
3. Geldiği il, "Antalya", "Antalya dışı" olarak düzeltildi *Dönüşüm öncesi başka bir yerden buraya göç ettiyseniz, önceki yaşadığınız yerden ayrılmanızdaki en önemli sebep neydi lütfen belirtiniz?* Sorusuna verilen yanıtlar belli başlı başlıklar altında toplandı; *Evlilik, Ev Edinme, İşle İlgili, Çocukların Okulu*
4. Bu semti tercih etme sebepleri sorusuna çoklu yanıtlar olduğu için yüzde değer sabit tutulacak ve kümülatif olarak gösterilmeyecektir.
5. *Çevrede en beğenmediğiniz şey ne lütfen belirtiniz?* Aşağıdaki başlıklar altında toplandı; *Mesafe, Güvenlik, Kalabalık, Sosyal Kültürel Düşüklük, Sosyo Kültürel Altyapı Eksikliği, Bakımsızlık, Hava Kirliliği, Diğer*

6. *Çevrede en beğendiğiniz şey ne lütfen belirtiniz? Aşağıdaki başlıklar altında toplandı; Sosyal alanlar, komşuluk ilişkileri, kamu hizmetleri (Okul, hastane, vb.), ulaşım, alışveriş yerine yakınlığı, diğer*
7. *Dairenizde en beğenmediğiniz şey ne lütfen belirtiniz? Aşağıdaki başlıklar altında toplandı; Sıhhi ortam, mutfaka ilişkin sorunlar, dairenin bakım durumu, diğer daire özellikleri*
8. *Varsa ne tür güvenlik sorunu var belirtiniz? Aşağıdaki başlıklar altında toplandı; Hırsızlık, kötü alışkanlıklar, diğer*
9. *Komşuluk ilişkisi içinde olduğunuz kişilerin sizinle aynı şehirden ya da ilçeden olması önemli midir? Aşağıdaki başlıklar altında toplandı; Güven, düzgün insan- iyi insan, coğrafi yakınlık- hemşerilik- aynı kültür, iyi anlaşma- birbirini tanıma- kafa dengi olma, diğer*
10. *Sizce iyi komşu kime denir? Aşağıdaki başlıklar altında toplandı; Güvenilir- dürüst- düzgün olan, anlayışlı- hoşgörülü- duyarlı- saygılı olan, Yardımcı- yanında olan- çıkart gözetmeyen, samimi- sempatik olan- diğer*
11. *Sizce kötü komşu kime denir? Aşağıdaki başlıklar altında toplandı; Güvenilmez- samimiyetsiz, Çıkarıcı- Menfaatçi, Düşüncesiz- halden anlamayan, Gürültücü- rahatsızlık veren- sorun çıkaran, Kibirli- selam vermeyen- mesafeli olmayan- Diğer.*

Tablo 4.1 Anket belirleyicileri

ANKET BELİRLEYİCİLERİ			
Toplam Anket Sayısı	90		
Uzay	Örneklem	Hata Payı	Güven Düzeyi
3000	1400	10	95%

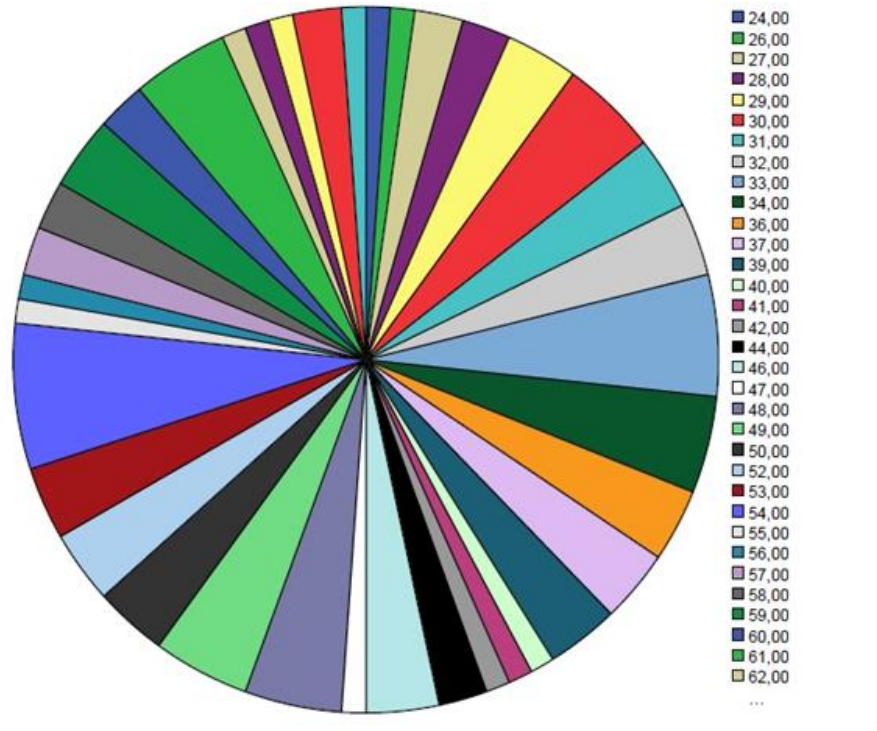
Tablo 4.1’de görüldüğü gibi Antalya-Kepez Gecekondü Dönüşüm Uygulaması 1. Bölge toplam 3000 (uzay) nüfusu olan TOKİ’den oluşmaktadır. Zemin+13 kattan oluşan 15 bloklu TOKİ’de anket, tez konusu gereği söz konusu alan içerisinde bulunan, toplamda 7 bloktan ve 1400 (örneklem) kişiden oluşan toprak sahiplerini

kapsamaktadır. Yönetimle ve katılımcılarla yapılan sohbetler site hakkında bir genelleme yapacak düzeyde bilgi edinilmesini sağlamıştır. 95% güven düzeyi ile komşuluk ilişkilerinden etkilenen ve bu ilişkileri üreten kişiler olarak kadınlar ele alınmıştır. 10'u hata payı düşünülerek ankete katılmak isteyen 90 kadın katılımcı ile yüz yüze anket yapılmış, uygulanan kentsel dönüşümle ne kazandıkları, söz konusu dönüşüme yönelik algıları, özellikle konumuz gereği komşuluk ilişkileri dönüşüm öncesi nasıldı, nasıl gelişti ve şimdi ne oldu gibi konular değerlendirilmeye çalışılmıştır. Yapılan anket çalışmalarının analizleri aşağıdaki gibidir.

4.1 Çalışma Alanına İlişkin Bulgular

Çalışma alanına ilişkin bulgular yukarıda maddelenen 11 başlık altında yapılmış düzenlemelerle de birlikte, bölgenin hem uygulama öncesi özellikleri hem de uygulama sonrası durumu ile ilişkili karşılaştırma yapmaya elverişli bir veri alt yapısı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

4.1.1 Yaş Durumu

Şekil 4.1 Katılımcıların yaş durumu

Tablo 4.2 Katılımcıların yaş aralığı

Yaş Aralığı	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
24-30	13	14,3	14,3	14,3
31-40	25	27,6	27,6	42,2
41-50	19	20,9	20,9	63,3
51 -60	23	25,4	25,4	88,9
61-70	9	9,9	9,9	98,9
71 ve üzeri	1	1,1	1,1	100,0
TOPLAM	90	100,00	100,00	

Yaş aralığı ele alınırken 24 yaş ile 30 yaşları arasında olanlar "genç" kadın katılımcı, 31 yaş ile 40 yaş arasında olanlar " yetişkin" kadın katılımcı 41 yaş ile 50 yaş arasında olanlar "orta yaş" kadın katılımcı, son olarak 51 ve üzerinde olanlar için ise "yaşlı" kadın katılımcı olarak düşünülmüştür. Katılımcıların yaş durumunu gösteren şekil 4.1 ve katılımcıların yaş aralığını ve yüzdelerini gösteren tablo 4.2 yukarıda sunulmuştur. En büyük yaş aralığını 51 ve üzeri olan yaşlı yaş grubu oluşturmuştur. Genç kategorisinin oranı %14,3'dür. Yetişkinlerin oranı %27,6'dır. Orta yaş kategorisinde bulunanların oranı % 20,9'dur ve yaşlı kategorisinde olanların oranı ise; %36,4'dür. 24-30 yaş grubuna giren katılımcı sayısı 13'dür. 31-40 yaş grubuna giren katılımcı sayısı 25'dir. 41-50 yaş grubuna giren katılımcı sayısı 19'dur. 51 ve üzeri olan katılımcı sayısı ise 33'dür. Örneklem Tablo 4.3'de hangi yaş grubundan kaç kişinin katılımcı olduğu sırasıyla ayrıntılı şekilde belirtilmiştir.

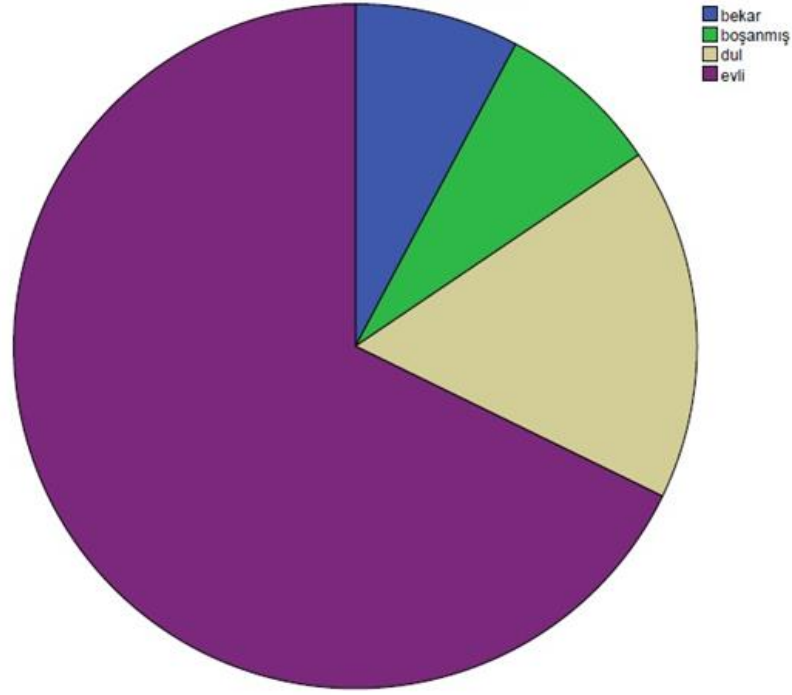
Tablo 4.3 Katılımcıların yaş durumu

Yaş Aralığı	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
24	1	1,1	1,1	1,1
26	1	1,1	1,1	2,2
27	2	2,2	2,2	4,4
28	2	2,2	2,2	6,7
29	3	3,3	3,3	10,0
30	4	4,4	4,4	14,4
31	3	3,3	3,3	17,8
32	3	3,3	3,3	21,1
33	5	5,6	5,6	26,7
34	4	4,4	4,4	31,1
36	3	3,3	3,3	34,4
37	3	3,3	3,3	37,8
39	3	3,3	3,3	41,1
40	1	1,1	1,1	42,2
41	1	1,1	1,1	43,3
42	1	1,1	1,1	44,4
44	2	2,2	2,2	46,7

Tablo 4.3 devamı

Yaş Aralığı	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
46	3	3,3	3,3	50,0
47	1	1,1	1,1	51,1
48	4	4,4	4,4	55,6
49	4	4,4	4,4	60,0
50	3	3,3	3,3	63,3
52	3	3,3	3,3	66,7
53	3	3,3	3,3	70,0
54	6	6,7	6,7	76,7
55	1	1,1	1,1	77,8
56	1	1,1	1,1	78,9
57	2	2,2	2,2	81,1
58	2	2,2	2,2	83,3
59	3	3,3	3,3	86,7
60	2	2,2	2,2	88,9
61	4	4,4	4,4	93,3
62	1	1,1	1,1	94,4
63	1	1,1	1,1	95,6
67	1	1,1	1,1	96,7
69	2	2,2	2,2	98,9
73	1	1,1	1,1	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

4.1.2 Katılımcıların Medeni Durumu

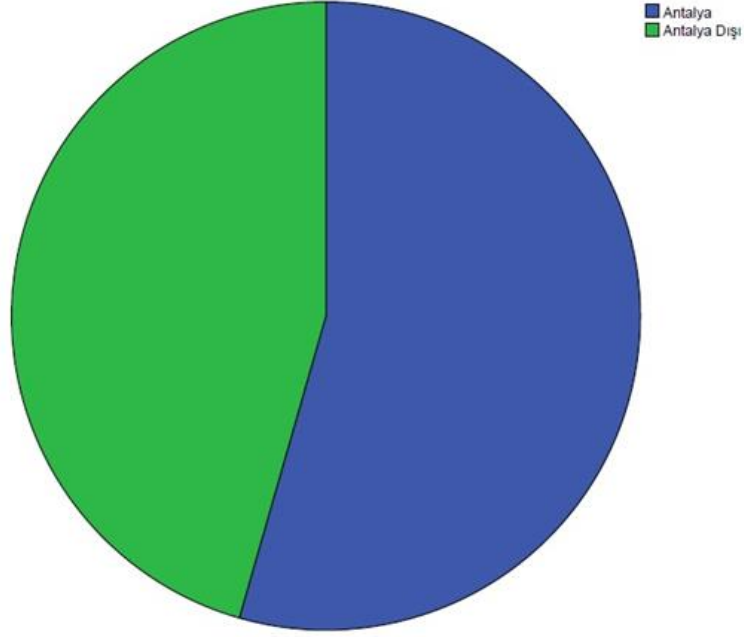
Şekil 4.2 Katılımcıların medeni durumu

Tablo 4.4 Katılımcıların medeni durumu

Medeni Durumu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Bekâr	7	7,8	7,8	7,8
Boşanmış	7	7,8	7,8	15,6
Eşi Ölmüş (Dul)	15	16,7	16,7	32,2
Evli	61	67,8	67,8	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Medeni hal, komşuluk ilişkilerinin devamlılığında ve yürütülmesi bağlamında önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların medeni durumları şekil 4.2'de gösterilmiştir ve tablo 4.4'de sayı ve yüzdeleri belirtilmiştir. %67,8'i evli, %7,8'i bekârdır. %7,8 oranında boşanmış, %16,7 oranında eşi ölmüş(dul) vardır. Bekâr olanların çoğu Antalya dışındandır. Bir kısmı yakındaki okulda çalışan öğretmenlerden oluşur. Başka şehirden gelmiş bekâr bireylerin komşuluk ilişkilerinin tespit edilebilirliği ise bu şekilde mümkün olabilmektedir.

4.1.3 Katılımcıların Doğum Yeri

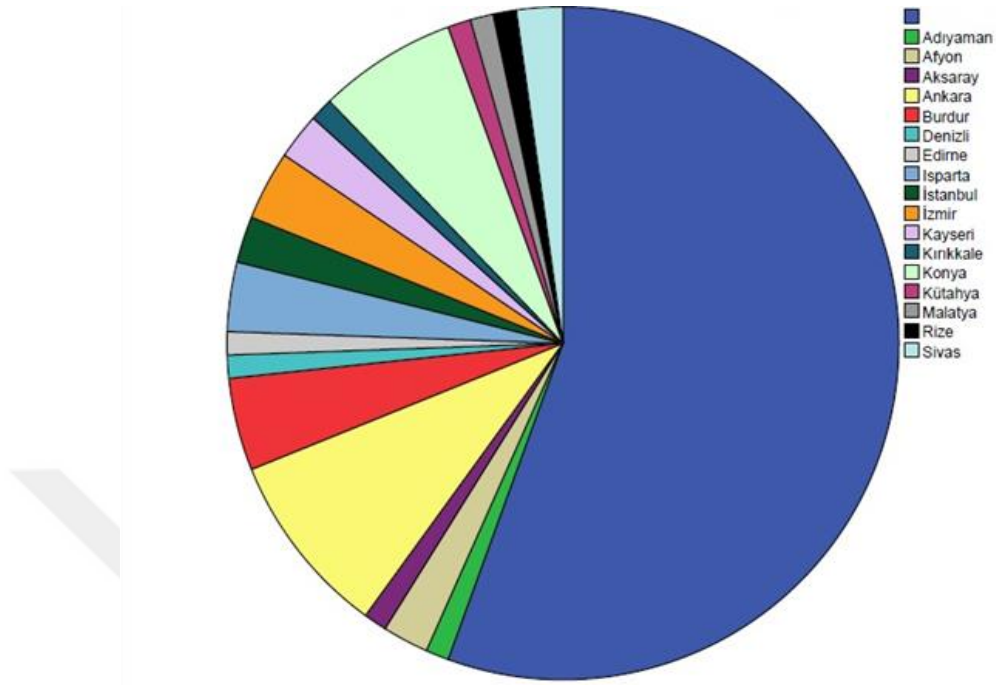
Şekil 4.3 Katılımcıların doğum yeri

Tablo 4.5 Katılımcıların doğum yeri

Doğum Yeri	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Antalya	49	54,4	54,4	54,4
Antalya dışı	41	45,6	45,6	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Kişinin tutumu, karakteri ve en önemlisi davranışları oldukça uzun bir zamanda oluşmakta ve oturmaktadır. Çevre faktörü bağlamında kişinin doğduğu yerin tutumu, karakter ve davranışlar üzerindeki etkisi inkâr edilemez. Şekil 4.3'de ve tablo 4.5'de görüldüğü üzere Antalya ve Antalya dışı olarak ele alındığında, örneklem grubunun % 54,4'ünün Antalyalı olduğu görülmektedir. Antalya dışından gelenlerin oranı ise %45,6'dır.

4.1.4 Antalya'ya Nereden Geldiği

Şekil 4.4 Antalya'ya nereden geldiği

Şekil 4.4'de görüldüğü üzere Antalya dışından gelen katılımcıların büyük çoğunluğunu Ankara ve Konya oluşturmaktadır. Ancak Antalya'lı katılımcılar dilimin en büyük kısmını kapsamaktadır.

Tablo 4.6 Antalya'ya nereden geldiği

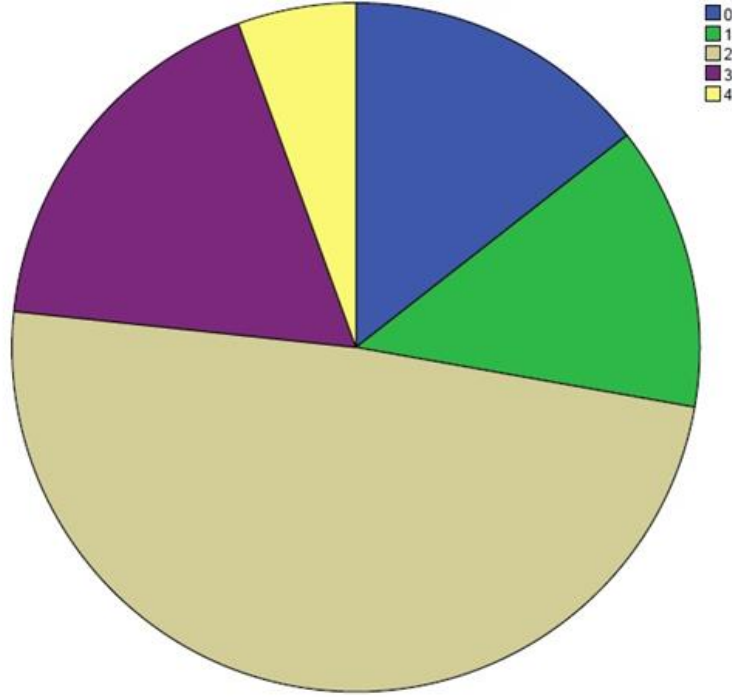
Nereden Geldiği	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Boş bırakılan	50	55,6	55,6	55,6
Adıyaman	1	1,1	1,1	56,7
Afyon	2	2,2	2,2	58,9
Aksaray	1	1,1	1,1	60,0
Ankara	8	8,9	8,9	68,9
Burdur	4	4,4	4,4	73,3
Denizli	1	1,1	1,1	74,4
Edirne	1	1,1	1,1	75,6

Tablo 4.6 devamı

Nereden Geldiği	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Isparta	3	3,3	3,3	78,9
İstanbul	2	2,2	2,2	81,1
İzmir	3	3,3	3,3	84,4
Kayseri	2	2,2	2,2	86,7
Kırıkkale	1	1,1	1,1	87,8
Konya	6	6,7	6,7	94,4
Kütahya	1	1,1	1,1	95,6
Malatya	1	1,1	1,1	96,7
Rize	1	1,1	1,1	97,8
Sivas	2	2,2	2,2	100,0
TOPLAM	90	100,0		

Katılımcıların %1,2'si nereden geldiğine cevap vermek istemezken, %54,4 ü ise tablo 4.5'de görüldüğü üzere Antalyalıdır. Örnekleme de yer alan katılımcıların Antalya'ya nereden geldiğine ise tablo 4.6'da ayrıntılı bir biçimde yer verilmiştir.

4.1.5 Katılımcıların Çocuk Sayısı

Şekil 4.5 Katılımcıların çocuk sayısı

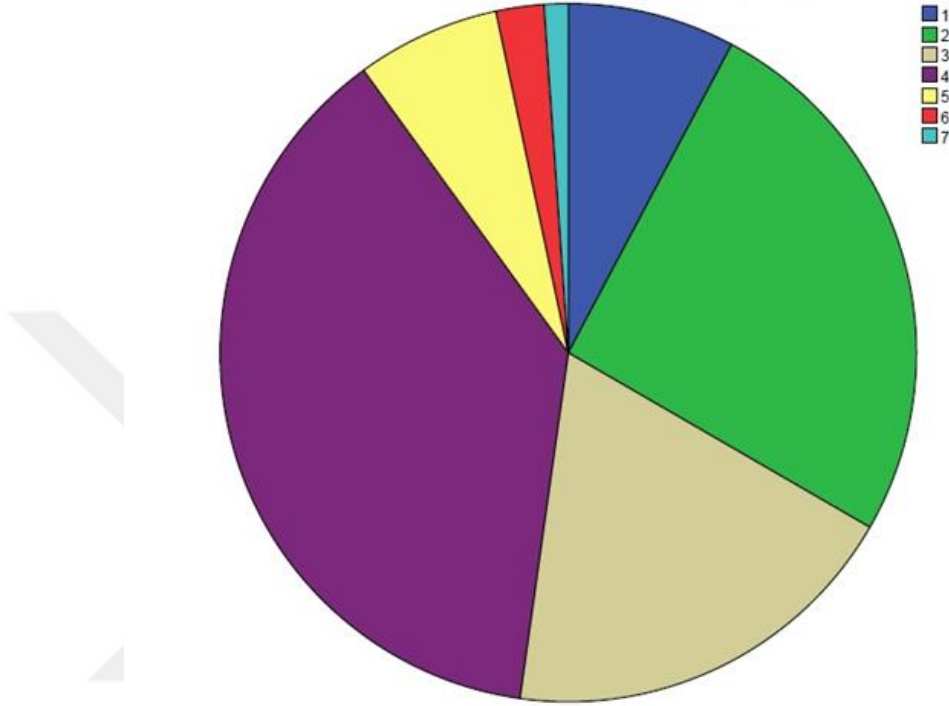
Tablo 4.7 Katılımcıların çocuk sayısı

Çocuk Sayısı	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
0	13	14,4	14,4	14,4
1	12	13,3	13,3	27,8
2	44	48,9	48,9	76,7
3	16	17,8	17,8	94,4
4	5	5,6	5,6	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Örneklem grubunun çocuk sayısı şekil 4.5'te gösterilmiştir ve sayısal bilgiler tablo 4.7'deki gibidir. Çocuk sayısına ait dağılımda en yüksek oran %48,9 ile 2 çocuk cevabı oluşturmaktadır. 4 çocuğu olan 5 kişinin oranı ise % 5,6'dır. 3 çocuğu olan 16 kişinin oranı %17,8'dir. 1 çocuğu olan 12 kişinin oranı %13,3'dür. 2. soruda bekâr olarak yanıt veren katılımcıların sayısı ve oranı 7 kişi - %7,8 iken çocuğunun olmadığını beyan edenlerin sayısı ise 13 kişi - %14,4 dür. Neredeyse iki katı olan bu oran, hiç çocuğu olmayanı da kapsamaktadır. Son olarak; tablo 4.7'de görüldüğü

üzere; %14,4 oranındaki katılımcı ise ya bekârdır, ya yeni evlidir, ya da çocuğu yoktur.

4.1.6 Hanede Yaşayan Kişi Sayısı

Şekil 4.6 Hanede yaşayan kişi sayısı (katılımcı dâhil)

Tablo 4.8 Hanede yaşayan kişi sayısı (katılımcı dâhil)

Kişi Sayısı	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1	7	7,8	7,8	7,8
2	23	25,6	25,6	33,3
3	17	18,9	18,9	52,2
4	34	37,8	37,8	90,0
5	6,7	6,7	6,7	96,7
6	2	2,2	2,2	2,2
7	1	1,1	1,1	100
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Örneklem grubunu hanesinde yaşadığını ifade ettiği kişi sayısının dağılımı şekil 4.6'da ve tablo 4.8'de belirtilmiştir. Buna göre %37,8 oranına sahip 34 kişi evde kendisi dâhil 4 kişi yaşadığını belirtmiştir. Hanede 2 kişi yaşadığını ifade edenlerin oranı %25,6'dır. Hanede 3 kişi yaşadığını ifade edenlerin oranı %18,9'dur. Hanede 6 kişi yaşayanların oranı %2,2'dir. Hanede 5 kişi yaşayanların oranı %6,7'dir. Son olarak; hanede tek yaşayan 7 kişi varken, hane de 7 kişi yaşayan bir kişi vardır.

4.1.7 Katılımcıların Eğitim Durumu

Tablo 4.9 Katılımcıların eğitim durumu

Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
İlkokul	36	40,0	40,0	40,0
Lise	21	23,3	23,3	63,3
Okuryazar Değil	6	6,7	6,7	70,0
Ortaokul	4	4,4	4,4	74,4
Üniversite	23	25,6	25,6	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Sosyal ilişkilerde belirleyici unsurlardan biri olan öğrenim durumu dağılımı, bahse konu alan için tablo 4.9'deki gibidir.

Örneklem grubunun %40'ının öğrenim durumu ilkokuldur. Liseden mezun olanların oranı %23,3'dür. Üniversite (ön lisans ve lisans) mezunu olmuş katılımcıların oranı %25,6'dır. Ortaokul mezunu olanların oranı %4,4'dür. Katılımcıların %6,7 oranı ise ya okuryazar değildir, ya da okula hiç gitmemiştir.

4.1.8 Katılımcıların mesleği

Tablo 4.10 Katılımcıların mesleği

Meslek	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Beyaz Yakalı	12	13,3	13,3	13,3
Ev Hanımı	57	63,3	63,3	76,7
İşsiz	3	3,3	3,3	80,0
Mavi Yakalı	18	20,0	20,0	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Katılımcıların meslek durumuna ilişkin dağılım tablo 4.10'daki gibidir. Örneklem grubunun meslek dağılımı "Beyaz Yakalı (mimar, mühendis, öğretmen vb.)", "Ev Hanımı", "İşsiz" ve "Mavi Yakalı (işçi, temizlikçi vb.)" şeklindedir. Örneklem grubunun mesleki dağılımlarına baktığımızda, en çok %63,3 oran ile ev hanımına aittir. 2.sırayı ise %20 oranla mavi yakalı alır. Beyaz yakalı olan mimar, mühendis vb. katılımcı oranı %13,3'dür. Son olarak işsiz katılımcı oranı ise %3,3'dür.

4.1.9 Hane Halkının Aylık Geliri

Tablo 4.11 Hane halkının aylık geliri

Aylık Gelir	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1400	3	3,3	3,4	3,4
1800	6	6,7	6,8	10,2
2000	2	2,2	2,3	12,5
2200	1	1,1	1,1	13,6
2400	1	1,1	1,1	14,8
2500	5	5,6	5,7	20,5
2700	1	1,1	1,1	21,6
2800	3	3,3	3,4	25,0
3000	12	13,3	13,6	38,6
3500	14	15,6	15,9	54,5
3700	1	1,1	1,1	55,7

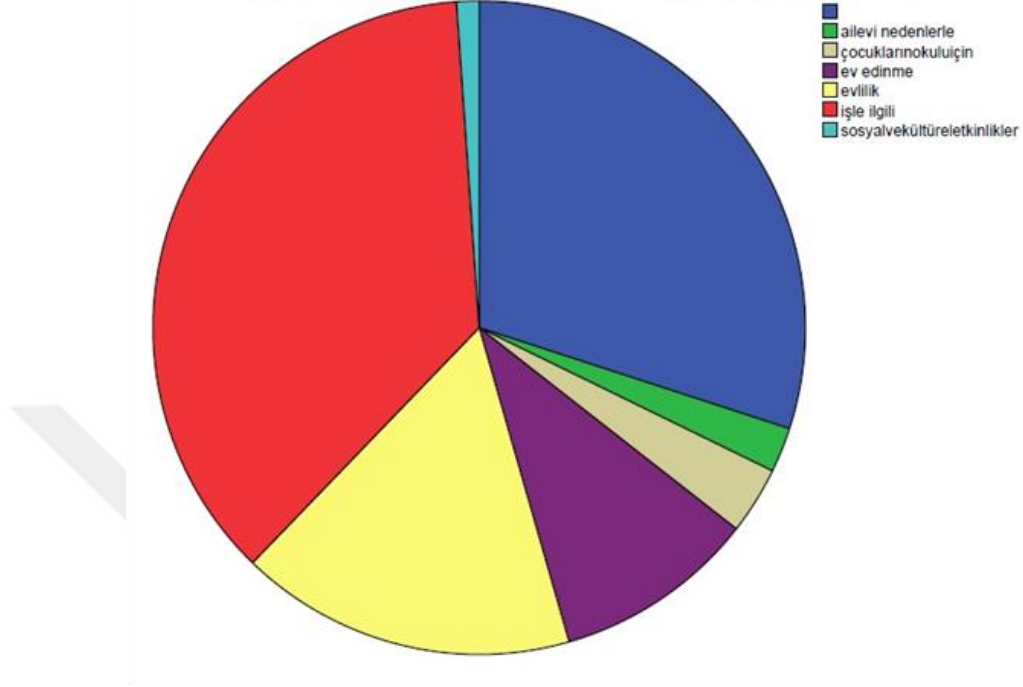
Tablo 4.11 devamı

Aylık Gelir	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
4000	10	11,1	11,4	67,0
4500	6	6,7	6,8	73,9
4800	3	3,3	3,4	77,3
5000	6	6,7	6,8	84,1
5500	3	3,3	3,4	87,5
6000	3	3,3	3,4	90,9
6500	2	2,2	2,3	93,2
7000	2	2,2	2,3	95,5
7500	1	1,1	1,1	96,6
8500	1	1,1	1,1	97,7
9000	2	2,2	2,3	100,0
Cevapsız	2	2,2	-	-
TOPLAM	90	100,0		

Katılımcıların ekonomik durumu düşünüldüğünde, kişilerin aylık kazanç dağılımının sayısalı tablo 4.11'deki gibidir.

Örneklem grubunun en büyük gelir yüzdesine ait katılımcıların oranı %6,7'dir. Örneklem grubunun en az gelir yüzdesine ait katılımcıların oranı ise %1,1'dir. En az geliri olan hane 1400 tl maaş ile geçinmeye çalışırken, en yüksek gelire sahip olan hane halkının toplam geliri 9000 tl'dir. %2,2 oranına sahip katılımcı grubu ise hane halkına giren toplam maaşı belirtmemeyi tercih etmişlerdir. Diğer taraftan hane halkının toplam 1400 tl geliri olan katılımcıların ev sahibi oldukları ve evde tek yaşadıkları gözlemlenmiştir. Hane halkının toplam geliri 9000 tl ve 9000 tl'e yakın olan katılımcıların çoğunlukla evde en az 3 kişi yaşadıkları ve sitenin yakınındaki okulda öğretmenlik yaptığı gözlemlenmiştir.

4.1.10 Dönüşüm Öncesi Başka Bir Yerden Buraya Göç Ettiyseniz Önceki Yaşadığınız Yerden Ayrılma Sebebi

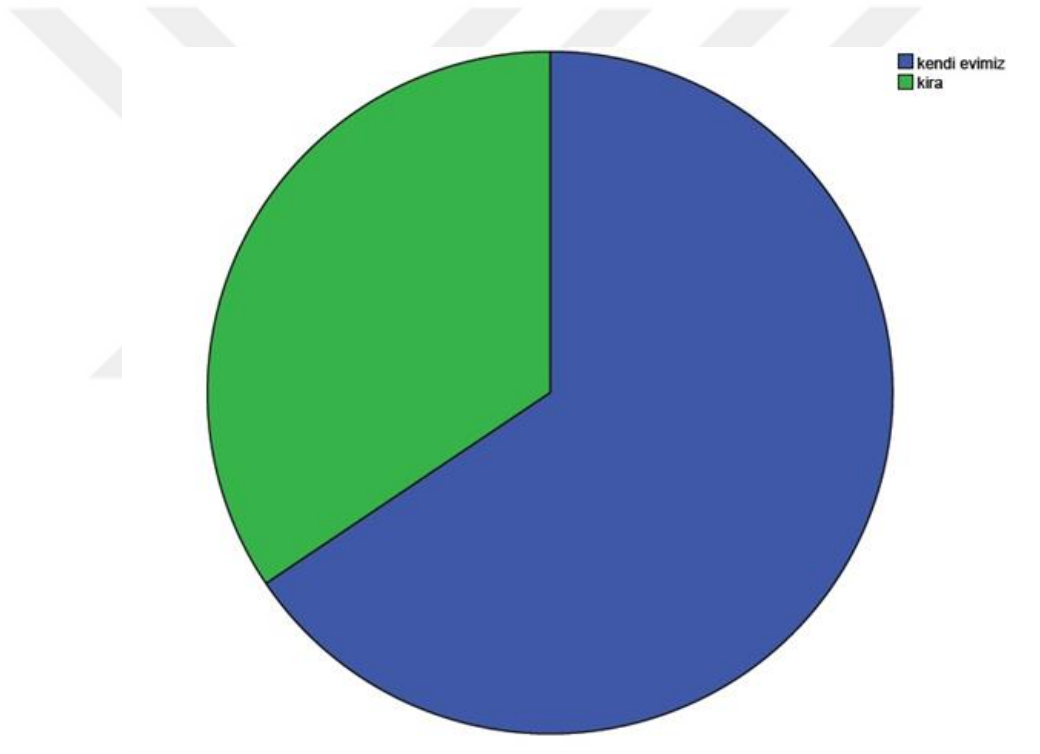
Şekil 4.7 Dönüşüm öncesi başka bir yerden buraya göç ettiyseniz, önceki yaşadığınız yerden ayrılmanızdaki en önemli sebep

Tablo 4.12 Dönüşüm öncesi başka bir yerden buraya göç ettiyseniz, önceki yaşadığınız yerden ayrılmanızdaki en önemli sebep

Göçteki En Önemli Sebep	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Cevapsız	27	30,0	30,0	30,0
Ailevi Nedenler	2	2,2	2,2	32,2
Çocukların Eğitimi	3	3,3	3,3	35,6
Ev Edinme	9	10,0	10,0	45,6
Evlilik	15	16,7	16,7	62,2
İşle İlgili	33	36,7	36,7	98,9
Sosyal ve Kültürel Etkinlikler	1	1,1	1,1	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Kentsel dönüşüm öncesinde başka bir yerden buraya göç edilip edilmeme durumuna ilişkin dağılımda şekil 4.7 ve tablo 4.12'da görüldüğü üzere, %30 oranındaki katılımcı, başından beri burada olduğunu belirtmiş ya da başından beri burada olduğunu göç ile gelmediğini ifade ederek söz konusu soruyu cevapsız bırakmıştır. %36,7'lik bir kesim işle ilgili olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %16,7'lik bir kesimi evlendim buraya yerleştim şeklinde yanıt vermiştir. %16,6 oranına sahip katılımcılar ise ailevi nedenler, çocukların eğitimi, ev edinme, sosyal ve kültürel etkinlikler şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

4.1.11 Oturulan Evin Durumu

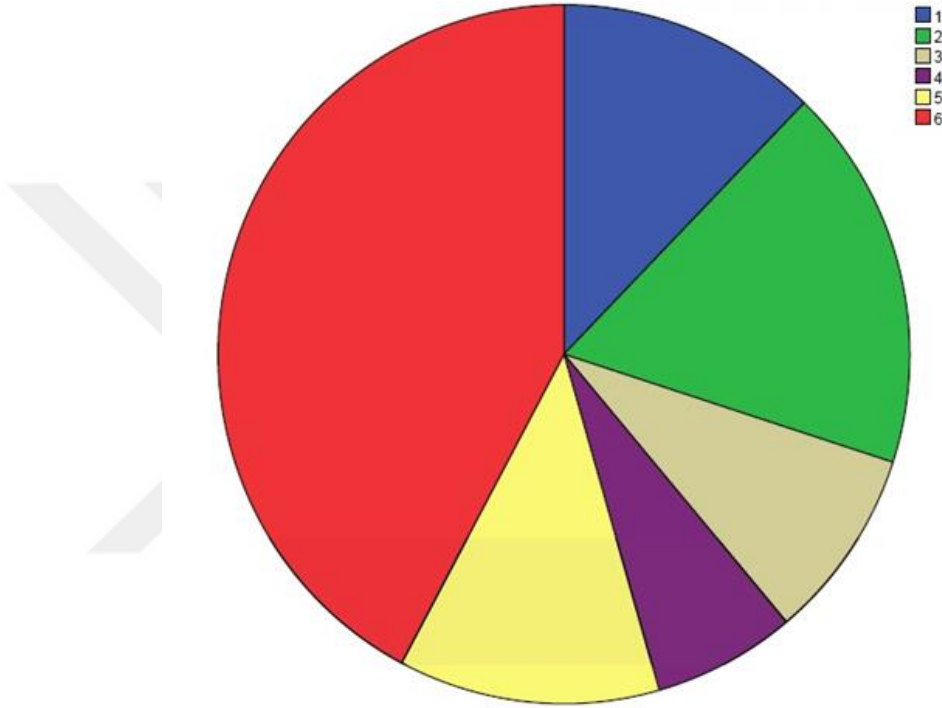
Şekil 4.8 Oturulan evin durumu

Tablo 4.13 Oturulan evin durumu

Oturulan Evin Durumu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kendi Evimiz	59	65,6	65,6	65,6
Kira	31	34,4	34,4	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Katılımcıların kiracı ya da mülk sahibi olması durumunun komşuluk ilişkilerini etkileme olasılığından dolayı, örneklem grubuna katılan katılımcıların ikamet ettikleri evin durumuna ilişkin dağılım şekil 4.8 ve tablo 4.13'deki gibidir. Kendi evi olduğunu belirtenler %65,6 ve kirada oturduğunu ifade edenler %34,4'dür.

4.1.12 Kaç Yıldır (İkamet Edilen) TOKİ Konutlarında Oturmakta

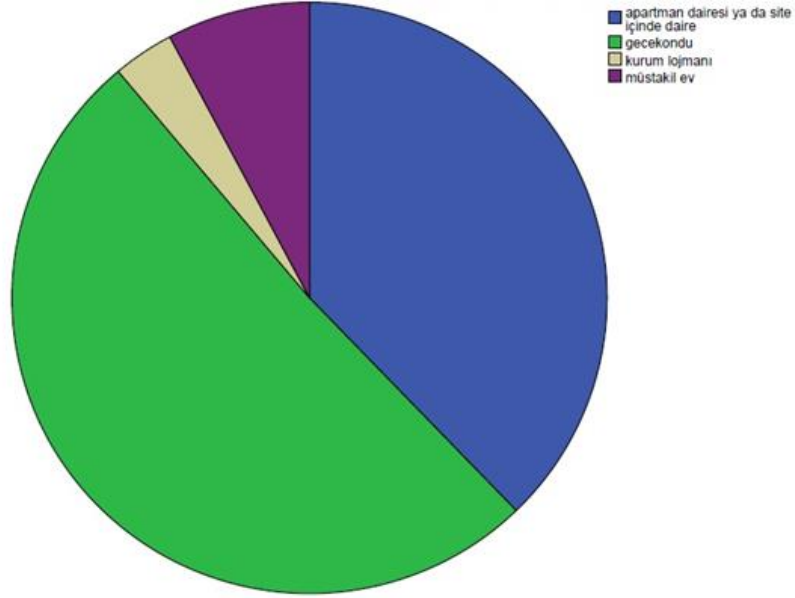
Şekil 4.9 Kaç yıldır (ikamet edilen) TOKİ konutlarında oturmakta

Tablo 4.14 Kaç yıldır (ikamet edilen) TOKİ konutlarında oturmakta

Evde Yaşadığı Süre	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1	11	12,2	12,2	12,2
2	16	17,8	17,8	30,0
3	8	8,9	8,9	38,9
4	6	6,7	6,7	45,6
5	11	12,2	12,2	57,8
6	38	42,2	42,2	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Örneklem grubunun kaç yıldır TOKİ konutlarında ikamet ettiğinin belirtildiği kişi sayısının dağılımı şekil 4.9'da ve tablo 4.14'de belirtilmiştir. Örneklemin %42,2'si 6 yıldır TOKİ konutlarında yaşadığını belirtmiştir. %12,2'si 5 yıldır, %6,72'si 4 yıldır, %8,9'u 3 yıldır, %17,8'i 2 yıldır ve son olarak %12'si 1 yıldır TOKİ konutlarında yaşamaktadırlar. 6 yıldır TOKİ konutlarında yaşayan katılımcıların büyük çoğunluğu mülk sahibidir ve çoğunlukla Antalya doğumludur. Gecekondu karşılığında TOKİ'den ev sahibi olmuş kişilerdir. 1 ya da 2 yıldır TOKİ konutlarında oturanların büyük çoğunluğu ise kiracıdır ve Sivas'tan, Ankara'dan, Konya'dan, Edirne'den, İzmir'den, Kayseri'den, Burdur'dan, Zonguldak'tan vs. gelmiş kişilerdir.

4.1.13 Katılımcının Dönüşüm Öncesi Oturduğu Evin Türü

Şekil 4.10 Katılımcının dönüşüm öncesi oturduğu evin türü

Tablo 4.15 Katılımcının dönüşüm öncesi oturduğu evin türü

Daha Önce Oturulan Konutun Türü	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Apartman Dairesi ya da Site İçinde Dire	34	37,8	37,8	37,8
Gecekondu	46	51,1	51,1	88,9
Kurum Lojmanı	3	3,3	3,3	92,2
Müstakil Ev	7	7,8	7,8	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Tablo 4.15'dan da anlaşılacağı gibi daha önce oturulan konutun türü ile alakalı dağılım şöyledir. Apartman dairesi ya da site içinde bir dairede oturanların oranı %37,8'dir. Gecekonuda oturan katılımcıların oranı %51,1'dir. Şekil 4.10'da görüldüğü üzere, kentsel dönüşüm öncesi oturduğu konut türü gecekondu olan katılımcılar en büyük dilime sahiptir. Kurum lojmanında oturan katılımcıların oranı %3,3'dür. Son olarak müstakil ev olarak yanıt veren katılımcıların oranı ise %7,8'dir.

14. Soruda katılımcıların bu semti tercih etmelerindeki en önemli neden/nedenler araştırılmak istenmiştir. Bu bağlamda bahse konu sorunun çoklu yanıtları olması sebebi ile katılımcı sayısı örneklem hacmini geçmiştir. Kümülatif değer gösterilmemiştir.

4.1.14 Bu Semti Tercih Etme Sebepleri

Tablo 4.16 Bu semti tercih etme sebepleri

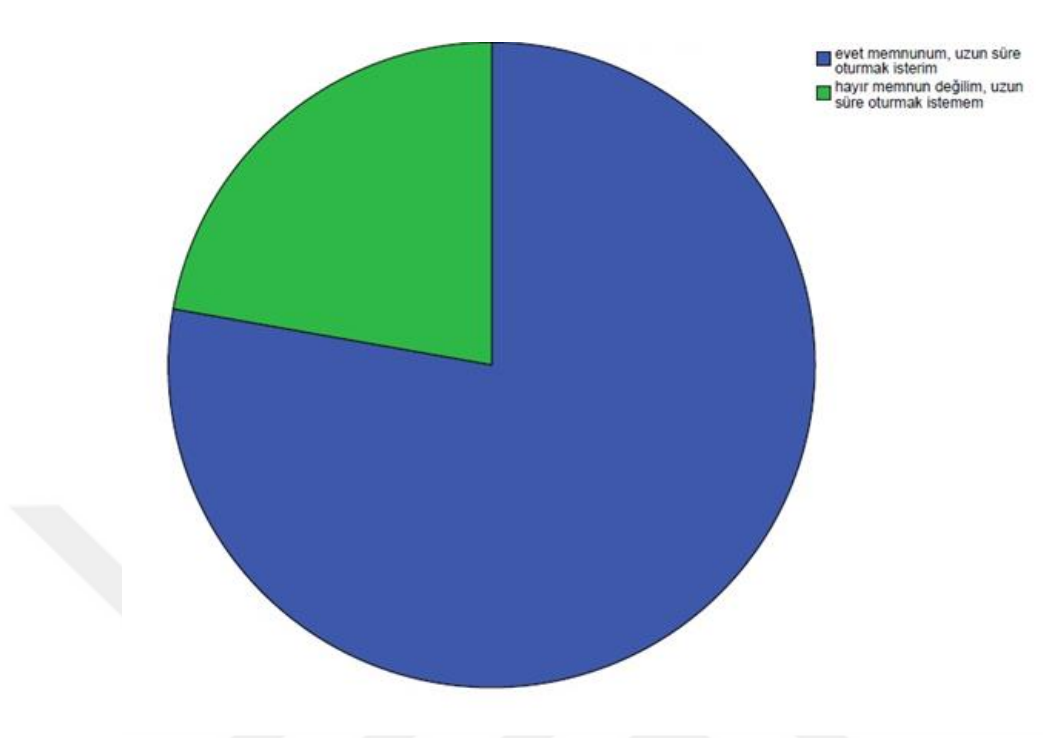
Bu semti tercih etme sebepleri	Sayı	Yüzde	Gerçek Yüzde
"Bu semtte mülk sahibiyim" tercihi yapan katılımcı	52	19,6	19,6
"Fiyat olarak uygun bir semt" tercihi yapan katılımcı	63	23,7	23,7
"Muhibi Seviyorum" Tercihi Yapan Katılımcı		3,0	3,0
"İş yerime yakın" tercihi yapan katılımcı	22	8,3	8,3

Tablo 4.16 devamı

Bu semti tercih etme sebepleri	Sayı	Yüzde	Gerçek Yüzde
"Yeterli otoparkı mevcut " tercihi yapan katılımcı	34	12,8	12,8
"okula yakınlık olarak iyi " tercihi yapan katılımcı	20	7,5	7,5
"Yeşil Alanı Fazla" tercihi yapan katılımcı	32	12,0	12,0
"Akrabalarımın Yakın" tercihi yapan katılımcı	19	7,1	7,1
Diğer	15	5,6	5,6
TOPLAM	265	100,0	100,0

Örneklem grubu olan toplam 90 kişi, en çok *fiyat olarak uygun bir semt* seçeneğini tercih etmişler ve toplam 63 defa işaretlenmişlerdir. İkinci olarak ise en çok *bu semtte mülk sahibiyim* seçeneği tercih edilmiş ve toplam 52 defa işaretlenmiştir. Katılımcıların diğer işaretledikleri seçenekler ise sırasıyla şöyledir; *yeterli otoparkı mevcut* seçeneğini toplam 34 defa, *yeşil alanı fazla* seçeneği 32 defa, *iş yerime yakın* 22 defa, *okula yakınlık olarak iyi* 20 defa, *akrabalarımın yakın* 19 defa, *muhiti seviyorum*, 8 defa ve son olarak diğer seçeneği tercih eden katılımcılar ise 15 defa işaretlemişlerdir. Diğer seçeneği tercih edenlerin ifadeleri şu şekildedir: *Hastaneye yakın, kendimi güvende hissediyorum, eşimin işi buraya yakın.*

4.1.15 Oturulan Yerden Memnuniyet

Şekil 4.11 Oturulan yerden memnuniyet

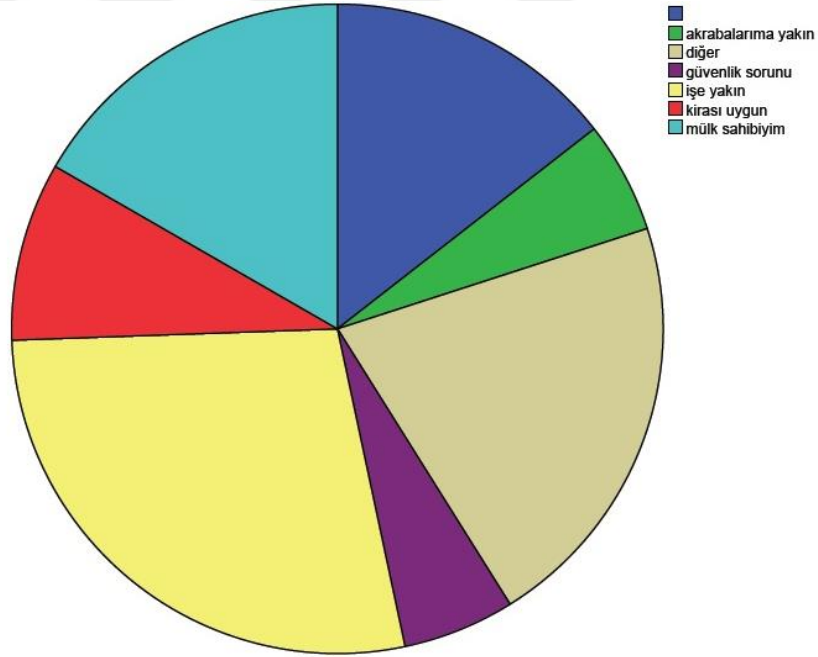
Tablo 4.17 Oturulan yerden memnuniyet

Bu semti tercih etme sebepleri 1	Sayı	Yüzde	Gerçek Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet, Memnunum Uzun Süre Oturmak İsterim	70	77,8	77,8	77,8
Hayır, Memnun değilim Uzun Süre Oturmak İstemem	20	22,2	22,2	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Örneklemin %77,8 i şu an da ikamet ettiği mekândan memnun olduğunu belirtirken, katılımcıların %22,2 si memnun olmadığını ve uzun süre oturmak istemediğini ifade etmiştir (şekil 4.11 ve tablo 4.17).

Memnun olan katılımcıların çoğunluğu memnuniyet sebebinin işe yakın olması şeklinde ifade ederken, memnun olmayanların çoğunluğu ise güvenlik problemlerinden bahsetmiştir. Katılımcıların memnun olma durumu; akrabalara yakın olmak, kiranın uygunluğu ve mülk sahibi olmak şeklinde sıralanırken; memnuniyetsizlik durumu ise bakımsızlık, apartmanlaşmanın artışı, gecekonduya duyulan özlem şeklinde ifadelerden oluşmaktadır.

4.1.16 Oturulan Yerden Memnuniyet Nedeni

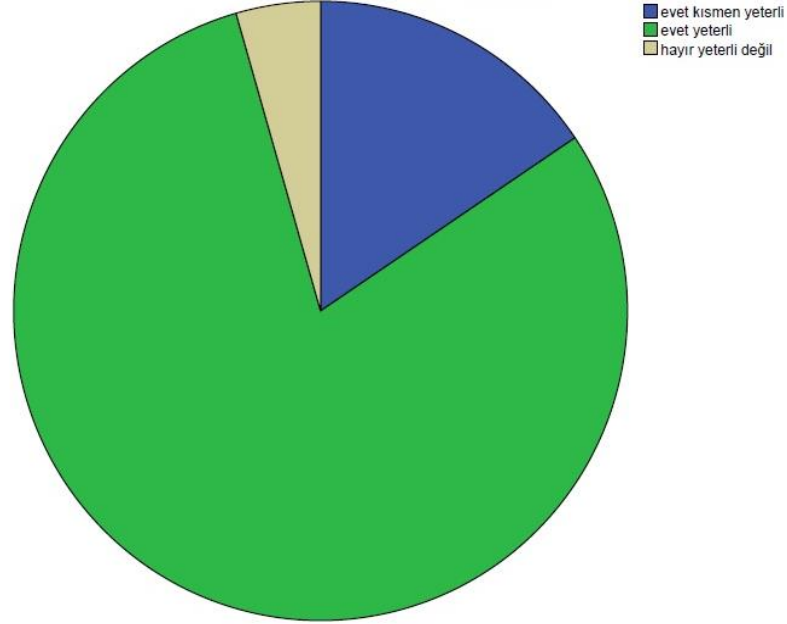
Şekil 4.12 Oturulan yerden memnuniyet nedeni

Tablo 4.18 Oturulan yerden memnuniyet nedeni

Oturulan yerden memnuniyet nedeni	Sayı	Yüzde	Gerçek Yüzde	Kümülatif Yüzde
Boş bırakılan	13	14,4	14,4	14,4
Akrabalarımın Yakın	5	5,6	5,6	20,0
Diğer	19	21,1	21,1	41,1
Güvenlik Sorunu	5	5,6	5,6	46,7
İşe Yakın	25	27,8	27,8	74,4
Kirası Uygun	8	8,9	8,9	83,3
Mülk Sahibiymim	15	16,7	16,7	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Örneklem grubunun oturulan yerden memnuniyet nedenlerini belirten kişi sayısının dağılımı şekil 4.12'de ve tablo 4.18'de belirtilmiştir. Örneklem grubunun %27,8'i iş yerlerine yakın olduğu için şu an ikamet ettiği yerden memnun olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %16,7'si mülk sahibi olmayı neden olarak gösterirken, %8,9'sı ikamet edilen konutun kirası bakımından uygun olduğunu belirtmiştir. %5,6 oranındaki katılımcı güvenlik sorunu başlığı altında şunlardan bahsetmiştir; *sessiz sakin bir yer, bildiğim bir semt, site içerisinde olması, komşularım tanıdık*. Yine aynı orandaki katılımcıda akrabalarına yakın olmasının memnuniyet nedeni olarak belirtmişlerdir. %21,1 oranında ki katılımcı diğer başlığı altında; *yaşam standartları, kendimi iyi hissediyorum, kocamdan yadigâr, alışkanlık, ihtiyaçlarımı karşılayabiliyorum* gibi nedenlerden bahsederken %14,4 oranında katılımcı ise cevap vermemeyi tercih etmiştir.

4.1.17 Çevrenizdeki Yeşil Alan, Çocuk Oyun Alanları, Alışveriş Yerleri, Yollar, Otopark Alanları Vb. Alanların Yeterliliği

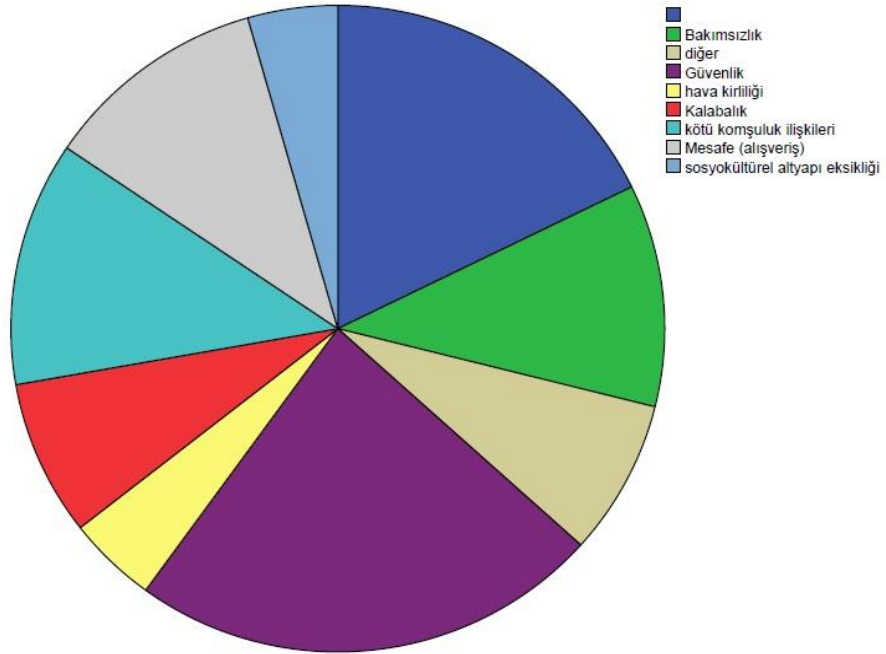
Şekil 4.13 Çevrenizdeki yeşil alan, çocuk oyun alanları, alışveriş yerleri, yollar, otopark alanları vb. alanların yeterliliği

Tablo 4.19 Çevrenizdeki yeşil alan, çocuk oyun alanları, alışveriş yerleri, yollar, otopark alanları vb. alanların yeterliliği

Sirkülasyon Alanın Yeterlilik Durumu	Sayı	Yüzde	Gerçek Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet, Kısmen Yeterli	14	15,6	15,6	15,6
Evet, Yeterli	72	80,0	80,0	95,6
Hayır, Yeterli Değil	4	4,4	4,4	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Örneklem grubunun %80 oranı çevredeki yeşil alan, çocuk oyun alanları, alışveriş yerleri, yollar, otopark alanları vb. alanların yeterli olduğunu ifade ederken, %15,6 oranı kısmen yeterli olduğunu söylemiştir. Diğer taraftan %4,4 oranı ise söz konusu alanların yeterli olmadığını belirtmiştir (şekil 4.13 ve tablo 4.19).

4.1.18 Çevrenizdeki En Beğenmediğiniz Şey

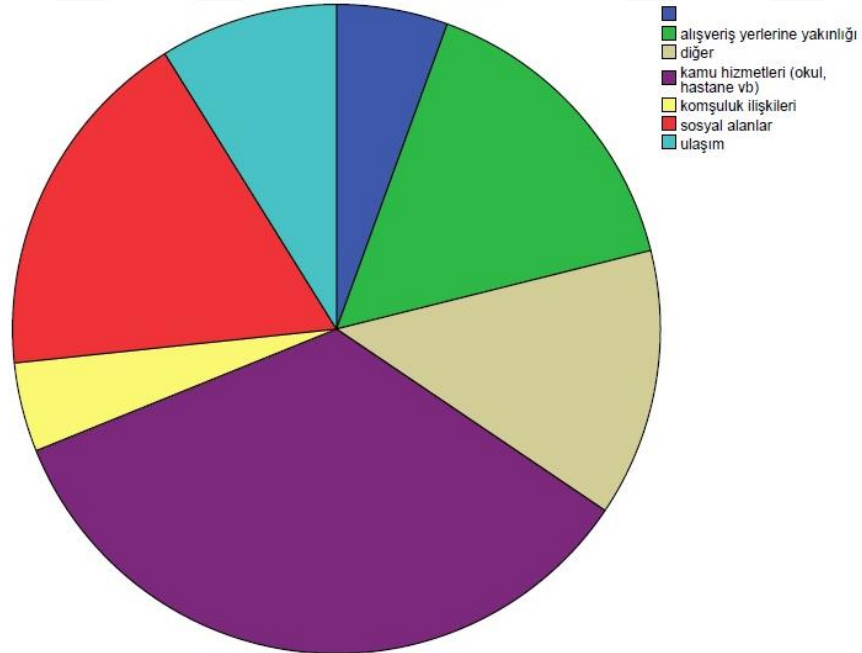

Tablo 4.20 Çevrenizdeki en beğenmediğiniz şey

En beğenilmeyen	Sayı	Yüzde	Gerçek Yüzde	Kümülatif Yüzde
Cevapsız	16	17,8	17,8	17,8
Bakımsızlık	10	11,1	11,1	28,9
Diğer	7	7,8	7,8	36,7
Güvenlik	21	23,3	23,3	60,0
Hava Kirliliği	4	4,4	4,4	64,4
Kalabalık	7	7,8	7,8	72,2
Kötü Komşuluk İlişkileri	11	12,2	12,2	84,4
Mesafe	10	11,1	11,1	95,6
Sosyokültürel Alt Yapı Eksikliği	4	4,4	4,4	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Örneklem grubunun %23,3 oranı çevredeki en beğenmediği durumun güvenlik problemi olduğunu ifade etmiştir. Kamera sisteminin olduğunu belirten katılımcılar site giriş çıkışların kontrolsüz olmasından dolayı güvenlik problemi yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Örneklem grubunun %12,2 oranı, en beğenmediği durum olarak kötü komşuluk ilişkilerinin olduğunu belirtmiştir. Örneklem grubunun şekil 4.14 ve tablo 4.20'de görüldüğü gibi, %11,1 oranı çevrenin ve evlerin bakımsız olmasından bahsederken yine aynı oranda katılımcı şehir merkezine olan uzaklığın en kötü durum olduğu yanıtını vermiştir. Katılımcıların % 7,8 oranı apartmanlaşmanın artışı ile kalabalığın arttığını en kötü durum olarak ifade ederken, yine aynı oranda katılımcı hava kirliliğinden bahsetmiştir. %4,4 oranında katılımcı da sosyokültürel alt yapının eksikliğinden bahseder. Katılımcıların %17,8 oranı cevap vermemeyi tercih etmişlerdir. Son olarak "Diğer" yanıtını veren %7,8 oranındaki katılımcılar ise en kötü durumu; " trafik ", "gürültü ", "Suriyeliler ", "esnaf ", "hurdacılar " ve "sokak satıcıları" şeklinde ifade etmişlerdir.

4.1.19 Çevrenizdeki En Beğendiğiniz Şey

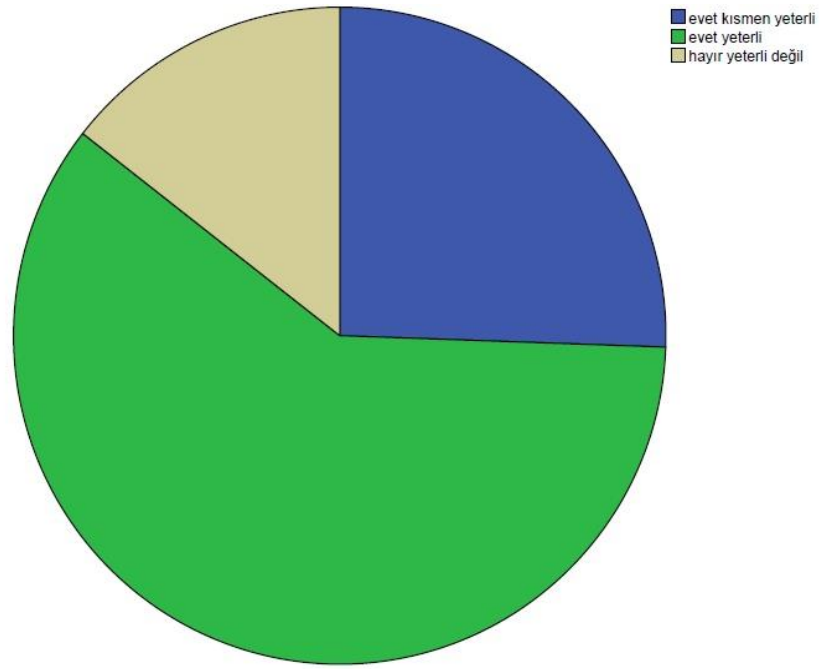
Şekil 4.15 Çevrenizdeki en beğendiğiniz şey

Tablo 4.21 Çevrenizdeki en beğendiğiniz şey

En beğenilmeyen	Sayı	Yüzde	Gerçek Yüzde	Kümülatif Yüzde
Cevapsız	5	5,6	5,6	5,6
Alışveriş yerlerine yakınlığı	14	15,6	15,6	21,1
Diğer	12	13,3	13,3	34,4
Kamu hizmetleri (Okul, Hastane vb.)	31	34,4	34,4	68,9
Komşuluk ilişkileri	4	4,4	4,4	73,3
Sosyal alanlar	16	17,8	17,8	91,1
Ulaşım	8	8,9	8,9	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Şekil 4.15 ve tablo 4.21'da görülmüş olduğu gibi örnekleme dâhil olanların %34,4 oranı çevredeki en beğendiği durumun kamu hizmetlerine (okul, hastane vb.) olan yakınlık olduğunu ifade etmiştir. Örneklem grubunun %15,6 oranı, en beğendiği durum olarak alışveriş yerlerine olan yakınlık olduğunu belirtmiştir. Örneklem grubunun tabloda görüldüğü gibi %17,8 oranı sosyal alanların yeterli olması, katılımcıların % 8,9 oranı ulaşımın rahat olması en iyi durum olarak ifade ederken, %4,4 oranında katılımcı da komşuluk ilişkilerinin çevrede en beğendiği durum olarak belirtmiştir. Katılımcıların %5,6 oranı cevap vermemeyi tercih etmişlerdir. Son olarak "Diğer" yanıtını veren %13,3 oranındaki katılımcılar ise en beğendiği durumu; "site olması", "pek yok ", "sosyal ve kültürel etkinlikler ", "geniş ve ferah olması ", "otoparkın yeterliliği ", "sakin olması ", "iş yerime yakın olması " şeklinde ifade etmişlerdir.

4.1.20 Oturulan Daire Büyüklüğünün Yeterlilik Durumu

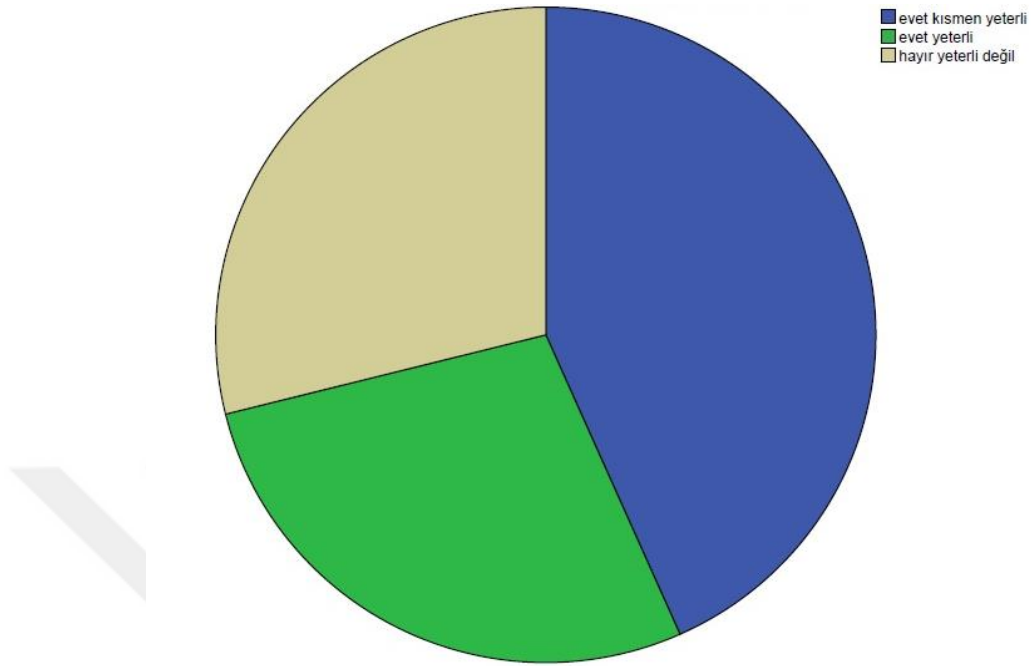
Şekil 4.16 Oturulan daire büyüklüğünün yeterlilik durumu

Tablo 4.22 Oturulan daire büyüklüğünün yeterlilik durumu

Dairenin Büyüklük Durumu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet, kısmen yeterli	23	25,6	25,6	25,6
Evet yeterli	54	60,0	60,0	85,6
Hayır, yeterli değil	13	14,4	14,4	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Örneklem grubunun %60 oranı ikamet edilen dairenin büyüklüğünü yeterli olduğunu ifade ederken, %65,6 oranı kısmen yeterli olduğunu söylemiştir. Diğer taraftan %14,4 oranı ise daire büyüklüğünün yeterli olmadığını belirtmiştir (Şekil 4.16 ve tablo 4.22).

4.1.21 Oturulan Daire Planının Beğeni Durumu

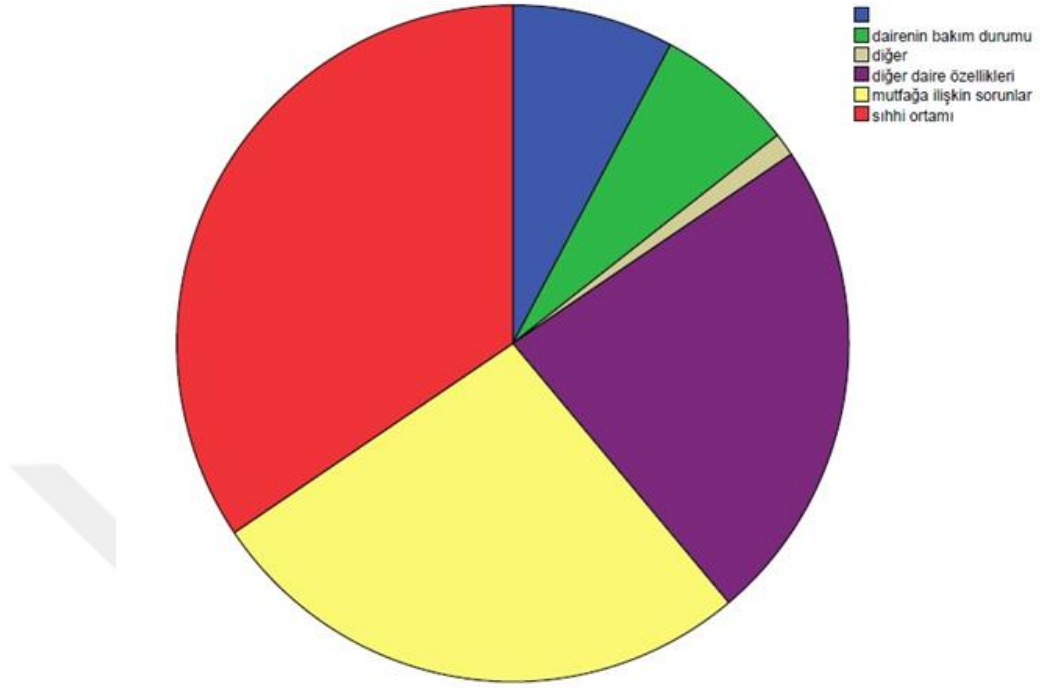
Şekil 4.17 Oturulan daire planının beğeni durumu

Tablo 4.23 Oturulan daire planının beğeni durumu

Daire planının beğeni durumu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet, kısmen yeterli	39	43,3	43,3	43,3
Evet yeterli	25	27,8	27,8	71,1
Hayır, yeterli değil	26	28,9	28,9	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Örneklemin %27,8 oranı ikamet edilen dairenin planını beğendiğini ifade ederken, %43,3 oranı kısmen beğendiğini ifade etmiştir. Diğer taraftan %28,9 oranı ise daire planını beğenmediğini belirtmiştir (Şekil 4.17 ve tablo 4.23).

4.1.22 Katılımcının Oturduğu Dairede En Beğenmediği Şey

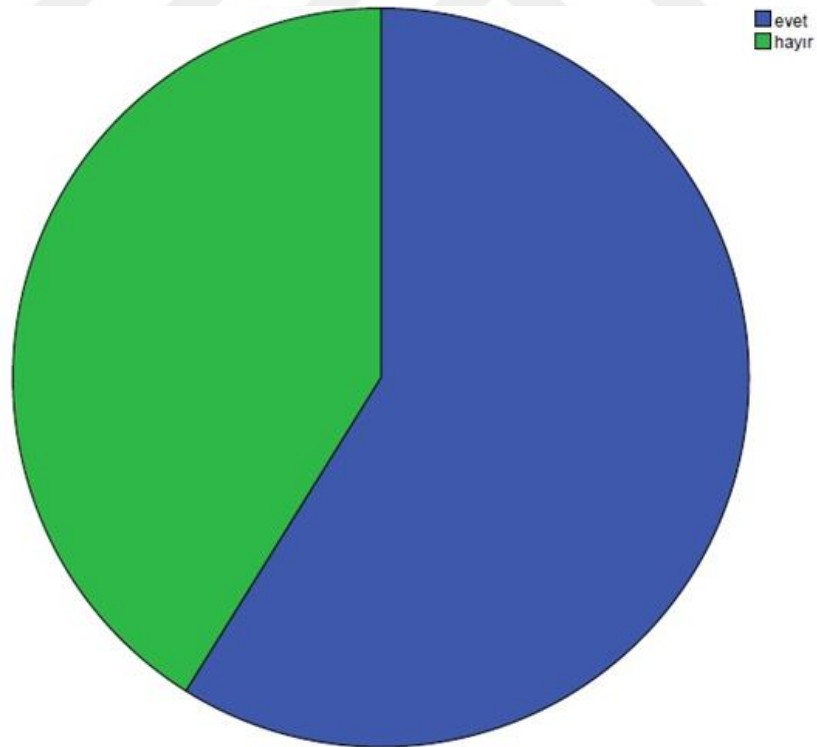
Şekil 4.18 Katılımcının oturduğu dairede en beğenmediği şey

Tablo 4.24 Katılımcının oturduğu dairede en beğenmediği şey

Dairede en Beğenilmeyen	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Cevapsız	7	7,8	7,8	7,8
Dairenin Bakım Durumu	6	6,7	6,7	14,4
Diğer Daire Özellikleri	22	24,4	24,4	38,9
Mutfağa İlişkin Sorunlar	24	26,7	26,7	65,6
Sihhi Ortam	31	34,4	34,4	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Şekil 4.18 ve tablo 4.24'de görüldüğü gibi %34,4 oranı ikamet edilen dairede en beğenmediği durumun sıhhi ortam (banyo ve wc de oluşan kokudan bahsedilmektedir) olduğunu ifade etmişlerdir. Örneklem grubunun %26,7 oranı, mutfığa ilişkin sorundan (açık mutfak olması) bahsetmiştir. %6,7 oranı da ikamet edilen dairenin bakımsız olması, eski oluşu, yalıtım problemi, temizlik gibi sıkıntılarından bahseder. Katılımcıların %24,4 oranı da oturulan dairenin cephesi, balkonun küçük olması, evin küçük olması, evde kiler tarzı bir yerin var olmamasının (Antalya'da iklimin sıcak olması nedeni ile özellikle kırsal kesimde yerel halkın evlerinin yakında ocaklık adı verilen kiler tarzı bir alanı oldukça yaygındır. Özellikle bu alanlarda kişiler yufka açarlar, salça, biber, zeytin vb. ürünleri depolarlar) oturduğu dairede en beğenmediği durum olarak ifade etmiştir. Son olarak katılımcıların %7,8 oranı ise soruyu cevapsız bırakmıştır.

4.1.23 Yaşadığınız Alanın Güvenlik Sorunları Var mı?

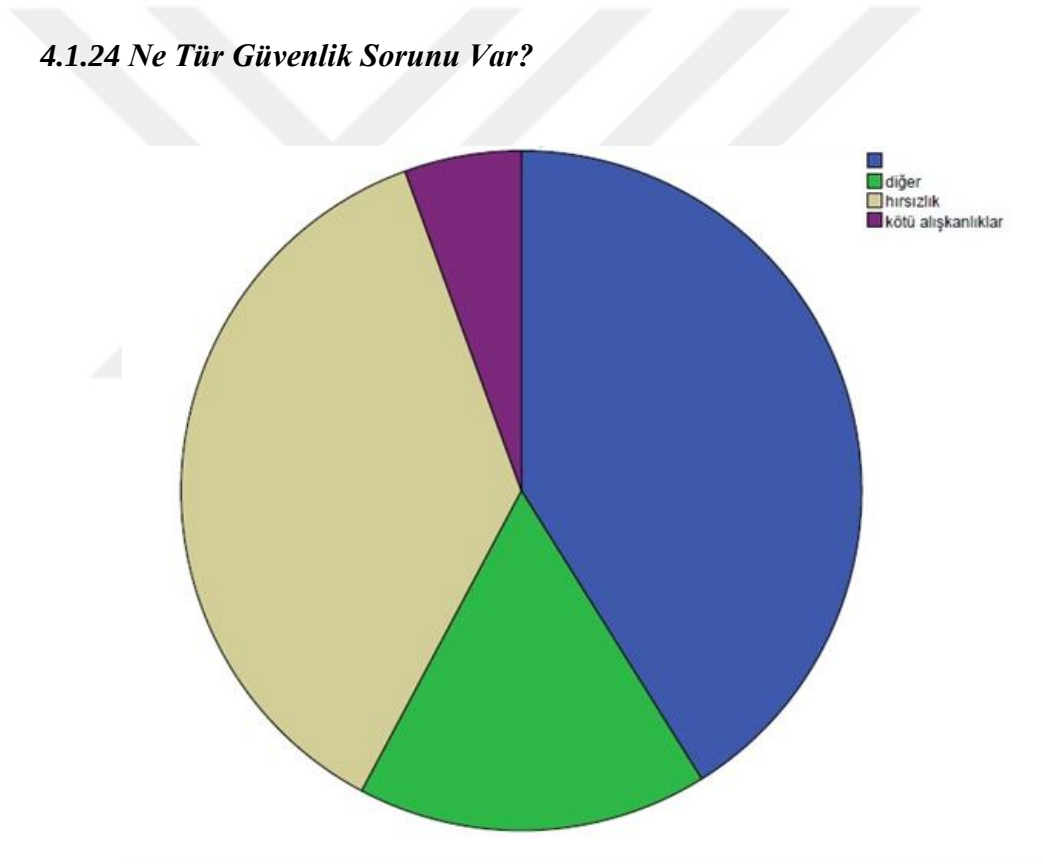
Şekil 4.19 Yaşadığınız alanın güvenlik sorunları var mı?

Tablo 4.25 Yaşadığınız alanın güvenlik sorunları var mı?

Güvenlik Durumu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet var	53	58,9	58,9	58,9
Hayır yok	37	41,1	41,1	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Örneklem grubunun %58,9 oranı ikamet edilen alanda güvenlik sorunu olduğunu ifade ederken, %41,1 oranı ise söz konusu alanda güvenlik sorunu olmadığını belirtmiştir (Şekil 4.19 ve tablo 4.25).

4.1.24 Ne Tür Güvenlik Sorunu Var?

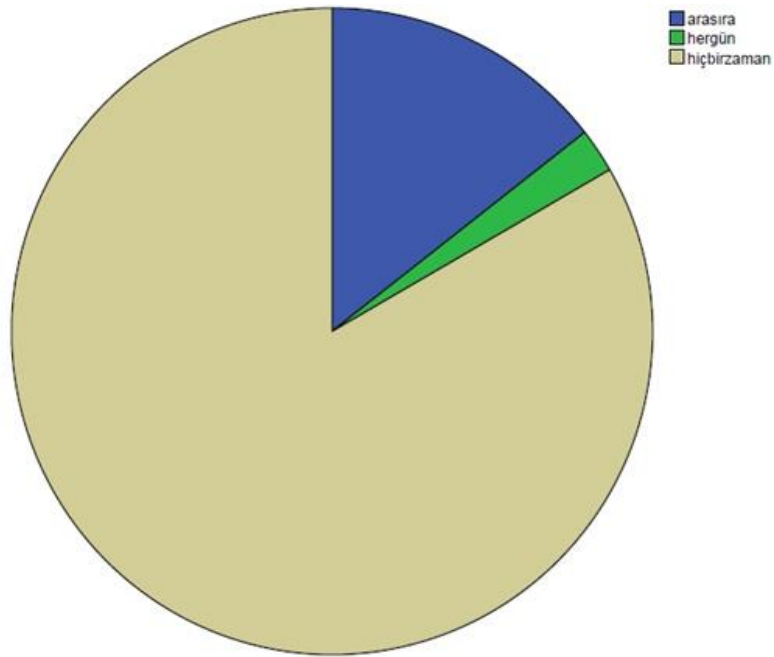
Şekil 4.20 Ne tür güvenlik sorunu var?

Tablo 4.26 Ne tür güvenlik sorunu var

Ne Tür Güvenlik Sorunu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Cevapsız	37	41,1	413,1	41,1
Diğer	15	16,7	16,7	57,8
Hırsızlık	33	36,7	36,7	94,4
Kötü Alışkanlıklar	5	5,6	5,6	100,0

Şekil 4.20'da görüldüğü ve tablo 4.26'de sayısal bilgileri verilen örneklem grubunun %36,7 oranı *Yaşadığınız alanda ne tür güvenlik problemi var?* sorusuna *hırsızlık* olarak belirtmiştir. Katılımcıların %5,6'sı *kötü alışkanlıklar* olarak ifade ederken, %16,7'si *diğer* ifadelerde bulunmuşlardır. Diğer olarak belirtenlerin ifadeleri şöyledir; yabancıların siteye girmesi, yakın çevredeki (özellikle sitenin yakınında bulunan sosyal konutta yaşayan) gençler ve kontrolsüz insanların varlığı gibi güvenlik problemlerinden bahsetmişlerdir.

4.1.25 Komşularınızla Görüşme Sıklığınız Nedir?

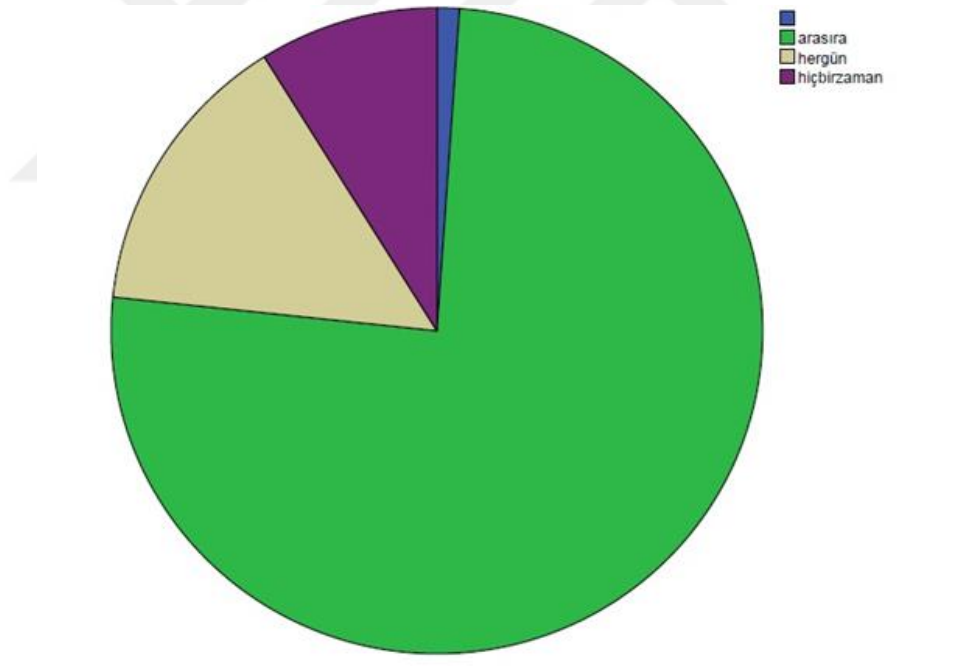
Şekil 4.21 Komşularınızla görüşme sıklığınız nedir?

Tablo 4.27 Komşularınızla görüşme sıklığınız nedir?

Görüşme Sıklığı	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Ara sıra	13	14,4	14,4	14,4
Her gün	2	2,2	2,2	16,7
Hiçbir zaman	75	83,3	83,3	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Şekil 4.21'de görülen ve tablo 4.27'de sayısal bilgileri verilen örneklem grubunun %83,3 oranı komşularla görüşme sıklığına "hiçbir zaman" olarak belirtmiştir. %14,4 oranı,"ara sıra" olarak yanıt verirken, %2,2'si "her gün" şeklinde ifade etmiştir.

4.1.26 Komşularınıza Yemek Götürme Alışkanlığınız Var mı?

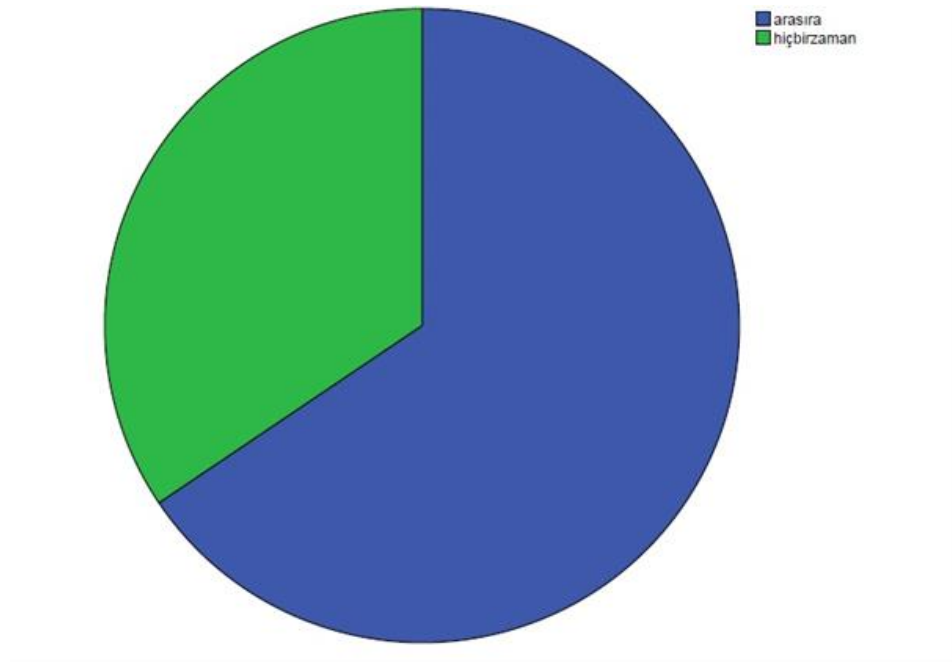
Şekil 4.22 Komşularınıza yemek götürme alışkanlığınız var mı?

Tablo 4.28 Komşularınıza yemek götürme alışkanlığınız var mı?

Yemek Götürme Alışkanlığı	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Cevapsız	1	1,1	1,1	1,1
Ara sıra	68	75,6	75,6	76,7
Her gün	13	14,4	14,4	91,1
Hiçbir zaman	8	8,9	8,9	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Şekil 4.22'de görülen ve tablo 4.28'de sayısal bilgileri verilen örneklem grubunun %75,6 oranı komşularınıza yemek götürme alışkanlığına "arasıra" olarak belirtmiştir. %14,4 oranı, "her gün" şeklinde ifade ederken, %8,9 oranı ise "hiçbir zaman" şeklinde cevap vermiştir. Katılımcıların %1,1 oranı ise cevap vermemeyi tercih etmiştir.

4.1.27 Komşularınızla Birlikte Piknik Düzenleme Alışkanlığınız Var mı?

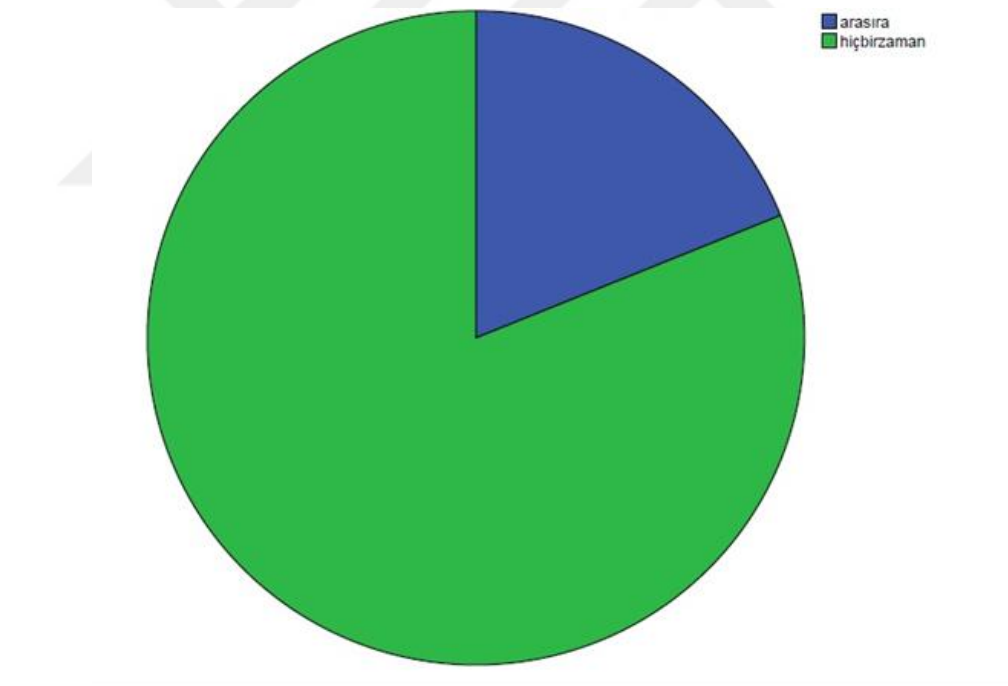
Şekil 4.23 Komşularınızla birlikte piknik düzenleme alışkanlığınız var mı?

Tablo 4.29 Komşularınızla birlikte piknik düzenleme alışkanlığınız var mı?

Piknik Düzenleme Alışkanlığı	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Ara sıra	59	65,6	65,6	65,6
Hiçbir zaman	31	34,4	34,4	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Şekil 4.23'de görülen ve tablo 4.29'da sayısal bilgileri verilen örneklem grubunun %65,6 oranı komşular ile piknik düzenleme alışkanlığına "ara sıra" olarak, %34,4 oranı ise "hiçbir zaman" şeklinde cevap vermiştir.

4.1.28 Komşularınızla Birlikte Alışverişe Gider misiniz?

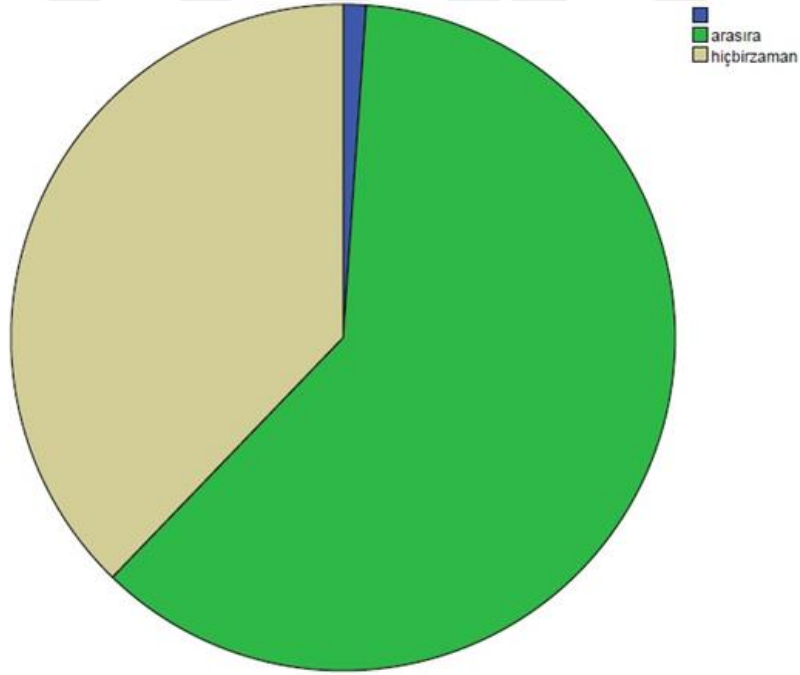
Şekil 4.24 Komşularınızla birlikte alışverişe gider misiniz?

Tablo 4.30 Komşularınızla birlikte alışverişe gider misiniz?

Komşularla Alışverişe Gitme Durumu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Ara sıra	17	18,9	18,9	18,9
Hiçbir zaman	73	81,1	81,1	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Şekil 4.24'de görülen ve tablo 4.30'da sayısal bilgileri verilen örneklem grubunun %81,1 oranı komşular ile alışverişe gitme alışkanlığına "hiçbir zaman" olarak belirtirken,%18,9 oranı ise "ara sıra" şeklinde cevap vermiştir.

4.1.29 Komşularınızla Borç Para Alışverişinde Bulunur musunuz?

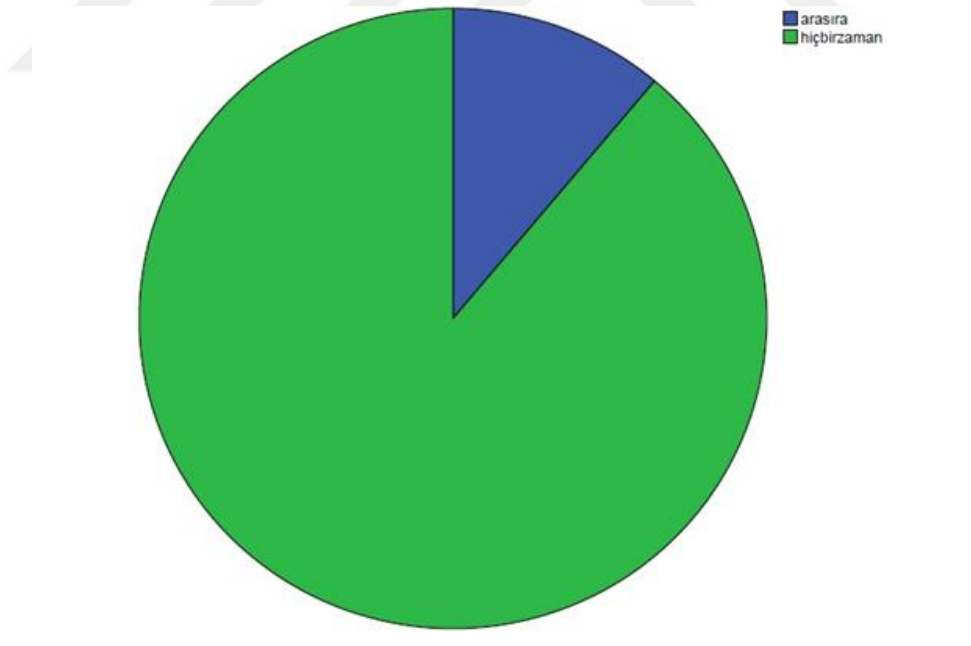
Şekil 4.25 Komşularınızla borç para alışverişinde bulunur musunuz?

Tablo 4.31 Komşularınızla borç para alışverişinde bulunur musunuz?

Komşu ile Borç Para Alışveriş Durumu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Cevapsız	1	1,1	1,1	1,1
Ara sıra	55	61,1	61,1	62,2
Hiçbir zaman	34	37,8	37,8	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Şekil 4.25'de görülen ve tablo 4.31'de sayısal bilgileri verilen örneklem grubunun % 61,1 oranı komşular ile borç para alışverişine "ara sıra" olarak belirtirken,%37,8 oranı ise "hiçbir zaman" cevabını tercih etmiştir. %1,1 oranı ise cevap vermek istememiştir.

4.1.30 Komşularınız İhtiyaç Halinde Size Anahtar Bırakırlar mı?

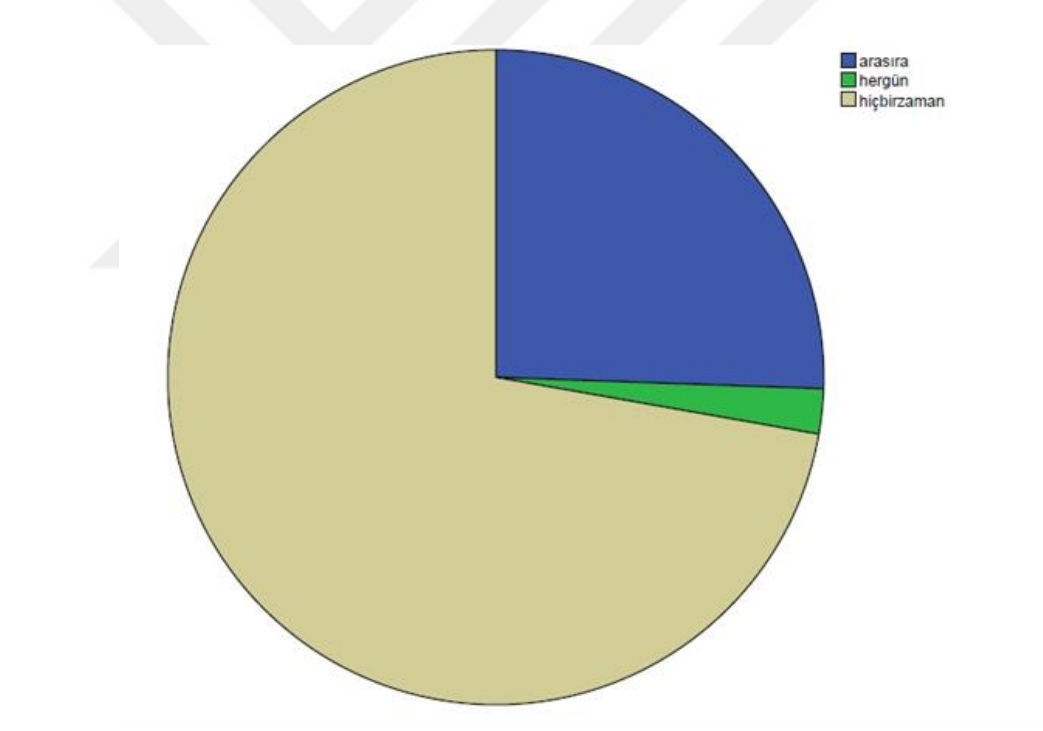
Şekil 4.26 Komşularınız ihtiyaç halinde size anahtar bırakırlar mı?

Tablo 4.32 Komşularınız ihtiyaç halinde size anahtar bırakırlar mı?

Anahtar Bırakılma Durumu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Ara sıra	10	11,1	11,1	11,1
Hiçbir zaman	80	88,9	88,8	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Şekil 4.26'da görülen ve tablo 4.32'de sayısal bilgileri verilen örneklem grubunun %88,9 oranı *komşularınız ihtiyaç halinde size anahtar bırakır mı?* Sorusunu "*hiçbir zaman*" olarak belirtirken, %11,1 oranı ise "*ara sıra*" cevabını tercih etmiştir.

4.1.31 Fazla Özel Olmayan Sırlarınızı Komşularınızla Anlatır mısınız?

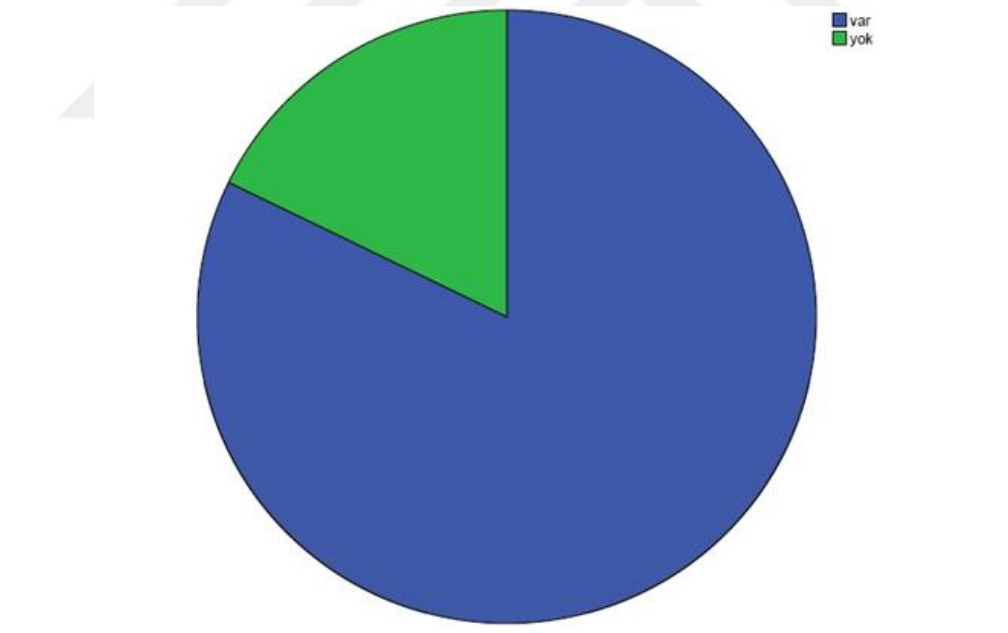
Şekil 4.27 Fazla özel olmayan sırlarınızı komşularınızla anlatır mısınız?

Tablo 4.33 Fazla özel olmayan sırlarınızı komşularınızla anlatır mısınız?

Sır Paylaşma Durumu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Ara sıra	23	25,6	25,6	25,6
Her gün	2	2,2	2,2	27,8
Hiçbir zaman	65	72,2	72,2	100,0

Şekil 4.27'da görülen ve tablo 4.33'de sayısal bilgileri verilen örneklem grubunun %72,2 oranı *Fazla özel olmayan sırlarınızı komşularınızla anlatır mısınız?* sorusunu *hiçbir zaman* olarak belirtirken, %25,6 oranı ise *ara sıra* cevabını tercih etmiştir. %2,2 oranı ise *her gün* olarak belirtmiştir.

4.1.32 Oturduğunuz Apartmanda Tanımadığınız ya da Daha Hiç Karşılaşmadığınız Komşularınız Var mı?

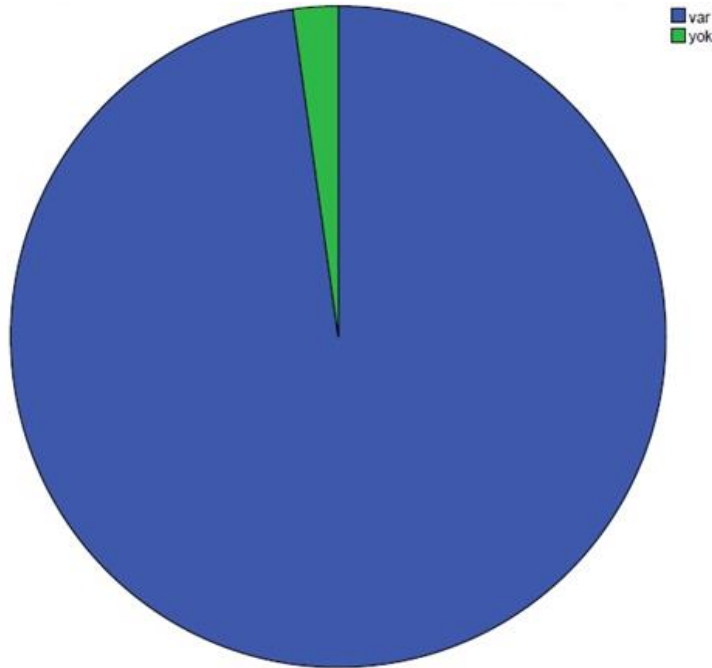
Şekil 4.28 Oturduğunuz apartmanda tanımadığınız ya da daha hiç karşılaşmadığınız komşularınız var mı?

Tablo 4.34 Oturduğunuz apartmanda tanımadığınız ya da daha hiç karşılaşmadığınız komşularınız var mı?

İkamet Edilen Apartmanda Tanışılmayan Komşuların Varlık Durumu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet Var	74	82,2	82,2	82,2
Hayır Yok	16	17,8	17,8	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Şekil 4.28'e ve tablo 4.34'e bakıldığında örneklem grubunun %82,2 oranı *evet, var* biçiminde yanıt vermiştir. Örneklem grubunun %17,8 oranı *hayır, yok* biçiminde yanıt vermiştir. *Evet, var* cevabı verenlerin açıklamalarından bazıları şöyledir: 3-4 kişi var, sayısını bilmiyorum, yarısını tanımam, kiracı olanları tanımıyorum, kendi katım dışındaki kimseyi tanımıyorum, 30 dan fazladır.

4.1.33 Karşı Bloкта Tanımadığınız ya da Daha Hiç Karşılaşmadığınız Komşularınız Var mı?

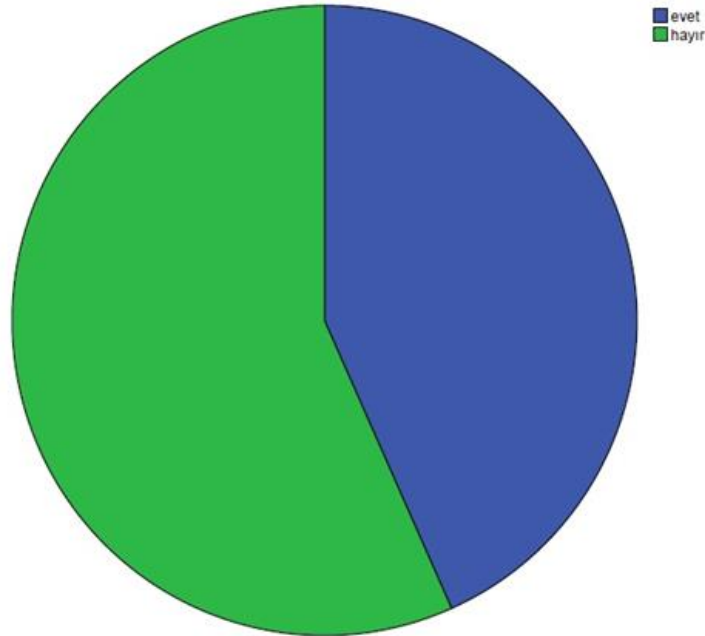
Şekil 4.29 Karşı blokta tanımadığınız ya da daha hiç karşılaşmadığınız komşularınız var mı?

Tablo 4.35 Karşı blokta tanımadığınız ya da daha hiç karşılaşmadığınız komşularınız var mı?

Karşı Blokta Tanışılmayan Komşuları Varlık Durumu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet Var	88	97,8	97,8	97,8
Hayır Yok	2	2,2	2,2	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Karşı blokta tanımadığınız ya da hiç karşılaşmadığınız komşunuz var mı? sorusuna şekil 4.29'da görülen ve tablo 4.35'de sayısal bilgileri verilen örneklem grubunun %97,8 oranı evet, var biçiminde yanıt vermiştir. Örneklem grubunun %2,2 oranı hayır, yok biçiminde yanıt vermiştir. Evet, var cevabı verenlerin açıklamalarından bazıları şöyledir; çoğu, sayısını bilmiyorum, hepsi, hiç biri, sonradan mülk sahibi olanları tanımıyorum, 25- 30 kişi.

4.1.34 Komşuluk İlişkisi İçinde Olduğunuz Kişilerin Sizinle Aynı Şehirden ya da İlçeden Olması Önemli midir?

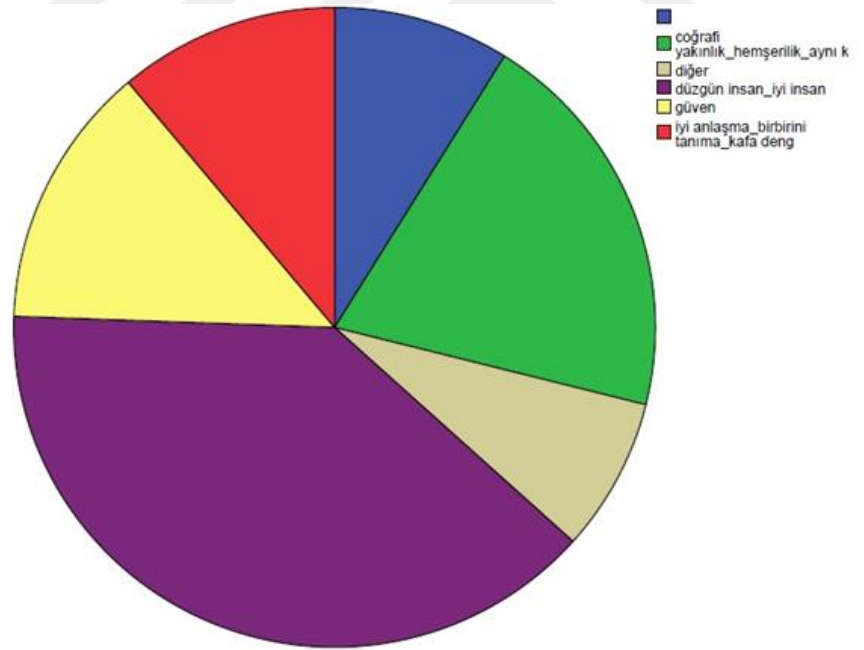
Şekil 4.30 Komşuluk ilişkisi içinde olduğunuz kişilerin sizinle aynı şehirden ya da ilçeden olması önemli midir?

Tablo 4.36 Komşuluk ilişkisi içinde olduğunuz kişilerin sizinle aynı şehirden ya da ilçeden olması önemli midir?

Aynı Şehirden Ya da İlçeden Olma Önemi	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	39	43,3	43,3	43,3
Hayır	51	56,7	56,7	100,0

Şekil 4.30'da görülen ve tablo 4.36'da sayısal bilgileri verilen örnekleme, komşuluk ilişkisi içinde olduğunuz kişilerin aynı şehirden ya da ilçeden olma durumunun çok da önemli olmadığını vurgulayan katılımcıların oranı %56,7 iken, bu konuyu önemli bir durum olduğunu vurgulayanların oranı ise %43,3'dür.

4.1.35 Komşuluk İlişkisi İçinde Olduğunuz Kişilerin Sizinle Aynı Şehirden ya da İlçeden Olmasının Önemi

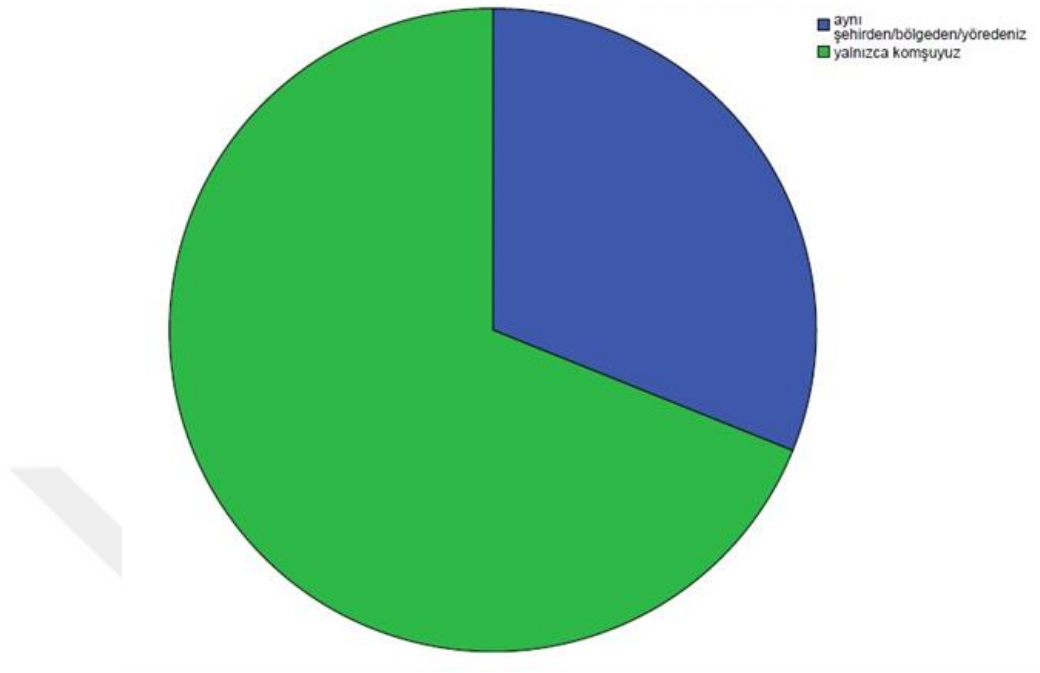
Şekil 4.31 Komşuluk ilişkisi içinde olduğunuz kişilerin sizinle aynı şehirden ya da ilçeden olmasının önemi

Tablo 4.37 Komşuluk ilişkisi içinde olduğunuz kişilerin sizinle aynı şehirden ya da ilçeden olmasının önemi?

Aynı Şehirden Ya da İlçeden Olma Önem Nedeni	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Cevapsız	8	8,9	8,9	8,9
Coğrafi Yakınlık, Hemşerilik, Aynı Kültür	18	20,0	20,0	28,9
Diğer	7	7,8	7,8	36,7
Düzgün İnsan, İyi İnsan	35	38,9	38,9	75,6
Güven	12	13,3	13,3	88,9
İyi Anlaşma, Birbirini Tanıma, Kafa Dengi	10	11,1	11,1	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Şekil 4.31'de görülen ve sayısal bilgilerinin verilmiş olduğu tablo 4.37'de Komşuluk ilişkisi içinde olduğunuz kişilerin sizinle aynı şehirden ya da ilçeden olmasının önemi? sorusuna *Evet* ve *Hayır* olarak verilen cevapların dağılımı görülmektedir. *Düzgün İnsan, İyi İnsan* biçiminde yanıt verenlerin oranı %38,9'dur. Coğrafi yakınlık, hemşerilik, aynı kültür biçiminde yanıt verenlerin oranı %20,0'dir. Güven unsurundan bahsedenlerin oranı %13,3'dür. İyi Anlaşma, Birbirini Tanıma, Kafa Dengi şeklinde ifade edenlerin oranı %11,1'dir. Diğer yanıtların oranı %7,8'dir. Son olarak söz konusu soruya cevap veren ancak neden kısmını cevapsız bırakanların oranı % 8,9 dur.

4.1.36 Komşularınızla Yakınlık Dereceniz Nedir?

Şekil 4.32 Komşularınızla yakınlık dereceniz nedir?

Tablo 4.38 Komşularınızla yakınlık dereceniz nedir?

Komşularla Yakınlık Derecesi	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Aynı Şehirden/Bölgeden/Yöredeniz	28	31,1	31,1	31,1
Yalnızca Komşuyuz	62	68,9	68,9	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Şekil 4.32'de görülen ve tablo 4.38'de sayısal bilgileri verilen örneklem grubunu %68,9 oranı komşularla yakınlık derecesine yalnızca komşu olduğunu belirtmiş. Aynı şehirden, yöreden, bölgeden diyenlerin oranı ise %31,1'dir.

28. Soruda örneklem grubuna katılan katılımcıları komşuları ile birlikte yaptığı etkinlikler araştırılmak istenmiştir. Bu bağlamda bahse konu sorunun çoklu yanıtları olması sebebi ile katılımcı sayısı örneklem hacmini geçmiştir. Kümülatif değer gösterilmemiştir.

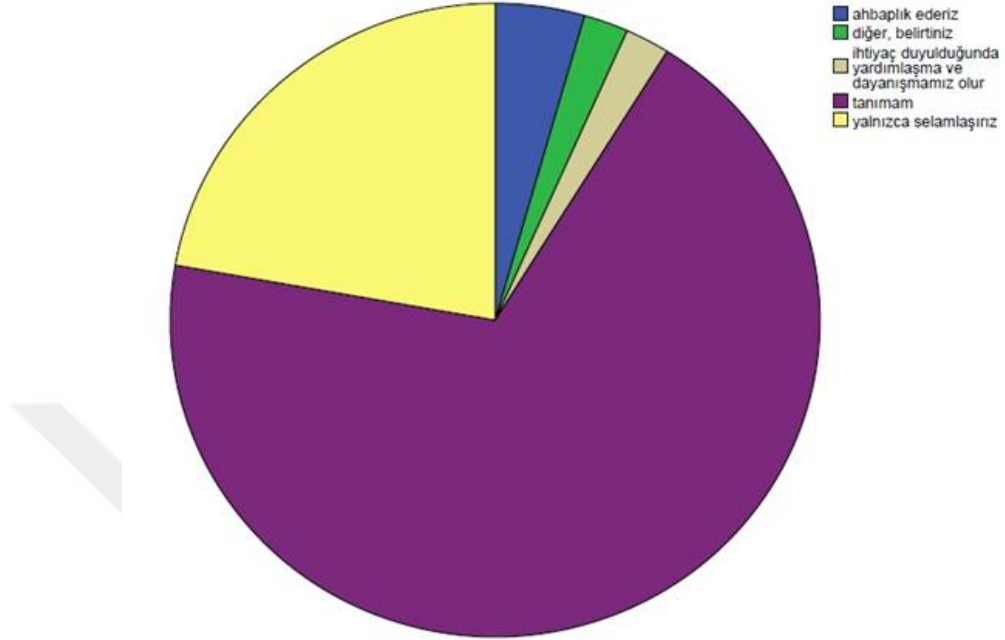
4.1.37 Komşularınızla Yapılan Etkinlikler?

Tablo 4.39 Komşularınızla yapılan etkinlikler?

Komşular ile Yapılan Etkinlikler	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Komşular ile Yapılan Etkinlikler
Sohbet Amacı ile Buluşuruz	58	43,9	43,9	Sohbet Amacı ile Buluşuruz
Herhangi Bir Faaliyetimiz Yok	31	23,4	23,4	Herhangi Bir Faaliyetimiz Yok
Gün Düzenleriz	18	13,6	13,6	Gün Düzenleriz
Piknik Düzenleriz	17	12,8	12,8	Piknik Düzenleriz
Diğer	8	6,0	6,0	Diğer
TOPLAM	132	100,0	100,0	TOPLAM

Tablo 4.39'da görüldüğü gibi; *Sohbet amacı ile buluşuruz* 58 defa, *herhangi bir faaliyetimiz yok* 31 defa, *gün düzenleriz* 18 defa, *piknik düzenleriz* 17 defa tercih edilmiştir. *Diğer* seçeneği ise 8 defa işaretlenmiştir. Söz konusu seçeneği tercih edenlerin ifadeleri şöyledir: *Mevlut Okutmak için toplanırız, birlikte pazara gittiğimiz olur.*

4.1.38 Katılımcının Mahallede Bulunan Esnaflarla (Bakkal, Manav, Kasap vs.) İlişki Durumu

Şekil 4.33 Katılımcının mahallede bulunan esnaflarla (bakkal, manav, kasap vs.) ilişki durumu

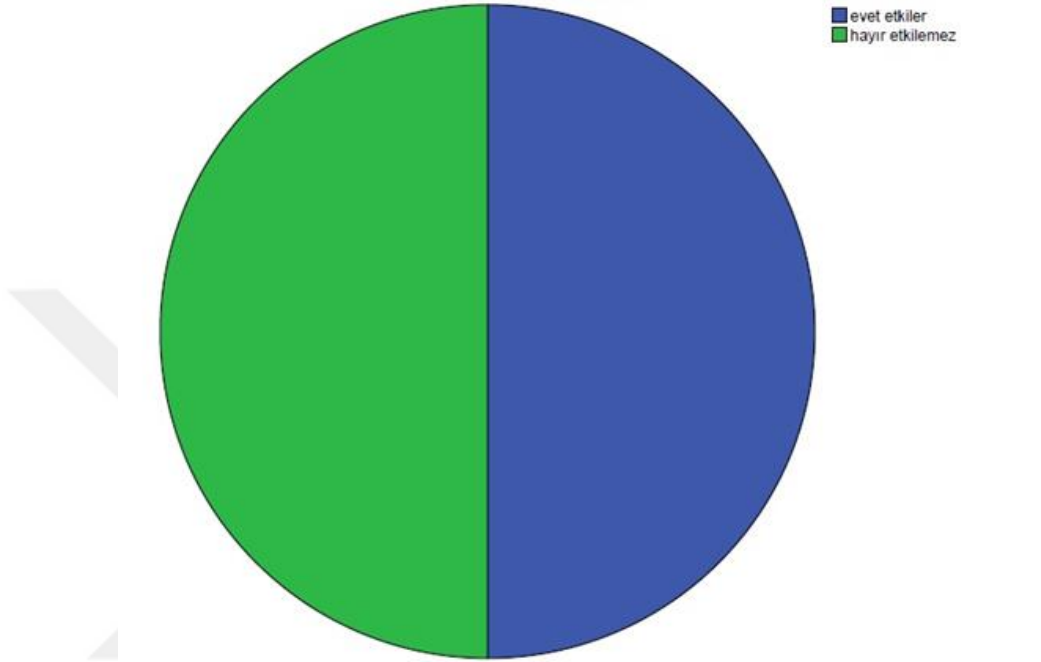
Tablo 4.40 Katılımcının mahallede bulunan esnaflarla (bakkal, manav, kasap vs.) ilişki durumu

Esnafla Olan İlişki Durumu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Ahbaplık Ederiz	4	4,4	4,4	4,4
Diğer	2	2,2	2,2	6,7
İhtiyaç duyulduğunda yardımlaşma ve dayanışmamız olur	2	2,2	2,2	6,7
Tanımam	62	68,9	68,9	77,8
Yalnızca selamlaşırız	20	22,2	22,2	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Şekil 4.33'de görülen ve tablo 4.40'da sayısal bilgileri verilen örneklem grubu olan toplam 90 kişiden % 68,9'u mahallede bulunan esnafı tanımadığını belirtirken, %22,2 oranında katılımcı ise sadece selamlaştığını ifade etmiştir. %4,4 oranı ahbaplık ettiğini belirtmiş, %2,2 oranı da ihtiyaç duyulduğunda yardımlaşma ve

dayanışmanın olduğunu ifade etmiştir. Katılımcılardan %2,2 oranı ise *diğer* seçeneğini tercih ederek *sadece alışveriş ilişkisi* olduğunu söylemiştir

4.1.39 Sitenizde ya da Binanızda Yöneticinin Olması Komşuluğu Etkiler mi?

Şekil 4.34 Sitenizde ya da binanızda yöneticinin olması komşuluğu etkiler mi?

Tablo 4.41 Sitenizde ya da binanızda yöneticinin olması komşuluğu etkiler mi?

Yöneticinin Komşuluğu Etkileme Durumu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet Etkiler	45	50,0	50,0
Hayır Etkilemez	45	50,0	50,0
TOPLAM	90	100,0	100,0

Bölüm 3.4.2. *çalışma alanı: Antalya- Kepez gecekondu dönüşüm uygulaması 1. bölge TOKİ verilerinde* de belirtildiği gibi sitede 1 adet yönetim mevcuttur. Bu bağlamda söz konusu anket sorusunun yanıtı *Evet, etkiler* ya da *Hayır, etkilemez* şeklinde belirtilmiştir. Şekil 4.34'de ve tablo 4.41'de görüldüğü üzere örneklem alanının %50 oranı bu durumun etkileyeceğini düşünürken, %50 oranı ise bu durumun etkilemeyeceğini belirtmiştir. *Evet etkiler* şeklinde yanıtlayanların

açıklaması şu şekildedir: *İyisi var kötüsü var kime güveneceksin? Yönetime güveniyoruz işte, bina giderleri daha kolay hallediliyor, komşular arası şikâyetleri ona iletiyoruz, ilişkileri olumlu yönde etkiler, sitenin düzenini sağlar komşuyla yüzgöz olmazsın, toplantı esnasında kaynaşma oluyor, toplantılarda şikâyetler konuşuluyor, birliği sağlar* biçimindedir. *Hayır, Etkilemez* şeklinde yanıtlayanların çoğunun açıklama yapmadığı görülmüştür. Açıklaması olanlar ise şu şekildedir: *komşunun yeri ayrı onun yeri ayrı, ayda bir defa aidat zamanı görüşüyoruz, o da komşumuz* biçimindedir.

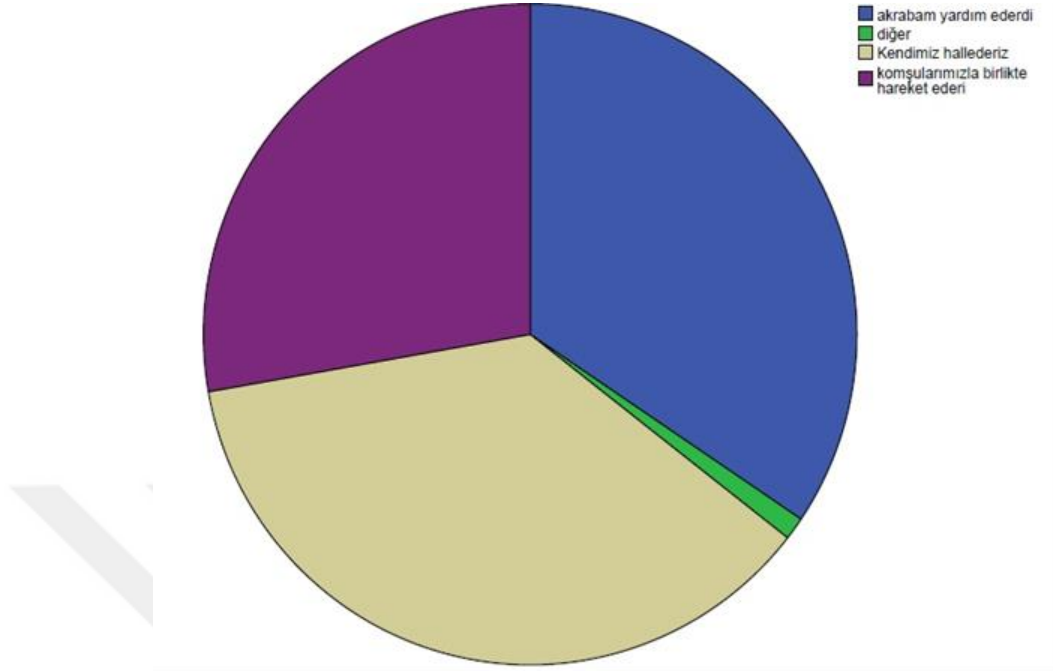
4.1.40 Acil Bir Durumda, İlk Kimden Yardım Alırsınız?

Tablo 4.42 Acil bir durumda, ilk kimden yardım alırsınız?

Acil Durumda İlk Tercih	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Akrabam Yardım Eder	16	17,8	17,8	17,8
Yönetimden	3	3,3	3,3	21,1
Kendimiz Hallederiz	47	52,2	52,2	73,3
Komşularımızla Birlikte Hallederiz	24	26,7	26,7	100,0
TOTAL	90	100,0	100,0	

Tablo 4.42’de sayısal bilgileri verilen örneklem kapsamında, Acil bir durumda *kendimiz hallederiz* diyenlerin oranı: %52,2’dir. *Komşularımızla birlikte hallederiz* diyenlerin oranı ise; %26,7’dir. *Akrabam yardım eder* diyenler ise %17,8 oranına sahiptir. *Yönetimden* hallederim diyenlerin oranı ise %3,3’dür.

4.1.41 Daha Önce Acil Durumlarda, Kimden Yardım Alırdınız?

Şekil 4.35 Daha önce acil durumlarda, kimden yardım alırdınız?

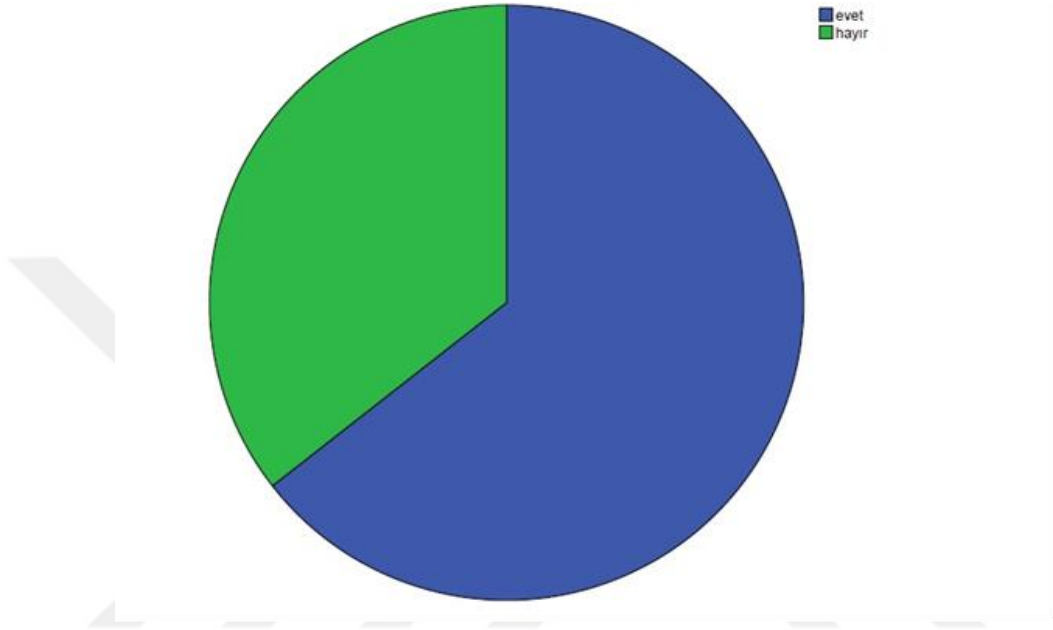
Tablo 4.43 Daha önce acil durumlarda, kimden yardım alırdınız?

Acil Durumda Daha Önceki Tercih	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Akrabam Yardım Ederdi	31	34,4	34,4	34,4
Diğer	1	1,1	1,1	35,6
Kendimiz Hallederdik	33	36,7	36,7	72,2
Komşularımızla Birlikte Hallederdik	25	27,8	27,8	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Şekil 4.35'de görülen ve tablo 4.43'de sayısal bilgileri verilen örneklem kapsamında, acil bir durumda daha önce ise ilk kimden yardım alırdınız? sorusuna karşılık kendimiz *hallederdik* diyenlerin oranı: %36,7'dir. *Komşularımızla birlikte hallederdik* diyenlerin oranı ise; %27,8'dir. *Akrabam yardım eder* diyenler ise %34,4 oranına sahiptir. *Diğer* olarak belirtenler %1,1 oranına sahiptir ve *Diğer* olarak belirtenin ifadesi şu şekildedir: *Ailem hallederdi*. biçimindedir. Söz konusu kişi,

yakındaki okula ataması olduğu için bu semti tercih etmiştir ve hanede kendisi dâhil 3 meslektaş ile birlikte yaşayan 30 yaşında genç bir katılımcıdır.

4.1.42 Sizce AVM'ler, Eğlence Alanları vb. Mekânların Sayıca Artması Komşuluk İlişkilerini Etkiler mi?

Şekil 4.36 Sizce AVM'ler, eğlence alanları vb. mekânların sayıca artması komşuluk ilişkilerini etkiler mi?

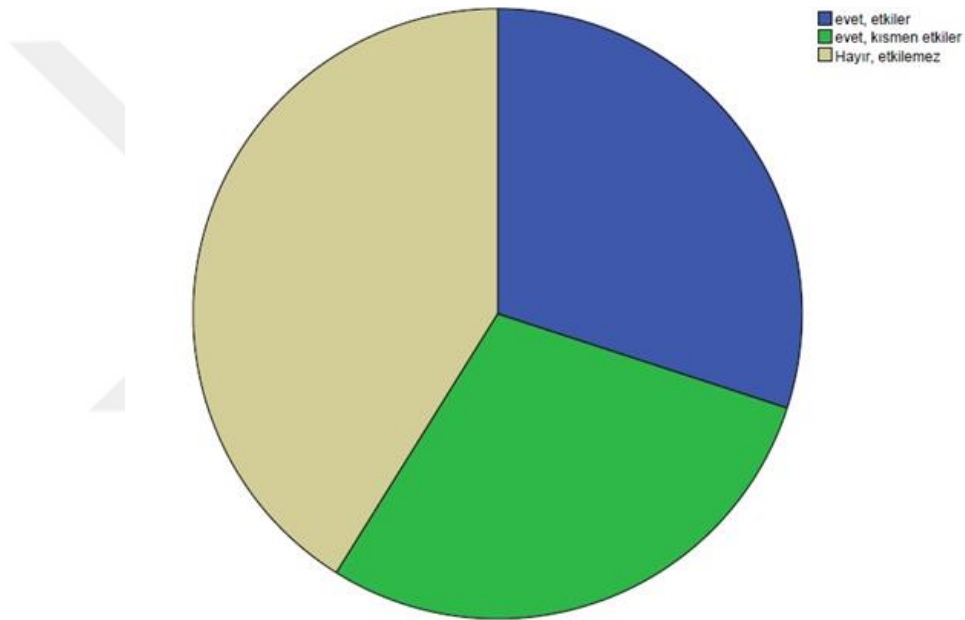
Tablo 4.44 Sizce AVM'ler, eğlence alanları vb. mekânların sayıca artması komşuluk ilişkilerini Etkiler mi?

Alışveriş Merkezleri vb. Mekânların Artması ile Komşuluk İlişkilerinin Etkilenme Durumu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet Etkiler	58	64,4	64,4	64,4
Hayır Etkilemez	32	35,6	65,6	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Alışveriş merkezleri, eğlence merkezleri vb. alanların sayıca artmasının komşuluk ilişkilerini etkileyeceğini düşünen katılımcıların oranı %64,4'dür (şekil 4.36 ve tablo 4.44). Bu durumdan etkilenmeyeceğini düşünen katılımcıların oranı ise %35,6'dır. *Evet, etkilenir* diyenlerin büyük bir çoğunluğu komşuluk yapılacak vaktin buralarda

harcanacağından söz konusu ilişkiyi kötü yönde etkiyeceğini düşünmektedir. Diğer yandan bu tarz alanların komşu ile birlikte gidilebilecek sosyal alanlar olduğunu ifade eden katılımcılar da mevcuttur. *Hayır, etkilemez* diyen katılımcıların büyük bir çoğunluğu ise komşulukla ilişkili bir durum olmadığını belirtmiştir. Söz konusu katılımcıların bazıları ise bu tarz yerlere gidecek vakti olmadığını ifade etmiştir. Kimi katılımcı ise etkileyip etkilememeye yanıt vermiş ancak; konu hakkında bir yorum yapmamıştır.

4.1.43 Sizce Komşuların Ekonomik veya Gelir Durumunun İyi ya da Kötü Oluşu Komşuluk İlişkilerini Etkiler mi?

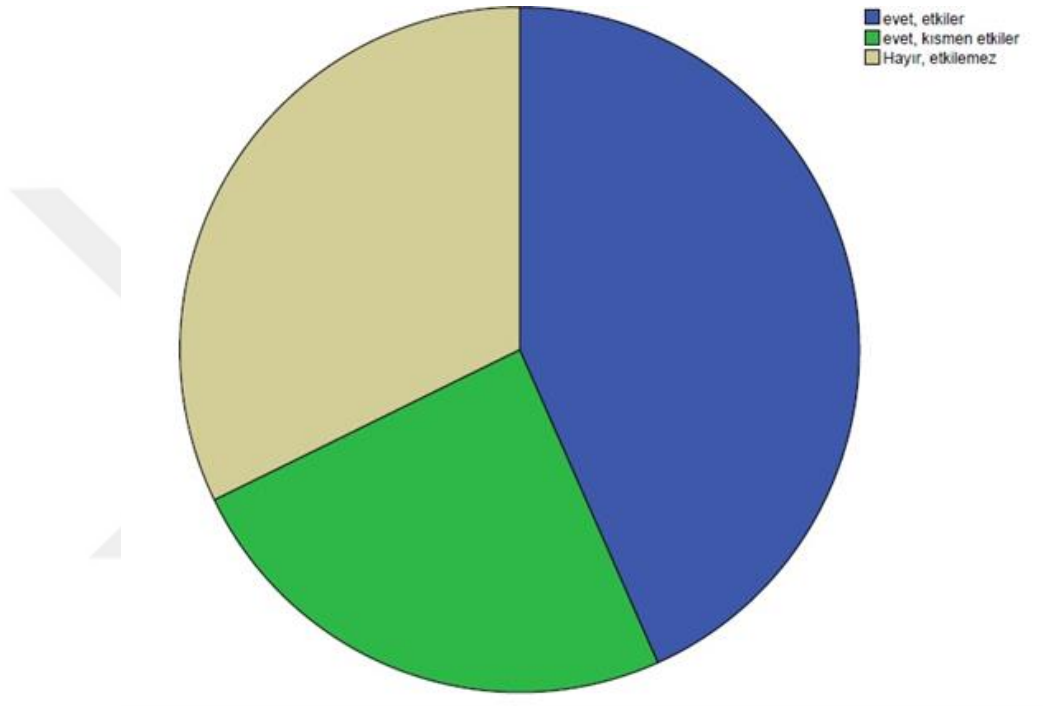
Şekil 4.37 Sizce komşuların ekonomik veya gelir durumunun iyi ya da kötü oluşu komşuluk ilişkilerini etkiler mi?

Tablo 4.45 Sizce komşuların ekonomik veya gelir durumunun iyi ya da kötü oluşu komşuluk ilişkilerini etkiler mi?

Ekonomik Durumun Komşuluk İlişkilerini Etkilemesi	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet Etkiler	27	30,0	30,0	30,0
Evet, Kısmen Etkiler	26	28,9	28,9	58,9
Hayır Etkilemez	37	41,1	41,1	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Komşuluk ilişkilerinin ekonomik veya gelir durumunun ölçütüne göre etkilenmeyeceğini düşünenlerin oranı %41,1'dir (şekil 4.37 ve tablo 4.45). *Evet*, *Etkiler* şeklinde yanıt verenlerin oranı % 30,0'dur. Söz konusu durumun kısmen etkileyeceğini düşünenlerin oranı ise %28,9'dur.

4.1.44 Sizce Komşuların Apartmanda Oturması Komşuluk İlişkilerini Etkiler mi?

Şekil 4.38 Sizce komşuların apartmanda oturması komşuluk ilişkilerini etkiler mi?

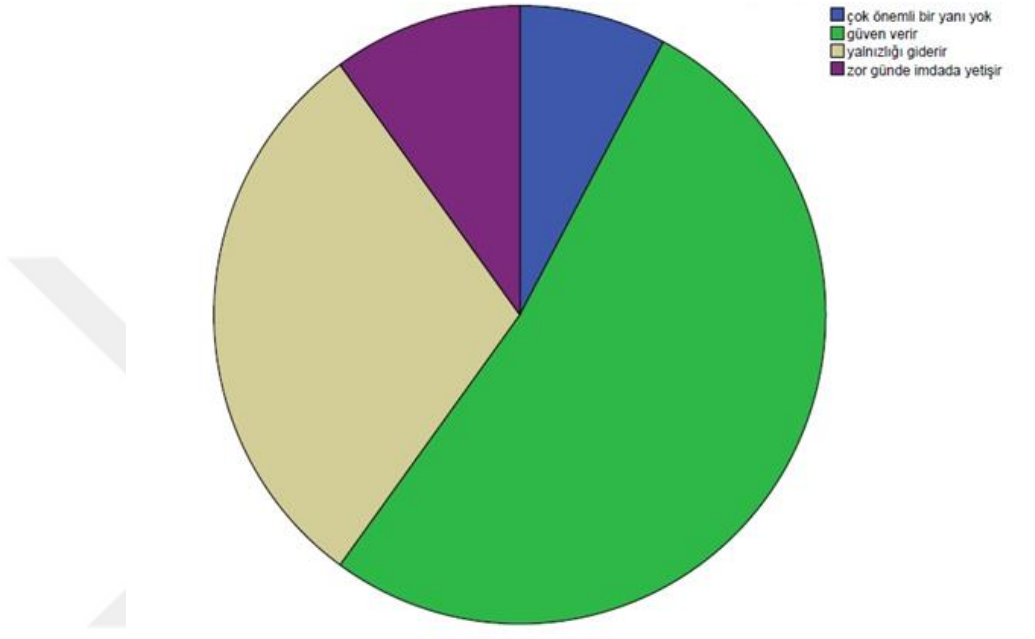
Tablo 4.46 Sizce komşuların apartmanda oturması komşuluk ilişkilerini etkiler mi?

Apartmanda Oturmanın Komşuluk İlişkilerini Etkileme Durumu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet Etkiler	39	43,3	43,3	43,3
Evet, Kısmen Etkiler	22	24,4	24,4	67,8
Hayır Etkilemez	29	32,2	32,2	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Şekil 4.38'de görülen ve tablo 4.46'da sayısal bilgileri verilen örneklem kapsamında, komşuların apartmanda oturmasının komşuluk ilişkilerini etkileyeceğini

düşünenlerin oranı %43,3'dür. *Hayır, etkilemez* şeklinde yanıt verenlerin oranı %32,2'dir. Söz konusu durumun Kısmen etkileyeceğini düşünenlerin oranı ise %24,4'dür.

4.1.45 Sizce Komşuluk İlişkilerinin Önemli Yanı Nedir?

Şekil 4.39 Sizce komşuluk ilişkilerinin önemli yanı nedir?

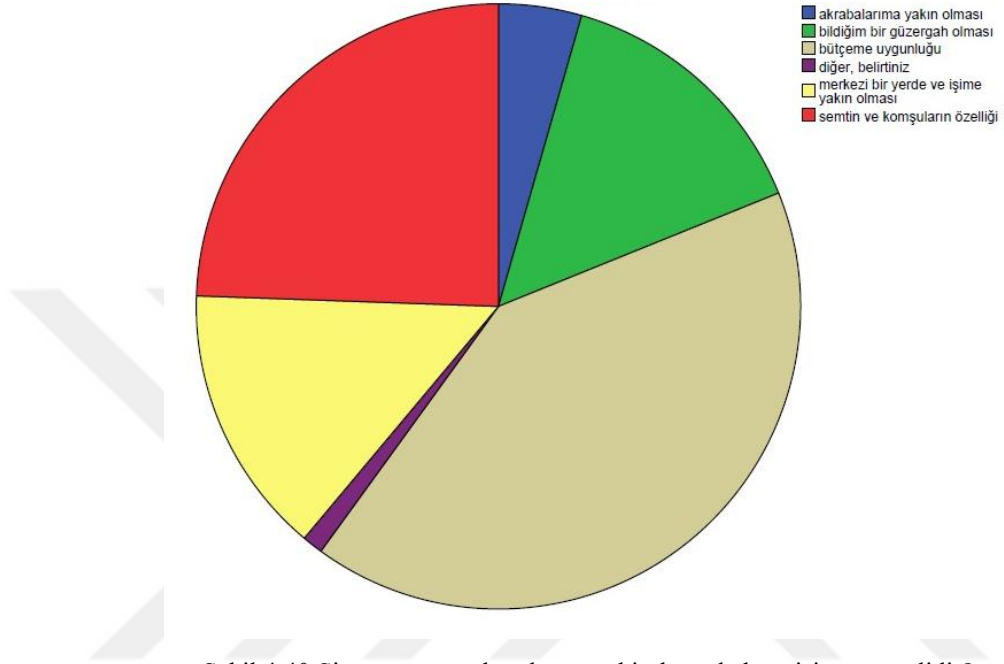
Tablo 4.47 Sizce komşuluk ilişkilerinin önemli yanı nedir?

Komşuluğun İlişkilerinin En Önemli Yanı	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çok Önemli Bir Yanı Yok	7	7,8	7,8	7,8
Güven Verir	47	52,2	52,2	60,0
Yalnızlığı Giderir	27	30,0	30,0	90,0
Zor Günde İmdada Yetişir	9	10,0	10,0	100,0

Şekil 4.39'da görülen ve tablo 4.47'de sayısal bilgileri verilen örneklem kapsamında, komşuluk ilişkilerinin çok önemli bir yanının olmadığını düşünenlerin oranı %7,8'dir. Komşuluk ilişkilerinin güven verdiğini düşünenlerin oranı %52,2'dir. Söz konusu ilişkinin yalnızlığı giderdiğini düşünenlerin oranı %30'dur. Son olarak

komşuluk ilişkilerinin önemli yanının zor günde imdada yetişmek olduğunu belirtenlerin oranı ise %10,0'dur.

4.1.46 Sizce Ev Satın Almada veya Kiralamada Hangisi En Önemlidir?

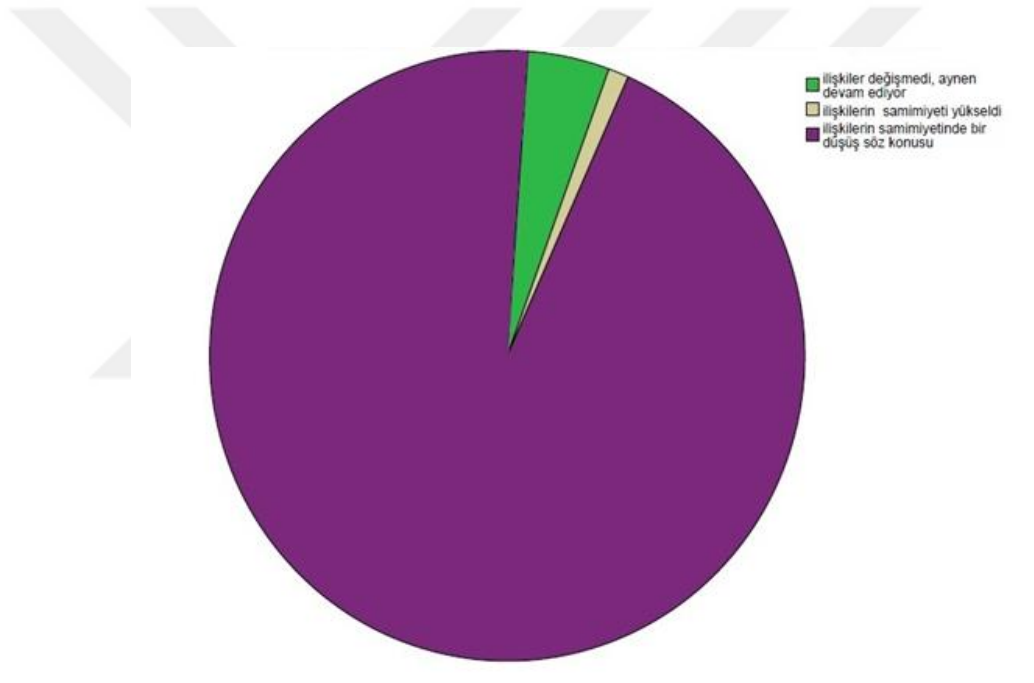

Tablo 4.48 Sizce ev satın almada veya kiralamada hangisi en önemlidir?

Oturulacak Olan Konutun Tercih Nedeni	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Akrabalarımın Yakın Olması	4	4,4	4,4	4,4
Bildiğim Bir Güzergâh Olması	13	14,4	14,4	18,9
Bütçeme Uygunluğu	37	41,1	41,1	18,9
Diğer, Belirtiniz	1	1,1	1,1	61,1
Merkezi Bir Yerde ve İşime Yakın Olması	13	14,4	14,4	75,6
Semtın ve Komşuların Özelliği	22	24,4	24,4	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Şekil 4.40'da görülen ve tablo 4.48'de sayısal bilgileri verilen örneklem grubunun %41,1'lik bir oranı bütçesine uygunluğu tercih edeceklerini belirtirken, semtin ve komşuların özelliklerini tercih edenlerin oranı ise % 24,4'dür. *Merkezi bir yerde ve işime yakın olması* tercih sebebidir diyenlerin oranı ile *bildiğim bir güzergâh olması* tercih sebebidir diyenlerin oranı eşit olduğu görülmüştür. Söz konusu oran %14,4'dür. Akrabalara yakın olmasını tercih edenler %4,4'dür ve son olarak *diğer tercihi* yapanların oranı ise %1,1'dir. Diğer tercihi yapan katılımcı *hem bütçeme uygun hem de işime yakın olsun* şeklinde belirtmiştir.

4.1.47 Geçmişe Kıyasla, Komşuluk İlişkilerinde Sizce Nasıl Bir Değişme Oldu?

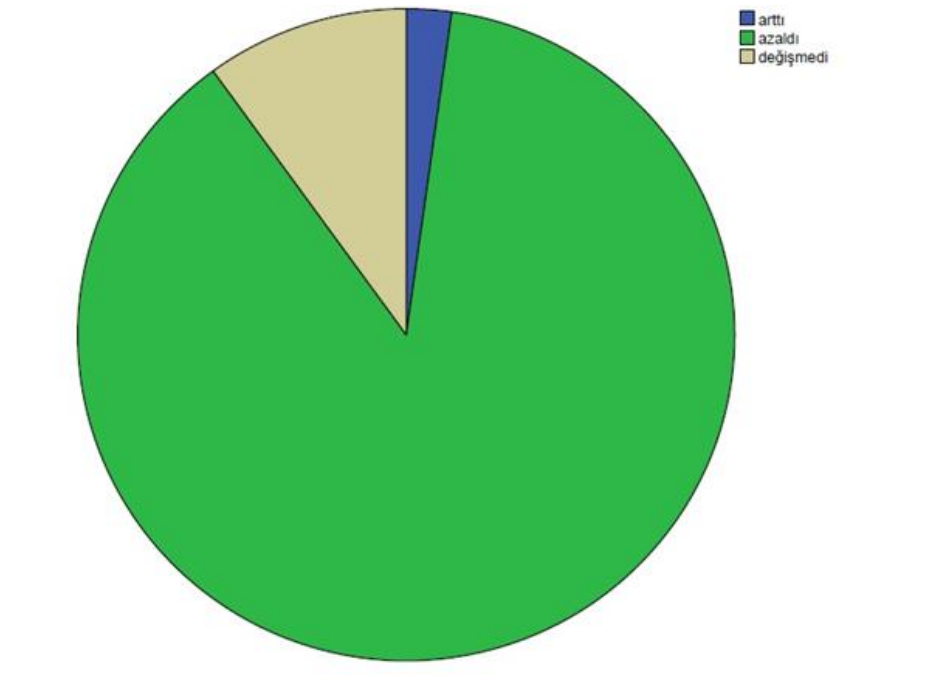
Şekil 4.41 Geçmişe kıyasla, komşuluk ilişkilerinde sizce nasıl bir değişme oldu?

Tablo 4.49 Geçmişe kıyasla, komşuluk ilişkilerinde sizce nasıl bir değişim oldu?

Komşuluk İlişkilerinde Değişim Durumu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
İlişkiler Değişmedi, Aynen Devam Ediyor	4	4,4	4,4	5,6
İlişkilerin Samimiyeti Yükseldi	1	1,1	1,1	6,7
İlişkilerin Samimiyetinde Bir Düşüş Söz Konusu	85	94,4	94,4	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Geçmişe kıyasla komşuluk ilişkilerinde oluşan değişimin dağılımı gözükten şekil 4.41 ve tablo 4.49'da *ilişkilerin samimiyetinde bir düşüş söz konusu* diyenler % 93,3 olan oldukça yüksek bir orana sahiptir. *İlişkiler değişmedi, aynen devam ediyor* şeklinde ifade eden katılımcıların oranı %4,4'dür. Son olarak ilişkilerin samimiyetinin yükseldiğini düşünen katılımcının oranı ise %1,1'dir.

4.1.48 Geçmişe Kıyasla, Komşuluk Yaptığınız Kişi Sayısında Bir Değişim Oldu mu?

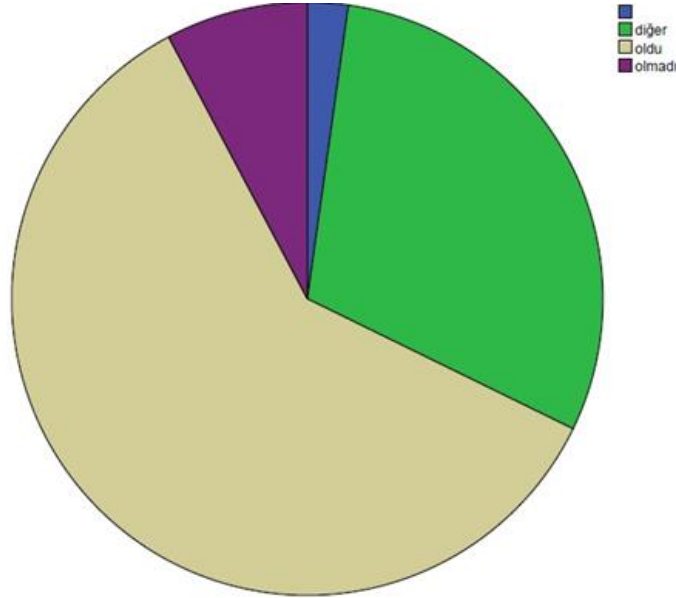
Şekil 4.42 Geçmişe kıyasla, komşuluk yaptığınız kişi sayısında bir değişim oldu mu?

Tablo 4.50 Geçmişe kıyasla, komşuluk yaptığınız kişi sayısında bir değişim oldu mu?

Komşuluk Sayısında Değişim Durumu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Arttı	2	2,2	2,2	2,2
Azaldı	79	87,8	87,8	90,0
Değişmedi	9	10,0	10,0	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Şekil 4.42'de görülen ve tablo 4.50'de sayısal bilgileri verilen örneklem kapsamında, geçmişe kıyasla komşuluk yapılan *ilişkilerin samimiyetinde bir düşüş söz konusu* diyenler % 93,3 olan oldukça yüksek bir orana sahiptir. *İlişkiler değişmedi, aynen devam ediyor* şeklinde ifade eden katılımcıların oranı %4,4'dür. Son olarak *İlişkilerin samimiyetinin yükseldiğini düşünen* katılımcının oranı ise %1,1'dir.

4.1.49 Uygulanan Kentsel Dönüşüm ile Uzaklara Taşınan ya da Ayrılmak Zorunda Kalmış Olduğunuz Komşularınız Oldu mu?

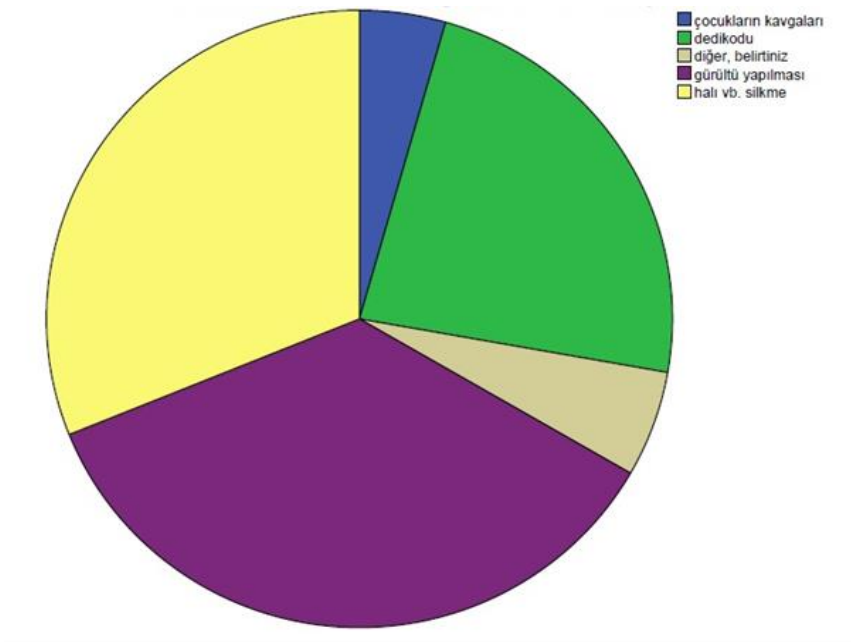
Şekil 4.43 Uygulanan kentsel dönüşüm ile uzaklara taşınan ya da ayrılmak zorunda kalmış olduğunuz komşularınız oldu mu?

Tablo 4.51 Uygulanan kentsel dönüşüm ile uzaklara taşınan ya da ayrılmak zorunda kalmış olduğunuz komşularınız oldu mu?

Ayrı Kalınan Komşu Durumu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Cevapsız	2	2,2	2,2	2,2
Diğer	27	30,0	30,0	32,2
Oldu	54	60,0	60,0	92,2
Olmadı	7	7,8	7,8	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Şekil 4.43'de görülen ve tablo 4.51'de sayısal bilgileri verilen örneklem grubunun uygulanan kentsel dönüşüm ile (gecekondu dönüşümü ile TOKİ'nin gelmesi) uzaklara taşınan ya da ayrılmak zorunda olduğu komşusu %60,0 gibi yüksek bir orana sahiptir. Cevapsız kalan katılımcı oranı %2,2'dir. Olmadığını belirten katılımcı oranı %7,8'dir. *Diğer* seçeneği belirtenlerin oranı %30 olup yoğunlukla daha önce söz konusu alanda gecekondusu olmayan, TOKİ konutlarına sonradan dâhil olan kiracı ya da ev sahibi katılımcılardır.

4.1.50 Komşularınızın En Çok Hangi Durumundan Şikâyetçisiniz?

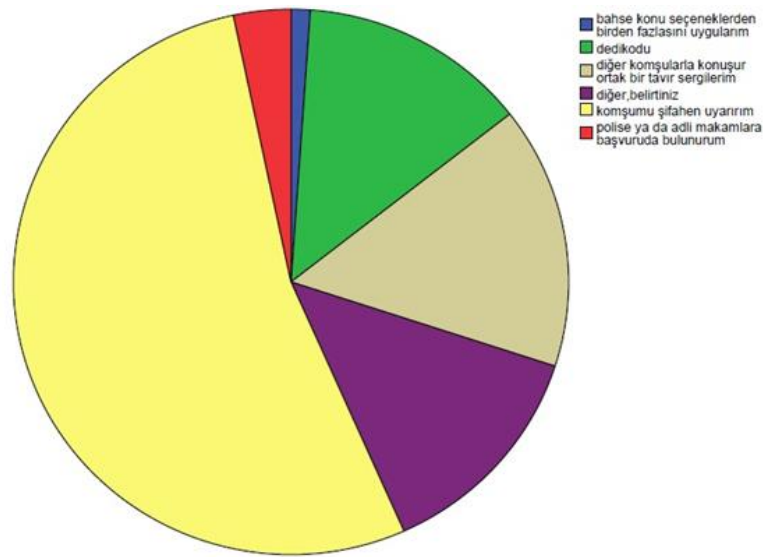
Şekil 4.44 Komşularınızın en çok hangi durumundan şikâyetçisiniz?

Tablo 4.52 Komşularınızın en çok hangi durumundan şikâyetçisiniz?

Komşudan En Çok Şikâyet Edildiği Durum	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çocukların Kavgaları	4	4,4	4,4	4,4
Dedikodu	21	23,3	23,3	27,8
Diğer, Belirtiniz	5	5,6	5,6	33,3
Gürültü Yapılması	32	35,6	35,6	68,9
Halı vb. Silkleme	28	31,1	31,1	100,0

Şekil 4.44'de görülen ve tablo 4.52'de sayısal bilgileri verilen örneklem kapsamında, grubunun %35,6'sı komşuların en çok gürültü yapmasından şikâyetçidir. Katılımcıların %31,1 oranı ise halı vb. şeylerin silkilmesi durumundan şikâyet etmektedir. %23,3 oranı da komşuların dedikodu yapmasından şikâyetçidir. Örneklem grubunun %4,4 oranı çocukların kavgalarından şikâyet etmektedir. Son olarak %5,6 oranında katılımcı diğer şeklinde yanıt vermiştir. "Diğer" seçeneği belirtenlerin *karıkoca kavgası, orta yere çöp atılması* gibi ifadelerden bahsederken kimi katılımcı ise diğer seçeneği adı altında hiçbir şikâyeti olmadığını belirtmiştir.

4.1.51 Ortak Yaşam Alanları İçin Olan Kurallara Uymayan Komşularınıza Davranışınız Nasıl Olur?

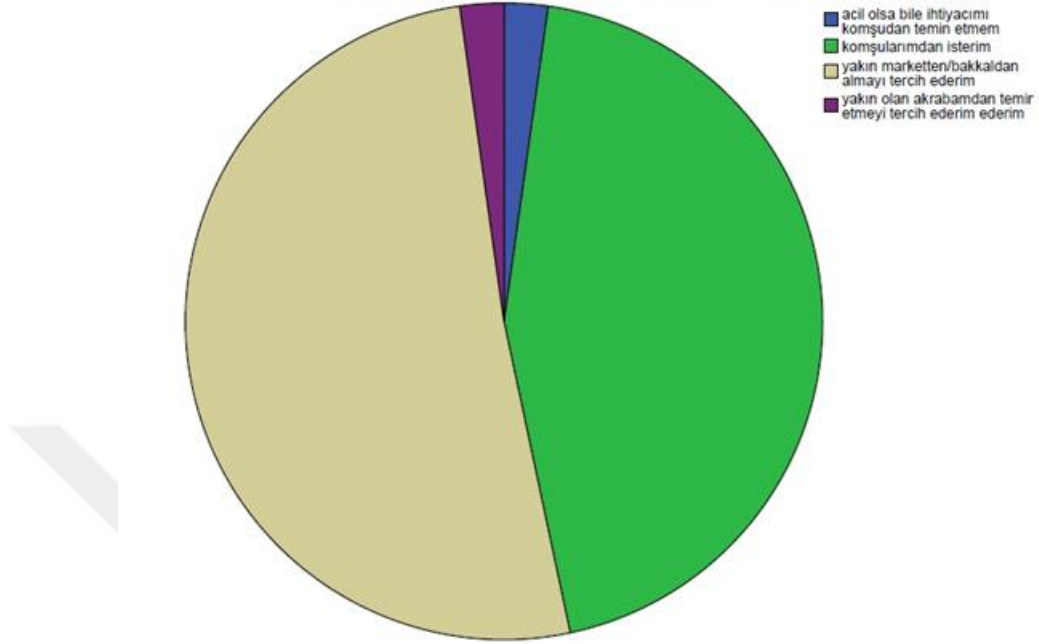
Şekil 4.45 Ortak yaşam alanları için olan kurallara uymayan komşularınıza davranışınız nasıl olur?

Şekil 4.45'de de görülen *Ortak yaşam alanları için olan kurallara uymayan komşularınıza davranışınız nasıl olur?* Sorusunun tablo 4.53'deki dağılımı şöyledir: Katılımcıların %53,3 oranı komşusunu şifahen uyaracağını ifade ederken, %15,6 oranı komşusu ile ilişkisini keseceğini belirtmiştir. *Polise ya da Adli Makamlara Başvuruda Bulunurum* diyenler ise % 3,3 oranındadır. Katılımcıların %13,3 oranı ise diğer komşuları ile ortak bir tavır sergileyeceğini ifade etmiştir ve yine aynı oranda katılımcı da diğer bir seçenek olarak yönetime söyleyebileceğinden bahsetmiştir. Son olarak %1,1 oranında bir katılımcı ise bahse konu seçeneklerden birden fazlasını uygulayacağını belirtmiştir.

Tablo 4.53 Ortak yaşam alanları için olan kurallara uymayan komşularınıza davranışınız nasıl olur?

Kurallara Uymayan Komşulara Karşı Davranış Durumu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Bahse Konu Seçeneklerden Birden Fazlasını Uygularım	1	1,1	1,1	1,1
Diğer Komşularla Konuşur Ortak Bir Tavrı Sergilerim	12	13,3	13,3	14,4
Komşumla İlişkimi Keserim	14	15,6	15,6	30,0
Diğer, Belirtiniz	12	13,3	13,3	43,3
Komşumu Şifahen Uyarırım	48	53,3	53,3	96,7
Polise ya da Adli Makamlara Başvuruda Bulunurum	3	3,3	3,3	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

4.1.52 Anlık Acil Bir İhtiyacınız Olduğunda (Tuz, Maya İçin Yoğurt, Şeker vb.gibi ihtiyaçlar) Nasıl Temin Etmeyi Tercih Edersiniz?

Şekil 4.46 Anlık acil bir ihtiyacınız olduğunda (tuz, maya için yoğurt, şeker vb. gibi ihtiyaçlar) nasıl temin etmeyi tercih edersiniz?

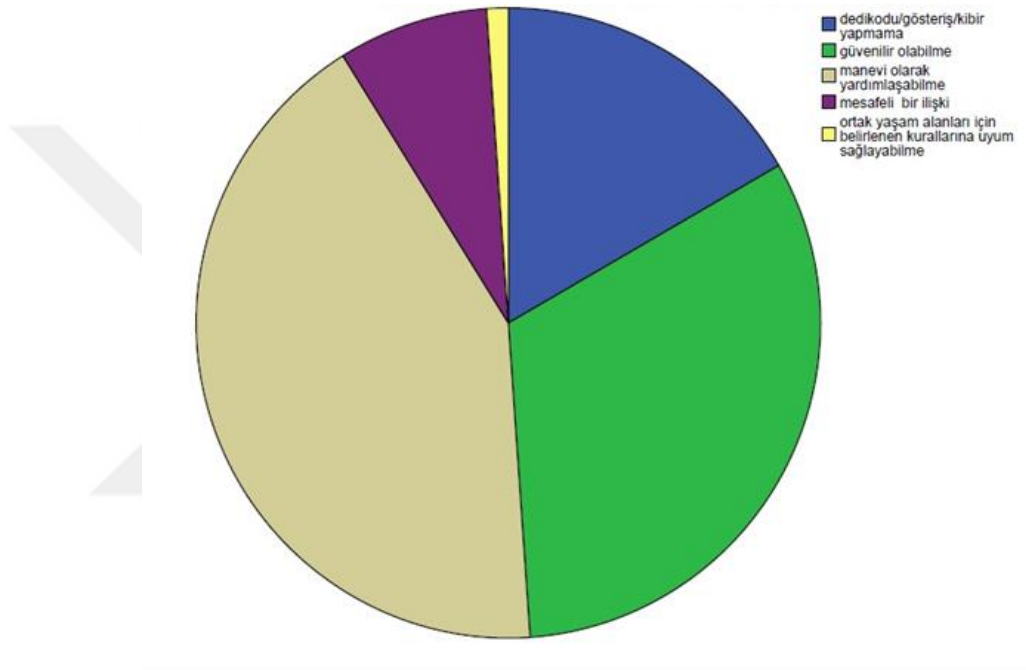
Tablo 4.54 Anlık acil bir ihtiyacınız olduğunda (tuz, maya için yoğurt, şeker vb. gibi ihtiyaçlar) nasıl temin etmeyi tercih edersiniz?

Acil İhtiyaçları Temin Durumu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Acil olsa bile ihtiyacımı Komşudan temin etmem	2	2,2	2,2	2,2
Komşularımdan isterim	40	44,4	44,4	46,7
Yakın marketten/bakkaldan Almayı tercih ederim	46	51,1	51,1	97,8
Yakın olan akrabamdan Temin etmeyi tercih ederim	2	2,2	2,2	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Şekil 4.46'da ve tablo 4.54'de *anlık acil ihtiyaçlarınızı (tuz, şeker, maya için yoğurt vb.) nasıl temin edersiniz?* Sorusunun dağılımı şu şekildedir: Katılımcıları

%51,1 oranı *yakın marketten/bakkaldan almayı tercih ederim* biçiminde yanıt vermiştir. %44,4 oranı ise *Komşularımdan İsterim* seçeneğini tercih etmişlerdir. %2,2 oranında katılımcı *yakın olan akrabamdan temin etmeyi tercih ederim* seçeneğini belirtirken yine aynı oranda katılımcı *acil olsa bile ihtiyacımı komşudan temin etmem* cevabını vermeyi tercih etmiştir.

4.1.53 Sizce İyi Bir Komşulukta En Önemli Özellik Nedir?

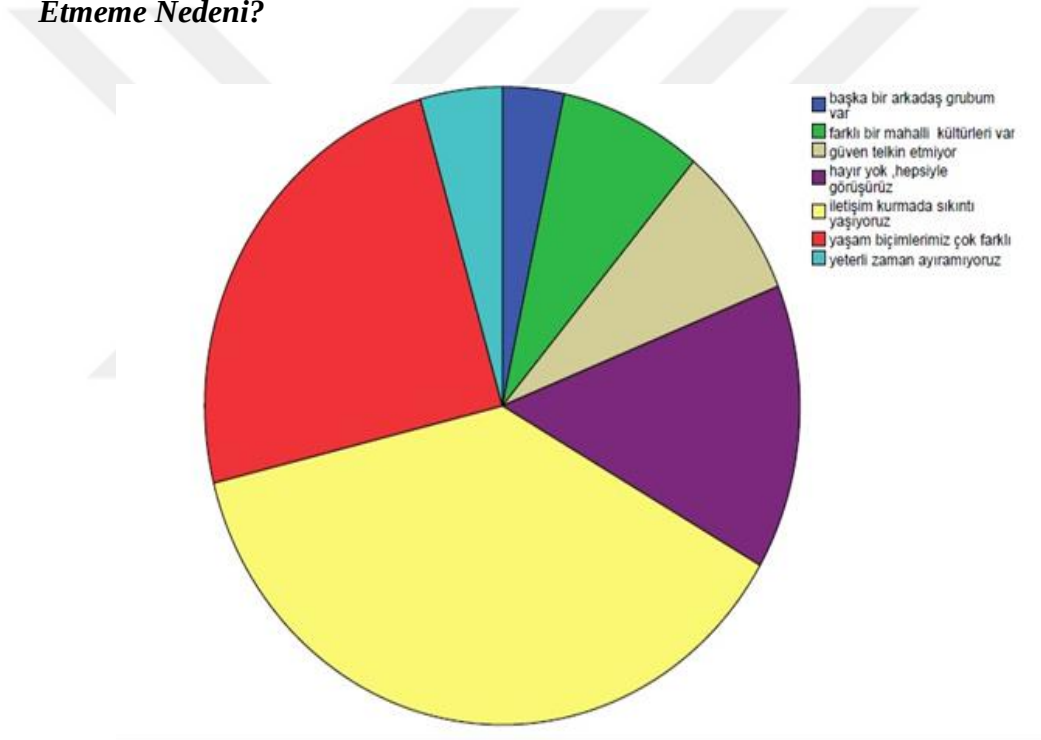
Şekil 4.47 Sizce iyi bir komşulukta en önemli özellik nedir?

Tablo 4.55 Sizce iyi bir komşulukta en önemli özellik nedir?

Komşuluğun En Önemli Özelliği	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Dedikodu, Gösteriş, Kibir Yapmama	15	16,7	16,7	16,7
Güvenilir Olabilme	29	32,2	32,2	48,9
Manevi Olarak Yardımlaşabilme	38	42,2	42,2	91,1
Mesafeli Bir İlişki	7	7,8	7,8	98,9
Ortak Yaşam Alanları İçin Belirlenen Kurallara Uyum Sağlayabilme	1	1,1	1,1	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Şekil 4.47'de görülen ve tablo 4.55'de sayısal bilgileri verilen örneklem grubunun, komşuluğun en önemli yanının manevi olarak yardımlaşabilme olduğunu söyleyen katılımcıların oranı %42,2'dir. Komşuluğun en önemli özelliği güvenilir olabilmesi diyen katılımcıların oranı ise %32,2'dir. %16,7'lik bir kısım dedikodu, gösteriş ve kibir yapmamanın, %7,8 oranında bir katılımcı da mesafeli bir ilişkinin komşuluğun en önemli yanları olduğunu düşünmektedirler. Son olarak %1,1 oranında bir katılımcı ise ortak yaşam alanları için belirlenen kurallara uyum sağlayabilmenin komşuluğun en önemli yanı olduğunu ifade etmiştir.

4.1.54 Komşuluk Grubuna Dâhil Etmediğiniz Komşularınız Var mı, Varsa Dâhil Etmeme Nedeni?

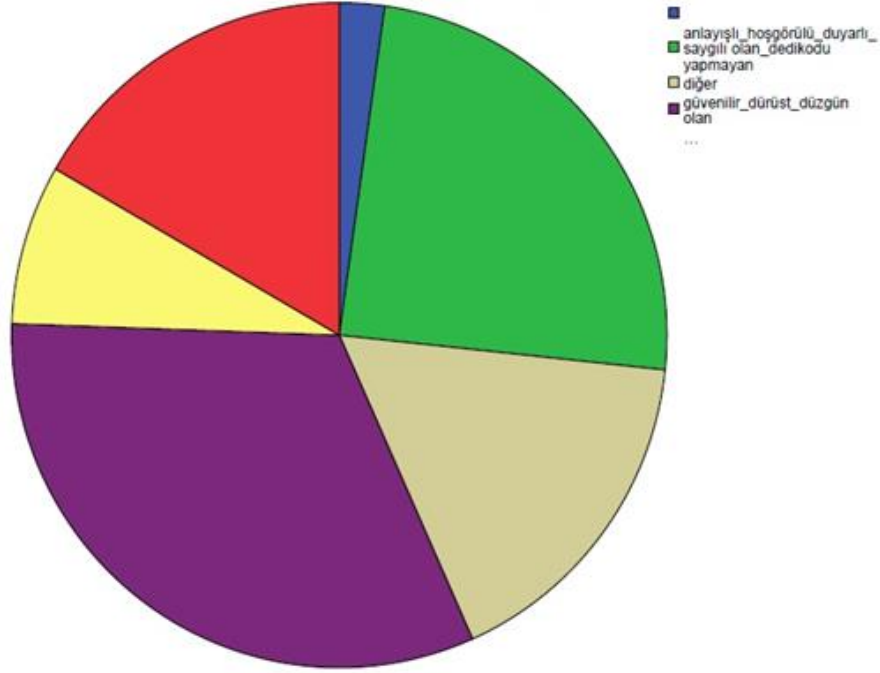
Şekil 4.48 Komşuluk grubuna dâhil etmediğiniz komşularınız var mı, varsa dâhil etmeme nedeni?

Tablo 4.56 Komşuluk grubuna dâhil etmediğiniz komşularınız var mı, varsa dâhil etmeme nedeni?

Gruba Dâhil Edilmeme Durumu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Başka Bir Arkadaş Grubum Var	3	3,3	3,3	3,3
Farklı Bir Mahalli Kültürleri Var	7	7,8	7,8	11,1
Güven telkin etmiyor	7	7,8	7,8	18,9
Hayır Yok, Hepsiyle Görüşürüz	13	14,4	14,4	33,3
İletişim Kurmada Sıkıntı Yaşıyoruz	34	37,8	37,8	71,1
Yaşam Biçimlerimiz Çok Farklı	22	24,4	24,4	95,6
Yeterli Zaman Ayıramıyoruz	4	4,4	4,4	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Şekil 4.48'de görülen ve tablo 4.56'da sayısal bilgileri verilen örneklem grubunun, %37,8'lik kesimi iletişim kurmada sıkıntı yaşadığını belirtirken, yaşam biçimlerinin çok farklı olduğunu düşünenlerin oranı %24,4'dür. %7,8'lik bir kesim güven telkin etmediğinden bahsederken, yine aynı oranlık bir kesim ise farklı bir mahalli kültürlerinin olduğunu ifade etmiştir. %4,4'lük bir katılımcı da yeterli zaman ayıramadığını belirtmiştir. Son olarak %3,3 oranında bir katılımcı ise başka bir arkadaş grubunun var olduğunu ifade etmiştir.

4.1.55 Sizce "İyi Komşu" Kime Denir?

Tablo 4.57 Sizce "iyi komşu" kime denir?

İyi Komşu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Cevapsız	2	2,2	2,2	2,2
Anlayışlı, hoşgörülü, duyarlı, saygılı olan, dedikodu yapmayan	22	24,4	24,4	26,7
Diğer	15	16,7	16,7	43,3
Güvenilir, dürüst, düzgün olan	29	32,2	32,2	75,6
Samimi, sepatik olan	7	7,8	7,8	83,3
Yardımcı, Yanında olan, çıkar gözetmeyen	15	16,7	16,7	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Şekil 4.49da görülen ve tablo 4.57’de sayısal bilgileri verilen örneklem grubunun %32,2 oranı iyi bir komşunun güvenilir, dürüst ve düzgün olması gerektiğini düşünürken %24,4 oranında katılımcı da anlayışlı, hoşgörülü, duyarlı, saygılı olan,

dedikodu yapmayan kişilerin iyi birer komşu olduğunu belirtmiştir. %16,7 oranında katılımcı yardımcı, yanında olan, çıkar gözetmeyen kişiler iyi komşudur cevabını vermiştir. Yine aynı oranda katılımcı diğer yanıtları tercih ederken, %7,8 oranında katılımcı da samimi, sempatik olan kişilerin iyi komşu olduğunu düşünmüştür. %2,2 oranında katılımcı ise cevap vermemeyi tercih etmiştir. Diğer seçeneğini tercih eden katılımcıların ifadeleri şu şekildedir: *çocuğunu emanet edebildiğin komşu, çat kapı gidebildiğin komşu, kul hakkı yemeyen, menfaati olamayan, birbirini düşünen, sen yokken evini kollayan* şeklindedir. Bir katılımcıda diğer seçeneği altında öyle bir komşunun olmadığını belirtmiştir.

Sizce *kötü komşu kime denir?* Sorusunun yanıt dağılımı tablo 4.58'deki gibidir. Katılımcıların çoğu *iyi komşu kime denir?* Sorusuna verdiği yanıtın zıt anlamı olan bir ifade kullanmıştır.

4.1.56 Sizce "Kötü Komşu" Kime Denir?

Tablo 4.58 Sizce "kötü komşu" kime denir?

Kötü Komşu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Cevapsız	3	3,3	3,3	3,3
Çıkarıcı, Menfaatçi	7	7,8	7,8	11,1
Saygısız, Sorun Çıkaran, Aşırı Dedikoducu	31	34,4	34,4	45,6
Diğer	8	8,9	8,9	54,4
Düşüncesiz, Halden Anlamayan	4	4,4	4,4	58,9
Gürültücü, Rahatsızlık Veren,	17	18,9	18,9	77,8
Güvenilmez, Samimiyetsiz	12	13,3	13,3	91,1
Kibirli, Selam Vermeyen, Mesafeli Olmayan	8	8,9	8,9	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Tablo 4.58'de de görüldüğü gibi örneklem grubunun %34,4 gibi büyük bir oranı kötü komşunun saygısız, sorun çıkarıcı, aşırı dedikoducu kişiler olarak tanımlarken, %18,39 gibi bir oran da gürültücü, rahatsızlık veren kişiler olarak tanımlamıştır. %13,3 oranında katılımcı da kötü komşuyu; güvenilmez, samimiyetsiz olan kişi olarak yorumlamıştır. Kötü komşu çıkarıcı, menfaatçi kişilerdir diyen katılımcı oranı da %7,8 dir. %8,9 oranında katılımcı kibirli, selam vermeyen, mesafeli kişiler kötü komşudur diye belirtirken, aynı oranda katılımcı da diğer tanımlamalarda bulunmuşlardır. Şöyle ki; *Memnuniyetsiz, hoşgörüsüz olan, komşusunu gözetmeyen, bencil, açığını arayan, senin malında gözü olan* gibidir. %3,3 oranında katılımcı ise cevap vermemeyi tercih etmiştir.

4.1.57 Açıklama

Tablo 4.59 Açıklama

Açıklama	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Cevapsız	86	95,6	95,6	95,6
<i>Burada pek komşuluk yok sadece görürse seni "günaydın" bir de "iyi akşamlar " der. "nasılsın" diyen pek olmaz biz kiracıyız ya ondan herhalde</i>	1	1,1	1,1	96,7
<i>Bu tarz sitelerde komşuluklar iyi değil</i>	1	1,1	1,1	98,9
<i>Site olduğu için kimse kimseyi tanıtmıyor</i>	1	1,1	1,1	100,0
TOPLAM	90	100,0	100,0	

Tablo 4.59'da görüldüğü gibi örneklem grubunun %95,6 gibi büyük bir oranı açıklama yapmamayı tercih etmemiştir. *Burada pek komşuluk yok sadece görürse seni "Günaydın" bir de "İyi akşamlar " der. "Nasılsın" diyen pek olmaz, biz kiracıyız ya ondan herhalde* şeklinde ifade kullanan katılımcı oranı %1,1'dir. *Bu tarz sitelerde komşuluklar iyi değil* şeklinde ifade kullanan katılımcı oranı %1,1'dir. *Site olduğu için kimse kimseyi tanıtmıyor* şeklinde ifade kullanan katılımcı oranı %1,1'dir

4.2 Çalışma Alanı Bulgularına İlişkin Değerlendirme

Bu bölümde Antalya ili Kepez bölgesinde araştırmanın konusu gereği, göç ile oluşmuş bir gecekondu bölgesi olan Gazi mahallesinde hayata geçirilmiş kentsel dönüşüm projesi ile arsa bedeli karşılığı TOKİ konutlarında oturan sakinlerin komşuluk ilişkileri üzerinde ortaya çıkmış olan değişimler incelenmiştir. Bu bağlamda dönüşüm öncesi söz konusu ilişkiler nasıldı? Uygulamadan bu ilişkilerde nasıl etkilendi nasıl bir değişim ve de dönüşüm meydana geldi? Bu bağlamda uygulanan uygulama ile oluşan yeni çevrede neler oldu? Söz konusu yeni mekânın kurgusunun değişmesi sosyal etkileşimi nasıl yeniden şekillendirdi? gibi soruların, doğrultusunda yanıtları aranmış ve tespit edilen bulgular doğrultusunda da öneriler sunulmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak; yapılan anket analizlerinin değerlendirilmesiyle örneklem grubunda komşuları ile her gün görüşen katılımcıların çoğunlukla ev sahibi olduğu görülmüştür. Söz konusu katılımcıların çoğunun 5-6 yıldır aynı evde ikamet ettiği, dönüşüm öncesi oturdukları konut türünün ise gecekondu olduğu bilgisi elde edilmiştir.

Yapılan analizlerde uygulanan kentsel dönüşüm projesi ile uzaklara taşınan ya da ayrılmak zorunda kalınmış komşu oranının %60 gibi yüksek bir oran olduğu görülmüştür. Diğer taraftan aynı örneklem grubuna *diğer* şeklinde yanıt veren katılımcıların çoğunlukla daha önce söz konusu alanda gecekondu olmayan ve TOKİ konutlarına sonradan dâhil olan kiracı ya da ev sahibi katılımcılar olduğu bilgisine varılmıştır.

Bölgede yaşayanlarla yapılan enformel görüşmelerde, *"Ayrılmak zorunda olduğumuz komşu olmaz mı? Oldu tabi; benim ahretlik var mesela. Yapamadılar onlar buralarda. Yaylaya gittiler alışamadılar buralara. Buradaki evi de kiraya verdiler."* *"Apartman hayatı önceleri güzel olur dedik ama alışması kolay değil."* , *"Eskiden bahçemiz vardı ekerdik biçerdik, şimdi nereye ekecek? Her yer beton oldu."* biçiminde aktarımlar yapılmıştır.

Yaş grubuna bağlı olarak oturulan yerden memnun olma durumu incelendiğinde küçük dalgalanmalar söz konusu olmakla birlikte yaşın ilerlemesine bağlı olarak oturulan yerden memnun olma durumunun arttığı bulgulanmıştır. Bölgede oturulan yerden memnun olmama durumu, en çok 31-40 yaş arası olan "*yetişkin*" grupta yüksektir. Diğer yandan 24-30 yaş olan "*genç*" grupta ise, işyerine yakın olma bağlamındaki özel durumun memnun olma durumunu etkilediği görülmüştür. "*Yaşlı*" grupta ise memnun olma durumunu belirleyen koşulların konutların hastaneye yakınlığı olduğu izlenmiştir.

Proje alanında bulunan TOKİ konutlarında ikamet eden katılımcıların ağırlıkla 1-6 yıl arası bulundukları yerde ikamet ettikleri gözlemlenmiştir. Yapılan analiz sonuçlarına göre oturma süresi arttıkça ev sahibi olma durumunda bir artış söz konusudur. Komşuluk ilişkileri bağlamında siteye yeni katılanlar ile eski oturanlar arasında bir fark olduğu gözlemlenmiştir. Yapılan anket analiz değerlendirmelerine bağlı olarak *Kaç yıldır (ikamet edilen) TOKİ konutlarında oturuyorsunuz?* Sorusu ile komşularla görüşme sıklığı değerlendirildiğinde katılımcıların ikamet ettikleri süre arttıkça görüşme sıklığını *her gün* olarak belirtenlerde bir artış söz konusudur. Dolayısıyla örneklem analiz değerlendirmesine göre ikamet edilen süre arttıkça, komşuluk ilişkilerinin daha fazla güçlendiği söylenebilir.

Yapılan enformel sohbetlerde, komşuluk ilişkilerini üreten ve bu konuda daha önde olan kişinin evin hanımı olduğu görülmüştür. %63,3 gibi yüksek bir oranla ev hanımından oluşan katılımcılar aile ziyaretlerinin fazla olmadığını, genellikle komşu ziyaretlerini tekil (evin kadını) olarak yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Enformel görüşmeler ile aktarılan ve anketlerde de yer verilen bazı ifadeler şöyledir: "*İyisi var kötüsü var bu devirde kime güvencen.*", "*Burada pek komşuluk yok.*", "*Sonradan gelen kimdir nedir bilemiyoruz. Ev sahibi olanlar ev kirası iyi diye evini kiraya veriyor ancak; kime evini kiraya verdiğine bakmıyor, kirası yatsın yeter, Sonra biz uğraşıyoruz.*", "*Burada çeşit çeşit komşu mevcut, hepsi de iyidir ama göçlerle gelenlerin ne örfü ne âdeti uyumuyor, yaşayışları farklı*".

İkamet edilen mesken mülkiyet durumu açısından değerlendirildiğinde; kendi evinde oturan katılımcıların birbirleriyle görüşme sıklığı açısından *her gün* şeklinde işaretlenen şıkta bir artış söz konusuyken evinde kiracı olarak oturan katılımcıların birbirleriyle görüşme sıklığı açısından *hiçbir zaman* şeklinde işaretlenen seçeneğini işaretlemiş oldukları görülmüştür. Dolayısıyla kişi ev satın alırken, söz konusu mekânda uzun bir süre yaşayabilme ihtimalini düşündüğünden orada bulunan komşuları ile ilişkilerinin daha sıkı tutmak isteyebilir. Diğer taraftan geçici olarak düşünülen kiracının ise komşuluk ilişkilerinin geçici olabileceği de düşünülebilir, söz konusu bu durum ev sahibi olmayan kiracının komşuluk ilişkileri bağlamında daha yüzeysel, uzun süreli olmayan bir ilişki şeklinde belirmesini doğurabilir. Ancak; tüm bu varsayımlarla beraber yapılan enformel görüşmeler sonucu gazi mahallesi TOKİ konutlarında oturan bahse konu *kiracı* ile *mülk sahibi* kişilerin komşuluk ilişkileri bağlamında birbirleri ile görüşme sıklığı açısından oluşan fark; mülk sahibi olan kişilerin yoğunlukla birbirlerini toprak sahibiyken tanıyor olmalarından kaynaklanmaktadır denebilir.

Çalışmada sosyo-ekonomik durumun komşuluk ilişkilerini etkileyip etkilenmediği incelenmek istenmiştir. Bu bağlamda *hane halkının aylık geliri nedir?* Sorusuyla *komşularınız ile görüşme sıklığınız nedir?* Sorusu değerlendirilmiştir. Örneklem grubunun %83,3 oranı, komşularla görüşme sıklığına *hiçbir zaman* olarak ifade etmişlerdir. Ancak; aylık toplam geliri asgari ücretin altında ya daha da üstünde olanların komşular ile görüşme sıklığında bir dalgalanma söz konusu iken, hane halkının aylık geliri 3000 ve 3500 olan katılımcıların komşular ile görüşme sıklığında bir yükseliş söz konusudur. Bu durum hane halkındaki ekonomik iyileşmenin sosyal ilişkiler üzerinde olumlu bir etki yaratmakta olduğunu göstermiştir.

Enformel görüşmeler ile söylenen ya da anket formuna geçirilen bazı görüşmeler şöyledir: "*İşimden gelip işime giderim. Komşuya ayıracak vakit mi var? Hayat çok pahalı.*", "*O bana gelsin diye bekliyor, öbürü de ondan bekliyor sonra da birbirlerine suratlarını karartıyorlar, başlıyor küslük, böyle komşuluk mu kalır, herkesin işi var gücü var biraz anlayışlı olmak lazım.*"

Kentte yaşamak; tüm bireyler için, tam anlamıyla kentli olmak anlamına gelmemektedir. Kentlilik bir başka deyişle bireyin yaşamını idam ettiği, kent anlamında yerin benimsemesi ve onu kabul etme süreci ile başlayıp, yer kimliğini elde edinebilme süreciyle devam eder. Yer kimliği elde edinebilmek sosyalleşme zarfının en uzun ikamet edildiği yer veya bireyin doğduğu mekânda kazanılmaktadır. Kentsel yaşam ise içinde birçok değişkenin barındığı ve bu değişkenlerle giderek kültürlenmiş bir alandır. Başka bir deyişle; bireylerin bir arada yaşamlarını idam ettikleri her yerde, kentli ya da kente yeni gelenler, adaptasyon sürecinde olanlar, bahse konu kentteki kültürel yapılarla kültürleşmektedir. Sosyal iletişimin ana belirleyicisi şeklinde de tanımlayabileceğimiz “*komşuluk ilişkilerini*” etkileyen söz konusu unsurlar komşuluk ilişkilerinin sürdürülebilirliği açısından oldukça önemlidir. Bu unsurların yanı sıra ekonomik durum ve gelir seviyesinin de etken bir unsur olduğu söylenebilir. Bu bağlamda gelir durumuna göre komşuluk zarfında komşuluk yapılacak kişilerin tespit edilmesinde bir önem kazanabilir. Bölgede *Komşularınızla görüşme sıklığınız nedir?* Sorusuna *hiçbir zaman* olarak yanıt verenlerin gelir seviyeleri daha yüksekken, *her gün* olarak yanıt verenlerin gelir seviyeleri daha düşüktür. Bu durum farklı ekonomik koşullara sahip ailelerin gündelik yaşam biçimlerindeki farklılıkların bir sonucu olarak da okunabilir. Alt gelir ve orta gelir gruplarından oluşan proje alanında örneğin; orta geliri olan bir kişi sinemaya gitmeyi tercih edebilirken, alt geliri olan biri ise sinema biletine vereceği parayla evinin farklı bir ihtiyacını gidereceğini düşünebilmektedir. Bu durumun komşuluk ilişkilerini etkileyebileceği de açıktır. Ancak; anket analizlerinin değerlendirilmesinde *sizce komşuların ekonomik veya gelir durumunun iyi ya da kötü oluşu komşuluk ilişkilerini etkiler mi?* Sorusuna bakıldığında *hayır etkilemez* cevabını veren katılımcı sayısı en yüksekken, *sizce komşuların apartmanda oturması komşuluk ilişkilerini etkiler mi?* Sorusuna bakıldığında ise *evet etkiler* cevabını veren katılımcıların sayısı en yüksek seviyededir. Dolayısıyla kişi ekonomik gelirine göre bir yaşayış biçimi belirlerken, komşuluk ilişkisi sürdüreceği kişi ya da kişilerinde benzer bir nitelikte olmasını önemsiyor olabilir. Kişilerin eğitim seviyeleri, gelir düzeyleri, yaşam şekilleri ve kültürlerinin yanında beklentileri ve öncelikleri ilişkilerin düzeyini etkileyebilmektedir.

Enformel görüşlerden bazıları şöyledir: "*Eskiden komşuluk daha samimiydi. Şimdi her şey çıkar ilişkisine dayandı o yüzden bence iyi komşu çıkar ilişkisi gözetmeyen komşudur*", "*Şimdi ben birini çağırırsam ağırlamak gerek. Neyle ağırlayacaksın? O yüzde komşuluk ilişkileri eskiye göre azaldı. Millet geçim derdine düştü*", "*Komşuluk ilişkileri, eğitimleri, seviyeleri çok düşük (ikamet edilen bölgeden bahsedilmekte) dolayısıyla işimden eve evden işime hiç kimseyle görüşmüyorum.*"

Kirada oturan katılımcıların oranına bakıldığında, *mesleğiniz nedir?* tablosu üzerinden *mavi yakalı* ve *beyaz yakalı* oranları toplamı ile yakın oluşu, ikamet edilen yerden memnuniyet nedenleri arasında bulunan *işe yakın olma* oranını etkilediği söylenebilir. Proje alanı analiz sürecinde söz konusu TOKİ konutlarına yakın olan okul ve hastane olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda beyaz yakalı meslek grubuna dâhil edilen öğretmen ve mavi yakalı meslek grubuna dâhil edilen işçi, hastane çalışanı gibi katılımcıların söz konusu TOKİ konutlarında yoğunlukla kiracı olarak işe yakınlık sebebi ile oturmayı tercih ettikleri görülmektedir.

Yapılan analizlerde *komşuluk ilişkisi içinde olduğunuz kişilerin sizinle aynı şehirden ya da ilçeden olması önemli midir?* Sorusunun % 56,7 gibi büyük bir oranla önemli olmadığı sonucu çıkarken; 24-30 yaş olan genç grupta akrabalara olan bağlılığın azaldığı yaş ilerledikçe söz konusu bağlılığın arttığı gözlemlenmiştir. Enformel görüşmeler ile söylenen ya da anket formuna geçirilen, *Evet* ve *Hayır* olarak yanıt verenlerin açıklamaları sırasıyla şöyledir; "*daha iyi olur, iyi günde kötü günde yan yana olursun, her şeyine koşar, sen de koşarsın.*", "*daha güvende hissederim, birbirimizi daha iyi anlarız*", "*yöremizin adamı başka olur, daha yakın olur bana birbirimizi biliriz*". Hayır diyenler ise; "*yeter ki insan olsun, hoşgörülü ve duyarlı olması yeterli*", "*komşularımı görmüyorum, çoğu zamanımı işe ayırıyorum*", "*güvenilir olması yeterli, herkesle iletişim kurabilirim*", "*her memleketin iyisi kötüsü var.*"

Sosyokültürel değişim bağlamında komşulardan en çok şikâyet edilen alanlarda bir değişim söz konusudur. Şöyle ki; *Komşularınızın en çok hangi durumundan şikâyetçisiniz?* Sorusunun büyük bir oranı gürültü yapılması şeklinde yanıtlamıştır.

Halı vb. şeylerin silkelmesi bu oranı takip ederken, 3. Sırada dedikodu yanıtı yer alır. Enformel görüşlerde bahsedilen özellikle; yüksek katlı binalarda halı vb. şeylerin silkilmesi, üst kattan ya da diğer dairelerden gürültünün ikamet edilen evin içerisinde hissedilmesi, en çok şikâyet edilen durumlardır.

Sosyal ve kültürel değişim, dönüşüm sürecinde kişilerin *iyi komşu kimdir?* Beklentisi de değişim ve dönüşüme uğrayabilmektedir. Yapılan anket analiz sonucunda; söz konusu soruya verilen yanıtlar açık uçlu olduğundan birbirine yakın olan ifadeler kendi içinde sınıflandırılmıştır. Buna göre verilen ifadelerden en yüksek oran; *güvenilir, dürüst, düzgün olan* şeklindedir. *Anlayışlı, hoşgörülü, duyarlı, saygılı olan, dedikodu yapmayan* şeklinde ifade edenlerin oranı ikinci sırayı alırken; *çıkar gözetmeyen, gürültü patırtı yapmayan, samimi olan, iletişim kuran, sempatik olan, sen yokken evini gözetken* şeklinde ifadelerde de bulunanlar olmuştur. Bu bağlamda söz konusu sosyokültürel değişim sürecinde; yalnızlaşan ve bireyselleşen bir kişinin anlayışlı, hoşgörülü, duyarlı ve iletişim kuran bir komşu beklemesi mümkün olabilir. Aynı zamanda *gürültü patırtı yapmayan* şeklindeki bir istek ise yüksek katlı yapılaşma problemi olarak ortaya çıkan bir komşuluk beklentisi şeklinde düşünülebilir. Bunun yanında özellikle *sen yokken evini gözetken, güvenilir olan, dürüst olan, düzgün olan* gibi ifadelerin kullanılması da oldukça dikkat çekicidir.

Çalışmada site de yöneticinin var olması ile komşuluğun etkilenme durumu incelenmiştir. Analizler sonucu *evet* ve *hayır* şeklindeki ifadelerin oranları birbirine eşittir. Bir başka deyişle *sitede yöneticinin var olması komşuluk ilişkilerini etkilemiştir* şeklinde ifade eden katılımcı sayısı ile *sitede yöneticinin var olması komşuluk ilişkilerini etkilemez* şeklinde ifade eden katılımcı birbiri ile aynıdır. Dolayısı ile sitede bir yönetimin var olması demek; apartman yaşamının somut kuralları olacağı manası taşımaktadır (Halı vb. şeylerin nereden ve ne zaman silkelenebileceği, ortak giderler için aidat vb). Diğer taraftan, olası bir komşudan şikâyetçi olma durumunda şikâyetin yönetime iletilmesi ve şikâyet edilen komşu ile muhatap olunmaması gibi durumlar söz konusu olabilmektedir.

BÖLÜM BEŞ

SONUÇ VE ÖNERİLER

Son süreçte ülkemiz kentlerinde mekânsal ve sosyo-kültürel değişimlerin, çeşitliliği ve değişim hızının, hiçbir dönemde olmadığı biçimde yüksek olduğu izlenmeye başlamıştır. Böyle bir değişim ağırlıkla sayısı ve ölçeği artan mekânsal müdahalelerin ürünü olarak ve bunu nedenleyen kentsel dönüşüm uygulamaları bağlamında ortaya çıkmaktadır. Türkiye kentleşme pratiği açısından yeni ve etkileri uzun yıllar sonra tartışılacak bir aşamaya gelindiğini gösteren bu durum, kentlerde yaratılan ve de önemli değişime neden olan uygulamaları, kent planlama pratiği açısından da tartışılması gerekli hale getirmektedir. Özellikle de planlamanın temel önceliği olan birey ve toplum yaşantısı temelinde konuya sorgulanması gerekli açılımlar kazandırmaktadır.

Özellikle göç ve yoksulluk alanlarında gerçekleşen kentsel dönüşüm uygulamalarının komşuluk ilişkileri üzerindeki etkilerini incelemek tez çalışmasının konusu haline almıştır. Bu yolla, kentsel yaşamın sürdürülmesindeki temel dinamiklerden biri olan komşuluk ilişkilerinin yaratılan yeni mekânsal ortamlarda nasıl yeniden biçimlendiği ve bu biçimlenişin hangi etkileri ortaya çıkardığı örnek bir proje alanı üzerinden bulgulara çalışılmıştır.

İnsanlar arasındaki en önemli ve en kritik sosyal ilişkilerden birisi de komşuluk olgusu ve davranışdır. Bu bağlamda insan doğası gereği sosyal bir varlık olması nedeni ile yaşamını idam ettirirken çeşitli toplumlara, kültürlere, değer ve normatif sistemlere ihtiyaç duyar ve muhatap olur. Modern yaşam, şehirleşme gibi yenilikler komşuluk ve komşuluk ilişkileri bağlamında önemli bir etkidir. Söz konusu bu yenilikler; toplum tarafından kabul görmüş bazı normatif sistemlerin algılanma şeklini değiştirebilir ve yepyeni değer yorumları ortaya koyabilir, komşuluk ilişkileri de bu değişim ve dönüşümlerden elbette ki etkilenebilmektedir.

Komşuluk ilişkileri modern yaşam, kentleşme vs ile büyük bir değişim yaşarken yepyeni konut türlerinin ortaya belirmesi ile söz konusu ilişkiler ortadan kalkmakta

ya da büyük bir oranda değişime uğramakta şeklinde yaygın bir düşünce bulunmaktadır (Yıldız ve Gündüz, 2015). Bu araştırmadan çıkan sonuçlar; değişen mekânsal biçimlenişin sosyal yaşamın çeşitliliğini arttırıcı şekilde mi biçimlenmiştir? Söz konusu mekânsal biçimleniş komşuluk ilişkilerini, sosyal aktivitelerini olumlu yönde etkilemiş ve geliştirmiş midir? İlişkileri zenginleştirici midir? Ya da komşular ile oluşan dayanışmayı ve ortak hareket edilmeyi sağlayabilmiş midir? Gibi soruların nasıl cevaplanacağı üzerinde durulması gerektiğini göstermiştir.

Gönüllülük isteyen komşuluk ilişkileri aynı zamanda da biçimsel olmayan bir tarzdadır. Diğer taraftan komşuluk yapılacak bireylerin güveninin kazanılması ya da kazanılamaması da apayrı bir gerçeklik olarak önümüze çıkmaktadır (Yıldız ve Gündüz, 2015). Değişen yaşam bağlamında ikamet edilen yerin fiziksel olarak; müstakil bir yaşam tarzından apartmana, site yaşamına vb. doğru kayması, sosyal ve kültürel olarak komşuluk ilişkilerini yapılan araştırmalar sonucu ne denli etkilediği, ne kadar belirgin bir değişim ya da dönüşüme uğrattığı bulgulamıştır.

Komşuluk ilişkileri her ne kadar değişime uğrasa da söz konusu etkilerin onu ortadan kaldırmadığı, komşular ile görüşülen yer, görüşme süreleri, ilişkilerin niteliği, görüşme zamanları (günün hangi saati), görüşme şekli gibi unsurlarda bir değişim oluştuğu ortaya çıkmıştır.

Toplumu genel hatlarıyla oluşturan kırsal alanlarda ve de kent toplulukları içerisinde yaşamını sürdüren bireylerin; birlikte, düzenli ve de devamlı ilişkileri bağlamında ortaya çıkan davranışları incelemek ayrı bir öneme sahiptir ve topluluk yaşamının düzenli bir biçimde sürdürülmesini nedenleyen söz konusu davranış yapıları gelenek-görenek ve kurumlardan oluşur. Bu yapılar toplumdan topluma değişkenlik gösterebileceği gibi aynı toplum içerisinde farklı mekânlarda da değişkenlik gösterebilir. Buradan yola çıkarak Antalya, Kepez Gazi mahallesi TOKİ sakinleri için anket katılımcıları doğrultusunda kapalı bir toplum yapısına sahip oldukları gözlemlenmiştir. Çoğunlukla ev sahibi olan gecekondulu söz konusu katılımcıların birbirleri ile her gün görüşüp; TOKİ'den satış ile sonradan gelen

sakinleri, kiracıları, ya da çevredeki esnafı çok fazla tanımaması da durumu destekler niteliktedir.

Diğer taraftan tezin dikkat çektikleri ile birlikte bu inceleme dışında Erman (2016), gecekondulu yaşamından çıkıp apartman yaşamına geçen köy kökenli genç kesimin modernlik üzerinde talepte bulunması için bir fırsat olduğuna da dikkat çeker. İçlerinde yeni şeyler öğrenmek, kendilerini geliştirmek isteyenler olduğundan bahseder. Ancak köy hayatını sürdürmek isteyen, bina önünde komşusu ile oturan, bahçeye yatak yününü seren, kaldırımda halı yıkayan komşu için ise bu durum bir hayal kırıklığından ibarettir. Öyle ki; söz konusu genç, köy hayatını sürdürmek isteyen komşu için oldukça havalı ve kibirli biridir artık. Bu bağlamda göç ile oluşmuş söz konusu çalışma alanında kentli modernliğe karşı duranlar ile değişime istekli olanlar arasında bir anlamda kültür çatışması söz konusudur. Yine aynı çalışmada gecekondulu faaliyetlerinin ortak yaşam alanlarına tanınmışlığından bahsedilir. Bu bağlamda site, kullanım ve yönetim bakımından ne tam olarak enformel ne de tamamıyla formel. Başka bir deyişle ne gecekondulu ne de tam bir sitedir (Erman, 2016).

Sonuç olarak; kentsel dönüşüm projelerinde; mekânsal dönüşüm ve gelişimin yanı sıra kent kimliklerinin oluşumunun temel işlevlerden biri olan komşuluk ilişkileri bağlamında, sosyal ve kültürel gelişime katkı sağlayıcı hedefler düşünülmelidir. Özellikle kentsel yoksunluğun, yabancılaşmanın ve ötekileşmenin yaşanmaması için gerekli tedbirler alınmalıdır. Bir kentsel dönüşüm projesinde maliyet hesaplanırken, maliyeti belirleyen ihtiyaç listesine, eğer söz konusu projeye halkın katkısı öngörülüyor ise, bu bağlamda oluşan esas ve usuller de dâhil edilmeli, aynı zamanda söz konusu esas ve usuller önceden kamuoyuna bildirilmeli, bu bağlamda hak sahipleri ile bir uzlaşma sağlanmalıdır. Özellikle göç ve yoksulluk alanlarında oluşan kentsel dönüşüm projelerinde, sürdürülebilir komşuluk ilişkilerine katkısı olacak rekreasyon ve açık alanlar üretilebilmelidir. Az katlıdan bir anda yüksek katlıya geçiş yapacak olan halkın hobileri dikkate alınmalı bu bağlamda kentsel mekânlar üretilmelidir. Örneğin kentsel dönüşümün uygulandığı yörede; yaşayanların toprakla ilgileniyor olmaları bir takım sosyal proje ve yapılanmalara ilham kaynağı olabilir.

Ekolojik yaşam biçimi, ekolojik yapılaşma, kadın emeği kooperatifleri, sosyal bütünleşmeye ve iyileşmeye katkı sağlayacak, sosyo-kültürel yaşamı zenginleştirecektir. Bu bağlamda sosyal ve kültürel programlar profesyonel kişilerce planlanmalı ve devamlılığı sağlanmalıdır. Söz konusu programlar kentsel mekânların yeniden canlandırılmasına yönelik kurallar bağlamında kentsel yoksunluk ile mücadeleyi hedeflemelidir. Kentsel dönüşümden sosyo-kültürel anlamda beklenen hedeflerden biri ve belki en önemlisi de, sosyal gelişimi sağlamasına ve maddi olmayan ancak manevi değeri oldukça yüksek olan kültürel değerlerin korunmasına aynı zamanda geliştirilmesine katkı sağlıyor olabilir.

Kentsel dönüşüm ile birlikte yaşanan mekânsal dönüşüm, genelde insan ilişkilerini, özelde ise komşuluk ilişkilerini etkilemekte ve değiştirmektedir. Gecekondu alanlarında oluşan sıcak, samimi, birincil, daha duygusal ve etkileşimin güçlü olduğu insan ilişkilerinin yerini; apartman hayatında bulunan kente ait resmi ve kuralları olan ikincil ilişkilerin yer aldığı görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, gecekondu alanlarında mekânın yarattığı uzaklığa rağmen komşuluk ilişkileri bağlamında daha samimiyetin, güvenin ve dayanışmanın tavan yaptığı ancak; apartman hayatında ise komşuların mekânsal boyutta birbirlerine yakın olmasına rağmen samimiyetin, güvenin ve yardımlaşmanın gecekondu alanlarına göre daha alt düzeyde olduğu görülmektedir. Aynı zamanda güvenliğin, geleceğin de önemli bir sorunsalı haline geleceğinin sonucuna varılabilir. Tasarımın birer parçası olan caddeler, sokaklar, binalar, parklar, dinlenme yerleri, AVM'ler vs. geleneksel toplum yapısı bağlamında, komşuluk ilişkileri, aile ya da mahalle gibi ilişkileri büyük bir ölçüde değişim ve dönüşüme uğramaktadır. Öyle ki; söz konusu ilişkiler bambaşka bir şekilde sosyal ilişkiler olarak ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'nin önemli turizm merkezlerinden olan Antalya'da hızlı bir şehir yapısına ve de kentsel dönüşüm uygulamalarına doğru bir ilerleme söz konusuysa, turizm gerçeği de göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda söz konusu kentsel dönüşüm uygulamalarında özellikle turistik mekânlara, doğal alanlara, tarihi dokulara yaklaşım oldukça titizlik ve hassasiyetle olmalıdır. Turizm potansiyeli yüksek ve bu bağlamda markalaşmış bir kent olan Antalya kentinde gerçekleştirilecek her

dönüşümden yalnızca kentin yerel halkın değil; aynı zamanda kentin ziyaretçisi turistin de etkileneceği ortadadır. Bu bağlamda yapılan her uygulamanın kente özgü bir karakter taşıyor olması, o kente olan aidiyet duygusunu etkileyeceği bir gerçektir.

Bitirirken; bu çalışma ile yukarıdaki veriler doğrultusunda, Antalya ili, Kepez bölgesi, Gazi mahallesinde bulunan TOKİ konutlarında kentsel dönüşüm sonrasında, katılımcıların gecekondulu mahallelerdeki yaşadıkları komşuluk ilişkileri ile apartman hayatındaki yaşadıkları komşuluk ilişkileri arasında oldukça anlamlı farklılıkların olduğu gözlemlenmiştir. Gecekonducularında uzun yıllar yaşamış eski gecekondulunun bu gün için; komşuları ile fiziksel açıdan oldukça yakın bir yaşam sürmesi, kapısını açar açmaz direk karşısında söz konusu komşuyu görmesi ve daha da önemlisi komşularıyla altlı üstlü bir yaşam sürdürmesi oldukça zor bir durum olduğu gibi kolay da alışacağı bir durum olmadığı görülmüştür. Araştırma alanında komşusunun gürültüsü, en çok şikâyet edilen durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Dikeyde yükselmenin etkilerinden bir olan gürültü problemi için mahremiyet ilişkilerinin zedelenmemesi açısından ses izolasyonu bağlamında bir yaptırım uygulanmalıdır. Diğer taraftan yoğun konut üretimi mutlaka çok katlı olmak zorunda mıdır sorusunun cevabı da tartışılır durumdadır. Tek bir girişten 52 dairenin faydalanması ile ortalama 30 dairenin faydalanması komşuluk ilişkileri bağlamında mutlaka etkisi farklı olacaktır. Katılımcıların *oturduğunuz apartmanda tanımadığınız ya da daha hiç karşılaşmadığınız komşularınız var mı? Sorusuna %82,2 oranı evet, var biçiminde* yanıt vermiştir. Belirtmiş olduğu açıklamalarda ise; *sayısını bilmiyorum, yarısını tanımam, 30 dan fazladır* vs. biçiminde olması ise durumu destekler niteliktedir. Özellikle gecekondulu dönüşüm uygulamalarında 12-13 katlı yapılar yerine 5-6 katlı yapıların uygulanması, söz konusu uygulamalar projelendirilirken bireylerin kendilerine ait sitenin içinde bir hobi bahçesi düşünülmesi gibi fikirler hem gecekondulunun aitlik hissini etkileyecek ve aidiyet duygusu oluşan bireyin çevresiyle olan komşuluk ilişkileri de etkilenecektir. Böylece mahalle kültürü korunacak ve de mahalle sakinlerinin yerlerini bırakıp gitmesi engellenerek, ötelenmeden dolayı oluşan yeni sorunlu mekânların ortaya çıkması önlenecektir. Mimari açıdan değerlendirmek gerekirse; 2+1 ve 3+1 olarak tip daireler farklı bloklarda ve de birbirinden kopuk bir biçimde konumlandırıldığı görülen proje

alanındaki yapılarda bir standardizasyon ve de tipleşmenin söz konusu olduğu görülmüştür. Yapıların cephe tasarımları bağlamında herhangi bir çeşitlilik mevcut değildir. Bu durum Türkiye kentlerinde TOKİ kentsel dönüşüm uygulamalarının karakteristik bir özelliği halini almıştır. Özellikle gecekondü dönüşüm uygulamaları başta olmak üzere tüm kentsel dönüşüm uygulamalarında; söz konusu alanda yaşamını sürdürecekt kişiler bağlamında yaşam biçimlerine uygun olacak şekilde, yerel mimarisine ve de şartlarına uyumlu olarak projelendirilmelidir. Her yerde aynı tip projenin uygulanması tek tipleşmeye ve de yerel kimliğin kaybolmasına neden olacağı bir gerçektir. Bu araştırma da, bugün için mekânın oluşumu bağlamında yön belirlenirken toptancı anlayışın, ortaya koyduğu özellikle sosyal ilişkiler özelinde sorgulanması gerektiğini ortaya koymuştur. Mekân üretmek, tasarlamak sadece; otoparkının yeterli olması, açık alanlara sahiplik, konforlu bir yaşam alanları yaratmak anlamı taşımamaktadır. Mekân bağlamında düşünülen ya da tasarlanmış her arayış belli bir sebep-sonuç ilişkisi içerisinde irdelenmelidir. Kişilerin birbirleriyle olan iletişimini önemseyen ve söz konusu iletişimi kurmaya olanak tanıyan, sosyal ve kültürel yönü bağlamında bir başka görüş açısıyla da yorumlanmaya ihtiyaç duymaktadır. Öyle ki, sosyal ve de fiziksel bağlamında toplumun kendine has kültürünü oluşturmuş olan mekânların “geçmişte kalmış” bir hayat şekli biçiminde düşünülmesi ciddi bir sorundur. Söz konusu çalışma ile özellikle göç ve yoksulluk alanlarında uygulanacak olan ya da uygulanması düşünülen kentsel dönüşüm projelerinde ve bundan sonra çalışılacak olan akademik araştırmalar üzerinde ışık tutucu bir çalışma olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- 7/5506 Esas nolu yazılı soru önergesi. (2008). 10 Mayıs 2019, <https://www2.tbmm.gov.tr/d23/7/7-5506sgc.pdf>.
- Akkar, Z. M. (2006). Kentsel dönüşüm üzerine Batı'daki kavramlar, tanımlar, süreçler ve Türkiye. *Planlama*, 2, 29-38.
- Altıntaş, S. (2014). 1980'li ve 1990'lı yılların mekansal panoramasından İstanbul: Kentsel mekanda "ayrı"calık ve "güven"lik. 8 Mayıs 2019, <https://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/1123/1980-li-ve-1990-li-yilların-mekansal-panoramasından-istanbul-kentsel-mekanda-ayrı-calık-ve-güven-lik#.XTsHivCLSM8>.
- Alver, K. (2007). *Steril hayatlar-kentte mekansal ayrışma ve güvenli siteler* (1. Baskı). Ankara: Hece Yayınları.
- Alver, K. (2017). *Kent sosyolojisi* (Sebat Ofset). Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Alyar, D. (2018). *Kentsel dönüşüm üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Antalya Büyükşehir Belediyesi Bütünü 1/50.000 ölçekli çevre düzeni planı. (b.t). 4 Nisan 2019, <https://docplayer.biz.tr/1038804-Antalya-buyuksehir-belediyesi-butunu-1-50-000-olcekli-cevre-duzeni-plani.html>.
- Baday, Ö. N. (2011). *Modern kent mekanlarında mahallenin konumu*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Bailey, N. (2004). *Konuta yönelik dönüşüm: Glasgow deneyimi*. İstanbul: Uluslararası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu: Küçükçekmece Belediyesi Atölye Çalışması.

Bayraktar, N. (2006). *Gecekondu ve kentsel yenileme* (1. Baskı). Ankara: Ekonomik Araştırmalar Merkezi Yayınları.

Çakılcıoğlu, N. ve Cebeci, Ö. F. (2003). Kentin çöküntü alanlarında uygulamada yetersiz kalan imar planlarının yerine alternatif planlama süreçleri. *Kentsel Dönüşüm Sempozyumu: bildiriler içinde* (295-300). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Yayını.

Çakır, B. (2005). *İstanbul'da eski ve yeni yerleşim yerlerinde komşuluk ilişkilerinin karşılatırılmasına yönelik bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Çardak, S. F. (2011). *Kentsel dönüşüm bağlamında TOKİ konutlarının incelenmesi: Yüreğir Sinanpaşa kentsel dönüşüm projesi ve Aksantaş TOKİ örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Çetin, İ. (2010). *Türkiye'deki gecekondu bölgelerinin ekonomik bütünleşme süreçlerinde mekan faktörü*. 07 Mayıs 2019, https://www.academia.edu/5796876/T%C3%BCrkiyede_Gecekondu_B%C3%B6lgeler%C4%B1nde_Ekonom%C4%B1k_B%C3%BCt%C3%BCnle%C5%9Fme_S%C3%BCre%C3%A7ler%C4%B1nde_Mekan_Fakt%C3%B6r%C3%BC.

Demir, M. (2013). *Kentsel dönüşümün komşuluk ilişkileri üzerine etkisi: Kars ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi, Kars.

Ekici, Y. (2015). *Türkiye kentleşme sürecine iki farklı bakış açısı Oğuz Işık/ Melih Pınarcıoğlu (Nöbetleşe yoksulluk) Hatice Kurtuluş (Türkiye perspektifinden kent sosyolojisi çalışmaları)*. 5 Nisan 2019, https://www.academia.edu/23576070/T%C3%BCrkiye_Kentle%C5%9Fme_S%C3%BCrecine_%C4%B0ki_Farklı%C4%B1_Bak%C4%B1%C5%9F_A%C3%A7%C4%B1s%C4%B1_O%C4%9Fuz_I%C5%9Fık_Melih_P%C4%B1narcıoğlu_N%C3%B6betleşe_Yoksulluk.

Engincan, B. P. (2008). "Toki Konutları - Antalya Örneği". *Anadolu'da konut ve TOKİ mimarlığı - teknik inceleme - panel - forum içinde* (81-90). Konya: TMMOB Mimarlar Odası.

Erarslan, İ. G. (2007). *Yönetim mekanizmalarının kentsel dönüşüm algısı ve uygulamaları üzerindeki etkisi: İngiltere, Almanya, ve Türkiye örnekleri*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Erder, S. (1996). *Dünden bu güne İstanbul dosyaları*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.

Erdoğan, D. (2006). *Sürdürülebilir yaklaşımlar çerçevesinde mahalle olgusu ve Aydın merkezde Kurtuluş, Köprülül, Yedieylül, mahalleleri örneklemesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Ergun, C ve Koçancı, M. (2017). Yoksulluk ve kentsel mekan üzerine birkaç not... *Toplum ve Demokrasi*, 11 (24), 201-228.

Erkan, R. (2002). *Kentleşme ve sosyal değişim* (1. Baskı). Ankara: Bilim Adamı Yayınları.

Erman, O. (2017). Mekansal komşuluk kavramı üzerinden mimari mekanın analizi. *Çukurova Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 32 (1), 165-176.

Erman, T. (2016). *Miş Gibi Site* (1.Baskı). İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Genç, F. N. (2008). Türkiye'de kentsel dönüşüm: Mevzuat ve uygulamaların genel görünümü. *Yönetim ve Ekonomi*, 15 (1), 115-130.

Gökçe, B. (1993). *Gecekondularda aileler arası geleneksel dayanışmanın çağdaş organizasyonlara dönüşümü*. İzmir: T.C Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları.

Güler, B. (2018). *Kentsel dönüşümün kent çeperine etkisi: Burdur kent örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Gür, Ş. Ö. (2000). *Doğu karadeniz örneğinde konut kültürü*. İstanbul: Yem Yayıncılık.

İlgın, C ve Hacıhasanoğlu, O. (2006). Göç-aidiyet ilişkisinin belirlenmesi için model: Berlin/ Kreuzberg örneği. *İTÜ Dergisi*, 5 (2), 59-70.

Işık, O ve Pınarcıoğlu, M M. (2018). *Nöbetleşe yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Işık, Ş. (2005). Türkiye'de kentleşme hareketleri ve kentleşme modelleri. *Ege Coğrafya Dergisi*, 14 (1-2), 58-71.

İçmimarlık dergisi. (2017). *Modern mimari nasıl ortaya çıkmıştır özellikleri nelerdir?* 26 Temmuz 2019, <https://www.icmimarlikdergisi.com/2017/06/19/modern-mimari-nasil-ortaya-cikmistir-ozellikleri-nelerdir/>.

İhsan, S. (1992). *Şehirleşme*. İstanbul: Ağaç Yayıncılık.

İveynat, N. (2008). *Gecekondu alanlarında kentsel dönüşüm projeleri: Ankara örneği, Şentepe kentsel dönüşüm projesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Kara, M. (2010). *Kent güvenliği açısından mahallenin önemi: Hatay'da bir uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.

Karasu, M. A. (2009). Devletin değişim sürecinde belediyelerin konut politikalarında farklılaşan rolü. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14 (3), 245-264.

- Karasu, M. A. (2017). Nasıl bir toplu konut idaresi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (Özel sayı 4), 455.
- Kartal, S. K. (1983). *Ekonomik ve sosyal yönleriyle Türkiye'de kentleşme*. Ankara: Yurt Yayınları.
- Kaya, E. (2007). *Kent ve kentleşme* (2. Baskı). İstanbul: Okutan Yayıncılık.
- Keleş, R. (1972). *100 soruda Türkiye'de kentleşme, konut ve gecekondu*. İstanbul: Gerçek Yayınları.
- Keleş, R. (1980). *Kent bilim terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Keleş, R. (1998). *Kent bilim terimleri sözlüğü*. Ankara: İmge Yayınları.
- Keleş, R. (2008). *Kentleşme politikası*. Ankara: İmge Yayınları.
- Kongar, E. (1982). *Türk toplum bilimcileri-1*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Manavoğlu, E. (2009). Antalya kentinin geçmişten günümüze mekansal gelişimi ve planlama çalışmalarının değerlendirilmesi. *Planlama TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını*, 45 (2), 19-30.
- Mutlu, S. (2007). *Türkiye'de yaşanan gecekondulaşma süreci ve çözüm arayışları: Ankara örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Nirun, N. (1991). *Sistematiik sosyoloji yönünden dinamik bünye analizi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Onar, S. (1966). *İdare hukukunun umumi esasları*. İstanbul: Harp Akademileri.

Öziş, C. (2018). *Kentsel dönüşüm projelerinde kamunun rolü ve Antalya Kepez Santral mahalleleri projesi örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Özparlak, F. (2009). *Sokak ve site içi mekan kullanımlarının incelenmesi Konya kenti örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Pamukçu, A. E. (2015). *Konut ve yakın çevresinde memnuniyet ve aidiyetin irdelenmesi: Bakırköy örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.

Rana, P. (1998). *Kent , kimlik ve küreselleşme*. Bursa: Asa Kitapevi.

Roberts, P. ve Sykes, H. (2000). *Urban regeneration: A handbook*. London: Sage publications.

Samsunlu, A. (2007). *Kent ve planlama geçmişi korumakgeleceği tasarlamak*. Ankara: İmge Kitabevi.

Sarı, Ö. ve Esgin, A. (2016). *Toplumsal analizler ekseninde kent fragmanları*. Ankara: Phoenix Yayınevi.

Sertbaş, P. C. (2013). *Kentsel planlama süreçlerinde katılımcı yaklaşımlar, Kepez Santral mahalleleri yeniden yerleşim projesi örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Sirkeci, İ. (1999). Bir ülke, bir aile, bir çocuk, bir çok göç: Cumhuriyet döneminde bir toplumsal dönüşüm örneği. O. Baydar, ve O. Köymen, (Ed.), *75 yılda köylerden şehirlere*. içinde (269). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Sisen, O. (2012). *Geçmişten günümüze konut kültürü*. 23 Ocak 2018, <https://www.scribd.com/document/101334631/Gecmisten-gunumuze-konut-kulturu>.

Suher, H. (1991). *Kentleşme ve kentlileşme politikaları*. İstanbul: Türkiye'de Ekonomik Sosyal Siyasal Araştırmalar Vakfı.

Şen, B (2006) Kentsel dönüşüm ve kaybetmeden mücadele etme arayışı: Gülsuyu-Gülensu ve Başbüyük deneyimleri. B Şen ve A.E. Doğan, (Ed.), *Tarih, sınıflar ve kent neoliberalizm mekânı ve mücadele deneyimleri içinde* (309-353). Ankara: Dipnot Yayınları

Şengül, Ö. G. (2000). *Doğu Karadeniz örneğinde konut kültürü* (1. Baskı). İstanbul: Yem Yayıncılık.

Şişman, A; Kibaroglu, D. (2009). *Dünya'da ve Türkiye'de kentsel dönüşüm uygulamaları*. 11 Nisan 2019 TMOBB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel Krultayı: https://www.hkmo.org.tr/resimler/ekler/0e6be4ce76ccfa7_ek.pdf.

Tabanoğlu, O. (2018). *Antalya için iklim değişikliğine uyum stratejileri önerisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Parsel Sorgulama. (b.t). 4 Nisan 2019, Çalışma alan ölçüsü: <https://parselsorgu.tkgm.gov.tr/#ara/cografi/36.93778423372332/30.71644306182861>.

Teber, S. (2004). Ankara'nın taşına bak!. *Mimarlık*, (316), 26-30.

Tekeli, İ. (1998). *75 Yılda değişen kent ve mimarlık*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Tekeli, İ. (2000). *Kent yoksulluğu ve modernitenin bu soruya yaklaşım seçenekleri üzerine*. İstanbul: TESEV Yayınları.

Tekeli, İ. (2001). *Modernite aşılırken kent planlaması*. Ankara: İmge Kitabevi.

Tekeli, İ. (2003). *Kentleri dönüşüm mekanı olarak düşünmek*. 2 Ağustos 2009, https://www.academia.edu/35539873/_Kentleri_D%C3%B6n%C3%BC%C5%9F%C3%BCm_Mekan%C4%B1_Olarak_D%C3%BC%C5%9F%C3%BCnmek_TMMOB_%C5%9Eehir_Planc%C4%B1lar%C4%B1_Odas%C4%B1_11-13_Haziran_2003_s.2-7.

Tekeli, İ. (2009). *Modernizm, modernite ve Türkiye'nin kent planlama tarihi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tekeli, İ. (2011). *Kent, kentli hakları kentleşme ve kentsel dönüşüm*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tekşen, A. (2003). *Kentleşme sürecinde bir tampon mekanizma olarak hemşerilik- Ankara'daki Malatyalılar örneği*. Ankara: DEİGM.

TOKİ faaliyet özeti. (b.t). 24 Nisan 2019, <https://www.toki.gov.tr/faaliyet-ozeti>.

TOKİ genel süreç. (b.t). 26 Ağustos 2019, <https://www.toki.gov.tr/genel-surec>.

TOKİ kentsel yenileme. (b.t). 24 Nisan 2019, <https://www.toki.gov.tr/kentsel-fyenileme>.

TOKİ konut programı. (b.t). 25 Nisan 2019, <https://www.toki.gov.tr/sosyal-konutlar>.

TOKİ konutları. (b.t). 26 Ağustos 2019, <https://www.toki.gov.tr/uygulama-gorselleri/illere-gore-uygulamalar/antalya>.

TOKİ kuruluş ve tarihçe. (b.t). 23 Nisan 2019, <https://www.toki.gov.tr/kurulus-ve-tarihce>.

Tolanlar, M. (2007). *Kentsel dönüşüm projeleri ve toplumsal yansımaları*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.

Topkaya Ünal, Ö. (2014). *Türkiye'de kentsel dönüşüm uygulamalarının mekansal açıdan değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Turgut, E. A. (2017). *Devlet planlama teşkilatı 1960*. 6 Haziran 2018, <https://tarihnedio.com/devlet-planlama-teskilati-1960/>.

Tümtaş, S. E. (2014). Göç ve yoksulluk kısılacında yıkılan bir kent: Van. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 5 (2), 1-23.

Uzun, C. (2006). Yeni yasal düzenlemeler ve kentsel dönüşüme etkileri. *Planlama Dergisi* (2), 49-53.

Ünverdi Zengin, H. (2002). *Sosyo-ekonomik ilişkiler bağlamında gecekondü kimlik yapılanmaları, Karşıyaka Onur mahallesi, Yamanlar mahallesi örnekleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Yakut, S. (1979). *Türkiye'de kentleşme*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Yalçınan, M. C., Çavuşoğlu, E., Yücel, H., Yücel, S. D., Akı, M., Özcan, N., & Temiz, Ö. (2014). *Sarıyer gecekondü mahalleleri örneğinde kentsel dönüşüm süreçleri ve bu süreçlerin sosyo-ekonomik ve fiziki etkileri*. İstanbul: TÜBİTAK.

Yıldız, M. C., & Gündüz, M. (2015). *Komşuluk kültürü*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Yılmaz, E. (2014, Hairan 16). *Kentsel dönüşüm politikaları ve TOKİ'nin önlenemez yükselişi*. 3 Mayıs 2019, Heinrich böll stiftung derneği Türkiye temsilciliği: <https://tr.boell.org/tr/searching/contents/Kentsel%20d%C3%B6n%C3%BC%C5%9F%C3%BCm%20politikalar%C4%B1%20ve%20TOK%C4%B0%E2%80%99n%C3%B6nlenemez%20y%C3%BCkseli%C5%9Fi>.

Yılmaz, E; Çiftçi, S. (2011). Kentlerin ortaya çıkışı ve sosyo-politik açıdan Türkiye'de kentleşme dönemleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (35), 252-267.

Yılmazöz, Ü. (2010). *Kentsel dönüşüm sonrası komşuluk ilişkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

EKLER

EK -1: Anket Formu

- 1.Yaşınız? (yıl olarak belirtiniz)
- 2.Medeni durumunuz?
a()evli b ()bekar c()boşanmış d()eşi ölmüş dul
- 3.Doğum yeriniz? (İl, ilçe, köy, kasaba, vb. olarak belirtiniz.)
- 4.Kaç çocuğunuz var lütfen rakamla belirtiniz?.....
- 5.Siz dâhil hanenizde yaşayan kişi sayısı nedir lütfen rakamla belirtiniz?.....
- 6.Eğitim durumunuz.....
- 7.Mesleğiniz.....
- 8.Hane halkının aylık geliri ne kadar.....
- 9.Antalya'ya nereden geldiniz?(Antalya doğumlu olmayanlar için).....
- 10.Dönüşüm öncesi başka bir yerden buraya göç ettiyseniz, önceki yaşadığınız yerden ayrılmanızdaki en önemli sebep neydi lütfen belirtiniz?.....
- 11.Oturduğunuz evin durumu nedir?
a()kendi evimiz b()kira c()diğer belirtiniz.....
- 12.Kaç yıldır bu evde yaşıyorsunuz? (belirtiniz).....

13.Dönüşüm öncesi oturduğunuz konutun türü nasıldı?

- a()apartman dairesi ya da site içinde daire b()yazlık ya da kışlık ev c()gecekondu
d() kurum lojmanı e()güvenlikli site f()müstakil ev g()diğer, belirtiniz.....

14.Bu semti tercih etmenizdeki en önemli neden/nedenler nelerdir?(Birden çok seçenek işaretliye bilirsiniz)

- a()Bu semte mülk sahibiyim b()Fiyat olarak uygun bir semt c()Muhiti seviyorum
d()iş yerime yakın e()Belediye'nin vermiş olduğu hizmetleri daha iyi f()yeterli
otoparkı mevcut g()okula yakınlık açısından daha iyi h()Akrabalarımın yakınlık
açısından daha iyi i()yeşil alanı fazla k()güvenli bir ortamı olduğunu
düşünüyorum m()diğer, belirtiniz.....

15.Şu anda oturduğunuz yerden memnun musunuz, uzun süre daha oturmak ister misiniz, neden?

- a()evet memnunum, uzun süre oturmak isterim nedeni.....
b()hayır memnun değilim, uzun süre oturmak istemem nedeni.....

16.Çevrenizdeki yeşil alan, çocuk oyun alanları, alışveriş yerleri, yollar, otopark alanları vb. yeterli midir?

- a()evet yeterli b()evet kısmen yeterli c()hayır yeterli değil

17.Çevrede en beğenmediğiniz şey ne lütfen belirtiniz?

En beğenmediğim.....

18.Çevrede en beğendiğiniz şey ne lütfen belirtiniz?

En beğendiğim.....

19.Oturduğunuz dairenin büyüklüğü yeterli mi?

- a()evet yeterli b()evet kısmen yeterli c()hayır yeterli değil

20.Oturduğunuz dairenin planını beğeniyor musunuz?

a)evet beğeniyorum b)evet kısmen beğeniyorum c)hayır beğenmiyorum

21.Dairenizde en beğenmediğiniz şey ne lütfen belirtiniz?

En beğenmediğim.....

22. Yaşadığınız alanın güvenlik sorunları var mı? Varsa ne tür güvenlik sorunu var belirtiniz?

a)evet var, ne tür.....

b)hayır yok,

23.Site ya da apartmanınızdaki komşuluk ilişkilerini aşağıdaki sorulara göre değerlendiriniz?

	Her gün	Ara sıra	Hiçbir zaman
-Komşularınızla görüşme sıklığınız nedir?	()	()	()
-Komşularınıza yemek götürme alışkanlığınız var mı?	()	()	()
-Komşularınızla birlikte piknik düzenleme alışkanlığınız var mı?	()	()	()
-Komşularınızla birlikte alışverişe gider misiniz?	()	()	()
-Komşularınızla borç para alışverişinde bulunur musunuz?	()	()	()
-Komşularınız ihtiyaç halinde size anahtar bırakırlar mı?	()	()	()
-Fazla özel olmayan sırlarınızı komşularınızla anlatır mısınız?	()	()	()

24.Oturduğunuz apartmanda tanımadığınız ya da daha hiç karşılaşmadığınız komşularınız var mı, varsa kaç tane?

a) hayır yok b) evet var(kaç tane olduğunu belirtiniz).....

25.Karşı blokta tanımadığınız ya da daha hiç karşılaşmadığınız komşularınız var mı, varsa kaç tane?

a) hayır yok b) evet var(kaç tane olduğunu belirtiniz).....

26.Komşuluk ilişkisi içinde olduğunuz kişilerin sizinle aynı şehirden ya da ilçeden olması önemli midir, neden?

a() evet, önemli nedeni.....

b() hayır, önemli değil nedeni.....

27.Komşularınızla yakınlık dereceniz nedir?

a() yakından akrabam b() uzaktan akrabam c()aynı şehirden/bölgeden/yöredeniz

d()aynı köyden/kasabadanız e() yalnızca komşuyuz f() diğer.....

28.Komşularınızla beraber yapmış olduğunuz etkinlikler nelerdir?

a() gün düzenleriz b()sohbet amacıyla buluşuruz c()birlikte dernek ya da kurs

etkinliklerine katılırız d()birlikte sinema ya da tiyatroya gideriz e()birlikte

spor yaparız f()piknik düzenleriz g()hepsini yaparız h()herhangi bir

faaliyetimiz yok i()diğer.....

29.Mahallenizde bulunan esnaflarla (bakkal, manav, kasap vs.)ilişki durumunuz nedir?

a() tanımam b() yalnızca selamlaşırız c()ahbaplık ederiz d() ihtiyaç

duyulduğunda yardımlaşma ve dayanışmamız olur e() diğer, belirtiniz.....

30.Sitenizde ya da binanızda yönetici var mı, varsa bu durum komşuluğu nasıl etkiler?

a() evet etkiler, nedeni.....

b()hayır, etkilemez nedeni.....

31.Acil bir durumda, ilk kimden yardım alırsınız?

a()Kendimiz hallederiz b()komşularımızla birlikte hareket ederiz d()akrabam

yardım eder e()diğer, belirtiniz.....

32.Daha önce acil durumlarda, kimden yardım alırdınız?

a() kendimiz hallederdik b() komşularımızla birlikte hareket ederdik

c()akrabam yardım ederdi d()diğer, belirtiniz.....

33.Sizce AVM'ler, eğlence alanları vb. mekânların sayıca artması komşuluk ilişkilerini etkiler mi? Neden?

a()evet(nedenini belirtiniz).....

b()hayır (nedenini belirtiniz).....

34.Sizce komşuların ekonomik veya gelir durumunun iyi ya da kötü oluşu komşuluk ilişkilerini etkiler mi?

a()evet etkiler b()evet kısmen etkiler c()hayır etkilemez

35. Sizce komşuların apartmanda oturması komşuluk ilişkilerini etkiler mi?

a()evet etkiler b()evet kısmen etkiler c()hayır etkilemez

36.Sizce komşuluk ilişkilerinin önemli yanı nedir?

a()yalnızlığı giderir b()zor günde imdada yetişir c()güven verir

d()her an ihtiyaç duyulması e()çok önemli bir yanı yok

f()diğer, belirtiniz.....

37.Sizce ev satın almada veya kiralamada hangisi en önemlidir?

a()semtin ve komşuların özelliği b()bildiğim bir güzergah olması

c()akrabalarımın yakın olması d()merkezi bir yerde ve işime yakın olması

e()bütçeme uygunluğu f()diğer, belirtiniz.....

38.Geçmişe kıyasla, komşuluk ilişkilerinde sizce nasıl bir değişim oldu?

a()ilişkiler değişmedi, aynen devam ediyor b()ilişkilerin samimiyetinde bir

düşüş söz konusu c()ilişkilerin samimiyeti yükseldi d()diğer, belirtiniz.....

39.Geçmişe kıyasla, komşuluk yaptığınız kişi sayısında bir değişim oldu mu?

a() azaldı b()değişmedi c()attı

40. Uygulanan Kentsel Dönüşüm ile uzaklara taşınan ya da ayrılmak zorunda kalmış olduğunuz komşularınız oldu mu?

a() oldu b()olmadı c()diğer

41.Komşularınızın en çok hangi durumundan şikâyetçisiniz?

- a()halı vb. silkme b()gürültü yapılması c()çocukların kavgaları d()dedikodu
e()diğer, belirtiniz.....

42.Ortak yaşam alanları için olan kurallara uymayan komşularınıza davranışınız nasıl olur?

- a()polise ya da adli makamlara başvuruda bulunurum
b()komşumu şifahen uyarırım
c()diğer komşularla konuşur ortak bir tavır sergilerim
d()komşumla ilişkimi keserim
e()hiç ilgilenmem
f()bahse konu seçeneklerden birden fazlasını uygularım
g()diğer,belirtiniz.....

43.Anlık acil bir ihtiyacınız olduğunda (tuz, maya için yoğurt, şeker vb. gibi ihtiyaçlar) nasıl temin etmeyi tercih edersiniz?

- a()komşularımdan isterim b()yakın marketten/bakkaldan almayı tercih ederim
c()yakın olan akrabamdan temin etmeyi tercih ederim ederim
d()acil olsa bile ihtiyacımı komşudan temin etmem
e()diğer, belirtiniz.....

44.Sizce iyi bir komşulukta en önemli özellik nedir?

- a()maddi olarak yardımlaşabilme b()manevi olarak yardımlaşabilme
c()mesafeli bir ilişki d()güvenilir olabilme e()dedikodu/gösteriş/kibir yapmama
f()ortak yaşam alanları için belirlenen kurallarına uyum sağlayabilme
g()diğer,belirtiniz.....

45.Komşuluk grubuna dâhil etmediğiniz komşularınız var mı, varsa dâhil etmeme nedeni?

a()hayır yok ,hepsiyle görüşürüz b()iletişim kurmada sıkıntı yaşıyoruz
c()yeterli zaman ayıramıyoruz d()yaşam biçimlerimiz çok farklı e()farklı bir mahalli kültürleri var f()başka bir arkadaş grubum var g()ekonomik durumu benden farklı h()güven telkin etmiyor i()diğer, belirtiniz.....

46. Sizce "iyi komşu" kime denir?

İyi komşu,

47. Sizce "kötü komşu" kime denir?

Kötü komşu,

48. Anket sorularının dışında açıklamak istediğiniz bir durum söz konusuysa

Lütfen belirtiniz.....